

FILYÓ JANKA

**Kis- és középvállalkozások
számviteli beszámolási rendszerének elemzése
a szabályozás és az alkalmazott gyakorlat
tükrében**

PÉNZÜGYI SZÁMVITEL TANSZÉK

Témavezető:

Dr. Lukács János, CSc

Copyright © Filyó Janka, 2017.

Minden jog fenntartva!

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
Gazdálkodástani Doktori Iskola

**Kis- és középvállalkozások számviteli
beszámolási rendszerének elemzése
a szabályozás és az alkalmazott gyakorlat
tükrében**

Doktori értekezés

Filyó Janka

Budapest, 2017.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	5
TÁBLÁZATJEGYZÉK	7
ÁBRAJEGYZÉK	9
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	10
I. BEVEZETÉS	11
II. A TÉMAKÖR ELMÉLETI MEGALAPOZÁSA	14
1. Számviteli beszámolás	14
2. Érdekhordozók köre	16
3. Érdekek és információs igények	18
4. Érdekhordozói elméletek.....	22
4.1. Hagyományos (korai) érdekhordozói elméletek	22
4.2. Modern érdekhordozói elmélet	24
5. A számviteli szabályozás szükségessége	25
6. Számviteli rendszerek	27
6.1. A számviteli szabályozási rendszereket befolyásoló tényezők.....	27
6.1.1. Kulturális különbségek.....	30
6.1.2. Jogi berendezkedés.....	33
6.1.3. A vállalatfinanszírozás formája.....	34
6.1.4. Adózás.....	36
6.2. A számviteli rendszerek klasszifikációja	39
7. Számviteli harmonizáció	43
III. A SZÁMVITEL SZABÁLYOZÁSA	47
1. Szabályozási szintek.....	47
1.1. Nemzetközi számviteli szabályozási szint – IFRS rendszer	49
1.1.1. A nemzetközi pénzügyi beszámolási rendszer fejlődéstörténete	49
1.1.2. A nemzetközi pénzügyi beszámolási rendszer alkalmazása	50
1.2. Nemzetközi számviteli szabályozási szint – Európai Unió irányelvek	53
1.3. Nemzeti számviteli szabályozási szint – magyar számviteli rendszer	56
1.3.1. A magyar számviteli rendszer fejlődéstörténete	56
1.3.2. Számviteli beszámolási rendszer Magyarországon.....	57

2.	A vállalkozások méret szerinti differenciálódása.....	61
3.	Adminisztratív terhek nagyságára vonatkozó felmérések.....	67
4.	KKV-k számviteli beszámolási rendszere.....	70
4.1.	KKV számvitel – Nemzetközi szint – IFRS for SMEs	70
4.2.	KKV számvitel – nemzeti szint.....	76
4.2.1.	Egyszerűsített éves beszámoló.....	76
4.2.2.	Egyszerűsített beszámoló.....	78
4.2.3.	Sajátos egyszerűsített éves beszámoló.....	78
4.2.4.	Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló.....	80
4.2.5.	Egyszerűsített adózási formák hatása a számviteli beszámolásra.....	84
5.	Számviteli politika.....	87
IV.	AZ ALKALMAZOTT GYAKORLAT – EMPIRIKUS	
	VIZSGÁLATOK TÜKRÉBEN.....	90
1.	Érdekhordozók – információs igények – hasznosítás	90
2.	Számviteli politika.....	92
3.	Számvitel és adózás kapcsolata.....	94
V.	A KUTATÁS HIPOTÉZISEI.....	95
VI.	A FELHASZNÁLT MÓDSZEREK ÉS A VIZSGÁLT ADATBÁZISOK	97
VII.	A FELÁLLÍTOTT HIPOTÉZISEK ELLENŐRZÉSE.....	100
1.	Számviteli politikai döntések vizsgálata (H1-H2)	100
2.	A számvitel és adózás kapcsolatának szorosságára vonatkozó vizsgálatok..... (H3-H4)	126
3.	A nemzetközi szabályozásra vonatkozó kutatás (H5).....	134
VIII.	AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	140
	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	144
	MELLÉKLETEK.....	155

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: Pénzügyi kimutatások felhasználói	17
2. táblázat: Információk osztályozása	21
3. táblázat: Besorolás vállalati finanszírozás alapján	34
4. táblázat: Az adózás és a számvitel kapcsolata – Lambs	37
5. táblázat: Az adózás és a számvitel kapcsolata - Hoogendoorn	38
6. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (tőzsdei)	51
7. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (nem tőzsdei)	51
8. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban (2010)	52
9. táblázat: Beszámolási sajátosságok	55
10. táblázat: A közzétett beszámolók száma	60
11. táblázat: A közzétett beszámolók megoszlása	60
12. táblázat: Vállalkozások méret szerinti kategóriáinak határértékei	61
13. táblázat: KKV-k Magyarországon – alapadatok	62
14. táblázat: KKV és számviteli határértékek (2015)	63
15. táblázat: Magyarországi vállalkozások KKV és számviteli..... méretkategorizálása (2015)	65
16. táblázat: Magyarországi vállalkozások KKV méretkategorizálása..... létszámprioritással és anélkül (2015)	66
17. táblázat: EVA alanyok számának alakulása	85
18. táblázat: KATA alanyok számának alakulása	85
19. táblázat: Tárgyi eszközökre vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók	106
20. táblázat: Tárgyi eszközökre vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők	107
21. táblázat: Választott devizára vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók	109
22. táblázat: Választott devizára vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők	109
23. táblázat: Készletekre vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók.....	110
24. táblázat: Készletekre vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők.....	111
25. táblázat: Költség elszámolás és eredménykimutatás – beszámolók	112

26. táblázat: Költség elszámolás és eredménykimutatás – könyvelők.....	113
27. táblázat: Alapítás-átszervezés, Kísérleti fejlesztés – beszámolók.....	114
28. táblázat: Alapítás-átszervezés, Kísérleti fejlesztés – könyvelők.....	115
29. táblázat: Értékhelyesbítés – beszámolók.....	116
30. táblázat: Értékhelyesbítés – könyvelők.....	116
31. táblázat: Céltartalék jövőbeli költségekre – beszámolók.....	117
32. táblázat: Céltartalék jövőbeli költségekre – könyvelők.....	117
33. táblázat: Beruházási hitel nem realizált árfolyamvesztesége – beszámolók.....	118
34. táblázat: Beruházási hitel nem realizált árfolyamvesztesége – könyvelők.....	118
35. táblázat: Átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok – H1.....	120
36. táblázat: Átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok – H2.....	121
37. táblázat: Az időbeli elhatárolások relatív értéke (mérlegfőösszeghez viszonyítva).....	123
38. táblázat: Az időbeli elhatárolások relatív értéke (adózás előtti..... eredményhez viszonyítva).....	123
39. táblázat: Gazdálkodók megoszlása az Adózás előtti eredmény illetve az Adóalap előjele szerint.....	126
40. táblázat: Gazdálkodók megoszlása az Adózás előtti eredmény és az Adóalap előjele szerint.....	127
41. táblázat: Gazdálkodók megoszlása a jövedelem-eltérés iránya szerint.....	127
42. táblázat: Adóalap módosító tételek átlagos száma.....	130
43. táblázat: Értékesökkenés adóalap módosító hatása.....	132
44. táblázat: Adóalap módosító tételek átlagos száma.....	132
45. táblázat: Kisvállalkozások határértéke.....	135
46. táblázat: Közepes vállalkozások határérték.....	136
47. táblázat: Beszámoló határérték – EU.....	138

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A számviteli információk ábrázolása	19
2. ábra: Számviteli információk osztályozása	20
3. ábra: A számvitelemélet és a szabályozás eltérő spektruma.....	26
4. ábra: A nemzetközi számviteli probléma okai	28
5. ábra: Gray-féle klasszifikáció a szabályozás és a végrehajtás dimenziójában.....	32
6. ábra: Gray-féle klasszifikáció a mérés és a közzététel dimenziójában	32
7. ábra: Számviteli rendszerek hierarchikus csoportosítása (Nobes, 1980)	41
8. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása	42
9. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n belül	44
10. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n kívül	44
11. ábra: A globális szabályozásra ható tényezőcsoportok	46
12. ábra: A magyar számviteli jogrend hierarchiája	48
13. ábra: A magyar számviteli beszámolási rendszert befolyásoló határértékek	
alakulása	59
14. ábra: A KKV és számviteli beszámoló besorolási határértékeinek	
filozófiai különbsége	64
15. ábra: Adminisztratív célok ellátására külsősöknek fizetett összeg az.....	
árbevétel százalékában.....	69
16. ábra: Működő vállalkozások száma gazdasági forma szerint (1999-2014)	79
17. ábra: Új vállalkozások száma gazdasági forma szerint (1999-2014).....	80
18. ábra: Varianciaanalízis eredménye – H1 hipotézis	120
19. ábra: Varianciaanalízis eredménye – H2 hipotézis	121
20. ábra: Relatív jövedelem-eltérés különböző mintanagyságok mellett.....	129
21. ábra: Gazdálkodók megoszlása az adóalap módosító tételek (teljes) száma	
szerint.....	131
22. ábra: Gazdálkodók megoszlása az adóalap módosító tételek (écs egyezőség	
nélküli) száma szerint	133
23. ábra: Gazdálkodók adóalap módosító tételeinek átlagos száma	133
24. ábra: Kisvállalkozások határérték klaszter elemzésének dendrogramja	135
25. ábra: Közepes vállalkozások határérték klaszter elemzésének dendrogramja.....	136
26. ábra: Beszámoló határérték klaszter elemzésének dendrogramja.....	137
27. ábra: A beszámoló átlagos értékhatárai az EU értékhatáraihoz viszonyítva.....	139

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AAA: American Accounting Association (Amerikai Számviteli Társaság; USA)

EÉ: Egyszerűsített éves beszámoló (Simplified annual report)

ÉB: Éves beszámoló (Annual report)

EVA: Egyszerűsített vállalkozói adó (Simplified Entrepreneurial Tax)

GAAP: Generally Accepted Accounting Principles (általánosan elfogadott számviteli elvek)

IAS: International Accounting Standard (nemzetközi számviteli standard)

IASB: International Accounting Standards Board (Nemzetközi Számviteli Standard Testület)

IASC: International Accounting Standards Committee (Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság)

IASCF: International Accounting Standards Committee Foundation (Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság Alapítvány)

IFRIC: International Financial Reporting Interpretations Committee (Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Értelmezési Bizottság és az általa kiadott értelmezések)

IFRS: International Financial Reporting Standard (nemzetközi pénzügyi beszámolási standard)

KATA: Kisadózók tételes adója (Fixed-rate tax of small taxpayer enterprises)

MG: Mikrogazdálkodói beszámoló (Microbusiness report)

SIC: Standing Interpretations Committee (Állandó Értelmezési Bizottság és az általa kiadott értelmezések)

SME: Small and Medium-sized Entities (kis- és közepes méretű vállalkozások)

Szv. Tv.: Számviteli törvény (Magyarország):

2000. évi C. törvény a számvitelről

TAO: Társasági adó (Magyarország)

I. BEVEZETÉS

A számviteli beszámolási rendszerek szabályozása nemzetközi és nemzeti szinten egyaránt napirenden lévő terület, a harmonizációra vonatkozó törekvések felerősödése tapasztalható. Ez a folyamat a nagyvállalatokra vonatkozóan már korábban is megfigyelhető volt, napjainkban azonban a kis- és középvállalkozások számviteli beszámoltatására vonatkozó szabályrendszerek felülvizsgálta került inkább a fókuszba. Ezt támasztják alá a közelmúlt eseményei, ide értve, hogy 2009-ben megszületett a kisvállalkozásokra vonatkozó nemzetközi pénzügyi beszámolási standard (KKV IFRS), 2013-ban elfogadásra került az Európai Unió új irányelve a számvitelről és Magyarországon bevezetésre került a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló. Előtérbe kerültek a számviteli beszámolók hasznosságával, felhasználásával, az érdekhordozók megjelenésével és információigényével kapcsolatos kérdések.

A dolgozat vizsgálati fókuszában a kis- és középvállalkozásokra vonatkozó számviteli beszámolási rendszer áll, annak szabályozása, alkalmazása és hasznosítása.

Az értekezés első részében a téma elméleti háttérét tekintem át a vonatkozó szakirodalom feldolgozásán keresztül. Ennek során kitérek az érdekhordozókra, azok információs igényeire, a szabályozás szükségességére. Ezt követően áttekintem az eltérő számviteli rendszerek kialakulásának okait, ide értve a kultúra, a jogrendszer, a finanszírozási forma és az adózás hatását.

Az értekezés második része a felvázolt elmélet gyakorlati megvalósításáról szól, a szabályozás különböző szinteken történő megjelenéséről, külön kiemelve a kis- és középvállalkozások vonatkozó nemzetközi és nemzeti szintű szabályozást. Bemutatom a gazdálkodó szervezetek besorolásával kapcsolatos vonatkozó előírásokat a KKV és a számviteli szempontok szerint.

Az értekezés harmadik részében a témához kapcsolódóan áttekintem az külföldi és hazai empirikus kutatásokat: az érdekhordozók és információs igényeikre, a számviteli beszámolók szabályozására, a számviteli politikára, illetve a számvitel és adózás kapcsolatára vonatkozóan.

Nemzetközi kutatások közül az eltérő számviteli rendszerek vizsgálatával foglalkozó és az országokat szabályrendszerek alapján hierarchikus rendszerbe foglaló Nobes – Parker [2008], a KKV IFRS-t vizsgáló Jermakowicz-Epstein [2010], és az Európai Unió által készített, a tagállamok számviteli rendszerét feltérképező tanulmányok jelentettek kiindulási alapot a vizsgálataimhoz.

A magyar számvitel-kutatási előzményként ki kell emelnem Bosnyák [2003] a számviteli politikai döntésekkel foglalkozó, Lakatos [2009] az elmélet és szabályozás összefüggéseit és a pénzügyi kimutatások hasznosságát vizsgáló, illetve Kántor [2010] a számviteli információk felhasználásának és a vállalat méretének kapcsolatát feltáró munkáit.

A bemutatott elmélet és empirikus kutatások rendszerének megfelelően három területre állítottam fel hipotéziseimet, melyek ellenőrzésével az alábbi kutatási kérdésekre keresem a választ:

- számviteli szempontból ki minősül KKV-nak, a határértékek meghatározása milyen filozófia mentén történik?
- milyen egyszerűsítési lehetőségek vannak jelenleg a KKV szektor számára a számviteli beszámolási rendszerben és mennyire élnek ezekkel a vállalkozások?
- miben szabad / lehet egyszerűsíteni a KKV-kra vonatkozó számviteli előírásokat?
- mennyire szoros a kapcsolata a társasági adónak a számvittel a KKV-k esetében?
- nemzetközi összehasonlításban milyen tényezők érvényesülnek a KKV-kra vonatkozó számviteli szabályok kialakításakor?

Ezek alapján fogalmaztam meg a negyedik fejezetben ismertetett hipotéziseimet, amelyekből kettő az alkalmazott számviteli politikai döntések, kettő a számvitel, az adózás és a vállalkozások méret közötti kapcsolata közötti összefüggésekre, míg az ötödik a nemzetközi számviteli szabályozásra vonatkozik.

Az értékezés ötödik részében bemutatom a hipotézisek teszteléséhez használt adatbázisokat és az alkalmazott matematikai-statisztikai módszereket. Az elemzéshez öt adatbázist használtam, amelyek közül egy külső forrásból származik (társasági adóbevallások adatai), a másik négy saját gyűjtés (éves, illetve egyszerűsített éves

számviteli beszámolók, könyvelő irodák, nemzetközi beszámolás szabályaira vonatkozó adatok).

Ezt követően ismertetem a vizsgálat során elért eredményeimet, bemutatva a kutatás lépéseit az adatgyűjtéstől kiindulva, a vizsgálat lefolytatásán keresztül az eredmények megszületéséig. Jelen kutatás összehasonlítva a korábbi – a vállalati méret függvényében a vállalkozások számviteli politikájára, illetve a számvitel és adózás kapcsolatára irányuló – kutatásokkal a vizsgálat fókuszába állított egyszerűsítési törekvések és lehetőségek vizsgálatában lép tovább.

A disszertáció céljaként tűztem ki, hogy hozzájáruljak a magyarországi kis- és középvállalkozások számviteli beszámoltatási rendszerére vonatkozó szabályozás fejlesztéséhez. Az elemzések alapján levont következtetéseimet és javaslataimat a záró fejezetben foglaltam össze.

II. A TÉMAKÖR ELMÉLETI MEGALAPOZÁSA

Az első rész a számviteli beszámolási rendszer elméleti hátterét világítja meg. Kiindulva az érdekhordozók információs igényéből, bemutatva a számvitel fejlődését az érdekhordozói elméleteken keresztül, eljutva a szabályozás szükségességéig. Tárgyalásra kerülnek a számviteli rendszerek különbözőségei, ezek okai, valamint a számviteli harmonizációs folyamat.

1. Számviteli beszámolás

A számvitel fogalmának meghatározását az idők folyamán a szakma sok képviselője megtette: a megfigyelés, mérés, rögzítés, megjelenítés, nyomon követés, feljegyzés, ellenőrzés, elemzés, közlés fogalmak felhasználásával és ezek különféle kombinációival.¹ Ezek közül a következő kettőt emeltem ki.

Baricz szerint a számvitel *„a vagyon és vagyonváltozások megjelenítésének, nyomon követésének és kommunikálásának tudománya és gyakorlata”*. (Baricz [2009] 9. oldal)

Amerikai Számviteli Szövetség értelmezésében *„a számvitel a gazdasági információk azonosításának, mérésének, és közlésének a folyamata, amely biztosítja a jól tájékozottságot az információ-felhasználók döntéseiben”*. (Benedict – Elliot [2001] 3. oldal)

A számvitel feladatának meghatározásakor az információnyújtás egyértelműen megjelenik. Baricz [2009] rámutat, hogy a számvitelnek, mint gyakorlati tevékenységnek információt kell szolgáltatni a vállalkozás vagyonáról, a vagyonban bekövetkezett változásokról, a vagyonváltozás hatásairól. Szükséges mindez:

- egyrészt a vállalkozással kapcsolatba kerülő külső érdekhordozók számára döntéseik megalapozása és utólagos értékelése céljából;

¹ lásd például Deák [2006] 10-13. oldal

- másrészt a vállalkozás vezetőinek az irányításhoz szükséges vezetői döntések kialakításához és azok utólagos értékeléséhez;
- harmadrészt a vállalkozás folyamataiban résztvevő igazgatási feladatokat végző személyeknek feladatuk ellátásához.

Ugyanakkor elmondható, hogy információk igények különböző mélységben és szerkezetben, eltérő időintervallumban merülhetnek fel.

Az információnyújtás egyik eszköze a pénzügyi beszámoló, amelyet a különféle szabályozások a következők szerint fogalmazznak meg.

Az IFRS-ek és a US GAAP közös koncepcionális keretelvei szerint: „A(z) általános célú) pénzügyi beszámolás feladata, hogy olyan pénzügyi információkat nyújtson a gazdálkodó egységről, amelyek a jelenlegi és a potenciális befektetők, kölcsönnyújtók és egyéb hitelezők számára hasznosak finanszírozási döntéseik meghozatalakor”.

A Nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok rámutatnak, hogy a beszámolás eredményeként létrejövő kimutatások célja:

„a gazdálkodó egység pénzügyi helyzetéről, pénzügyi teljesítményéről és cash flow-iról olyan információt nyújtsanak, amelyek a felhasználók széles köre számára hasznos gazdasági döntéseik meghozatala során” (IAS 1. 9. bek.)

Hasonló a magyar számviteli törvény (2000. évi C. törvény) megközelítése is. A preambulum alapján:

„A piacgazdaság működéséhez nélkülözhetetlen, hogy a piaci szereplők számára hozzáférhetően, döntéseik megalapozása érdekében mind a vállalkozók, mind a nem nyereségorientált szervezetek, valamint az egyéb gazdálkodást folytató szervezetek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok alakulásáról objektív információk álljanak rendelkezésre”.

A törvény (4. § (1) és (2) bekezdése) előírja, hogy a gazdálkodó a működéséről, vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről beszámolót köteles készíteni, amelynek megbízható és valós összképet kell adnia a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről (eszközeiről és forrásairól), pénzügyi helyzetéről és tevékenységének eredményéről.

2. Érdekhordozók köre

A számviteli beszámolók definícióiban közös elem, hogy mindegyike megfogalmaz felhasználót. A vállalat működése során kapcsolatba kerül különféle érdekekkel rendelkező és ebből adódóan eltérő információs igényű gazdasági szereplőkkel².

Baricz érdekhordozónak – a vállalatot koalícióként értelmező vállalatfelfogás alapján – a vállalkozással közvetlen kapcsolatba kerülő természetes és jogi személyeket tekinti. (Baricz [2009] 10. oldal)

Lakatos definíciója szerint az érdekhordozók azok a személyek (vagy személyek egyesülései), akiknek érdekében áll egy gazdálkodó egységről a számvitel által előállítható gazdasági természetű adatokat szerezni. (Lakatos [2009] 14. oldal)

Az érdekhordozókat alapvetően két nagy csoportba osztja a szakirodalom: a belső érdekhordozói csoport a tulajdonosok, a vállalatvezetők (menedzsment) és az alkalmazottakat körét jelenti, míg a külső a vevőket, szállítókat, a hitelezőket és az állami szervezeteket foglalja magába.

Chikán [2008] további szereplőkkel egészíti ki az érdekhordozók körét beleértve minden olyan személyt vagy csoportot, aki/ami lényeges, tartós és kölcsönös kapcsolatban áll a vállalkozás működésével. Így ide sorolja a versenytársakat, stratégiai partnereket, helyi és önkéntes állampolgári közösségeket, természeti környezetet.

Riahi-Belkaoui [2000] még ennél is tágabban értelmezi a felhasználók körét, a vállalkozással közvetlen, illetve közvetett kapcsolatban lévő csoportra bontva a pénzügyi kimutatások felhasználóit.

² a szakirodalomban található elnevezések, amelyeket a továbbiakban szinonimként használok: érdekhordozók, érintettek, stakeholderek

1. táblázat: Pénzügyi kimutatások felhasználói

Közvetlen felhasználók	Közvetett felhasználók
tulajdonos (részvényes)	pénzügyi elemzők és tanácsadók
hitelezők és szállítók	tőzsdék
menedzsment	üggyvédek
adóhatóság	szabályozási és nyilvántartási hatóságok
munkavállalók	pénzügyi sajtó és adatszolgáltatók
vevők	kereskedelmi szövetségek
	szakszervezetek
	versenytársak
	nagyközönség
	egyéb kormányzati szervek

Forrás: Riahi-Belkaoui [2000] 90. oldal alapján saját szerkesztés

A dolgozatban az érdekhordozói kört a tágabb értelemben használom, de alapvetően a közvetlen felhasználói körre fókuszálva folytattam a vizsgálatokat.

3. *Érdekek és információs igények*

A bemutatandó információk köre alapvetően az érdekhordozók igényeiből vezethető le, amelyeket röviden a következők szerint lehet bemutatni.

A *tulajdonosi kör* – amely többféleképpen differenciálódhat³ – a megtermelt és a realizált jövedelem nagyságára és annak időbeli alakulására, a befektetésük értéknövekedésére, illetve az osztalékra vonatkozóan igényel információkat.

A *menedzserek* – a vállalkozás vezetői tevékenységét alkalmazottként ellátó szereplők – érdekei alapvetően javadalmazásukhoz, illetve személyes ambícióikhoz (karriercéljaikhoz) köthetők, amelyek megítélése szintén számviteli információkon is alapul (például nyereség, saját tőke értékének növekedése).

A *munkavállalók* érdeke a jövedelmük megfelelő mértékű növekedése mellett a munkakörülményeik javulása, munkahelyük biztonságos volta, így az ezekre vonatkozó múltban történt és a jövőben várható információkat igénylik.

A *hitelezők* – mint a vállalkozás részére meghatározott időre pénzeszközöket rendelkezésre bocsátó szereplők – abban érdekeltek, hogy a vállalkozás a szerződésben rögzített törlesztési és kamatfizetési kötelezettségeinek eleget tegyen. Az ő információs igényük alapvetően a vállalkozás jövőbeli fizetőképességére és fizetőkészségére irányul.

A *piaci partnerek* – a meglévő és potenciális vevők és szállítók – alapvetően a hosszú távú és biztonságosan működő kapcsolat kiépítésében érdekeltek. A vállalkozás – beszerzési, értékesítési és árpolitikáján túlmenően - gazdasági és pénzügyi helyzetére vonatkozóan igényelnek információt.

Az *állam* – amely főként az adókon keresztüli jövedelem elvonás formájában kapcsolódik a vállalkozáshoz – információigénye az elért eredményhez, forgalomhoz, illetve bizonyos tevékenységek volumenéhez kapcsolódik.

³ Megkülönböztethetünk rövid és hosszú távú befektetőket, illetve kis és nagy tulajdonosokat. Ezeknek a csoportoknak eltérő érdekeik, jogaik vannak, amely hatással van az általuk igényelt információkra.

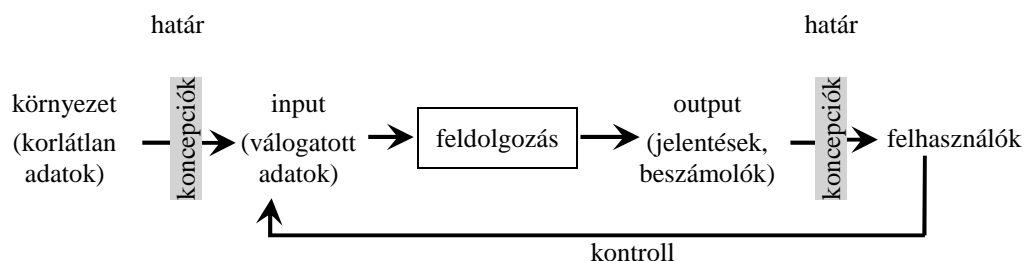
A szereplők között több területen – így a vállalkozásból való jövedelemkivonás vagy jövedelemvisszatartás, illetve az információk nyilvánosságra hozatala vagy visszatartása – is érdekütközés figyelhető meg. Ennek, illetve magának az érdekhordozók és az általuk támasztott információigények összefüggéseinek részletesebb kifejtésével többek között Baricz [1997a], Benedict – Elliott [2001], Glautier - Underdown [2001] és Lakatos [2009] foglalkozik.

Az érdekhordozók tehát a vállalkozás vagyoni (financial position), pénzügyi (changes in financial position) és jövedelmi (financial performance) helyzetet bemutató információkat igényelnek, amelyek világosnak (érthetőnek és áttekinthetőnek), relevánsnak, megbízhatónak (valósághűnek, semlegesnek, óvatosnak, teljesnek) valamint összehasonlíthatónak kell lenniük. Az információkkal szemben támasztott minőségi követelményeinek részletes bemutatása az IFRS keretelvekben, a US GAAP előírásaiban, illetve Baricz [2009] művében találhatóak.

Ezek alapján kérdésként merülhet fel, hogy a vállalkozás környezetében korlátlanul rendelkezésre álló adatok közül, milyen szűrők alkalmazásával juttassunk el információt (értelmezett adatot) a felhasználóig. El kell dönteni, hogy mit gyűjtünk, illetve rögzítünk, hogyan dolgozzuk fel ezeket, illetve mit tegyünk közzé azokból, vagyis mi kerüljön a pénzügyi kimutatásokba, illetve jelentésekbe.

Az információszoolgáltatás ezen folyamatát a következő ábra szemlélteti.

1. ábra: A számviteli információk ábrázolása

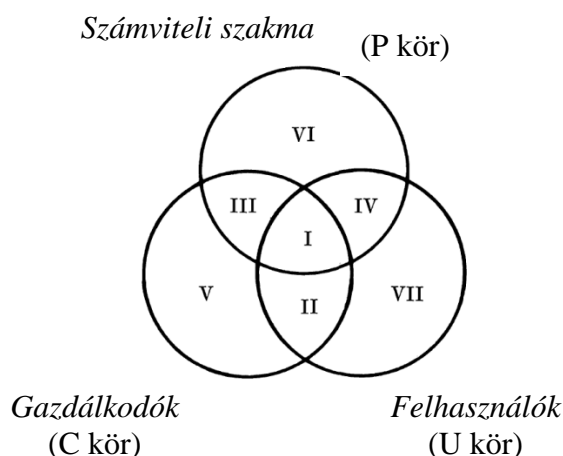
Forrás: Glautier – Underdown [2001] 38. oldal (saját fordítás)

A „minél több, minél részletesebb” irány ellen szól, hogy egy bizonyos szint után az újabb adat már ront az érdekhordozó informáltságán, nehezíti a döntést, hiszen hosszabb az értelmezési és kiválasztási idő, ezáltal nagyobb energiabefektetést igényel a

felhasználótól. Ezt erősíti meg disszertációjában Lakatos [2009] is két kutatást⁴ idézve, amelyek rámutatnak, hogy egy optimális ponton túl az informálás már inkább káros.

Cyert – Ijiri [1974] az információk osztályozására és az eltérő érdekekből fakadó konfliktusok bemutatására három csoportot különít el: gazdálkodók, felhasználók, számviteli szakma. A következő diagram a gazdálkodó által – önkéntes vagy kötelező jelleggel – nyújtott információk körét (C kör: Corporations), a felhasználók által hasznosnak vélt, emiatt igényelt információk halmazát (U kör: Users) és az adatok azon részét, amelyet a számvitel - mint szakma - képes kezelni, meghatározni (P kör: The Accounting Profession) jeleníti meg.

2. ábra: Számviteli információk osztályozása

Forrás: Cyert - Ijiri [1974] 30. oldal (saját fordítás)

A körök - amelyek egy adott állapotot jelenítenek meg az adatokról - nagysága és elhelyezkedése természetesen változhat. Szerencsés esetben egymáshoz közelednek és ezáltal a közös terület – tehát a hasznos, meghatározható és nyújtott információk halmaza – növekszik.

⁴ Gonedes és Dopuch (1974) valamint Piontkowski és Hoffjan (2009)

Az ábra egyes részeinek értelmezését a 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat: Információk osztályozása

Kat.	Értelmezés	Megjegyzés
I	nyújtott, hasznos és meghatározható	legkedvezőbb eset nincs teendő
II	nyújtott és hasznos, de nem meghatározható	túl szubjektív (pl. előrejelzések)
III	nyújtott és meghatározható, de nem hasznos	hamar eltűnik ez a halmaz (pl. milliók utáni számjegyek)
IV	meghatározható és hasznos, de nem nyújtott	Kérdés, hogy közzé kellene-e tenni (pl. belső részletes számítások)
V	nyújtott, de nem meghatározható és nem hasznos	hamar eltűnik ez a halmaz (ha a gazdálkodó ezt felismeri)
VI	meghatározható, de nem nyújtott és nem hasznos	nincs rá kereslet (nem kell vele foglalkozni)
VII	hasznos, de nem nyújtott és nem meghatározható	nehezen meghatározható és a bizonytalanság miatt nem szívesen közölt adatok (pl. aktuális érték, ha jelentősen eltér a bekerülési értéktől)

Forrás: Cyert - Ijiri [1974] 30-32. oldal alapján saját szerkesztés

A gyakorlatban az elméletben vázolt modell kétféle módon is egyszerűsödhet. Egyrészt az egyes szerepkörök nem feltétlenül különülnek el egymástól (erre az egyik legszemléletesebb példa a kisebb gazdálkodóknál figyelhető meg, ahol a tulajdonos, a menedzser és a munkavállaló gyakran egyetlen személyben testesül meg) másrészt, ha valamely érdekhordozó nem jelenik meg (például hitelezők a kisvállalkozások jelentős részénél). Ez természetesen az információigények és az ebből eredő érdekütközések módosulásához (csökkenéséhez) vezethet.

4. *Érdekhordozói elméletek*

Az angolszász irodalomban az érdekhordozói elméletek megismerésén keresztül tanúi lehetünk a számvitel XX. századi fejlődésének. Ezen elméletek jellemzően egy-egy érintett szemszögéből vizsgálták, hogy kinek készül a pénzügyi beszámoló és neki milyen információigénye van.

Az érdekhordozói elméletek részletesebb bemutatását Baricz [1997a], Lakatos [2009], Riahi-Belkaoui [2000] és Schroeder – Clark – Cathey [2009] munkáiban találhatjuk meg, itt csak a fő gondolatok összefoglalására vállalkoztam, amely során feltüntettem az elméletek képviselőit és a publikálás dátumát is.

4.1. Hagyományos (korai) érdekhordozói elméletek

A *Tulajdonosi elmélet* (Proprietary Theory) – Henry Rand Hatfield (1927) – a vállalkozást a tulajdonossal azonosítja. A beszámolás egyetlen céljának a tulajdonos informálását, feladatának a tulajdonosok között felosztható vagyon nagyságának meghatározását tekinti.

$$\Sigma \text{ Eszköz} - \Sigma \text{ Kötelezettség} = \text{Tulajdonosokra jutó vagyon}$$

A tulajdonoson kívüli érdekhordozók nem érvényesülnek.

Az *Egységelmélet* (Entity Theory) – William A. Paton (1922) – a vállalatot önálló gazdasági egységként értelmezi elkülönítve a tulajdonostól. Nem azonosít be érdekhordozókat, külső információs igényeket nem képes kielégíteni. Célja a vállalkozás működésének hatékonyságának (nyereségének) kimutatása, amelyet a beszámolón keresztül valósít meg.

$$\Sigma \text{ Eszköz} = \Sigma \text{ Rendelkezésre álló tőke}$$

Az *Alapelmélet* (Fund Theory) – William J. Watter (1947) – szerint minden eszköz egy adott célnak van alárendelve és mindegyikhez hozzárendelhető a forrásoldali – nem feltétlenül egyetlen elem – megfelelője (alapja). Ebből a kapcsolatból levezetve feltételez egy objektív elszámolási rendszert, amely lehetővé teszi, hogy minden

érdekhordozó – elismeri, hogy több érintett is van párhuzamosan – összeállíthassa az aktuális célra szükséges információt.

$$\Sigma \text{Eszköz} = \Sigma \text{Alapok (eszközökön lévő korlátozások)}$$

Az egyértelmű összerendelés nehezen valósítható meg, nem sikerült gyakorlatban is kivitelezhető megoldást találni.

A *Vállalat elmélet* (Enterprise Theory) – Waino Soujanen (1958) – a vállalatot (elsősorban tőzsdei vállalkozásokat) a forrásbiztosítók egy közös célja érdekében létrehozott intézményként definiálja. A menedzsment feladatának alapvetően a megfelelő mértékű osztalék biztosítását tekinti, illetve a kapcsolat fenntartást a munkavállalókkal, a kereskedelmi partnerekkel és a kormányzati szervekkel.

A *Reziduális tőkeelmélet* (Residual Equity Theory) - George J. Staubus (1959) - a tulajdonosi és az egységelméletet kombinációja. Az érdekhordozók közül kiemeli a reziduális tőke tulajdonosait (akiknek a céggel szembeni követeléseit a többi finanszírozó után kell kiegyenlíteni, tehát alapvetően a tőketulajdonosok, illetve speciális esetben bizonyos hitelezői kör) és őket teszi a beszámoltatás címzettjének, mivel ők viselik a végső kockázatot.

$$\Sigma \text{Eszköz} - (\Sigma \text{Kötelezettségek} + \Sigma \text{Elsőbbségi részvények}) = \text{Reziduális tőke}$$

A *Menedzsment elmélet* (Commander Theory) - Goldberg (1965) - kiemeli az érdekhordozók közül a vállalatvezetést, mint a gazdálkodó egység döntéshozóját. A számviteli beszámoló céljának az ő információigényük kiszolgálását tekinti, figyelmen kívül hagyva a többi érdekhordozót.

A korai érdekhordozói elméletek jellemzően az érdekhordozói kört erősen leszűkítve, egy-egy szereplőt (például tulajdonost, vállalatvezetést) a központba helyezve próbálták az információs igényeket kielégíteni, illetve bizonyos esetekben egyáltalán nem azonosítanak be olyan személyeket, akiknek az érdekeit figyelembe vennék az beszámolási rendszer kialakításakor, ezáltal a kialakult gyakorlattal ellentmondásba kerülnek.

4.2. Modern érdekhordozói elmélet

A vállalatelméleti kutatások által meghatározott *koalíciós elmélet* a vállalatot olyan koalíciónak tekinti, amely összefogja a vállalattal közvetlen kapcsolatba kerülő érdekhordozókat, akik céljaik érdekében összefognak. Az eltérő célok ütköztetése alapján alakul ki a követendő irány, mint az egyéni célok eredője. Ennek számviteli leképezéseként a vállalati beszámoló a koalíció tagjainak (nem egy-egy, hanem mindegyik) információ igényeit kell, hogy kielégítse. Az egyes érdekhordozók céljai (legalább részben) eltérőek, ebből adódóan adatigényük is különböző lehet. Így a beszámolás elemeinek mélységét, terjedelmét és tartalmát illetően kompromisszumot kell kötni, ami felveti a számviteli szabályozás szükségességét.

5. A számviteli szabályozás szükségessége

A bemutatott elméletekből levezetve megállapítható, hogy ha egynél több érdekhordozó azonosítható, akkor szükség van/lehet szabályozásra, hogy a keletkezett érdekellentétek feloldhatóak legyenek és rendelkezésre álljanak a megfelelő tartalmú számviteli kimutatások. Szabályozás nélkül bizonyos érdekeket (pl. kisérszvényesek, hitelezők) csak részben vagy egyáltalán nem (pl. adóhatóság számára adatszolgáltatások) lennének hajlandók önszántukból teljesíteni a vállalkozások.

Léteznek ugyanakkor olyan teóriák is, amelyek szerint a szabályozás szükségtelen, mert úgy vélik, hogy automatikusan kialakulnak a megfelelő minőségű, mélységű és mennyiségű számviteli adatok, illetve pénzügyi kimutatások.

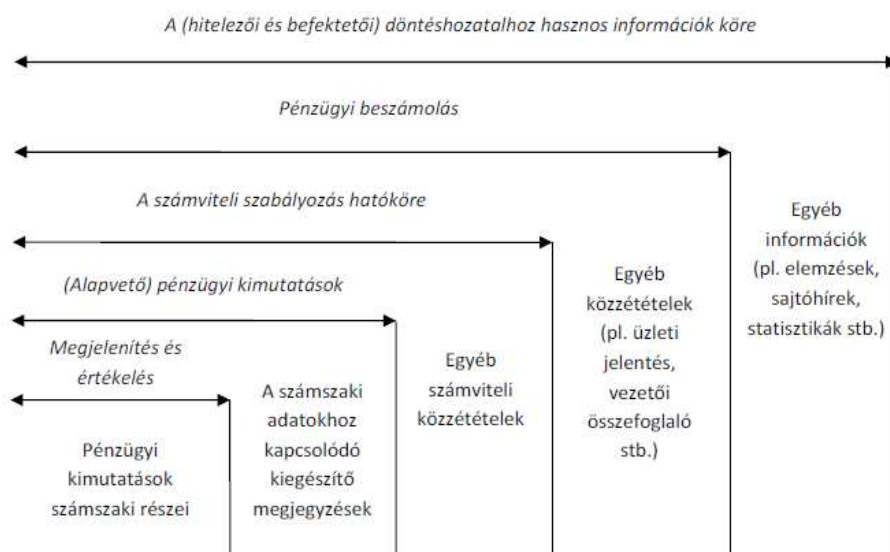
Ide tartozik a megbízó-ügynök elmélet (Agency Theory), amelynek számviteli aspektusa, hogy a menedzsment (ügynök) saját érdeke a beszámoló összeállítása, hiszen a tulajdonos (megbízó) ez alapján ítéli meg a teljesítményüket, ami a javadalmazásuk alapjául szolgálhat.

A jelzéselmélet (Signaling Theory) szerint a vállalkozás saját, jól felfogott érdeke, hogy önkéntesen szolgáltatassa a szükséges és megfelelő minőségű adatokat. Megfelelő mennyiségű és minőségű adat nélkül a vállalat külső megítélése kedvezőtlenebb, alacsonyabbra árazza be a piac a vállalkozást.

A téma mélyebb bemutatását Lakatos [2009] munkájában találhatjuk meg.

A gyakorlat azonban a szabályozás szükségességét igazolta vissza. A számvitel elmélet azonban nagyobb terület ölel fel, mint a számvitel szabályozása, s a következő ábra jól szemlélteti e kettő viszonyát.

3. ábra: A számvitelemélet és a szabályozás eltérő spektruma

Forrás: FASB CON5 alapján (Barth [2000] 9. oldal)

A számviteli szabályozása során Baricz [1997a] szerint az alábbi tényezőket kell meghatározni:

- a szabályozás kinek vagy kiknek az érdekeit szolgálja,
- az eltérő érdekek milyen filozófia mentén oldhatóak fel,
- azon vállalkozások köre, akire a szabályozás vonatkozik,
- a beszámoló részletezettsége és tartalma,
- a beszámoló fő részeire és mellékleteire vonatkozó formai és tartalmi kritériumok,
- a beszámoló egyes részeinek összeállításakor figyelembe veendő alapelvek,
- az alkalmazott értékelési elvek és eljárások,
- hitelesítésre és nyilvánossághozatalra vonatkozó teendők.

A számvitel szabályozása alapvetően a külső információs igények kielégítését szolgálja és a vállalkozás beszámolójának összeállítására irányul. A szabályozás módja és a kialakult számviteli beszámolási rendszerek eltérő képet mutatnak a nemzetközi összehasonlítás tükrében, ennek okaival a következő fejezetben foglalkozom.

6. Számviteli rendszerek

A világban szétnézve az egyes országok számviteli rendszerében számos különbséget figyelhetünk meg. Az eltérések több tényező együttes hatására vezethetők vissza.

6.1. A számviteli szabályozási rendszereket befolyásoló tényezők

A számviteli szabályozási rendszerek kialakulását, a köztük lévő hasonlóságokat és különbségeket sokan vizsgálták az elmúlt évtizedekben. A kutatásokról részletesen olvashatunk többek között Nobes – Parker [2008], Haller – Walton [2003] műveiben.

A vizsgálatoknak különféle típusait lehet megfigyelni: ország tanulmányok, összehasonlító tanulmányok, a különbségek okainak elemzése, eltérő gyakorlatra vonatkozó klasszifikáció, számviteli harmonizáció értékelése.

A számviteli különbségek vizsgálata során számos – főként angol-szász – kutató a deduktív megközelítést alkalmazta és a környezeti ismérvek alapján végezte el az osztályozást. Ide sorolható többek között Mueller (1967, 1968), Nobes (1980, 1984, 1992), Gray (1988), Choi – Meek (2005) kutatása.

Az alábbi tényezők szerint került sor a vizsgálatokra:

- gazdasági / politikai / jogi rendszer;
- gazdasági fejlettség szintje / üzleti komplexitás foka / tőkepiac / vállalatfinanszírozás;
- befolyásolási övezetek (gyarmatosítás, megszállás);
- pénzügyi beszámolás célja;
- közzétett beszámolók felhasználói (érdekhordozók).
- adózási rendszer;
- számviteli standardok, számviteli szabályozás;
- számviteli szakma, oktatás, képzés, engedélyezés;
- szabályok alkalmazása és etika.

A számviteli rendszerek eltérései okainak levezetését Haller – Walton a következő ábrán látható módon szemléltette.

4. ábra: A nemzetközi számviteli probléma okai

Forrás: Haller – Walton [2003] 2. oldal (saját fordítás)

Epstein-Mirza [2003] is hasonló okokkal magyarázza az eltérő számviteli rendszerek kialakulását, amely során azokat több szempont alapján helyezte el jellemzően a különbséget jól szemléltető példák, esetek segítségével.

- szabályozási környezet
(szabadelvűség, „common law” – kodifikált jog)
- vállalkozás szabadsága
(kereskedelmi kultúra – szocialista gazdasági rendszer)
- infláció
(eredeti bekerülési ár – inflációkövető)
- gazdaság centralizáltságának foka
(korlátlanul szabad vállalkozás – állami ellenőrzés)
- gazdasági tevékenységek természete
(egyszerű agrárcég – komplex üzleti vállalkozások)
- gazdaság fejlettségi foka
(nincs külön definiálva)

- gazdasági növekedés módja, üteme
(nincs külön definiálva)

Találhatunk azonban számos klasszikus statisztikai alapú, induktív vizsgálatot is, amelyek a számviteli rendszerek csoportosítását a szabályozásban alkalmazott konkrét megjelenítési és értékelési eljárások alapján végezték. Ide sorolhatjuk többek között Zeff (1972), Nobes (1984, 1998), Coopers & Lybrand (1993), Ordelheide – KPMG (1995, 2001), Alexander – Archer (2001), D’Arcy (2001) kutatásait.

A számvitel Nobes és Parker által meghatározott definíciója szerint „*A számvitel egy olyan módszertan, amelyet eltérő politikai, gazdasági és társadalmi környezetben gyakorolnak.*” (Nobes – Parker [2008] 5. oldal), amely rámutat, hogy a különbségek okait magában a nemzeti sajátosságokban kell keresni. Kutatásai alapján Nobes és Parker [2008] az alábbi befolyásoló tényezőket tárta fel:

- kulturális különbségek;
- jogi berendezkedés;
- a vállalatfinanszírozás formája;
- adózás;
- egyéb külső hatások;
- számviteli szakma.

A következő fejezetekben ezeket a tényezőket vizsgálom meg részletesebben, bemutatva a területhez leginkább kötődő kutatások eredményeit.

6.1.1. Kulturális különbségek

A kulturális különbségekből eredeztethető eltérések az élet számos területén megfigyelhetők, nincs ez másképp a számviteli rendszereket tekintve sem.

A kulturális különbségek igazolására vonatkozó egyik legismertebb kutatás Hofstede (1980) nevéhez fűződik, aki 39 országban 100 000 IBM alkalmazottra kiterjedően végzett vizsgálatot, négy alapvető dimenzióra vonatkozóan:

- individualizmus versus kollektívizmus;
- nagy hatalmi távolság versus kis hatalmi távolság;
- erős szándék a bizonytalanság elkerülésére versus gyenge szándék a bizonytalanság elkerülésére;
- férfiasság versus nőiesség.

Ezen dimenziók mentén sikerült homogén csoportokat kialakítani és besorolni az országokat. (Nobes – Parker [2008])

Ez adta az ötletet és az alapot Gray [1988] vizsgálatához, aki a számviteli rendszerek közötti különbségeket és hasonlóságokat kereste. A fenti dimenziók mintájára a számviteli szakemberek magatartására és a kialakult szabályozásra vonatkozóan állította fel saját rendszerét.

A következő párokat határozta meg:

- szakmai szabályozás versus jogszabályalkotói szabályozás;
- uniformizáltság versus flexibilitás;
- konzervativizmus versus optimizmus;
- titokzatosság versus átláthatóság.

Az egyes kategóriák az alábbi tartalommal bírnak.

Szakmai szabályozás (Professionalism): a szabályozást független szakmai szervezetekre bízzák, amelyre nincs közvetlen befolyása az államnak.

Jogszabályalkotói szabályozás (Statutory control): a számviteli szabályozás közvetlenül az állam alá rendelt szerv/szervezet útján valósul meg.

Uniformizált (Uniformity): a számviteli szabályozás részletekbe menően szabályoz, erős kontroll, nincs mozgástér, írott szabályozás.

Flexibilitás (Flexibility): a szabályozás elveket fektet le, alkalmazást a szakmára bízva.

Konzervativizmus (Conservatism): az óvatosság elvének hangsúlyozása, a kedvezőtlen kimenet megjelenítése a kimutatásokban. Módszere: az eszközök felértékelésének tilalma, várható veszteségek elszámolása, értékvesztések visszafordításának tiltása.

Optimizmus (Optimism): a valódiság elvének előtérbe helyezése az óvatosság rovására. A várható kedvező folyamatok, még nem realizált nyereségek beemelése a pénzügyi kimutatásokba. Módszere: bizonyos eszközök pozitív átértékelése, piaci értékre való árazás.

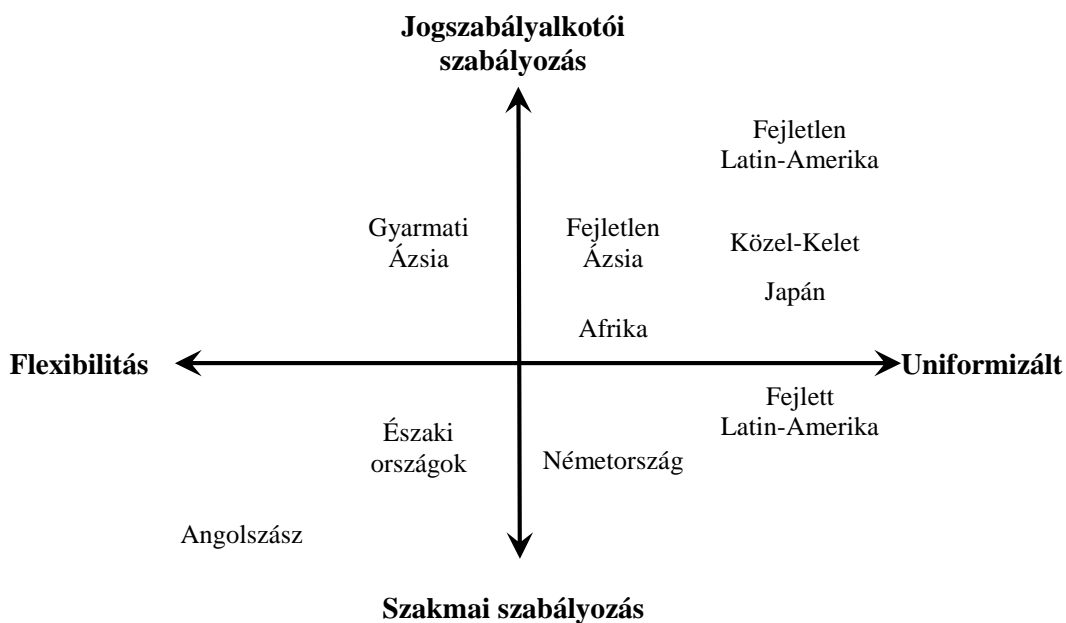
Titokzatosság (Secrecy): a számviteli kimutatásokban szereplő adatok jól körülhatároltak, többletinformációt a vállalkozások jellemzően nem szolgáltatnak, és ez nem is elvárt az adott környezetben.

Átláthatóság (Transparency): elvárás, hogy a vállalkozás minden jelentős tényről kimerítően tájékoztassa a közvéleményt, az adatok visszatartása csak korlátozott körben elfogadott.

A vizsgálat megállapította, hogy bizonyos tényezők között van összefüggés, egyrészt a szabályozási rendszer és a végrehajtás, másrészt a mérés és a közzététel mentén.

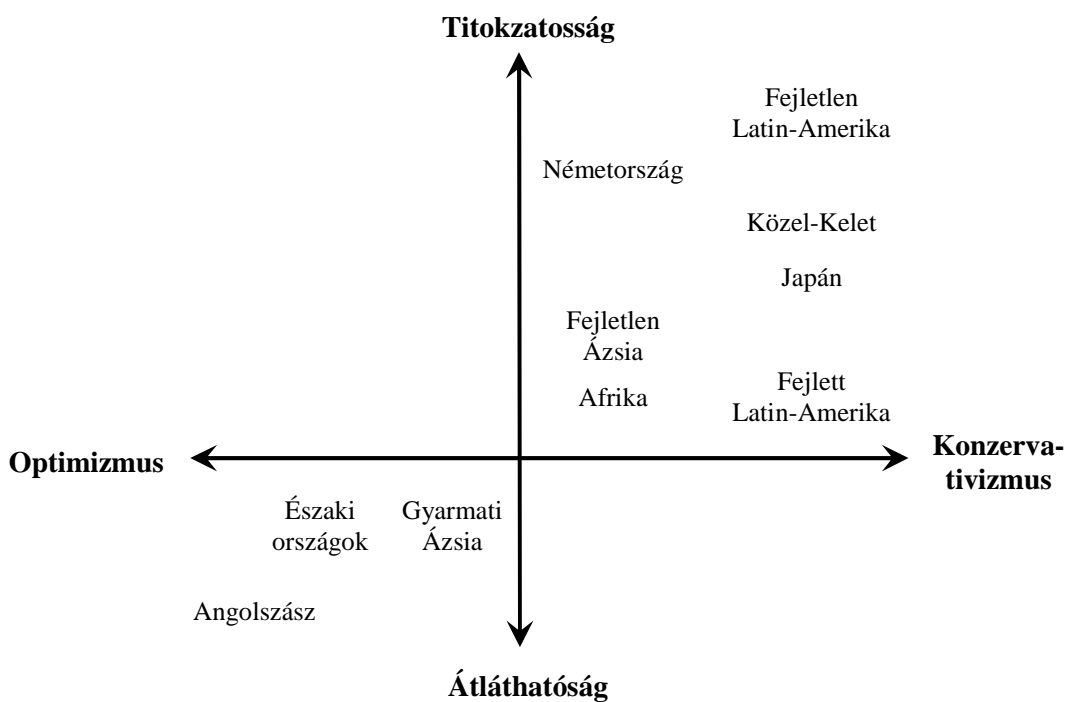
Szemléletessé teszi a kutatást, hogy az országok besorolásnak ábrázolására is lehetőség nyílik ezen dimenziók mentén.

5. ábra: Gray-féle klasszifikáció a szabályozás és a végrehajtás dimenziójában

Forrás: Gray [1988] 12. oldal

6. ábra: Gray-féle klasszifikáció a mérés és a közzététel dimenziójában

Forrás: Gray [1988] 13. oldal

6.1.2. Jogi berendezkedés

A modern jogrendszernek két alapvető típusa van: a precedensjog (diszpozitív jogalkalmazás, szabadelvűség, common law) és a kodifikált jog (klasszikus római jogra épülő).

A precedensjogra épülő országoknál (elsősorban az angolszász országok tartoznak ide – Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Új-Zéland) a számviteli szabályokat lényegében a magánszektorban fejlesztették ki, nem a kormányzat fiskális politikájának érdekében. A jogalkotó alapvetően távol marad a konkrét számviteli szabályozástól, rábízta a számviteli szakmára, aki standardokon és ajánlásokon keresztül valósítja azt meg.

A kodifikált jogra épülő országokban (a kontinentális európai országok nagy része ide tartozik – Németország, Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Portugália, Magyarország – valamint Japán) jogszabályokon keresztül valósul meg a számviteli szabályozás. Jellemzőek a kormányzatilag szankcionált, jelentős mértékben az adóügyi megfelelésre orientálódott számviteli és beszámolási szabályok.

A jogrendszer és a számvitel szabályozási formája között alapvetően együttmozgásról és nem egyértelmű megfeleltetésről van szó - kivételként említhető Hollandia példája, ahol a jogrendszer kodifikált jogon alapul a számvitel szabályozása azonban standardokra épülve a precedensjogra jellemző gyakorlatot követi.

A jogi rendszer természete hat a számviteli szabályokra és gyakorlatra, ugyanakkor például a nemzetközi számviteli standardok (IAS-IFRS) adoptálása egy adott országban tekintet nélkül a jogi berendezkedésre megvalósulhat.

6.1.3. A vállalatfinanszírozás formája

A vállalkozások a modern gazdaságokban alapvetően két módon juthatnak forráshoz: tőzsdén / befektetőn vagy bankon / finanszírozó intézményen keresztül. Ebből az előbbi – a részvénykibocsátáson keresztüli finanszírozás – tulajdonosi kapcsolatot, az utóbbi – a pénzintézeti finanszírozás – hitelezői kapcsolatot létesít.

A kapcsolat típusa eltérő szabályozást kíván, hiszen más-más súllyal jelennek meg az egyes érdekhordozók a finanszírozási forma függvényében és a szabályozó ezt szem előtt tartva alakítja (alakíthatja) ki a számviteli rendszert.

Nobes és Parker az alábbi táblázatban foglalta össze a finanszírozási formával kapcsolatos meglátásait.

3. táblázat: Besorolás vállalati finanszírozás alapján

A	B
Piaci jellemzők	
Erős részvénytőzsdé	Gyenge részvénytőzsdé
Sok külső tulajdonos	Kis számú, belföldi tulajdonos
A könyvvizsgálói szakma jelentős	A könyvvizsgálói szakma nem jelentős
Adó és számviteli szabályok elkülönültek	Az adószabályok dominálnak a számviteli szabályok felett
Országok	
Ausztrália	Franciaország
Egyesült Királyság	Németország
Amerikai Egyesült Államok	Olaszország

Forrás: Nobes-Parker [2008] 32. oldal – saját fordítás

A témában végzett vizsgálatok közül érdemes még kiemelni Zysman (1983) empirikus kutatását, aki finanszírozási formákra vonatkozóan három csoportot különböztetett meg (Nobes – Parker [2008]):

- elsősorban tőzsdén keresztül finanszírozott gazdaság, ahol a befektetői érdekek kerülnek előtérbe (például Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Hollandia);
- döntően állami kölcsönökkel finanszírozott gazdaság, ahol egy speciális hitelezői érdek jelenik meg (például Franciaország, Japán);
- alapvetően bankon keresztül finanszírozott gazdaság, mely a hitelezői érdekek elsődlegességét testesíti meg (például Németország, Ausztria).

A befektetői szemléletű gazdaságban a pozitív jövőbeli várakozások integrálása jelenik meg a számviteli kimutatásokban, bátrabb helyzetértékeléssel dolgozik.

A hitelezői érdekeket előtérbe helyező szemlélet az óvatosság elvének térnyerését eredményezi, ezek a megközelítések jellemzően a legrosszabb helyzetet igyekeznek megjeleníteni a pénzügyi kimutatásokban, nem engedik a jövőbeli pozitív várakozások megjelenítését.

Az állami (hitelezői) szerepvállalással finanszírozott gazdaság is alapvetően az előző megfontoláson alapuló számviteli kimutatásokat kívánja meg, amely itt további speciális részletezésekkel egészül ki, amelyek kimondottan a speciális állami információigény kielégítését szolgálják.

A finanszírozási rendszer számvitelre gyakorolt hatását tekintve Beke [2010b] megállapította, hogy a belső tőkeellátású országokban (kevés számú külső részvénytulajdonos vesz részt a vállalat irányításában, a kontinentális országokra jellemző) gyakorlatilag nincs jelentős piaci igény az auditált és nyilvánosan közzétett számviteli beszámolókra, alapvetően a kormányzati és az (adó)hatósági igények dominanciája figyelhető meg. A külső (nem banki vagy kormányzati) tőkefinanszírozásban részesülő vállalkozások esetén (angolszász országok) erőteljesebb a számvitel piaci funkciója. Jól mutatja a két rendszer különbségét a rendszer által igényelt könyvvizsgálók száma.

6.1.4. Adózás

Az állami információigény mértéke változatos képet mutat az államberendezkedés függvényében. Gondolva itt a szocialista tervgazdaságból kiindulva, ahol az állam mindenre kíváncsi (bár központban leginkább a termelési kvóták tervteljesítése és nem a vállalati gazdasági teljesítmény áll) egészen az alacsony állami befolyással működő gazdaságokra. El kell mondani azonban, hogy minden esetben megjelenik az állami információigény az adózással kapcsolatban.

Különbség figyelhető meg az egyes nemzetek között abban is, hogy a számviteli beszámolóban szereplő adatokat mennyire kell módosítani ahhoz, hogy az adót meg lehessen határozni.

Az angolszász országokban (pl. Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok) a számviteli beszámolóban lévő és az adónyilvántartásban lévő értékek eltérnek, a két nyilvántartás független egymástól.

A kontinentális Európában – például Németországban – alapvetően törekvés, hogy a két nyilvántartásban lévő adatok lényegében megegyezzenek.

A számvitel és adózás kapcsolatát számos tanulmány vizsgálta az elmúlt évek folyamán. A kutatások egyik iránya az országok adó és számviteli rendszerét összehasonlító, azok szorosságára irányuló vizsgálatok (ide tartozik többek között Hoogendoorn [2006], Lamb – Nobes – Roberts [1998]), a másik irány jellemzően egy ország rendszerének longitudinális vizsgálata (ide sorolható Haller [1992] Németországra, Artsberg [1996] Svédországra, Nobes – Schwencke [2006] Norvégiára vonatkozó kutatása). Az általam vizsgált területhez az országokat összehasonlító, a különbözőségek feltárására vonatkozó kutatások kapcsolódnak inkább, ezért a továbbiakban ezekkel foglalkozom részletesebben.

Lambs et al. [1998] kutatásai a különböző területeket, tranzakciókat vizsgálva öt minta szerint azonosítja az adózás és számvitel kapcsolatát.

4. táblázat: Az adózás és a számvitel kapcsolata – Lambs

1.	Szétválasztás (Disconnection)	Eltérő az adózás és a számvitel szabályozás azok eltérő céljainak megfelelően
2.	Azonosság (Identity)	Azonosság az adózási és a számviteli szabályok között
3.	Számvitel vezet (Accounting lead)	Egy számviteli szabály (vagy választási lehetőség) egy az egyben alkalmazható az adózásban is (jellemzően speciális adószabály hiányában)
4.	Adó vezet (Tax leads)	Az adózási szabály szerinti elszámolás kiterjed a számvitelre is (jellemzően speciális számviteli szabályozás hiánya miatt)
5.	Adó dominál (Tax dominates)	A számviteli szabályt az adószabály felülírja

Forrás: Lambs et al. [1998] 174. oldal alapján saját szerkesztés

Négy országot (Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok, Franciaország és Németország) és 18 számviteli területet (például értékcsökkenés, lízing, kutatási és fejlesztési költségek, készlet értékelés, hosszú távú szerződések, kamatráfordítások) vizsgálva arra a következtetésre jutottak, hogy az angolszász országokban a függetlenség (szétválasztás – 1. kategória) dominál (Egyesült Királyságban 12/18, az Amerikai Egyesült Államokban 11,5/18 esetben), míg Franciaországban (12,5/18) és még inkább Németországban (16/18) a függőség különböző esetei (2-5. kategória) voltak a jellemzőek.

A függetlenség és függőség időbeli alakulását vizsgálva Hoogendoorn [1996] megállapította, hogy általánosan megfigyelhető tendencia az adózás és a számvitel függetlenedése, ugyanakkor az országok egyértelmű kategóriákba sorolhatóak.

5. táblázat: Az adózás és a számvitel kapcsolata - Hoogendoorn

1.	Függőségi rendszer, nem várható változás (az adó az egyedi és csoport szinten is hatással van)	Belgium, Olaszország
2.	Függőségi rendszer, nem várható változás (az adónak nincs hatása csoport szinten)	Franciaország, Németország
3	Függőségi rendszer (még), de egyértelműen megfigyelhető a függetlenség irányába való elmozdulás	Finnország, Svédország
4	Formálisan független adó és számvitel, de a gyakorlatban megfigyelhető a kapcsolat	Csehország Lengyelország
5	Független rendszerek (halasztott adó szabályozás több alternatívával)	Dánia
6	Független rendszerek (speciális halasztott adó szabályozással, részleges adó megosztás)	Egyesült Királyság Írország
7.	Független rendszerek (speciális halasztott adó szabályozás, az ártértékelés halasztott adó hatását elismeri)	Hollandia, Norvégia

Forrás: Hoogendoorn [1996] 793. oldal alapján saját szerkesztés

A négy kiemelt terület mellett természetesen egyéb hatások is érvényesülnek és befolyással bírnak a számviteli rendszerekre, ezáltal azok különbözőségét vagy éppen hasonlóságát okozzák.

6.2. A számviteli rendszerek klasszifikációja

A számviteli rendszerek különbözőségét befolyásoló tényezők áttekintése után, komplex rendszerbe állítva azokat, lehetőség nyílik az országok csoportosítására.

Több neves kutatás is foglalkozott a számviteli rendszerek klasszifikációjával, ezekből a Mueller féle tipológiával és Nobes nevéhez kötődő hierarchikus rendszer bemutatásával foglalkozom részletesebben.

Mueller (1967) direkt módszert alkalmazva 4 csoportra bontotta az országokat a számvitel célja szerint (Nobes [2008]):

- *Makro szemléletű* országok: a számvitel elsősorban gazdaságpolitikai célokat szolgál, szoros összefüggés az adózási szabályokkal, hitelezői védelem, óvatosság elve, részletes, leíró jogszabályok (például Svédország).
- *Mikro szemléletű* országok: a magánvállalkozások érdekein alapul a számvitel, a beszámoló elválik az adóbevallástól, befektetői érdekek védelme dominál (például Hollandia).
- *Pragmatikus szemléletű* országok: a gyakorlatot alárendelik az elméletnek, a szakma szerepe nagy a szabályozásban, keret jellegű jogszabályok, befektetői védelem dominál, nyilvánosság kiemelt szerepe (például Egyesült Királyság).
- *Uniformizált* szemléletű országok: nagy az állam adminisztratív kontrollja a vállalkozásokon, jelentős bürokratikus rendszer, részletes szabályozás, a szakmai szervezetek szabályozó szerepe csekély, hitelezői védelem (például Franciaország, Németország).

A kategóriák nem egymást kizáró volta miatt besorolási problémák voltak, ami a rendszer továbbfejlesztéséhez vezetett. Alternatív csoportképző ismérvek (gazdasági fejlettség foka, üzleti környezet bonyolultsága, politikai jellemzők, jogi környezet) figyelembe vételével 10 jól elkülöníthető ország-csoport volt meghatározható.

Nobes nem csak csoportokat képzett, hanem hierarchikus rendszerbe is foglalta az országokat. Kilenc faktor mentén végezte el a besorolást (Nobes – Parker [2008] 65. oldal):

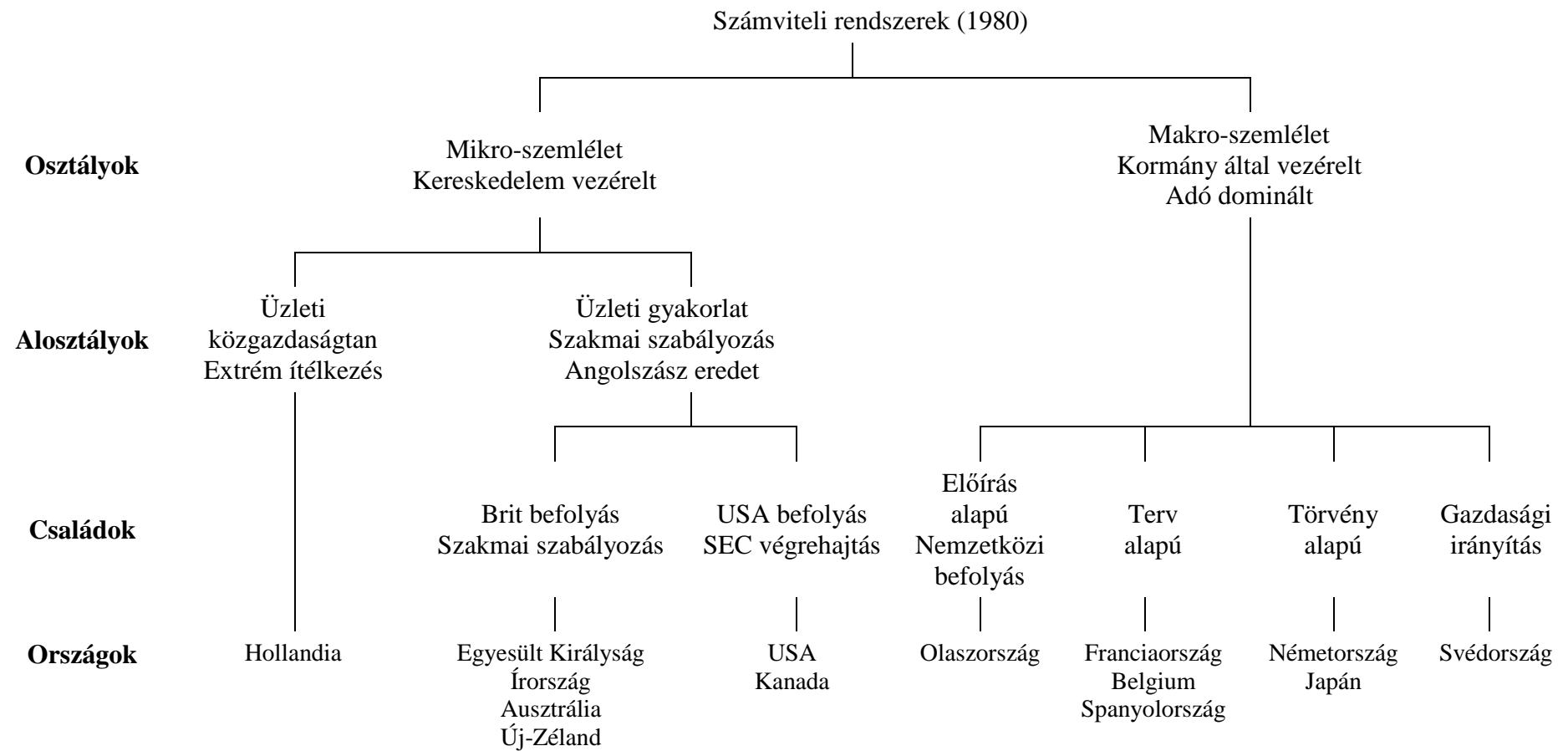
1. A tőzsdei cégek közzétett beszámolóinak felhasználói.
2. A használt törvény vagy standard előírásainak alkalmazásának a foka.
3. Az adózási szabályok fontossága.
4. Konzervativizmus/óvatosság.
5. A historikus költségek szigorú alkalmazása.
6. Költségek átcsoportosításának lehetősége.
7. Konszolidálási eljárások.
8. Tartalékképzési lehetőségek.
9. A szabályok alkalmazásának egységessége.

A következő oldalon lévő ábra szemlélteti a csoportosítás végeredményét.

Az eredeti (még 1980-ban készült) csoportosítás az eltelt 30 év alatt többször frissítésre került. Az 1998-as csoportosításnál Nobes a tőkepiac szerepét kiemelve végezte el a besorolást, illetve új elemként megjelent az IFRS.

Erős tőkepiaci kategóriába sorolta Hollandiát valamint az angolszász országokat, Egyesült Királyságot és Amerikai Egyesült Államokat (e kettő közzé került az IFRS). Gyenge tőkepiacú csoportba 3 kategóriát alakított ki Nobes, amelyekbe Belgium – Franciaország, Németország – Olaszország, illetve Japán került besorolásra.

7. ábra: Számviteli rendszerek hierarchikus csoportosítása (Nobes, 1980)

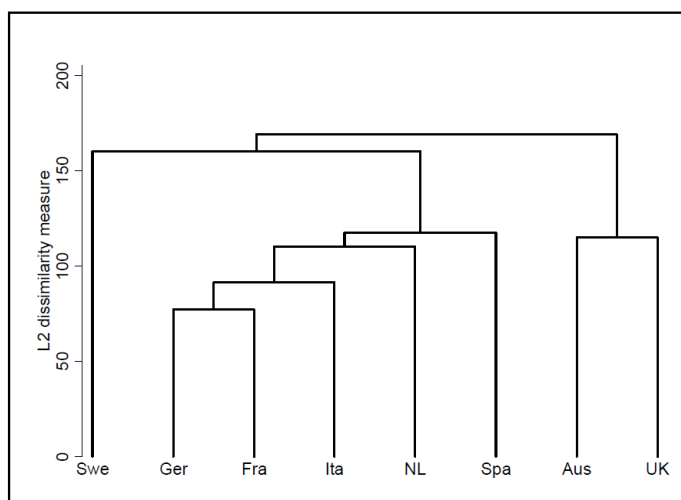
Forrás: Nobes – Parker [2008] 65. oldal vagy Nobes [2011] 25. oldal (saját fordítás)

Az alkalmazott számviteli gyakorlatok közötti eltérésekben Nobes [2011] szerint két tényező játszik szerepet: az egyes országok eltérő számviteli szabályrendszere és az adott országban kialakult számviteli gyakorlat. Korábban a két hatás szétválasztására nem volt lehetőség, de az IFRS-ek elterjedésével új dimenziója nyílt a vizsgálatoknak. Az Európai Unióban 2005-től a tőzsdei konszolidált beszámolókat kötelező az IFRS-ek szerint készíteni, tehát a szabályrendszer azonos, a különbséget kizárólag az egyes országokban alkalmazott számviteli gyakorlat közötti eltérés okozhatja. A kutatásban 8 ország (Ausztrália, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svédország) 271 vállalatának beszámolóját vizsgálta Nobes 13 szempont szerint (6 megjelenési és 7 mérési kritérium alapján). Többváltozós statisztikai módszerekkel végrehajtott elemzés alapján megállapította, hogy az azonos szabályrendszer alkalmazása ellenére léteznek különbségek az alkalmazott gyakorlatban. Három csoportot tudott beazonosítani:

- kontinentális európaiak: Franciaország, Hollandia, Németország, Olaszország és Spanyolország;
- angolszászok: Ausztrália és Egyesült Királyság;
- kilógó eset: Svédország.

A klaszterelemzés dendrogramja jól szemlélteti a kapott eredményt

8. ábra: IFRS-t alkalmazó országok számviteli gyakorlatának összehasonlítása

Forrás: Nobes [2011] 28. oldal

7. Számviteli harmonizáció

A globalizáció és az IFRS-ek elterjedésével⁵ a nemzeti számviteli szabályozásban is megfigyelhetjük az nemzetközi standardokhoz való közeledést, konvergenciát, ezért a pénzügyi beszámolás szabályozása egyre közelebb kerül egymáshoz az egyes országokban.

A harmonizációs folyamatok megfigyelésre jó lehetőséget teremt a kutatásokban megfigyelhető új irányzat, amely a különféle számviteli rendszerek hasonlóságát az IAS/IFRS-hez mint benchmarkhoz mért távolsággal jellemzi. Beke [2010a] az általa készített elemzésében két csoportra bontva (20 EU-n belüli és 29 EU-n kívüli ország) vizsgálta a nemzeti számviteli szabályok eltéréseit a nemzetközi standardoktól. A vizsgálat Bae – Tan – Welker adatbázisán alapul, amelyben 21 szempont szerint vizsgálták az egyes országok IAS/IFRS-ekkel való összhangját bináris értékeléssel⁶, ez kerület kiegészítésre a hazai számviteli standardadaptációs gyakorlat tapasztalataival. Beke 16 kiválasztott IAS/IFRS-t⁷ figyelembe véve a standardok összehangoltságára adott bináris értékek átlagaként definiálta az országok nemzeti számviteli szabályozásának eltérését az IAS/IFRS-ektől. Az eredményeket a 9. és a 10. ábra szemlélteti.

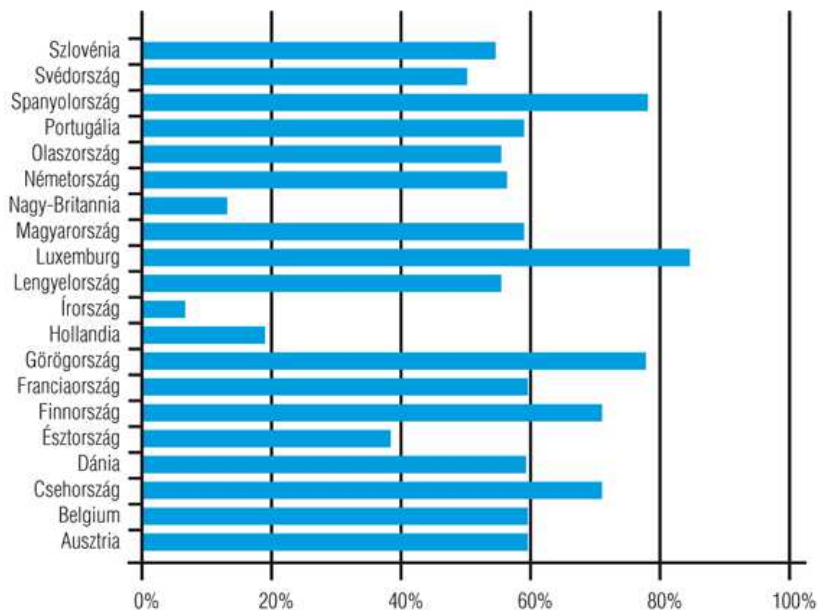
Az összehasonlítás alapján az angolszász országok számviteli rendszere közelebb áll az IAS/IFRS-ekhez, míg a kontinentális európai (kivételem Hollandia), számviteli szabályozása jelentősebb különbséget mutat attól. Ennek magyarázata az eltérő jogrendszerben is keresendő, hiszen a római jog elvein alapuló, törvények formájában szabályozó jogi környezetben nehezebb és hosszabb időt vesz igénybe a standardok adaptációja (Magyarország is ebbe a körbe tartozik).

⁵ Sok országban a tőzsdei cégek konszolidált beszámolójukat az IFRS-ek alapján kötelező elkészíteniük. Lásd részletesen a II.1.1.2. fejezetben.

⁶ 0: összhangban van a nemzeti szabályozás a nemzetközi standarddal, 1: nincs összhang közöttük

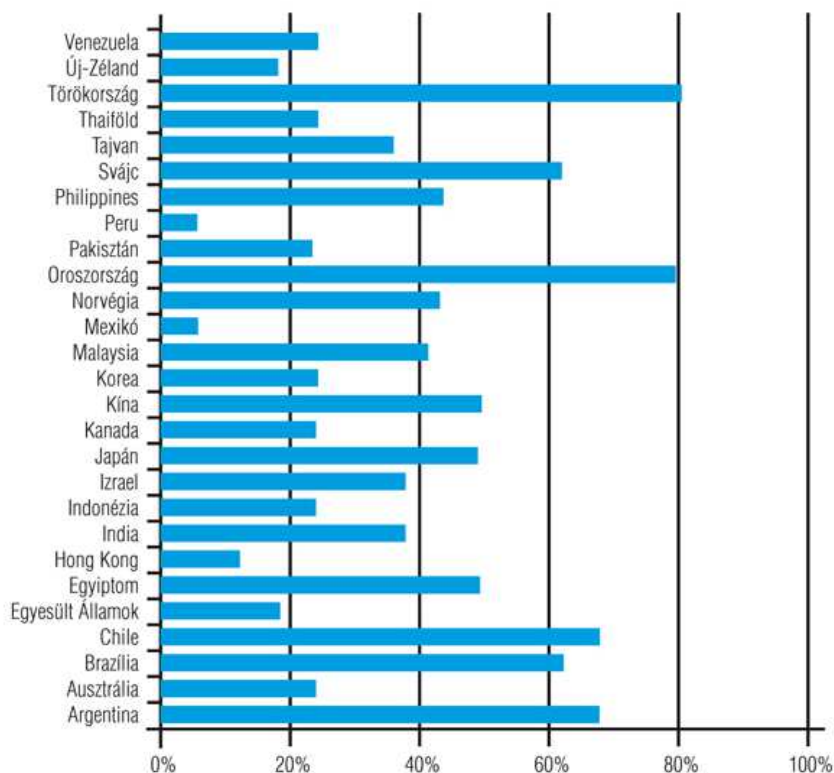
⁷ IAS 1, 2, 7, 8, 12, 14, 17, 19, 24, 27, 36, 37, 38 és IFRS 3, 5, 7

9. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n belül

Forrás: Beke [2010a] 91. oldal

10. ábra: Nemzeti számviteli szabályok eltérései az EU-n kívül

Forrás: Beke [2010a] 93. oldal

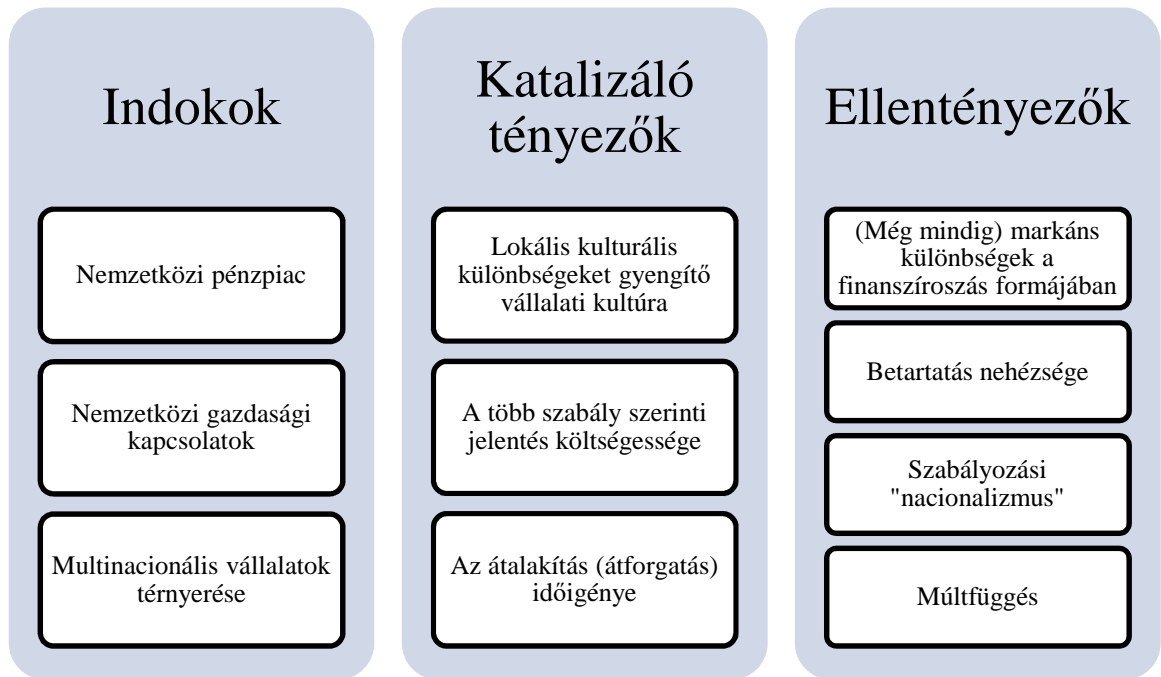
Az Európai Unión kívüli országok esetén elmondható, hogy a dél-amerikai (kivételek Peru) országok a latin elveket követik, az eltérés mértéke is hasonló mértékű (65%) mint az uniós mediterrán térség országában. Az ázsiai országok számvitelében a hajdani gyarmatosítók hatása mutatható ki, például Hong Kongban, Indiában az angolszász számviteli szemlélet érvényesül. Megállapítható, hogy Oroszország és Törökország számviteli szabályozása jelentősebb eltérést mutat a nemzetközi standardoktól.

El kell mondani ugyanakkor, hogy bár megfigyelhető a közeledés a számviteli rendszerek között, számos tényező akadályozhatja, lassíthatja a folyamatot, amelyek alapvetően a befogadó országok eltérő gazdasági, jogi, társadalmi, kulturális környezetéből adódnak. Kazainé [2010] az alábbi tényezőket azonosította be:

- azokban az országokban, ahol a pénzügyi jelentés adócélokat is szolgál, az adózási rendszerrel való kapcsolat megteremtése különösen nagy figyelmet igényel;
- az általános jogi környezetbe való beillesztés, a társasági joggal való összhang megteremtése;
- nacionalizmus hatása, ellenérzés más ország normáinak elfogadásával kapcsolatban;
- szakmai ellenállás, a megszokott szabályokhoz való ragaszkodás;
- a nemzeti szabályozó szervek (hatóságok vagy szakmai csoportok) kockázatot látnak abban, ha egy tőlük független szervezet alkotja meg helyettük a számviteli előírásokat, amely nem veszi figyelembe a fennálló különbségeket a jogi és gazdasági környezetben;
- nem elegendő az egyszerű átvétel, bizonyos esetekben az egész beszámolási struktúra átalakításával jár;
- kritikaként jelenik meg az IFRS-ek bonyolult volta, a sok kivétel, alternatíva;
- magas átállási költségek, oktatás.

A globalizáció, a multinacionális vállalkozások által teremtett igény az országoktól független számviteli szabályokra egyre erőteljesebben jelen van, ugyanakkor a harmonizációval ellentétes hatások érvényesülése is megfigyelhető. A szabályozási eltérések megszüntetése az okok sokszínűsége és összetettsége miatt nem egyszerű feladat.

11. ábra: A globális szabályozásra ható tényezőcsoportok

Forrás: Lakatos [2014] 10. oldal

A vizsgálatokból megállapítható, hogy a harmonizáció folyamata megindult és határozott lépetekkel halad, azonban az akadályozó tényezők miatt nehéz megjósolni meddig tart az út.

III. A SZÁMVITEL SZABÁLYOZÁSA

Ahhoz, hogy egy vállalkozás pénzügyi kimutatásainak tartalmát, a közölt információkat értelmezhessük elkerülhetetlen, hogy szemügyre vegyük azokat a jogi aktusokat, amelyek a vállalkozás közvetlen működési környezetének egyik összetevőjét adják. Szükséges tehát a szabályozó rendszer ismerete, ezért az alábbiakban ezt tekintem át egyrészt nemzetközi (IFRS-ek, illetve az Európai Unió irányelvek), másrészt nemzeti (esetünkben magyar számviteli törvény) vonatkozásban.

1. Szabályozási szintek

A számvitel szabályozása több szinten történhet. Lakatos [2014] két kategóriát különböztet meg nemzeti és nemzetek fölött álló (nemzetközi szabályozás) szintet.

Fogalmi szerint az előbbi, nemzeti szint

„a számviteli szabályok és e szabályozás megalkotásával, módosításával, valamint betartásával szorosan összefüggő intézmények olyan összessége, amelyek csak az adott nemzeti keretek között elfogadottak, legitimek és kikényszeríthetőek”,

míg az utóbbi, tehát a nemzetközi szint

„a számviteli szabályok és e szabályozás megalkotásával, módosításával, valamint betartásával szorosan összefüggő intézmények olyan összessége, amelyek nemcsak nemzeti keretek között elfogadottak, legitimek és kikényszeríthetőek, hanem azok egységes módon alkalmazandók több nemzet területén is, és a lefedett terület világgazdasági szempontból meghatározó jelentőségű”. Lakatos [2014] 5. oldal

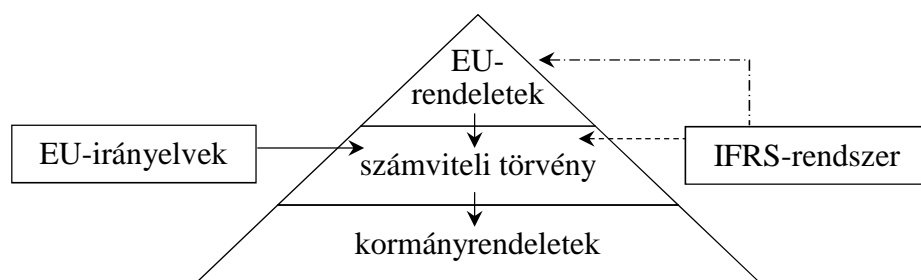
A nemzeti szabályozás a legtöbb ország esetén megfigyelhető. Ez a szint magán hordozza a helyi sajátosságokat, amelyek a korábban már vizsgált befolyásoló tényezők miatt a számviteli rendszerek különbözőségéhez vezet.

Egy adott ország szabályrendszerén belül esetlegesen megjelenő ágazati számviteli szabályozás (pl. hitelintézet, mezőgazdaság) egy-egy területre vonatkozóan tartalmaz speciális részletszabályokat, de jellemzően nem tekinthetők különálló szabályozási szintnek.

A nemzeti szint fölötti számviteli szabályozási rendszerek több országra vonatkozó egységes alkalmazása globális (az IFRS-ek rendszere), illetve regionális (pl. EU irányelvek) viszonylatban jelenhet meg.

A magyar számviteli jogrend hierarchiáját mutatja be a következő ábra, amely tükrözi a különféle szabályozási szintek megjelenését és egymásra gyakorolt hatását.

12. ábra: A magyar számviteli jogrend hierarchiája

Forrás: Tóth [2012] 4. oldal alapján saját szerkesztés

A továbbiakban áttekintjük a számviteli szabályozás nemzetközi szintjét az IFRS rendszer és az Európai Unió irányelveken keresztül, majd a nemzeti szintet a magyar számviteli törvény tükrében.

1.1. Nemzetközi számviteli szabályozási szint – IFRS rendszer

Az egyik legismertebb és legelterjedtebb nemzetközi számviteli szabályrendszer az IFRS-ek rendszere. Ennek kialakulását és elterjedését tekintem át az alábbiakban.

1.1.1. A nemzetközi pénzügyi beszámolási rendszer fejlődéstörténete

A Nemzetközi Számviteli Standardok Bizottságot (IASC) 1973. június 23-án hozta létre tíz ország (Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Egyesült Királyság, Hollandia, Írország, Japán, Kanada, Franciaország, Mexikó, Németország), hogy egységes Nemzetközi Számviteli Standardokat (IAS) alkossanak, s ezzel növeljék az egyes beszámolók összehasonlíthatóságát. A bizottság 2001-től átalakulva Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) néven folytatja tevékenységét, s azóta Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokat (IFRS) bocsát ki. A standardok gyakorlati megvalósítását értelmezések kiadásával is segítik (SIC, IFRIC).

A nemzetközi standardalkotási folyamatot Bosnyák [2011] a következő szakaszokra bontja:

1. szakasz (1973-1989):

a jelentősebb számviteli kérdésekre vonatkozó standardok elfogadása. A világ vezető országaiban alkalmazott számviteli megoldások egybegyűjtése, így egy kérdésre több válaszlehetőséget is kínálva, mintegy „legkisebb közös nevező” létrehozása. IASC legitimációjának erősítése.

2. szakasz (1990-1995):

a pénzügyi beszámolók jobb összehasonlíthatóságának érdekében a választási lehetőségek szűkítése.

3. szakasz (1995-2000):

központi mag („alapstandard sorozat”) létrehozása az IOSCO-val együttműködve. Azon standardok felülvizsgálata, amelyek a nemzetközi tőkepiacokban

érintettek, a nemzetközi tőkepiacokon szereplő vállalatok pénzügyi beszámolóihoz szükségesek.

4. szakasz (2001-2004):

az IAS/IFRS-ek és a nemzeti szabályozások összehangolására vonatkozó törekvések, globális standardok kibocsátása és alkalmazásuknak az elősegítése. Konvergencia program, IASB és FASB közös fejlesztések.

5. szakasz (2005-):

alapvető cél egy globális pénzügyi beszámolási infrastruktúra kifejlesztése, amely magába foglalja a vállalatirányítási gyakorlatot, konzisztens és átfogó számviteli standardokat, a könyvvizsgálói gyakorlatot, illetve az átfogó felügyeleti rendszert.

Természetesen a standardok folyamatos fejlesztése, s újabbak kiadása mindegyik szakaszban megtalálható. Jelenleg (2017-ben) 29 IAS és 13 IFRS kötelezően hatályos (előalkalmazások nélkül számítva).

A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok fejlődésének részletesebb leírása Epstein – Mirza [2003], Zeff [2012] műveiben található.

A konkrét standardok bemutatása meghaladja a disszertáció kereteit, illetve a vizsgált területhez nem kapcsolódik szervesen, ezért attól eltekintek (megtalálható Epstein – Mirza [2003], IASCF [2003], Lakatos et. al. [2013] műveiben, illetve megtekinthető az IASB honlapján).

1.1.2. A nemzetközi pénzügyi beszámolási rendszer alkalmazása

Az IAS/IFRS-ek megjelenése az egyes országok számviteli jogrendjében többféleképp is megvalósulhat:

- áttérés az IAS/IFRS-ek használatára, teljes befogadás, kötelező alkalmazás;
- az adott ország nemzeti számviteli szabályainak összehangolása az IAS/IFRS-ekkel, engedélyezve azok alkalmazását, alternatív megoldásként;
- nem engedélyezett az alkalmazás.

A nemzetközi pénzügyi beszámolási rendszer alkalmazása legnagyobb mértékben a tőzsdén jegyzett vállalkozásoknál valósult meg. A következő táblázatok az elterjedtség szintjének és módjának bemutatása mellett szemléltetik, hogy jelenleg is bővül az alkalmazó országok száma, illetve kötelező alkalmazás irányába halad a folyamat.

6. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (tőzsdei)

IFRS-ek alkalmazása tőzsdei vállalatoknál	2013		2017		Változás	
	ország	arány	ország	arány	ország	arány
Kötelező	93	60,8%	96	62,3%	3	1,5%
Részből kötelező	6	3,9%	10	6,5%	4	2,6%
Engedélyezett	24	15,7%	25	16,2%	1	0,5%
Nem engedélyezett	30	19,6%	23	14,9%	– 7	–4,7%
Összesen	153	100,0%	154	100,0%	1	0,0%
Megjegyzés	nincs tőzsde 21		nincs tőzsde 21		-	

Forrás: Use of IFRSs by Jurisdiction (www.iasplus.com) alapján saját szerkesztés

A nem tőzsdei cégek esetében ez a tendencia még erőteljesebben érvényesül, egyre szűkül azon nemzetek száma, ahol nem engedélyezett az alkalmazás.

7. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata a világon (nem tőzsdei)

IFRS-ek alkalmazása nem tőzsdei vállalatoknál	2013		2017		Változás	
	ország	arány	ország	arány	ország	arány
Kötelező	25	18,5%	28	19,6%	3	1,1%
Részből kötelező	30	22,2%	38	26,6%	8	4,4%
Engedélyezett	44	32,6%	47	32,9%	3	0,3%
Nem engedélyezett	36	26,7%	30	21,0%	– 6	–5,7%
Összesen	135	100,0%	143	100,0%	8	0,0%
Megjegyzés	nincs információ 39		nincs információ 32		– 7	

Forrás: Use of IFRSs by Jurisdiction (www.iasplus.com) alapján saját szerkesztés

Sok szabályozásban eltérést tapasztalhatunk az IAS/IFRS-ek alkalmazhatóságát illetően a beszámolók átfogása tekintetében: a konszolidált beszámolóknál gyakrabban

(pl. az Európai Unióban 2005-től kezdődően a tőzsdei vállalatok a konszolidált beszámolójukat kötelesek az IFRS előírásainak megfelelően készíteni), míg az egyediekben ritkábban engedik a nemzeti szabályoktól való eltérést. Ennek egyik fő oka, hogy ez utóbbi sok esetben a társasági nyereségadó meghatározásának alapjául is szolgál.

Ezt az Európai Bizottság 2010-es felmérése (Sipos [2010]) is alátámasztja, amely szerint a tőzsdei konszolidált beszámolóknál minden tagállamban megvalósult az IAS/IFRS-ek alkalmazása, azonban e körön kívül már nem ennyire egységes a kép.

8. táblázat: Az IAS/IFRS-ek használata az EU-ban (2010)

IAS/IFRS használata	Konszolidált beszámolók		Egyedi beszámolók	
	tőzsdei	nem tőzsdei	tőzsdei	nem tőzsdei
Kötelező	100 %	11 %	33 %	7 %
Engedélyezett	-	89 %	37 %	44 %
Nem engedélyezett	-	-	30 %	49 %

Forrás: Sipos [2010] 399. oldal alapján saját szerkesztés

Az egyes országokra vonatkozó részletes megjegyzéseket lásd a hivatkozott kutatásban (Use of IFRSs by Jurisdiction).

1.2. Nemzetközi számviteli szabályozási szint – Európai Unió irányelvek

Az Európai Unió jogi szabályozás irányelvek, rendeletek, közlemények és ajánlások segítségével történik. A Római Szerződés 189. cikkelye szerint az irányelvekben foglaltak átvétele kötelező a tagállamok számára. Az adaptálás formáját és módszerét a nemzeti hatóságokra bízák, így minden tagállam megtarthatta saját jogi és szabályozási rendszerét, abba beépítve kell alkalmazni a direktívákban foglaltakat.

A számvitelhez kötődő direktívák már régóta megtalálhatóak voltak az EU szabályozási rendszerében, a legfontosabbak voltak ezek közül:

- 78/660/EGK, amely az éves beszámoló elkészítésének rendjéről szól (ún. négyes direktíva),
- 83/349/EGK, amely a konszolidációs eljárások szabályozására vonatkozik (ún. hetes direktíva).

Az irányelvek azonban nem jelentik a beszámolási rendszerek harmonizációját, hiszen nem szabályoznak teljes körűen, illetve választási lehetőségeket biztosítanak.

Az EU a harmonizációs folyamatok elősegítése érdekében együttműködésbe kezdett az IASB-vel, amelynek következtében 2005-től minden tőzsdén jegyzett társaságnak az összevont éves beszámolóját az IFRS-ekkel összhangban kell elkészíteni (1606/2002/EK rendelet a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról). A rendelet szerint a tagországok megengedhetik vagy megkövetelhetik, hogy ezek a vállalkozások az egyedi beszámolójukat is nemzetközi standardok alapján készíthessék el.

Témám szempontjából kiemelten fontos az Európai Bizottság által 2008-ban elfogadott „Gondolkozz először kicsiben – Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag”. Ebben elismerik a kis- és középvállalkozások központi szerepét az Európai Unió gazdaságában.

A Bizottság 2011-ben az „Egységes piaci intézkedéscsomag” című közleményében javaslatot tett a pénzügyi beszámolási követelmények módosítására vonatkozóan, az adminisztratív terhek csökkentése érdekében a számviteli irányelvek

egyszerűsítésére. Cél a szabályozásból eredő terhek – különös tekintettel a kkv-kra vonatkozóan – csökkentése uniós és nemzeti szinten egyaránt.

Az irányelvek módosítására az idők folyamán többször sor került, meg kell említeni a negyedik irányelv 2012-es módosítását (2012/6/EU irányelv), amely definiálta a mikrovállalkozás (mikrogazdálkodó-egység) kategóriát:

„A tagállamok ... mentesítést adhatnak az ezen irányelv szerinti egyes kötelezettségek alól azon társaságok tekintetében, amelyek a mérlegfordulónapjukon nem lépik túl a következő három feltétel közül kettőnek a határértékét (mikrogazdálkodó-egységek):

a) mérlegfőösszeg: 350 000 EUR;

b) nettó árbevétel: 700 000 EUR;

c) az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma: 10 fő.”

Az EU által elfogadott határértéket hosszas vita előzte meg, az eredeti tervekben 500 eEUR mérlegfőösszeg és 1 000 eEUR-os árbevétel volt, majd sokáig úgy tűnt, hogy 250 eEUR és 500 eEUR lesz a küszöbérték.

2013. júniusban elfogadásra került a 2013/34/EU irányelv (hatályon kívül helyezve a korábbi számviteli irányelveket) a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról.

A korlátozott erőforrásokkal rendelkező mikrovállalkozókra gyakran ugyanazon pénzügyi beszámolási szabályok vonatkoznak, mint a nagyobb vállalkozásokra, ezzel indokolatlanul nagy adminisztratív terhet róva rájuk. Ezt figyelembe véve az irányelv lehetőséget teremt számukra egy egyszerűbb számviteli beszámolásra, amely a beszámoló összeállítására és közzétételére vonatkozó könnyítést is egyaránt magába foglal.

9. táblázat: Beszámolási sajátosságok

Kategória	Időbeli elhatárolás	Kiegészítő megjegyzések	Üzleti jelentés	Közzététel
Mikro	Nem kell	Nem kell	Nem kell	Nem kell
Kis	Kell	Számviteli politika, Átértékelések, Mérlegen kívüli, rendkívüli és öt évnél hosszabb lejáratú Tisztségviselők, Létszám	Nem kell	Kell
Közepes	Kell	Befektetési tükör Adózási célú értékelés Valós értéktől eltérés Tiszteletdíjak, Létszám Halasztott adó, tőkeváltozás Kapcsolt vállalkozások	Nem kell	Kell
Nagy, közérdeklődésű	Kell	Árbevétel tevékenységenként, országoként, Könyvvizsgálói díj	Kell	Kell

Forrás: Lukács (2015)

A tagállamoknak 2015. július 20-ig kellett saját jogszabályaikat (törvényeket, rendeleteket) az irányelvnek megfeleltetni, melyet (Írország kivételével) meg is tettek.

1.3. Nemzeti számviteli szabályozási szint – magyar számviteli rendszer

A nemzeti szintű szabályozást hazánk számviteli rendszerén keresztül mutatom be, mely magába foglalja a történelmi áttekintést, a jelenleg érvényes beszámolási rendszer felépítését és az alkalmazó kör meghatározását.

1.3.1. A magyar számviteli rendszer fejlődéstörténete

A magyar számviteli szabályozás közel háromszáz éves múltra tekint vissza. Ennek részletes történetével többen foglalkoztak műveikben (Baricz [1997b], Nagy [2008], Kardos [2012]).

Az alábbiakban néhány jelentősebb állomás felvillantásával röviden bemutatom a számvitel magyarországi fejlődését.

Az 1723-as kereskedelmi törvény LIII. cikke előírta, hogy a kereskedők a könyveiket szabályszerűen tartoznak vezetni és abban hitelezéseiket pontosan nyilvántartani. Ez a számviteli feljegyzésekre, nyilvántartásokra, kereskedelmi könyvek vezetésére vonatkozó feljegyzés tekinthető a magyar számviteli szabályozás kezdetének.

Az 1875. évi kereskedelmi törvényben már a könyvvezetés módjára, a leltár- és mérlegkészítési kötelezettségre valamint a vagyontárgyak értékelésének módjára vonatkozóan is találunk előírásokat.

Az 1884-es ipari és az adótörvény a vagyontárgyak értékelési módját mélyítette és rendezte a vagyommérleg és az adómérleg kapcsolatát.

1930-ban bevezetésre került a hites könyvvizsgálói képesítés.

1947-től elrendelték a Kötelező Általános Ipari Számlakeret (KÁLISZ) használatát.

Az 1950-es évektől a tervgazdaság igényeit kiszolgáló, szovjet mintára épülő, a kormányzati szervek felé történő adatszolgáltatás válik a számvitel fő feladatává.

1954-ben pénzügyminiszteri rendelet formájában megjelennek a mérlegbeszámoló tartalmára vonatkozó szabályok. Ekkor határozzák meg, hogy a

mérlegbeszámolóban leltárból, mérlegből, eredménykimutatásból, azokat kiegészítő mellékletből, valamint szöveges beszámolóban kell állni.

Az 1968-as gazdasági reformot követően előtérbe került a különféle közgazdasági szabályozók működésének mérése. Ekkor került sor a költség, illetve az önköltségszámítással foglalkozó részek mélyítésére.

1988-ban bevezetésre került a társasági- és vállalkozási nyereségadó.

A gazdaság liberalizálása, a tulajdonviszonyok átalakulása, a megjelenő külföldi tőke, illetve multinacionális vállalatok igényei felerősítették a folyamatot, amelynek következtében megszületett a 1991. évi XVIII. törvény a számvitelről, amely az európai uniós jog talaján álló, a kontinentális jog hagyományait követő szabályozás.

Négy alkalommal történt jelentősebb⁸ módosítás: 1994-ben, 2000-ben (ekkor újrakodifikálták a jogszabályt és elfogadták a jelenleg is hatályban lévő 2000. évi C. törvényt a számvitelről), 2003-ban (valós értéken történő értékelés bevezetése a jogszabályban) és 2015-ben (az EU irányelvek változásából eredő jogharmonizáció). A törvényi szabályozás filozófiája azonban nem változott, cél a piaci szereplők részére megbízható és valós összkép bemutatása a beszámolóban.

1.3.2. Számviteli beszámolási rendszer Magyarországon

A gazdálkodó egységek az érdekeltek információigényét – főként – a számviteli beszámoló elkészítésével és közzétételével elégítik ki. A magyar számviteli szabályozás szinte differenciálás nélkül vonatkozik valamennyi Magyarországon bejegyzett gazdálkodóra⁹. A bemutatandó információk köre és mélysége azonban nem azonos minden gazdálkodó egységnél, függ a vállalat méretétől, illetve tevékenységi körétől. A disszertáció a méretből adódó különbségek vizsgálatával kiemelten foglalkozik, rávilágítva a KKV-kra vonatkozó egyszerűsítési lehetőségekre.

A számviteli törvény (már a 1991. évi XVIII. törvény is és a jelenleg hatályos 2000. évi C. törvény is) a beszámoltatás tekintetében differenciál a vállalat

⁸ kisebb módosítások szinte minden évben történnek, azonban ezek önmagukban nem jelentősek

⁹ kivételt képeznek az egyéni vállalkozások, akik a személyi jövedelemadó törvény hatálya alá esnek

karakterisztikájának figyelembe vételével. A magyar számviteli beszámolási rendszert alapvetően három mutató: a mérlegfőösszeg, az értékesítés nettó árbevétele és a foglalkoztatottak létszáma befolyásolja, hiszen főként ezek alapján dől el, hogy egy gazdálkodónak milyen beszámolót kell készítenie. A határértékeken kívül befolyásoló tényező lehet a vállalkozás társasági formája (például Nyrt-re vonatkozó korlátozások), a tevékenysége (például hitelintézetekre vonatkozó szabályok) illetve, hogy kötelezett-e könyvvizsgálatra.

Alapesetként minden gazdálkodónak éves beszámolót kell készítenie, azonban bizonyos kritériumoknak való megfelelés esetén lehetőség nyílik egyszerűbb (szűkebb adattartalmú) beszámoló választására.

Az alábbi beszámoló fajták tartalmazzak valamilyen szintű egyszerűsítési lehetőséget

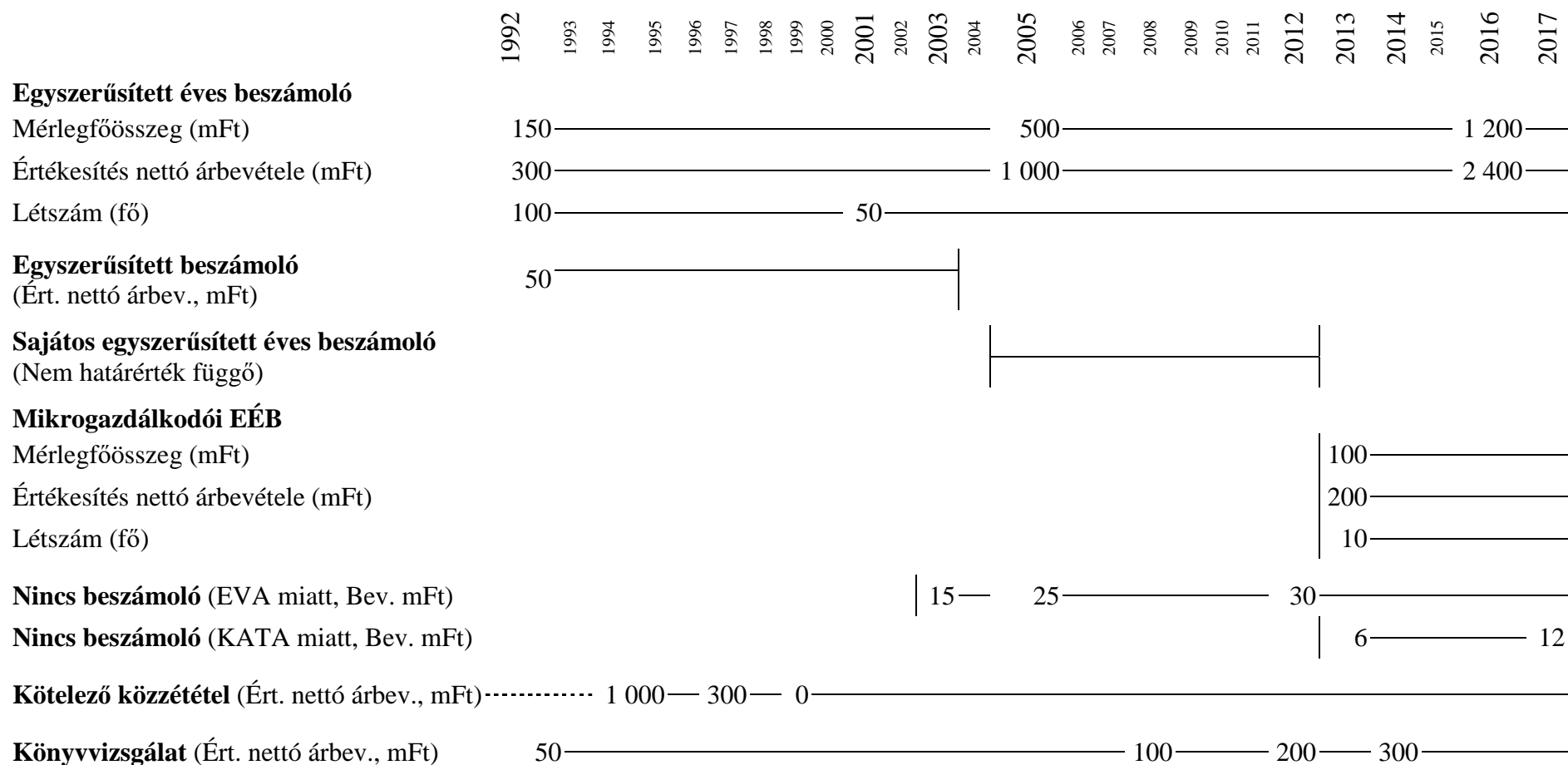
- egyszerűsített éves beszámoló;
- egyszerűsített beszámoló;
- sajátos egyszerűsített éves beszámoló (2009-2012);
- mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló (2013-tól).

2016-tól lehetőség nyílt az egyedi beszámolót a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardoknak alapján készíteni (2017-től a tőzsdei cégek, 2018-tól a hitelintézetek számára kötelező jelleggel). Ez azonban a vizsgálat fókuszában álló KKV-k esetében nem releváns terület, így ennek részleteivel nem foglalkozom.

A továbbiakban bemutatom a KKV-kre jellemző beszámolók alkalmazhatósági körét, illetve a bennük rejlő egyszerűsítési lehetőségeket az éves beszámolóhoz képest (részletesen a 4.2. fejezet tartalmazza). Megvizsgálom, hogy mennyire terjedtek el, mennyire éltek a vállalkozások a választás lehetőségével.

Az alkalmazhatósági kört alapvetően a kapcsolódó jogszabályokban megtalálható határértékek döntik el, ennek alakulását (1992-2017) foglalja össze a 13. ábra.

13. ábra: A magyar számviteli beszámolási rendszert befolyásoló határértékek alakulása

Forrás: Az érintett jogszabályok alapján saját szerkesztés

Az OTPEN által rendelkezésre bocsátott adatok alapján megvizsgáltam a közzétett beszámolók megoszlását.

10. táblázat: A közzétett beszámolók száma

Beszámoló típusa	2005	2009	2013	2015
Éves beszámoló	32 211	33 464	24 220	23 093
Egyszerűsített éves beszámoló	307 370	341 212	366 619	332 487
Sajátos egyszerűsített éves beszámoló		19 654		
Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló			60 181	82 911
Összesen	339 581	394 330	451 019	438 491

Forrás: OPTEN adatai alapján saját szerkesztés

11. táblázat: A közzétett beszámolók megoszlása

Beszámoló típusa	2005	2009	2013	2015
Éves beszámoló	9,5 %	8,5 %	5,4 %	5,3 %
Egyszerűsített éves beszámoló	90,5 %	86,5 %	81,3 %	75,8 %
Sajátos egyszerűsített éves beszámoló	–	5,0 %	–	–
Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló	–	–	13,3 %	18,9 %
Összesen	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Forrás: OPTEN adatai alapján saját szerkesztés

Megállapítható tehát, hogy a vállalkozások több mint 90 %-a él valamilyen egyszerűsítési lehetőséggel. Mivel a választás alapvetően a vállalkozás nagyságától függ érdemes megvizsgálni a magyarországi vállalkozásszerkezetet méret szerinti differenciálódását.

2. A vállalkozások méret szerinti differenciálódása

Az értekezésben a vállalkozások méret szerinti differenciálását többféle megközelítés szerint vizsgálom. Először az Európai Unió kritériumrendszerének megfelelő kategóriákat tekintem át, majd a számvitel által alkalmazott határértékek kerülnek a fókuszba.

Az Európai Unió 2003/361/EK irányelve határozza meg a mikro-, kis-, és középvállalkozások kategóriájára vonatkozó kritériumokat, amelyek bekerültek a tagállamok – így hazánk¹⁰ – jogrendjébe is.

Az uniós KKV kritériumok alapján történő besorolásnál két mutatónak kell a határérték alatt lennie, de ebből az egyik mindenképpen a létszám. Emellett feltétel, hogy az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése (tőke vagy szavazati jog alapján) nem haladhatja meg (külön-külön, vagy együttesen) a 25%-ot. A kategóriák értékhatárait a következő táblázat tartalmazza.

12. táblázat: Vállalkozások méret szerinti kategóriáinak határértékei

Kategóriák	Létszám	Mérleg főösszeg*		Árbevétel*	
Mikrovállalkozás	10 fő	2 000 e€	600 mFt	2 000 e€	600 mFt
Kisvállalkozás	50 fő	10 000 e€	3 000 mFt	10 000 e€	3 000 mFt
Közepes vállalkozás	250 fő	43 000 e€	12 900 mFt	50 000 e€	15 000 mFt
Nagy vállalkozás	az előző kategóriákba be nem sorolt vállalkozások				

* 300 Ft/€ árfolyammal számolva

Forrás: 2004. évi XXXIV. törvény 3. § alapján saját szerkesztés

A magyarországi KKV-k főbb jellemzőinek (10. táblázat) vizsgálata során megállapítható jelentős szerepük, hiszen a foglalkoztatás több mint 70 %-át, a hozzáadottérték-termelés több mint felét adják. Nemzetközi összehasonlításban

¹⁰ 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról

megfigyelhető (főként a mikrovállalkozások esetén), hogy a foglalkoztatás meghaladja, a hozzáadottérték-termelés esetében azonban alatta van az EU átlagnak.

13. táblázat: KKV-k Magyarországon – alapadatok

	Vállalkozások száma			Foglalkoztatottak száma			Hozzáadott érték		
	Magyarország		EU-28	Magyarország		EU-28	Magyarország		EU-28
	db	%	%	fő	%	%	M€	%	%
Mikro	489 767	94,1	92,8	861 275	34,4	29,5	9,6	18,1	21,2
Kis	25 750	4,9	6,0	479 997	19,2	20,2	8,6	16,3	18,0
Közepes	4 131	0,8	1,0	404 644	16,2	17,0	9,5	18,0	18,2
Kkv-k össz.	19 648	99,8	99,8	1 745 916	69,7	66,8	27,7	52,5	57,4
Nagy	877	0,2	0,2	757 678	30,3	33,2	25,1	47,5	42,6
Összesen	520 525	100,0	100,0	2 503 594	100,0	100,0	52,9	100,0	100,0

Forrás: Európai Bizottság – SBA jelentés [2016]

A KKV-k gazdaságban betöltött kiemelkedő szerepe miatt különösen fontos, hogy a rájuk vonatkozó szabályokat – ide értve a számviteli beszámoltatásukra vonatkozó előírásokat is – a sajátosságaikat jobban figyelembe vevő módon alakítsák ki.

Sokszor előkerült már, hogy ezek a határszámok túl magasak és nem illeszkednek az országok jellemzőihez. Néhány terület – így a számvitel is – ennél kisebb határértéket alkalmaz saját rendszerében a kategóriák kialakításakor.

Ez nem csak Magyarországon¹¹ van így, hanem számos más uniós ország esetében is, például Litvánia esetén az egyszerűsített beszámoló határértékei: mérlegfőösszeg 1 700 000 €, nettó árbevétel 2 900 000 €, átlagos állományi létszám 15 fő; Szlovákia esetén mérlegfőösszeg 1 000 000 €, nettó árbevétel 2 000 000 €, létszám: 30 fő.¹² Ezek – a tagállamok által meghatározott – határértékek jobban igazodnak az adott ország vállalkozásszerkezetéhez.

¹¹ A Magyarországon alkalmazott számviteli határértékek összefoglalása a 13. ábrán található.

¹² Európai Bizottság [2015] adatai alapján

Ha összevetjük a két rendszer határérték meghatározását, akkor az értékek különbözőségén túl is találunk eltérést.

14. táblázat: KKV és számviteli határértékek (2015)

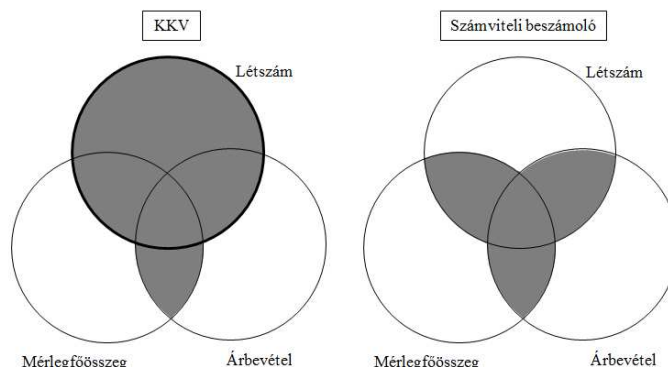
	KKV törvény 3. § (1)-(3) bekezdés			Számviteli törvény 9. § (2), (6) bekezdés	
	Mikro- vállalkozás	Kis- vállalkozás	Közép- vállalkozás	Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló	Egyszerűsített éves beszámoló
Mérlegfőösszeg	$\leq 2 \text{ m€}$	$\leq 10 \text{ m€}$	$\leq 43 \text{ m€}$	$\leq 100 \text{ mFt}$	$\leq 500 \text{ mFt}$
Árbevétel	$\leq 2 \text{ m€}$	$\leq 10 \text{ m€}$	$\leq 50 \text{ m€}$	$\leq 200 \text{ mFt}$	$\leq 1\,000 \text{ mFt}$
Létszám	$< 10 \text{ fő}$	$< 50 \text{ fő}$	$< 250 \text{ fő}$	$\leq 10 \text{ fő}$	$\leq 50 \text{ fő}$
	„létszám kevesebb és árbevétel vagy mérlegfőösszeg legfeljebb”			„három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg”	

Forrás: Jogszabályokban szereplő határértékek alapján saját szerkesztés

Bár mindkét rendszer ugyanazt a három méretkategorizáló ismérvet használja, a KKV-s besorolás a létszámnak prioritást ad a másik kettő mellett („létszám kevesebb és árbevétel vagy mérlegfőösszeg legfeljebb”), míg a számviteli beszámolóknál nincs kiemelve egyik sem („három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg”).

A KKV-s besorolásnál a létszám esetében a határértékkel való egyezés már a nagyobb kategóriába való tartozást jelenti, míg a mérlegfőösszeg és az árbevétel esetében, valamint a számviteli beszámolók kategóriáinál a határértékkel való egyezés még belefér a kisebb kategóriába. Ezt szemlélteti az alábbi összehasonlító ábra, ahol a szürkével jelzett területek mutatják, hogy ki tartozik a nagyobb kategóriába.

14. ábra: A KKV és számviteli beszámoló besorolási határértékeinek filozófiai különbsége

Forrás: Jogszabályokban szereplő határértékek alapján saját szerkesztés

A kétféle rendszerben különbséget jelent, hogy a KKV-s kategóriáknál ugyanakkora értéket alkalmaznak a mérlegfőösszegnél és az árbevételnél is (egyedül a középvállalkozásoknál van kisebb eltérés), míg a számviteli beszámolóknál a mérlegfőösszeg határértéke fele az árbevételi küszöbnek. A létszámot összevetve a két értékadattal is jelentős különbség adódik, mivel a KKV-k esetében 60 mFt/fő az alkalmazott arány, viszont a számviteli beszámolóknál ez csak 10 mFt/fő a mérlegfőösszegnél és 20 mFt/fő az árbevétel esetében.

A Budapesti Corvinus Egyetem és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) együttműködése keretében rendelkezésre bocsátott 2015. évi társasági adóbevallások – összesen 420 523 gazdálkodó szervezetre vonatkozó – adatait tartalmazó adatbázis alapján elvégeztem a kétféle besorolás szerinti kategorizálást. Kizárólag a méretre vonatkozó adatok alapján vizsgáltam, egyéb tényezők (pl. társasági forma, tevékenység) nem kerültek figyelembe vételre. A számviteli kategória esetén a 2015-ben hatályos határértékek kerültek figyelembe vételre.

15. táblázat: Magyarországi vállalkozások KKV és számviteli méretkategorizálása (2015)

a) vállalkozások száma szerint

	MG	EÉ	ÉB	Összesen
Mikro	380038	7411	81	387530
Kis	9240	15223	2693	27156
Közepes	178	1001	3665	4844
Nagy	5	36	952	993
Összesen	389461	23671	7391	420523

b) KKV kategóriák megoszlása szerint (sormegoszlás)

	MG	EÉ	ÉB	Összesen
Mikro	98,1%	1,9%	0,0%	100,0%
Kis	34,0%	56,1%	9,9%	100,0%
Közepes	3,7%	20,7%	75,7%	100,0%
Nagy	0,5%	3,6%	95,9%	100,0%
Összesen	92,6%	5,6%	1,8%	100,0%

c) Számviteli kategóriák megoszlása szerint (oszlopmegoszlás)

	MG	EÉ	ÉB	Összesen
Mikro	97,6%	31,3%	1,1%	92,2%
Kis	2,4%	64,3%	36,4%	6,5%
Közepes	0,0%	4,2%	49,6%	1,2%
Nagy	0,0%	0,2%	12,9%	0,2%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

d) vállalkozások számának megoszlása szerint

	MG	EÉ	ÉB	Összesen
Mikro	90,4%	1,8%	0,0%	92,2%
Kis	2,2%	3,6%	0,6%	6,5%
Közepes	0,0%	0,2%	0,9%	1,2%
Nagy	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
Összesen	92,6%	5,6%	1,8%	100,0%

Magyarázat: MG: Mikrogazdálkodói beszámoló; EÉ: Egyszerűsített éves beszámoló; ÉB: Éves beszámoló

Forrás: NAV 2015. TAO adatbázis alapján saját számítás

A mikrovállalkozások aránya 92,2% a vizsgált sokaságon belül, azonban ha a számviteli besoroláshoz hasonlóan a KKV-s besorolásnál sem emeljük ki a létszámot prioritásként, hanem egyenrangúként kezeljük a három méretkategorizáló ismérvet, akkor még jelentősebb lesz a mikrovállalkozások aránya (97,0%). A módosítás a vállalkozások többségét (94,5%) nem érinti, viszont 5,5 %-a a vállalkozásoknak kisebb kategóriába kerülne. Ezeket szemlélteti a következő táblázat.

16. táblázat: Magyarországi vállalkozások KKV méretkategorizálása létszámprioritással és anélkül (2015)

		Kategória létszám prioritás nélkül					
		Mikro	Kis	Közepes	Nagy	Összesen	Arány
Kategória létszám-prioritással	Mikro	387530				387530	92,2%
	Kis	19434	7722			27156	6,5%
	Közepes	890	2159	1795		4844	1,2%
	Nagy	29	109	331	524	993	0,2%
	Összesen	407883	9990	2126	524	420523	100,0%
	Arány	97,0%	2,4%	0,5%	0,1%	100,0%	

Forrás: NAV 2015. TAO adatbázis alapján saját számítás

Elvégeztem a vizsgálatot a 2016-os határérték-változás figyelembe vételével is. Ez kizárólag az éves beszámolóra vonatkozóan jelentett módosulást, 3 335 vállalkozás (0,8%) átkerült az egyszerűsített éves beszámoló kategóriába. Tisztán a határértékek figyelembe vételével a vállalkozások mindössze 1 %-a marad az éves beszámoló összeállítására kötelezett körben.

A méret szerinti elkülönítéssel és ennek a beszámoló tartalmára vonatkozó következményével többek között Baricz [1997b], Riahi-Belkaoui [2000], Kovács – Mohl [2011] foglalkozott.

3. Adminisztratív terhek nagyságára vonatkozó felmérések

Az Európai Tanács már 2007-ben kiemelte, hogy az adminisztratív terhek csökkentése Európa gazdaságának fellendítése szempontjából rendkívül fontos tényező. Akcióprogramot dolgozott ki az adminisztrációs terhek felmérésére és azok csökkentésére (a terv eredetileg 2012-ig 25 %-os csökkentés). A program a számvitelt az egyik kulcsfontosságú területnek minősítette és megkezdte a számviteli beszámolást és a könyvvizsgálatot érintő egyszerűsítési lehetőségek vizsgálatát.

Ez az alábbi területeken valósulhat meg:

- a KKV-kra vonatkozó mentesítési lehetőségek körének bővítése (alapvetően az értékelésre, a bemutatásra, a közzétételre, a könyvvizsgálati kötelezettségre vonatkozóan);
- a választási lehetőségek módosítása vagy eltörlése (a számviteli irányelvek által biztosított választási lehetőségek által teremtett rugalmasság nehezíti a beszámolók összehasonlíthatóságát);
- a KKV-kra vonatkozó számviteli előírások egyszerűsítése (könnyebben értelmezhető és alkalmazható előírások létrehozása);
- a bemutatással kapcsolatos előírások csökkentése (a nyilvánosságra hozott információk többnyire csak korlátozottan minősülnek releváns adatnak, bemutatási kötelezettség átgondolása).

Az adminisztratív terhek mértékének meghatározására több felmérés is készült az elmúlt időszakban.

Ebből az egyik legismertebb az Európai Unió költségcsökkentési programját is megalapozó 2005-ben publikált Kox tanulmány. Eszerint Magyarországon a GDP 6,8 százalékát tették ki az adminisztratív terhek (a 2000-es évek elején), amely jelentősen meghaladta az uniós átlagot (3,4%). Hazánk a vizsgálatba bevont 19 ország közül az utolsó helyre került. (Hétfa [2010])

A Deloitte Zrt. által 2010. májusban közzétett tanulmány szerint Magyarországon a vállalkozások adminisztratív költségei a GDP 10,5 százalékát teszik

ki (számítások szerint ez 2 800 milliárd Ft), ebből a feleslegesnek tartott adminisztrációs teher 3,1 százalék (800 milliárd Ft). (Hétfa [2010])

Az adminisztratív költség és teher fogalma közötti különbség tisztázása fontos a téma áttekintése érdekében (Reszkető – Váradi [2010]).

Adminisztratív költségnek tekintjük az egyes jogszabályoknak való megfelelés költségeit (lehet külső-belső, egyszeri-ismétlődő).

Adminisztratív teher: az adminisztratív költségek normál üzletmeneten túli része (a normál működés során a vállalkozás elhagyná őket, ha nem írná elő neki valamilyen jogszabály adminisztratív/informatikai kötelezettségként).

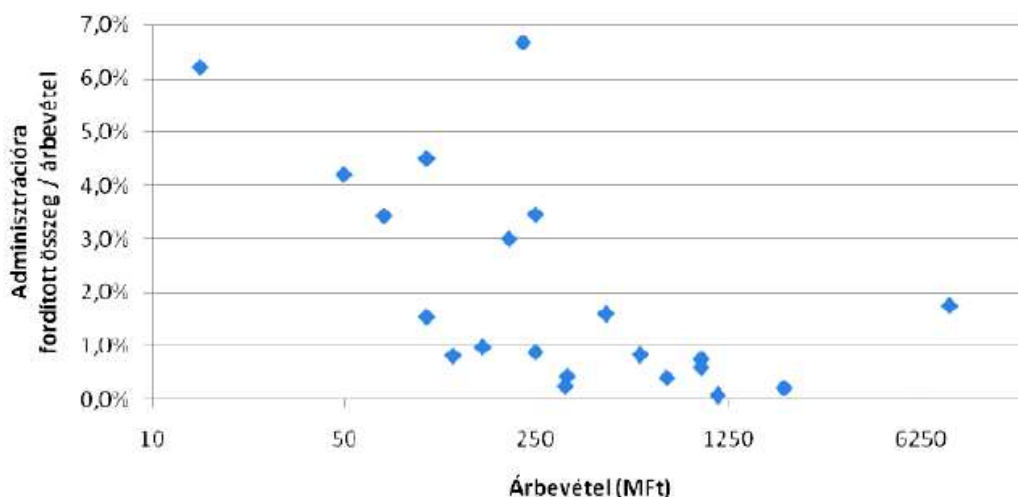
A Deloitte Zrt. által készített tanulmány beazonosítja a 20 legnagyobb terhet jelentő kötelezettséget. A vizsgálat szerint a legnagyobb vállalkozói terhet a könyvvizetési kötelezettség (1.) jelenti, az egyéb kiemelt tételek alapvetően az adózáshoz köthetők. További két számvitelhez köthető kötelezettséget említenek: a számviteli politika kialakítása, éves áttekintése, törvénymódosítás miatti módosítási kötelezettsége (16.), a kötelező könyvvizsgálat (18). (Hétfa [2010])

A számvitel számlájára írt adminisztratív teher nagysága nehezen meghatározható, hiszen a számvitel nem önmagáért van, hanem hogy a megfelelő információkat szolgáltatssa a különféle területeknek. Például a társasági adó meghatározása esetén a számvitel által előállított adózás előtti eredmény a kiinduló alapja az adó meghatározásának, ebből vezeti le az adótörvény a módosító tételek figyelembe vételével az adóalapot.

A számvitelhez köthető adminisztratív terhek sok esetben elenyészőek az adózási adminisztrációhoz képest, még ha bizonyos értelemben átfedés is van köztük. (BCE Pénzügyi Számvitel Tanszék [2007]). Az adó és járulékok nyilvántartási, bevallási, befizetési kötelezettségiből származó adminisztratív terhek magas volta az adózási rendszer összetettségéből ered (sokféle adónem, átláthatatlan, nehezen értelmezhető szabályozás). Kritikaként szokták még említeni, hogy az adatokat több hatóság számára is szolgáltatni kell párhuzamosan (például adóhatóság, önkormányzat, céginformációs szolgálat, statisztikai hivatal).

Balás Gábor és Vékony Benjámintanulmányában (Balás – Vékony [2009]) rámutat, hogy a piaci működésre vonatkozó összes előírás betartása sok esetben az üzletmenetet lehetetlenné tevő költségekkel járna. Vizsgálatuk szerint az adminisztratív költségek a kisvállalkozásokat sújtják elsősorban, versenyhátrányba hozva őket a nagyobb cégekkel szemben. Mélyinterjúk felmérésük szerint az adminisztrációra fordított összeg a nagyobb vállalkozásoknál is eléri a nettó árbevétel 1%-át, a kisebb vállalkozások esetében (főleg azok alsó kategóriájában) 10 % körüli összeget becsültek. Ennek nagyobb része nem a könyvelőknek fizetett összegből, hanem az adórendszernek való megfelelés költségeiből adódót.

15. ábra: Adminisztratív célok ellátására külsősöknek fizetett összeg az árbevétel százalékában

Forrás: Balás – Vékony [2009] 11. oldal

Majoros [2010] disszertációjában kiemeli, hogy az adminisztráció okozta többletterhek különösen a kisebb gazdálkodók versenyképességét csökkenthetik. A KKV-k adminisztrációs terheinek csökkentésére több kísérlet, példa is volt már, de áttörő mértékű változást egyik sem hozott.

A kutatások tehát rámutattak, hogy a KKV-k esetében különösen megterhelőek lehetnek az adminisztratív terhek. Fontos, hogy rájuk szabott, specialitásaikat figyelembe vevő rendszer vonatkozzon rájuk a gazdasági élet különböző területein, így a számvitel esetében is.

4. KKV-k számviteli beszámolási rendszere

KKV-ra vonatkozó, sajátosságaikat figyelembe vevő számviteli szabályozás nemzetközi és nemzeti szinten egyaránt megtalálható.

4.1. KKV számvitel – Nemzetközi szint – IFRS for SMEs

A nemzetközi számviteli standardok 40 éves történelme során egyértelműen kiderült, hogy a rendszer alkalmazhatóságának egyik legnagyobb korlátja, hogy az IFRS-ek kifejezetten nagyvállalkozások számviteli szabályozására szolgálnak. Az IASB már 2003-ban megfogalmazta azon célkitűzését, hogy a hatályos IFRS-ekre támaszkodva külön számviteli szabályrendszert dolgozzon ki a kis- és középvállalkozásokra. 5 év standardalkotási folyamatot követően 2009 júliusában bocsátotta ki¹³ az IFRS SME standardot.

Az elmúlt években egyre erősödő nemzetközi igény mutatkozott a fejlett és fejlődő országok részéről a kis- és középvállalkozásokra vonatkozó precíz és egységes számviteli standardok iránt (ami a teljes IFRS szabályoknál lényegesen egyszerűbb előírásokkal rendelkezik).

Ezt az igényt próbálta kielégíteni az IASB az IFRS SME megalkotásával, amelynek előnyei:

- magasabb szintű összehasonlítási lehetőséget ad a kimutatások, beszámolók felhasználóinak;
- erősíti a kis- és középvállalkozások elszámolásai, beszámolói iránti bizalmat;
- csökkenti a nemzeti számviteli előírásoknak való megfelelés jelentős költségeit.

Az IASB nem a vállalati mérethez köti a kis- és középvállalkozás meghatározását. A standard szerint azok a gazdálkodóegységek minősülnek kis- és középvállalkozásnak, amelyeknek nincs nyilvános elszámolási kötelezettségük (public

¹³ A kibocsátást 2004-ben a Discussion Paper (vitairat), 2007-ben pedig az Exposure Draft (nyilvános tervezet) előzte meg.

accountability), és általános célú pénzügyi kimutatást tesznek közzé külső felhasználóik számára.

Nyilvános elszámolási kötelezettsége van egy gazdálkodó egységnek, ha:

- adósság- és/vagy tőkeinstrumentumait nyílt piaci kereskedelemben forgalmazzák;
- a gazdálkodó eszközeit elsődleges tevékenységéhez kapcsolódóan vagyongazdálkodásra bízta, mint például bank, biztosítótársaság, nyugdíjalapok, értékpapír-forgalmazók, befektetési bankok.

Külső felhasználó lehet például a tulajdonos, amennyiben nem vesz részt a gazdálkodóegység irányításában, vezetésében, továbbá a jelenlegi és potenciális hitelezők, a szállítók, a vevők és a hitelminősítő intézetek.

Az IFRS SME alkalmazásáról (kötelező, lehetséges vagy nem engedélyezett) az adott ország szabályozó szervezetinek, törvényalkotóinak kell döntést hozniuk.

Az alkalmazást megelőzően a következő tényezőket kell végiggondolni (Madarasiné [2013]):

- a számviteli és pénzügyi beszámolási kötelezettség nemzeti/helyi szinten;
- kik az elsődleges felhasználói a pénzügyi kimutatásoknak;
- IFRS SME alkalmazása esetén megoldható-e az összehasonlítás más vállalkozásokkal;
- hosszú távú tervek, nemzetköziesedés, tőzsdei bevezetés kérdései;
- az alkalmazás üzleti hatásai például a nettó eredményre, a mutatókra, a társasági adófizetésre, osztalékfizetésre;
- a bevezetés költségei, a jövőbeni oktatási költségek, tanácsadó igénybevétele díja;
- IFRS SME elfogadottsága.

Az IFRS SME a következő alapelveket nevesíti: érthetőség, jelentőség, lényegesség, megbízhatóság, tartalom elsődlegessége a formával szemben, óvatosság, teljesség, összehasonlíthatóság, időszerűség, költség-haszon elv. Ez utóbbi alapelv érvényesülését figyelhetjük meg a teljes IFRS-hez képest megjelenő egyszerűsítésben. A könnyítés egyrészt szakmai szempontból történt, bizonyos (KKV-k szempontjából

nem releváns) témák kihagyása, egyes számviteli elszámolási alternatívák esetén az egyszerűbb kötelezővé tétele (választási lehetőségek megszüntetése), a megjelenítés, mérés, illetve a közzététel követelményinek egyszerűsítése, másrészt a standard nyelvezete és terjedelme (körülbelül 10 %-a) is egyszerűbb a teljes IFRS-nél.

A részletekbe menő bemutatás helyett a főbb hasonlóságok és különbségek megemlítését tartom szükségesnek (Ernst & Young [2010] és Jermakowicz-Epstein [2010] alapján).

Mindkét esetben (teljes IFRS és IFRS SME):

- a pénzügyi kimutatás mérlegből, eredménykimutatásból, saját tőke változás kimutatásból, cash flow kimutatásból és megjegyzésekből áll (nincs elhagyható rész);
- a pénzügyi kimutatások elvárt minőségi jellemzői megegyeznek;
- vagyoni elemek megragadásához szükséges definíciók megegyeznek;
- hosszú és rövid táv megbontásának követelménye megjelenik;
- a pénzügyi kimutatás készítése minimum éves szintű rendszerességgel kell, hogy megtörténjen és a különböző periódusok kimutatásainak egymással konzisztensnek kell lennie.

Főbb különbségek:

- az IFRS SME kevesebb pótlólagos információ közlését teszi kötelezővé (például nem feltétel az EPS bemutatása, közbenső pénzügyi jelentések, szegmens jelentések készítése);
- kimaradó (KKV-k esetén nem releváns) témák (például értékesítésre tartott eszközök, biztosítási szerződések, értékesíthető és lejáratig tartandó pénzügyi instrumentumok);
- elszámolási alternatívák megszüntetése (például az állami támogatásokat minden esetben bevételként kell kimutatni, nem választható átértékelési modell);
- egyszerűbb közzétételi követelmények.

Több kutatás is foglalkozik azzal, hogy a kis- és középvállalkozásokra vonatkozó IFRS milyen hatással lenne az egyes országok számviteli rendszerére, vállalkozásaira.

A kutatások egyik iránya az országok KKV-kra vonatkozó aktuális számviteli szabályozását tekintette át, országtanulmányok formájában. Ezek a vizsgálatok rámutattak, hogy meglehetősen heterogén a szabályozás.

Nobes [2010] rámutat, hogy meglehetősen sokféle, eltérő számviteli szabályrendszer van Európában, ráadásul több országban van egynél több helyi szabály, például Németországban a közzétételre és bemutatásra vonatkozó előírások eltérőek a vállalatméret függvényében. Az KKV IFRS és a nemzeti számviteli rendszerek közötti távolságból adódóan eltérés lehet a kimutatott jövedelem nagyságában, ezért azon országokban ahol a számviteli eredmény alapján történik az adómeghatározás jellemzően nem engedik a nemzetközi szabályok alkalmazását.

Mindenképpen érdemes kiemelni az Európai Unió által finanszírozott 20 országra kiterjedő kis- és középvállalkozások számviteli rendszerét vizsgáló, 2011 nyarán publikált átfogó tanulmányt, amelyet a CNA Interpreta S.r.l készített (Study on accounting requirements for SMEs), amely mélyrehatóan vizsgálta az egyes országokban meglévő számviteli rendszert. Áttekintette a számviteli beszámoltatás alanyait (kinek kell éves, egyszerűsített éves beszámolót készíteni, illetve mely vállalkozások mentesülnek a beszámolási kötelezettség alól) méretre és jogi formára vonatkozó kritériumok alapján, a beszámoló részeit, az alkalmazott alapelveket, a könyvvizsgálatra, illetve közzétételre vonatkozó előírásokat.

Az ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) 2010-ben egy kilenc országra (Franciaország, Németország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Spanyolország és Egyesült Királyság) kiterjedő vizsgálatot folytatott a témában.

A kutatások másik iránya a KKV IFRS bevezetésére vonatkozott, az alkalmazás feltételeit, a szakma nyitottságát, a bevezetés költségei vizsgálva.

Az IFRS-ek lehetséges európai alkalmazására vonatkozó véleményeket illetően meglehetősen vegyes a kép.

Az EFAA által 2010-ben rendezett (H. Nagy [2010]) a KKV-k beszámolójáról szóló nemzetközi konferencián¹⁴ Richard Martin (ACCA pénzügyi jelentésekért felelős vezetője) véleménye szerint a KKV-k által alkalmazható IFRS-ek meghatározó jelentőségűek az európai számvitel minőségi javításában és a tagállamok közötti számviteli harmonizációban.

A résztvevő országok képviselői részéről azonban meglehetősen változatos megjegyzések, felvetések hangzottak el. A belgák megítélése szerint az iránymutatások túl komplikáltak, holott az adminisztratív terheket jelentősen csökkenteni kellene. A francia előadó szerint az IFRS bevezetése biztosítaná a vállalkozások stabilitását és hozzájárulna versenyképességük megtartásához, ugyanakkor a becsült költségmegtakarítás mértéke meglehetősen vitatható. Javaslat hangzott el egy a mikrogazdálkodóra vonatkozóan alkalmazható „erősen egyszerűsített számviteli kimutatásrendszer” elemeire. A németek három forgatókönyvet is vázoltak a bevezetésről (európai szintű jóváhagyás, tagországi hatáskör, illetve EU direktívák modernizációja). Olaszország részéről meglehetősen tartózkodó vélemény hangzott el, amely szerint a KKV-k ügyfelei és a minősítő intézetek egyáltalán nem igénylik, hogy a KKV-k az egyszerűsített IFRS-ek alkalmazásával állítsák össze a pénzügyi beszámolóikat (előnyben részesítik a konzervatív – olasz hagyományokon alapuló – beszámolókat). Meglehetősen kritikus véleménynek adtak hangot, mely szerint a standard még további egyszerűsítés után sem lesz képes a növekedés elősegítésére.

Hasonló megállapításokra jutottak az Európai Bizottság által kezdeményezett nyilvános konzultáción (Szabó [2010]), amely a standarddal kapcsolatos kezdeti reakciók, a lehetséges európai uniós alkalmazás és a számviteli irányelvek szerepére való hatások felmérésére vonatkozott. Kiderült a felmérésből, hogy bizonyos tagállamokban az adózási és tőkefenntartási szabályok rendkívül terhessé tennék egyes társaságok számára a KKV-IFRS alkalmazását, mivel megduplázná a beszámolási költségeket. A standard ellen szól annak komplexitása, valamint az, hogy az átállási költségek nagy valószínűséggel meghaladnák annak hasznát.

¹⁴ A konferencia mottója „Európai kitekintés a kis- és középvállalkozások jelentései, éves beszámolóinak elkészítését érintő kihívások és nehézségek tükrében” volt.

Magyarországon Kovács – Mohl [2011] végzett kutatást a témában, az ACCA és az IAAER (International Association for Accounting Education and Research) által kiírt pályázat¹⁵ keretében vizsgálták, hogy bevezethető-e a KKV IFRS-ek és ha igen, milyen módon. Mélyinterjúk segítségével próbálták feltárni a számviteli szakma, illetve a felhasználók álláspontját. A kutatás főbb megállapításai a megkérdezettek véleménye alapján:

- egy a jelenleginél összetettebb és rugalmasabb, alapvetően háromszintű szabályrendszert javasolnak, ahol a KKV-IFRS egy alternatív, általában a nemzeti szabályozás mellett megjelenő lehetőség;
- a bevezetés legfontosabb költségtenyezője a szakmai felkészítés, illetve a szükséges szabályalkotási munka (főként az adórendszer átalakítása);
- az adózás kiemelt fontosságú terület, a leginkább előremutató egy IFRS-ek szerint kialakított, megfelelően kiigazított – nemzeti vagy EU-szinten szabályozott – adóalap lenne.

Bár az európai országok részéről még meglehetősen nagy az ellenállás az IFRS SME befogadásával kapcsolatban (ez alapvetően azzal magyarázható, hogy a számviteli irányelv módosításával meg egyszerűbb beszámoltatásra nyílik lehetőség) a világ más részein egyre inkább beépül az országok számviteli rendszerébe. Jelenleg mintegy 85 országban történt meg a befogadás és további 11-ben megfontolás alatt van a bevezetés. (Ifrs.org [2017])

¹⁵ Magyarországon kívül Csehországra, Romániára és Törökországra terjedt ki a kutatás

4.2. KKV számvitel – nemzeti szint

A KKV-k nemzeti szintű számviteli szabályozását Magyarország példáján keresztül mutatom be. A magyar számviteli beszámolási rendszerben megtalálható egyszerűsítési lehetőségeket tartalmazó beszámolási fajták bemutatása során kitérek a bennük rejlő könnyítésekre, vizsgálom az alkalmazók körét és az elterjedés okait.

4.2.1. Egyszerűsített éves beszámoló

Ez a beszámolási forma 1992-től megtalálható a magyar számviteli beszámolási rendszerben, a szabályozásában jelentősebb változás nem következett be.

Jelenleg egyszerűsített éves beszámolót készíthet az a vállalkozás, ha két egymást követő üzleti évben a következő három mutatószámból kettő a határértéket nem haladja meg:

- mérlegfőösszeg 1 200 millió Ft;
- éves nettó árbevétele 2 400 millió Ft;
- üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak létszáma 50 fő.

A határértékektől függetlenül nem készíthet ilyen beszámolót az Nyrt, az anyavállalatnak minősülő gazdálkodó, illetve az olyan vállalkozás, akinek kibocsátott értékpapírjainak tőzsdei kereskedelme engedélyezett.

Az alkalmazási körnél két területen is módosulás következett be az idők folyamán. Egyrészt a határértékek tekintetében

- 2001-től a létszám 100 főről 50 főre csökkent;
- 2005-től a mérlegfőösszeg 150 millió Ft-ról 500 millió Ft-ra, az árbevétel 300 millió Ft-ról 1 milliárd Ft-ra emelkedett;
- 2015-ben került sor az újabb módosításra (az EU irányelvnek való megfeleltetés kapcsán) és 2016-tól léptek hatályba a jelenleg érvényes határértékek.

Másrészt korábban részvénytársaság nem készíthetett egyszerűsített éves beszámolót, azonban 2011-től ez a korlátozás már csak az Nyrt-k esetében áll fenn.

Az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozások esetén az egyszerűsítés csak a beszámoló összeállításánál figyelhető meg, de a könyvvezetésben, a szabályzatok elkészítésében és a nyilvántartási kötelezettségben nem jelent jelentősebb könnyítést.

A mérleg és az eredménykimutatás csak a főcsoportokat (nagybetűvel jelölt sorok) és a csoportokat (római számmal jelölt sorok) tartalmazza, azonban a tételeket (arab számmal jelölt sorok) nem.

Az egyszerűsített kiegészítő mellékletben bemutatandó tételek köre szűkebb, mint az éves beszámoló esetén lenne. Nem kell tartalmaznia például:

- a cash flow kimutatást;
- a befektetési tükröt;
- az értékvesztések és visszaírások adatait;
- az aktív és passzív időbeli elhatárolások jelentősebb tételeit, azok időbeli alakulását;
- a képzett céltartalékot és annak felhasználását;
- az értékesítés nettó árbevételének a főbb tevékenységek szerinti bontását;
- a rendkívüli bevételek és ráfordítások részletezését (2016-tól ez az eredménykategória megszűnt a magyar számviteli beszámolóknban);
- a vállalkozási nyereségadó alapját módosító tételeket;
- a mérlegen kívüli jelentős kötelezettségeket.

Nincs üzleti jelentés készítési kötelezettség sem. Megenged néhány egyszerűsítést az értékelésnél, így nincs értékvesztés visszaírás, illetve a saját termelésű készleteknél megengedi a várhatóan felmerülő költségekkel és a kalkulált haszonnal csökkentet eladási áron való értékelést.

A vállalkozások jelentős része (75 %-a) egyszerűsített éves beszámolót készít, amely azonban az adminisztratív terhek tekintetében nem jelent nagymértékű egyszerűsítést.

Az elmúlt években jelentős csökkenés következett be az alkalmazói körben, ez egyrészt a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló terjedésével, másrészt az egyszerűsített adózási formákat választó vállalkozások számviteli beszámolás alól való mentesítésével magyarázható.

4.2.2. Egyszerűsített beszámoló

Egyszerűsített beszámolót kezdetben (1992-2003 között) az 50 millió Ft-os árbevétel el nem érő, jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások (pl. bt., kkt.) készíthettek. Ez a beszámolótípus az egyszeres könyvvizetésen alapuló Egyszerűsített mérleget és Eredménylevezetést tartalmazza, nincs kötelezően előírt kiegészítő melléklete. Azonban 2004-től profitorientált gazdálkodó szervezet már nem választhatja ezt a beszámolótípust (könyvvizetés tekintetében kötelezően át kellett térni a kettős könyvvizetésre), jelenleg csak egyéb szervezeteknek van módja ilyen készíteni, így ez részletesebben nem kerül ismertetésre.

4.2.3. Sajátos egyszerűsített éves beszámoló

A 2009-ben bevezetett sajátos egyszerűsített éves beszámoló készítési lehetőséget könyvvizsgálatra nem kötelezett jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok választhattak, kezdetben méretbeli korlátozás nélkül. 2012-től itt is megjelentek a nagyságrendre vonatkozó határértékek, két egymást követő üzleti évben a következő három mutatószámból kettő nem haladta meg a határértéket:

- a mérlegfőösszeg a 65 millió Ft-ot;
- az éves nettó árbevétele a 130 millió Ft-ot;
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak létszáma a 10 főt.

A sajátos egyszerűsített éves beszámoló csak (az egyszerűsített éves beszámoló szerinti) mérlegből és eredménykimutatásból állt, tehát ebben az esetben a vállalkozások mentesültek a kiegészítő melléklet készítési kötelezettség alól. Az összeállítás során bizonyos eljárások nem voltak alkalmazhatóak. Ilyen például:

- az értékváltozás miatti terven felüli értékcsökkenés vagy értékvesztés;
- az értékhelyesbítés használata;
- valamint a maradványérték alkalmazása.

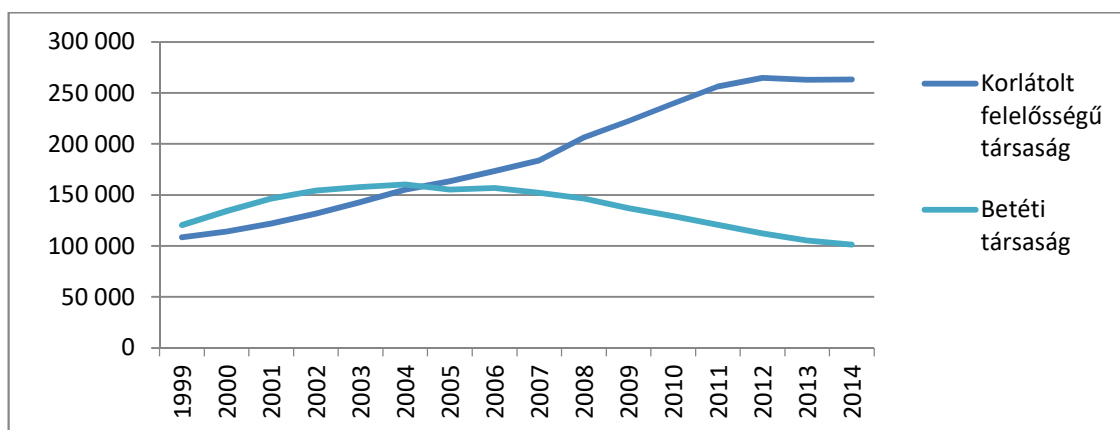
Bár ez a beszámolási mód már jelentősebb mértékben tartalmazott egyszerűsítési elemeket, nem terjedt el számottevő mértékben. A bevezetés évében a vállalkozások kb.

5 %-a választotta (Kardos [2012]), és később sem nőtt jelentős mértékben az alkalmazók aránya. Az elterjedésének egyik fő akadálya valószínűleg a társasági formában keresendő, hiszen a korábban érvényes uniós jog szerint korlátozott felelősségű társaságok nem választhatták ezt a beszámolási formát. A kft. minimális jegyzett tőkéjének 3 000 eFt-ról 500 eFt-ra történő leszállítása (2007) következtében a vállalkozások jelentős része ezt a vállalkozási formát választotta, így nem volt meg a lehetősége sajátos egyszerűsített éves beszámoló készítésére.

A két legjellemzőbb társasági forma közötti választás időbeli alakulását a KSH adatai alapján készített ábra szemlélteti, amely rámutat a jegyzett tőke minimum változásának hatására.

A többi társasági forma (részvénytársaság, szövetkezet, közkereseti társaság) száma elenyésző (1 % körül mozog), így nem került ábrázolásra.

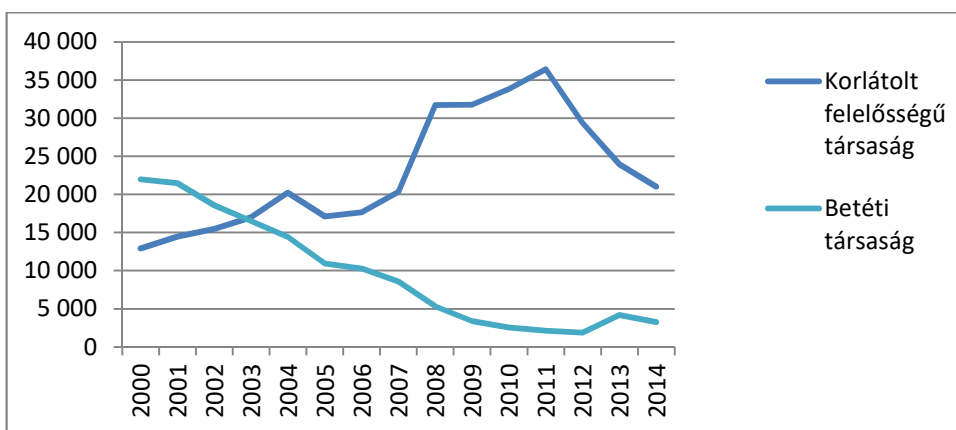
16. ábra: Működő vállalkozások száma gazdasági forma szerint (1999-2014)

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

A gazdasági formák közötti eltolódást különösen jól szemlélteti az újonnan alapított vállalkozások gazdasági forma szerinti vizsgálata. Látványos volt 2007 után a kft-k térhódítása és 2011-ig megfigyelhető volt az erőteljes növekedés. Ezt követően fordulat következett be, a válság utóhatásaként a vállalkozói kedv csökkenésével magyarázható a visszaesés, melyhez a szigorodó törvényi feltételek is hozzájárultak. 2014-től a kft-k esetében az alaptőke minimum újra 3 millió Ft-ra emelkedett, amelynek hatására további csökkenés figyelhető meg a cégalapítások területén.

17. ábra: Új vállalkozások száma gazdasági forma szerint (1999-2014)

Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés

Tovább szűkítették az alkalmazók körét azon betéti társaságok, akik az egyszerűsített vállalkozói adó alanyai és úgy döntöttek, hogy kizárólag az adó megállapításhoz szükséges bevételi nyilvántartást vezetik. Ez esetben ők nem kötelesek számviteli beszámolót készíteni, pedig méret alapján valószínűleg beleesnének a sajátos egyszerűsített éves beszámolót összeállítók halmazába. Az adózási formák számviteli beszámolásra gyakorolt hatásával a dolgozat későbbi részében részletesebben foglalkozom (II.4.2.5. fejezet).

Sajátos egyszerűsített éves beszámoló összeállítását utoljára a 2012-es üzleti évre vonatkozóan lehetett választani, mert ezt követően felváltotta azt a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló.

4.2.4. Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló

2013-tól bevezetésre került a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló (továbbiakban rövidítve mikrogazdálkodói beszámoló) kategória, amelynek sajátosságait a számviteli törvény alapján kormányrendelet szabályozza.¹⁶

¹⁶ 308/2012 (XII. 20) kormányrendelet a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolóról

Olyan könyvvizsgálatra nem kötelezett vállalkozásnak van lehetősége ezt a beszámolási módot választani, amelynek két egymást követő üzleti évben a következő három mutatószámból kettő nem haladja meg a határértéket:

- a mérlegfőösszeg a 100 millió Ft-ot;
- az éves nettó árbevétele a 200 millió Ft-ot;
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak létszáma a 10 főt.

Az alkalmazhatósági kritériumokat megvizsgálva megállapítható, hogy a kisebb méretű vállalkozások viszonylag széles körére (az előzetes számítások szerint több, mint 90 %-a) választhatja ezt az új – az eddiginél egyszerűbb szabályokat tartalmazó – beszámolási lehetőséget.

A mikrogazdálkodói beszámoló kialakítása több tényezővel magyarázható, ide értve az európai uniós szabályozásváltozásokat, a magyar számviteli standardalkotási folyamatot, valamint az adminisztráció egyszerűsítésre vonatkozó törekvéseket.

Az Európai Unió 4-es irányelvének 2012. áprilisi módosításának következtében lehetőség nyílt a mikrogazdálkodók (350 ezer euró mérlegfőösszeg, 700 ezer euró árbevétel és 10 fős létszám keretein belül) számára a korábbinál lényegesen egyszerűsített beszámoló készítésére. Az irányelv módosítása a tagállamok hatáskörébe utalja, hogy átültetik-e a nemzeti jogrendjükbe a rendelkezést.

Magyarország úgy döntött, hogy 2013-tól alkalmazza ezeket a rendelkezéseket. Elkészült az „Egyszerűsített számvitel” munkacímű standard, amelynek részletes kidolgozása után született a döntés, hogy a számviteli törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet legyen (a magyar kodifikált jogrendszerbe nem illeszkedik a standardokkal való szabályozás).

Ez alapján mikrogazdálkodói beszámoló készítésére van lehetősége annak a számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodónak, aki könyvvizsgálatra nem kötelezett, megfelel a nagyságra vonatkozó kritériumoknak és az üzleti éve megegyezik a naptári évvel.

A mikrogazdálkodói beszámoló egy egyszerű szabályrendszeren alapuló beszámoló. A megbízható és valós összkép követelményének úgy felel meg a mikrogazdálkodó, hogy a kormányrendelet szerinti egyszerűsítéseket kötelező alkalmaznia, nem térhet el a jogszabálytól.

A mikrovállalkozókra vonatkozó számviteli rendszerről elmondható, hogy:

- egy jól lehatárolt és szabályoknak megfelelést előíró rendszer;
- a különböző módszerek, eljárások közötti választásra nem ad lehetőséget (konkrét előírások választások nélkül);
- rögzíti a kizárólagosan alkalmazható módszert, eljárást;
- az egyszerűsítés jegyében bizonyos fogalmak, és eljárások kizárása jellemzi;
- a rögzítések miatt számviteli politika, értékelési szabályzat nélkül is egyértelműek a beszámoló összeállításának keretei;
- nincs szükség belső szabályzatokra (számviteli politika, értékelési szabályzat, pénzkezelési szabályzat).

A mikrogazdálkodói beszámoló (az egyszerűsített éves beszámolónak megfelelő formájú) mérlegből és eredménykimutatásból áll, kiegészítő mellékletet és üzleti jelentést nem kell készíteni.

Bizonyos vagyoni elemek nem (például az alapítás-átszervezés aktivált értéke, a kísérleti fejlesztés értéke, az üzleti vagy cégérték, az értékhelyesbítés) vagy csak korlátozottan (az időbeli elhatárolások, a céltartalékok) szerepelhetnek.

Nincsenek választási lehetőségek a főkönyvi elszámolással, az év végi értékeléssel, a mérleg és eredménykimutatás összeállításával kapcsolatban, mindezekre egyértelmű szabályokat tartalmaz a kormányrendelet. Például:

- terv szerinti értékcsökkenést csak a társasági adótörvény¹⁷ 1-2. mellékletében meghatározott szabályok szerint lehet elszámolni (lineáris leírás, maradványérték figyelembe vétele nélkül, a társasági adótörvény szerinti leírási kulcsokkal);
- terven felüli értékcsökkenés, értékvesztés elszámolására 30 %-ot meghaladó különbözet esetén van lehetőség (tehát nincs lehetőség a jelentőség mértékének meghatározására);

¹⁷ 1996. évi LXXXI. a társasági adóról és az osztalékadóról

- kötelező az MNB árfolyam alkalmazása, nincs év végi devizás átértékelés;
- a 100 eFt-ot meg nem haladó, 180 napja lejárt esedékességű követelést behajthatatlannak minősíti, eredmény terhére leírja;
- a feltárt hibák minden esetben nem jelentős összegű hibának minősülnek, így tárgyévi adatok között kell szerepeltetni őket (nem lehet három oszlopos mérleg, eredménykimutatás).

Mindezek az előírások azonban azt is jelentik, hogy a megbízható és valós összkép bemutatása helyett egy szabályoknak megfelelően elkészített beszámolót kapunk.

Az egyszerűsítések által érintett területek vizsgálata (Filyó [2012]) rámutatott, hogy azok jellemzően besorolhatóak az alábbi három típus valamelyikébe:

- az adott eljárás, módszer korábban sem volt jellemző a mikrogazdálkodók jelentős részénél (ilyen például az alapítás-átszervezés aktivált értéke, a kísérleti fejlesztés aktivált értéke, az értékhelyesbítés);
- a vállalkozásnál jellemzően megjelent a vizsgált elem, de nagysága sem abszolút összegben, sem arányaiban nem bírt nagy értékkel (ide sorolhatóak az időbeli elhatárolások);
- a vizsgált módszert, eljárást a vállalkozások többsége korábban is használta, jellemzően pont a mikrogazdálkodói beszámolóban előírtaknak megfelelően (például terv szerinti értékcsökkenés).

A mikrogazdálkodói beszámoló szabályrendszere a vizsgálat alapján nem tűnik nagy változásnak a vállalkozás eddigi rendszeréhez képest, hiszen sok eleme eddig is ilyen formában volt jelen. Ugyanakkor megkönnyíti a gazdálkodók helyzetét a döntési lehetőségek eltörlésével, ezáltal egyszerűbbé téve a könyvvezetést. Mindemellett abban is rejlik az előnye, hogy nincs szükség a belső szabályzatok elkészítésére és folyamatos aktualizálására, ez által jelentős mértékben csökkenti az adminisztratív terheket.

4.2.5. Egyszerűsített adózási formák hatása a számviteli beszámolásra

Az adózás területén megjelenő egyszerűsített adózási formák is hatással voltak a számviteli beszámoltatás rendszerére, hiszen ennek következtében a gazdálkodók egy része kikerült a számviteli törvény hatálya alól, így nem kell számviteli beszámolót készíteniük és közzétenniük.

Az egyik ilyen adózási forma a 2003-ban bevezetésre került Egyszerűsített Vállalkozási Adó (EVA), amely az áttéréskor a korlátlan felelősséggel működő vállalkozások (bt, kkt.) számára döntési lehetőséget ad, hogy maradnak-e a számviteli törvény hatálya alatt. megfizetésével az adóalany mentesül a személyi jövedelemadó, a társasági adó és az általános forgalmi adó bevallása és megfizetése alól.

Ha kilépnek a számviteli törvény alól, bevételi nyilvántartást kell vezetniük és nem kell számviteli beszámolót készíteni. A többi vállalkozás (a maradás mellett döntők és a korlátolt felelősséggel rendelkező cégek) a kettős könyvvitel szabályai szerint köteles a könyvelését vezetni és évente számviteli beszámolót készíteni (jellemzően egyszerűsített éves beszámolót vagy mikrogazdálkodói beszámolót).

Az EVA rendszerében jelentős változás nem következett be az elmúlt 14 évben, de az adókulcs és a bevételi határérték többször emelésre került.

Az EVA vizsgálatánál megfigyelhető az adóalanyok számának mozgása. Már a bevezetés évében közel 60 000-en választották az EVA-t, melyből 25 000 társas vállalkozás volt. Két év alatt 100 000-re nőtt ez a szám (kb. fele társas vállalkozás) és évekig ezen a szinten maradt. 2012-től tapasztalható erőteljes visszaesés, amely több tényezővel magyarázható:

- az EVA adókulcsának erőteljes emelése (bevezetéskor az adó mértéke 15 % volt, amely 2006. szeptembertől 25%-ra, 2012. januártól 37%-ra növekedett);
- a társasági adókulcs csökkenése;
- egyéb, még kedvezőbb adózási formák (KATA, KIVA) megjelenése.

17. táblázat: EVA alanyok számának alakulása

Év	EVA alanyok száma	Egyéni vállalkozó	Társas vállalkozás
2011.	90 153	35 850	54 303
2012.	70 841	25 574	45 267
2013.	49 000	15 000	34 000
2014.	41 000	12 000	29 000
2015.	36 000	10 000	26 000
2016.	31 700	8 600	23 100

Forrás: NAV [2011] és NAV [2012-2017] alapján saját szerkesztés

A csökkenés nem állt meg. 2017-ben már kevesebb, mint 27 000 EVA alany van az adóhatóság nyilvántartása szerint. NAV [2017]

A másik ilyen egyszerűsített adózási forma a 2013-ban bevezetett Kisadózók tételes adója (KATA), amelyet egyéni vállalkozók, egyéni cégek és kifejezetten csak magánszemély taggal rendelkező bt-k és kkt-k választhatnak.

Kezdetben évi 6 millió forint, majd 2017-től már 12 millió forint nettó árbevétel határig fix összeg (főállású kisadózó esetén 50 000 Ft/hó) megfizetésével az adóalany mentesül a személyi jövedelemadó, a társasági adó, az szociális hozzájárulási adó és egészségügyi hozzájárulás és a szakképzési hozzájárulás bevallása és megfizetése alól.

A kiadózó vállalkozásnak bevételi nyilvántartást kell vezetnie és nem kell számviteli beszámolót készítenie.

A jelentős adminisztratív egyszerűsítést is jelentő adó rövid idő alatt nagy népszerűsége tett szert.

18. táblázat: KATA alanyok számának alakulása

Év	KATA alanyok száma	Egyéni vállalkozó	Társas vállalkozás
2013.	75 704	64 023	11 681
2014.	99 691	85 868	13 823
2015.	131 597	115 530	16 067

Forrás: Kotroczó [2016] alapján saját szerkesztés

Továbbra is erőteljes növekedés tapasztalható, 2016-ban már több mint 175 000 választották ezt az adózási formát az adóhatóság nyilvántartása szerint. NAV [2017]

Az elmúlt években megfigyelhető volt ezen egyszerűsített adózási formák terjedése, hiszen jelentős adó és adminisztratív teher csökkenést lehet elérni.

Ezen adózási formák választásával mintegy 30 000 vállalkozás kikerült a számviteli törvény hatálya alól és ezáltal nincs beszámoló készítési kötelezettsége.

5. Számviteli politika

A számviteli szabályozások többsége bizonyos szabadságfokkal rendelkezik, amelyet a vállalkozásoknak kell testesztelniük a számviteli politika keretében a megbízható és valós összkép kialakítása érdekében.

A magyar számviteli törvény az alábbiak szerint fogalmaz a 14. §-ban:

„(3) A törvényben rögzített alapelvek, értékelési előírások alapján ki kell alakítani és írásba kell foglalni a gazdálkodó adottságainak, körülményeinek leginkább megfelelő – a törvény végrehajtásának módszereit, eszközeit meghatározó – számviteli politikát.

(4) A számviteli politika keretében írásban rögzíteni kell – többek között – azokat a gazdálkodóra jellemző szabályokat, előírásokat, módszereket, amelyekkel meghatározza, hogy mit tekint a számviteli elszámolás, az értékelés szempontjából lényegesnek, jelentősnek, nem lényegesnek, nem jelentősnek, továbbá meghatározza azt, hogy a törvényben biztosított választási, minősítési lehetőségek közül melyeket, milyen feltételek fennállása esetén alkalmaz, az alkalmazott gyakorlatot milyen okok miatt kell megváltoztatni.”.

Az IAS 8 számviteli politikával is foglalkozó standard 5. bekezdése az alábbi tömör definíciót alkalmazza.

„A számviteli politika a gazdálkodó egység által a pénzügyi kimutatások elkészítésére és bemutatására alkalmazott sajátos elvek, alapelvek, konvenciók, szabályok és gyakorlat.”

A számviteli politikai döntéseket többféle szempontrendszer szerint lehet csoportosítani. Bosnyák [2003] egyrészt a szabályozás jellege (tételes vagy szabálypontosítás), másrészt a vagyoni helyzetre (mérlegfőösszeg és saját tőke), a jövedelmi helyzetre (adózás előtti eredmény) és adóalapra gyakorolt hatás szerint vizsgálta a magyar számviteli törvényben szereplő 39 számviteli politikai értékelési eljárás közötti választási lehetőséget.

A számviteli politikai elemeket 5 szempont szerint csoportosítottam bináris skálán:

1. Információ érték:

- a) csak formai, de információ tartalmat nem érintő (például a mérleg „A” vagy „B” típusa);
- b) információ tartalmat érintő (az esetek többsége ide tartozik).

2. Alkalmazás jellege:

- a) kötelező választás (mindenképpen el kell dönteni, hogy milyen eljárást választ a vállalkozás, például értékelésnél átlagár vagy FIFO módszer);
- b) opcionális alkalmazás (abban van döntés, hogy akarják-e alkalmazni vagy nem az adott lehetőséget, például értékhelyesbítés).

3. Variációk száma:

- a) korlátozott (felsorolásból kell kiválasztani, hogy melyiket választja, például összköltséges vagy forgalmi költséges eredménykimutatás);
- b) megkötés nélkül (a vállalkozás szabadon dönthet, például értékcsökkenési leírás ideje¹⁸).

4. Választási lehetőségek közötti prioritás:

- a) főszabály (az előírások alapján javasolt megoldás);
- b) alternatív megoldás (előírások által nem preferált, de megengedett).

5. Hatás a vagyoni, jövedelmi, pénzügyi helyzetre

- a) lehet rá hatással;
- b) nem lehet rá hatással.

Ez utóbbi felbontható további alcsoportokra, külön-külön vizsgálva a vagyoni (mérlegfőösszegre, saját tőkére), a jövedelmi (az adózás előtti eredményre, adóalap) és a pénzügyi helyzetre (például cash-flowra) gyakorolt hatásuk szerint. Abból a szempontból, hogy mire gyakorolnak hatást hierarchikusan csoportba rendezhetőek az egyes számviteli politikai döntések, mivel ami az adóalapra hatást gyakorol az adózás előtti eredményben is megjelenik, és ami az eredményre hatást gyakorol az többnyire a vagyont is befolyásolja, viszont ezek fordított irányban már nem feltétlenül érvényesek.

¹⁸ Bizonyos esetekben ez részben korlátozott lehet, például alapítás átszervezés aktivált értékének értékcsökkenése maximum 5 év (de azon belül a vállalkozás dönt).

Ezek alapján négy csoportot lehet elkülöníteni:

- 0) Nincs hatása sem a vagyona, sem az adózás előtti eredményre, sem az adóalapra (például eredménykimutatás formátuma).
- 1) Hatással van a vagyona, de az adózás előtti eredményre és az adóalapra nem (például értékhelyesbítés).
- 2) Hatással van a vagyona és az adózás előtti eredményre, de az adóalapra nem (például maradványérték alkalmazása).
- 3) Hatással van a vagyona, az adózás előtti eredményre és az adóalapra is (például készletértékelési eljárás).

A számviteli politikai döntések lehetővé teszik a gazdálkodók számára, hogy kissé személyre (vállalkozásra) szabottabb rendszert alakítsanak ki.

IV. AZ ALKALMAZOTT GYAKORLAT – EMPIRIKUS VIZSGÁLATOK TÜKRÉBEN

Az alkalmazott gyakorlat bemutatását a hazai empirikus kutatások tükrében teszem meg, három témakör köré gyűjtve azokat. Kezdve a KKV-k esetében megvalósuló információs igények megjelenésével, illetve hasznosításával, ezt követi a számviteli politikában döntések meghozatalakor érvényesülő szempontok bemutatása, majd végezetül a számvitel és az adózás kapcsolatára térek ki.

1. Érdekhordozók – információs igények – hasznosítás

Gyakran felmerülő kérdés, hogy kinek szól, ki használja a számviteli beszámolót. Ilyenkor a koalíciós érdekhordozói elmélet kerül elő, amely szerint egy vállalkozás a működése során számos gazdasági szereplővel (például állam, bankok, beszállítók, vevők) kerül kapcsolatba, akiknek jogos igényük, hogy a vállalkozás működését jellemző adatok nyilvánosan hozzáférhetőek legyenek, így tehát nekik szól a beszámoló.

A gyakorlati tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a számviteli adatokat igen, de a beszámolót nem igazán használják fel (Lakatos [2009]). A KKV-kra jellemző, hogy jelentős külső érdekhordozói érdeklődésre nem tartanak számot. Alapvetően két érdekhordozó azonosítható be, aki felhasználja a számviteli adatokat. Az egyik a bankszféra (hitelfelvevő vállalkozás esetén), bár esetükben az a gyakorlati tapasztalat, hogy nem a számviteli beszámolók alapján döntenek a hitelbírálatok során, hanem saját hitelminősítési rendszereik alapján (Kovács – Mohl [2011]), a másik az állam (a vállalkozások teljes körére vonatkozóan).

Lakatos [2009] érdekhordozókra vonatkozó kutatásában az alábbi sorrendet azonosította: 1. tulajdonosok, 2. menedzsment, 3. bankok, 4. állam, 5. üzleti partnerek. Rámutatott, hogy a magyar szabályozás által előtérbe helyezett hitelezői érdek bizonyos vállalatméret alatt alig jelenik meg.

Kántor [2010] a gazdálkodók körében folytatott empirikus kutatása (3 782 elemű kérdőíves felmérés) igazolta, hogy a számviteli információ felhasználásának célja nagyban függ a vállalkozás méretétől. A megkérdezettek 66%-a tartotta fontosabbnak a könyvelési adatok elsődleges felhasználását a bevallások és beszámolók elkészítésére, mint döntéselőkészítésre. Ez az arány a kisebb vállalatoknál még inkább eltolódik, számviteli mikrovállalkozások esetén 97%, vagyis a számviteli információk felhasználása szinte kizárólag a beszámoló összeállítására és az adóbevallások kitöltésére korlátozódik.

Kardos [2011] a beszámoló információ tartalmát, használhatóságát és megbízhatóságát vizsgáló empirikus kutatásában (amely 8 könyvelőiroda által készített 182 vállalkozásra készített beszámolóra vonatkozott) megállapította, hogy a kiegészítő mellékletek összeállítására jellemzően sablon alapján kerül sor, az előző évi adatok átírásával (tehát csak a számok kerülnek aktualizálásra). A benne található információk hasznosítása korlátozott. Kérdőíves megkérdezése alapján külső elemzők jellemzően nem használják a kiegészítő mellékletek adattartalmát, a banki szakemberek a tulajdonosra és a számviteli politika lényeges elemeire vonatkozó információkat hasznosítják.

Lakatos [2009] a pénzügyi kimutatások hasznosságáról szóló vizsgálta során kitért arra, hogy ha lenne olyan lehetőségük a vállalkozásoknak, hogy csak adóbevallást kellene összeállítaniuk és beszámolót nem, akkor élnének-e ezzel a lehetőséggel. A vélemények szélsőséges eloszlást mutattak, 40% egyáltalán nem értett egyet, míg 24 % teljesen egyetértett vele. Nagyságrendi vizsgálat alapján megállapítható volt, hogy a kisebb vállalkozások bizonyultak fogékonyabbnak a pénzügyi kimutatások elhagyásának lehetőségére.

2. Számviteli politika

A számviteli politika keretében rögzíteni kell a vállalkozásra jellemző szabályokat, módszereket, eljárásokat (természetesen a számviteli törvény által megengedett kereteken belül), ezáltal egyénre (vállalkozásra) szabni azokat.

A gyakorlat azonban sokszor azt mutatja, hogy ez az egyedi formálás nem igazán valósul meg a számviteli politika kialakítása során, főként a kisebb vállalkozások esetén nem jelennek meg a sajátosságok.

Ezt támasztja alá Filyó – László – Mikáczó [2011] mérlegképes könyvelők körében végzett kérdőíves felmérése (765 elemszámú minta), amely szerint a válaszadók 59%-a könyvelt már olyan cégnek, amelynek a számviteli politikája még nem készült el. A számviteli politika kialakításának módjára vonatkozó válaszok szerint az a cégvezetéssel közösen történt 26%-ban, a könyvelő önállóan a cégtől függetlenül készítette el 32 %-ban, a könyvelő mástól kapott mintát használva készítette el 30%-ban, a cég vezetése készítette el a könyvelő közreműködése nélkül 5%-ban, a fennmaradó résznél még nem készítették el a számviteli politikát.

Deák [2006] rámutat, hogy a számviteli előírások a mérlegképesség, az értékelés és a bemutatás területén is számos diszpozitív jellegű előírást tartalmaznak, amelyek megfelelő mozgásteret biztosítanak a vállalkozásoknak a megbízható és valós összkép testreszabott kialakításához. Megállapítja ugyanakkor, hogy az általa vizsgált vállalkozások (100 kis és közepes méretű vállalkozásra vonatkozó, kérdőíves lekérdezés) alapvetően sematikus, sablonszerű módszereket alkalmaznak, az előírásokból következő minimális elvárások teljesítésére törekszenek.

A mérlegképességhez kapcsolódóan vizsgált tételek (alapítás-átszervezés aktivált értéke, kísérleti fejlesztés aktivált értéke, értékhelyesbítések, céltartalék jövőbeni költségekre) nem játszanak mérvadó szerepet a vizsgált vállalkozások életében. Az értékelésre vonatkozó válaszok tükrözik, hogy nagyon standard megoldásokat választanak, például az értékcsökkenésnél a lineáris leírást (97%) alkalmaznak, a készletek esetén nem vezetnek év közben nyilvántartást (90%), a devizás tételeknél az MNB árfolyamot (95%) választják. A beszámolásra, bemutatásra vonatkozóan mindenki a megengedett legegyszerűbb formát választja, senki nem él a

kötelezőn túli tagolási lehetőségekkel. A számviteli információs rendszer értékelése alapján megállapította, hogy a vállalkozásoknál elsődleges szempont az egyszerűsítésre törekvés és az adóterhelés minimalizálása, a számviteli információk döntéshozatalhoz való felhasználása másodlagos.

Bosnyák [2003] vizsgálata, amely az alkalmazott számviteli értékelési eljárás-kombináció kialakításakor érvényesülő szempontokra terjed ki, megállapította, hogy eltérés mutatható ki a vállalatméret függvényében. A kisebb vállalkozásoknál az adózás, a nagyobb vállalkozások esetén a számviteli információkkal kapcsolatos megfontolások erőteljesebb hatását igazolta.

A mikro és kisvállalkozásokra vonatkozóan a vállalati minta és a könyvvizsgálói vélemények is alátámasztották, hogy az értékelési eljárások kiválasztását leginkább befolyásoló tényezők az adózáshoz, illetve adóellenőrzéshez kapcsolódóak. Kiemelt befolyásoló tényezők:

- az adókedvezmények maximális kihasználási lehetőségének biztosítása;
- a társasági nyereségadó törvény és a számviteli törvény szerinti adatszolgáltatáshoz szükséges nyilvántartások egységesítése, az adótörvény rögzített értékelési eljárásainak alkalmazása;
- adóellenőrzés során az értékelési eljárás-kombinációt, annak egyes elemeit megfelelőnek találják a revizorok.

Megállapította, hogy az egyes értékelési eljárások között választásoknál, azok társasági adóalapot befolyásoló volta miatt, tényleges gazdasági előnyt vagy hátrányt hordozó döntési változót látnak. Az értékelési eljárás-kombinációk kialakításakor a társasági adózással kapcsolatos megfontolások szignifikáns szerepét a megbízható és valós összkép érvényesülését veszélyeztető jelenséggént lehet azonosítani.

3. Számvitel és adózás kapcsolata

Magyarországon a számvitel és az adózás kapcsolata – hasonlóan a kontinentális európai országok jelentős részéhez (például Németországhoz) – meglehetősen szoros. A vállalkozások, főként a KKV-k, a számviteli beszámolóinak összeállítása során elsősorban adózási-adóoptimalizálási szempontok dominálnak.

Az adózás kiemelt, számvitelt megelőző szerepe, a vállalkozások életében több szempontból is megmutatkozik a működésük folyamán. Ez megfigyelhető egyrészt a két terület megítélésében a vállalkozás vezetői részéről, másrészt a számviteli döntések, választások során is.

Kántor [2010] kutatása rámutat, hogy a vállalkozások vezetői, menedzsmentje részéről egyre növekvő az igény, hogy a számviteli feladatokat ellátó személy (osztály, csoport) elsősorban az évközi, folyamatos adóbevallási kötelezettségek teljesítésére koncentráljon, csak ezt követően az adott üzleti évről szóló számviteli beszámoló elkészítésére. Az egyre szigorodó adózási szabályok következtében a vállalkozások (gazdálkodó egységek) célja az adóhatóságok által elvárt adatszolgáltatások, adóbevallások és adóbefizetések maradéktalan teljesítése. Igyekeznek minél inkább elkerülni az esetleges ellenőrzéseket, minimalizálni a büntetéseket, bírságokat. Az adóbevallások helyességének igénye a számviteli beszámolóval szemben mikrovállalkozásoknál 98 vs. 2 %, nagyvállalkozás esetén 50 vs. 50%.

Lakatos [2009] a számviteli politika megválasztása és az adózás kapcsolatát vizsgálva megállapította, hogy a nagyobb vállalkozások nagyobb valószínűséggel térítik el az adóalapjukat adózás előtti eredményüktől olyan adóalap korrekciókkal, amelyek alkalmazása és nagyságrendje nagyrészt a vállalkozás döntése.

V. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

Az előző fejezetekben bemutatásra került a kis- és középvállalkozások számviteli beszámolási rendszere elméleti és gyakorlati szinten, áttekintve a felmerülő információigényeket, az érdekhordozói kört, az adóval való szoros kapcsolatot és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélését.

A kis- és középvállalkozások számviteli beszámolási rendszerének értékelésekor leggyakrabban a felmerülő információigények, az érdekhordozói kör, az adóval való szoros kapcsolat és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélése kerül a vizsgálat fókuszába. Napjainkban azonban egyre inkább előtérbe kerül az egyszerűsítési lehetőségek dimenziója mind a szabályozás mind a gyakorlat szintjén.

Ezekből kiindulva vizsgáltam a kis- és középvállalkozások számviteli politikáját. Feltételezésem szerint az egyszerűsítési törekvések már eddig is megjelentek, amelyet kétféle döntési szituáció vizsgálatával kívántam alátámasztani:

- Az egyik azon esetekre vonatkozik, amikor többféle variáció közül választhat a vállalkozó (például az értékcsökkenési leírások módszere). Azt feltételeztem, hogy ilyenkor a legegyszerűbb megoldást választják (például lineáris leírási mód, ami megegyezik a társasági adó által elismert mértékkel).
- A másik döntési szituációban, amikor csak lehetőség van az alkalmazásra, de nem kötelező (például értékhelyesbítés, valós értékelés, alapítás-átstruktúrázás értékének aktiválása), feltételezésem szerint inkább nem élnek a választás lehetőségével.

H1 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozások a számviteli politikájuk kialakítása során nagyobb arányban választanak egyszerűbb megoldásokat a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

H2 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozások kevésbé élnek azokkal a számviteli politikai választási lehetőségekkel, amelyek alkalmazása nem kötelező.

A kutatás másik iránya a számvitel és az adózás kapcsolatának szorosságára vonatkozik. Feltételezésem szerint a kisebb vállalkozások a számviteli rendszerüket alárendelik az adózásnak, úgy alakítják, hogy minél kisebb legyen az eltérés a számviteli érték és az adózás által elismert érték között, amelynek következtében kevesebb korrekcióra van szükségük az adó megállapításánál.

H3 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozásoknál a számviteli (adózás előtti eredmény) és az adózási (adóalap) jövedelemértelmezésben kisebb a relatív eltérés.

H4 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozásoknak szignifikánsan kevesebb adóalap módosító tétele van a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

A kutatás harmadik iránya egy nemzetközi kitekintés. Feltételezem, hogy a KKV-k számviteli beszámolására vonatkozó szabályozásban eltérések tapasztalhatóak, és ezek alapján a nemzetek csoportokba rendezhetőek.

H5 hipotézis: Az egyes országok csoportokba rendezhetőek a KKV-ra vonatkozó számviteli szabályozásuk alapján.

VI. A FELHASZNÁLT MÓDSZEREK ÉS A VIZSGÁLT ADATBÁZISOK

A hipotézisek teszteléséhez 5 adatbázist használtam fel, ebből egy (TAO) külső forrásból származott, a többi saját előállítás nyilvánosan hozzáférhető cégszámvetések alapján (KV, NV), mélyinterjú közben gyűjtött információkra támaszkodva (KI), illetve egy nemzetközi kutatás adatainak felhasználásával (NK).

Kisebb vállalkozások adatbázisa (AB:KV)

A H1 és a H2 hipotézis tesztelését egyedi vállalati beszámolók kiegészítő mellékletének vizsgálatával végeztem el. Kisebb vállalkozásnak az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozásokat tekintettem. A cégnyilvántartás adatbázisában a Magyarországon bejegyzett működő vállalkozásokból társasági forma szerinti szűrésben kiemeltem a betéti társaságokat és a korlátolt felelősségű társaságokat (a részvénytársaságokat a nagyobb vállalkozások adatbázisához használtam, a többi társasági forma alacsony gyakorisága nem indokolta a vizsgálatba való bevonást) és ezekre rétegzett egyszerű véletlen mintavételt alkalmaztam.

Ez alapján a 100 elemű adatbázis létrehozásához 73 kft. és 27 bt. adataira volt szükségem. Az vizsgálatba a 2012. évi nyilvánosan közzétett (e-beszámoló) számviteli beszámolókat vontam be. A teljes minta előállításához kft-k esetében 110, bt-k esetében 49 vállalkozás kiválasztására volt szükség, ugyanis 62 esetben nem felelt meg cég a mintába kerülés feltételrendszerének. A kimaradás oka volt többek között, ha a vállalkozás nem töltötte fel beszámolóját, nem teljes naptári évre vonatkozott a beszámoló, más típusú beszámolót készített pl. sajátos egyszerűsített éves beszámolót (nincs kiegészítő melléklet).

Nagyobb vállalkozások adatbázisa (AB:NV)

A H1 és a H2 hipotézis teszteléséhez szükséges nagyobb vállalkozások adatbázisba kerülés kritériuma az éves beszámolót készítés volt. A cégnyilvántartási adatbázisban egyetlen olyan szűrési feltétel volt, amely alapján feltételezni lehetett, hogy éves beszámolót készít a vállalkozás – ez pedig a részvénytársasági forma. Bár

2009 óta a zrt-k választhatnak egyszerűbb beszámolási formát, még mindig ebben a vállalkozói körben a legelterjedtebb az éves beszámoló.

Az adatbázishoz szükséges 30 elemszám eléréséhez végül 57 cég egyszerű véletlen mintavétel szerinti kiválasztása volt szükséges, a kimaradás fő oka az egyszerűsített éves beszámoló készítés, illetve a nem teljes naptári évre vonatkozó beszámoló volt.

Könyvelő irodák adatbázisa (AB:KI)

A H1 és a H2 hipotézisek ellenőrzésére a kiegészítő mellékletek vizsgálata mellett könyvelőirodák adatait használtam fel. 15 könyveléssel foglalkozó cég vezetőjével készítettem nem strukturált mélyinterjút, amelynek keretében a teljes ügyfélkörükről (összesen 493 vállalkozásról) rendelkezésemre bocsátottak információkat a számviteli beszámolás módjára, a tevékenységi körre, az alkalmazott számviteli politika kialakítására és főbb elemeire vonatkozóan, amelyeket adatbázisba foglaltam.

2015. évi Társasági adó adatbázis (AB:TAO)

A H3 és a H4 hipotézis teszteléséhez a Nemzeti Adó- és Vámhivatal valamint a Budapesti Corvinus Egyetem közötti együttműködési megállapodás keretében rendelkezésre bocsátott 2015. évi társasági adóbevallások adatbázisát használtam fel. Az adatbázisban a Magyarországon 2015. üzleti évre társasági adó bevallást benyújtó 420 523 gazdálkodó egység adatai szerepelnek azonosító nélkül.

Az elemzéshez a vállalkozásokat három kategóriába soroltam a számviteli beszámoló fajtáját meghatározó három méretkategorizáló paraméter (mérlegfőösszeg, értékesítés nettó árbevétele, létszám) alapján. A besoroláshoz szükséges, hogy mindhárom adat rendelkezésre álljon, ezért szükség volt a hiányzó értékek kezelésére. Hiányzó mérlegfőösszeg, árbevétel vagy létszám esetében nullának tekintettem azok értékeit. A beszámolóképzítésre vonatkozó határértékek alapján besoroltam a cégeket a Mikrogazdálkodói beszámoló – Egyszerűsített éves beszámoló – Éves beszámoló kategóriába.

Nemzetközi adatbázis 1 (AB:NK)

A H5 hipotézis ellenőrzéséhez felhasználtam az Európai Bizottság által 2011-ben végeztetett kutatás adatait (CNA Interpreta S.r.l.[2011]: Study on Accounting requirements for SMEs), amely 20 országra kiterjedően – 19 EU tagállam és Norvégia – vizsgálta a KKV-k számviteli rendszerét. A kutatásban vizsgált országok: Ausztria, Belgium, Csehország, Dánia, Észtország, Franciaország, Hollandia Görögország, Lengyelország, Litvánia, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia. A tanulmányból kigyűjtöttem a számviteli beszámoltatás rendszerét jellemző adatokat (beszámoló felépítése, határértékek, közzététel, könyvvizsgálat) az egyes országokra vonatkozóan. Az eredeti kutatásban nem szerepelt Magyarország, így az adatbázist kiegészítettem a hazánkra vonatkozó adatokkal.

Az adatok feldolgozása és elemzése az IBM SPSS 22 programcsomagjával történt, amelynek használatát a Budapesti Corvinus Egyetem tette lehetővé. A vizsgálat során a statisztikai alapműveleteken túlmenően többváltozós statisztikai módszereket (varianciaanalízist, klaszterelemzést) is alkalmaztam.

VII. A FELÁLLÍTOTT HIPOTÉZISEK ELLENŐRZÉSE

A felállított hipotéziseket a bemutatott adatbázisokon teszteltem. Szükség esetén egy-egy hipotézis vizsgálatához több adatbázist is felhasználtam. A vizsgálatoknak alapvetően három iránya volt, ezért az összefüggő hipotézisek vizsgálatát együtt végeztem el.

1. Számviteli politikai döntések vizsgálata (H1-H2)

Feltételezésem szerint a vállalkozások számvittel kapcsolatos egyszerűsítési törekvései a számviteli politikai döntések szintjén is megfigyelhetők. A számviteli törvény által nyújtott választási lehetőségek közül jellemzően az egyszerűbb megoldást választják, ha pedig nem kötelező az alkalmazás, akkor nem használják azt. A két eset vizsgálata a vállalkozás méretével való kapcsolatra is kiterjedt.

H1 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozások a számviteli politikájuk kialakítása során nagyobb arányban választanak egyszerűbb megoldásokat a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

Ezen hipotézis tesztelése során azon döntési szituációkat vizsgáltam, ahol a lehetséges variációk közül mindenképpen kiválasztásra kerül valamilyen megoldás, módszer. Ide sorolom az alábbi számviteli politikai döntéseket:

- befektetett eszközök értékcsökkenésével kapcsolatos döntések (leírási mód, leírási kulcs, maradványérték meghatározása);
- kis értékű tárgyi eszközök kezelése;
- készletnyilvántartás módja;
- készletértékelés módja;
- választott devizaárfolyam;
- költségelszámolás módja;
- eredménykimutatás formája.

A kiválasztásnál figyelembe vettem a Mikrogazdálkodói beszámolóira vonatkozó kormányrendelet előírásait, amelyben ezen területekre vonatkozóan *rögzítésre került* az alkalmazható módszer.

- Tárgyi eszközök és immateriális javak esetén bruttó érték alapján számított, lineáris, időarányos módszer alapján kell meghatározni a terv szerinti értékcsökkenést, a társasági adó megállapításánál figyelembe vett kulcsokkal, maradványérték nem állapítható meg.
- Kis értékű (100 eFt egyedi bekerülési értéket el nem érő) eszközök értékcsökkenését egy összegben kell elszámolni.¹⁹
- Készletekről nem vezet nyilvántartást, a készlet értékelése az utolsó beszerzési ár alapján történik.²⁰
- Költségnem elszámolás.
- Összköltséges eredménykimutatás.

Ezen eljárásokat és módszereket tekintem egyszerűbb megoldásnak.

H2 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozások kevésbé élnek azokkal a számviteli politikai választási lehetőségekkel, amelyek alkalmazása nem kötelező.

Ebbe a kategóriába (nem kötelező az alkalmazás) a következő számviteli politikai döntéseket soroltam:

- alapítás – átszervezés értékének aktiválása;
- kísérleti fejlesztés értékének aktiválása;
- értékhelyesbítés alkalmazása;
- céltartalék képzés jövőbeni költségekre;
- devizakötelezettség nem realizált árfolyamveszteségének elhatárolása;
- valós értékelés alkalmazása.

A Mikrogazdálkodói beszámolóra vonatkozó szabályozás filozófiája ezeket az elemeket nem engedi alkalmazni, tehát *tiltja* a használatukat.

¹⁹ Az értékhatár lefelé eltérhet, ennek tényét külön fel kell tüntetni.

²⁰ Ha vezet készletnyilvántartást, akkor külön fel kell tüntetni és készlet nyilvántartási szabályzatba kell foglalni a készletek nyilvántartásával, értékeléssel kapcsolatos szabályokat.

A hipotézisek teszteléséhez kiindulásként az AB:KV és az AB:NV adatbázisokat használtam, amelyek a cégbázisból egyszerű véletlen mintavétellel kiválasztott vállalkozások nyilvánosan közzétett Egyszerűsített éves beszámolóját (100), illetve Éves beszámolóját (30) tartalmazták. A vizsgálat fókuszában a 2012-es év állt. Ennek oka, hogy a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló bevezetését megelőzően állapotot szerettem volna áttekinteni, hogy elemezni tudjam a bevezetés hatásait.

A vizsgálatot a kiegészítő mellékletek elemzésével végeztem, amely a számviteli törvény előírása alapján (88. § (3)) elvileg tartalmazza a számviteli politika meghatározó elemeit, azok változását és a változás eredményre gyakorolt hatását. A kiegészítő mellékletnek nincs kötött formátuma, a tartalmára vonatkozóan a számviteli törvény 88. § – 94. § szabályai érvényesek.

Meglehetősen eltérő színvonalú és adattartalmú kiegészítő melléletekkel találkoztam a vizsgálat folyamán. A nagyobb vállalkozások esetében jobban megfigyelhető volt a törvényi előírásoknak való megfelelés. A kisebb vállalkozások kiegészítő melléklete nagyon vegyes képet mutatott. Kigyűjtöttem a vizsgált számviteli politikai döntésekre vonatkozó információkat, illetve jelöltem, ha nem volt feltüntetve az adott területtel kapcsolatosan semmi, ami alapján beazonosítható lett volna az alkalmazott kategória. Az így keletkezett adatbázison végeztem el az elemzést, ahol vizsgáltam az alaphelyzetnek feltételezett (egyszerűbb megoldás, illetve nem alkalmaz) szituációtól való eltérést.

A kiegészítő mellékletek vizsgálata alapján már kimutatatható volt a különbség a kisebb és nagyobb vállalkozások számviteli politikai döntései között, a terület mélyebb vizsgálata érdekében azonban kiterjesztettem a kutatást a számviteli beszámolót elkészítőkre. A kisvállalkozások esetében ezt a személyt jellemzően nem a cégen belül kell keresni, hiszen a vállalkozások könyvelését ezek a vállalkozások javarészt külső könyvelőre bízzák. Ezért döntöttem úgy, hogy könyvelőirodákat keresek meg és a tőlük szerzett információk birtokában folytatom a vizsgálatot.

A kérdőíves felmérést hosszas mérlegelés után elvettem. Két oka volt, hogy nem ezt az adatgyűjtési módszert alkalmaztam:

- a környezetemben korábban lezajlott tanszéki kutatások esetén tapasztalt kiábrándítóan alacsony visszaküldési arány (Bosnyák János kutatásánál 3%, Lakatos László Péterénél 1,5 %);
- a kérdőíves felmérések azon korlátozottsága, hogy nincs lehetőség a kapott válaszok mögöttes okainak feltárására, illetve az esetleges értelmezésbeli különbségek tisztázására.

Ezen megfontolások alapján végül a mélyinterjúk vizsgálat mellett döntöttem, könyvelőirodák vezetőit kerestem meg és a velük való beszélgetésekre alapozva folytattam a kutatást.

A vizsgálatba 15 könyvelőirodát vontam be (12 budapesti és 3 vidéki), az ügyfélkör nagyságát tekintve elég vegyes képet mutattak (a legkisebb ügyfélszám: 1, a legnagyobb: 89), az alkalmazotti létszám pedig egytől ötig terjedt. A cégek kiválasztása nem véletlenszerűen történt, hanem kapcsolatrendszeri úton (ismeretlenül felkeresve könyvelő irodákat, kicsi eséllyel jutottam volna hozzá ilyen mélyen a kapott információkhoz). A kutatás nem reprezentatív, célja a mögöttes okok feltárása volt. A vizsgálatot a teljes (számviteli beszámolót készítő) ügyfélkörre kiterjesztettem, ennek következtében 493 vállalkozásra vonatkozóan jutottam információhoz 21 db éves beszámolót, 368 egyszerűsített éves beszámolót és 104 mikrogazdálkodói beszámolót készítő vállalkozás került a mintába.

Első lépésként „kérdőív” (3. melléklet) formájában adatokat kértem a könyvelőirodától, ami alapján felkészültem a (nem strukturált) interjúkra. Az így rendelkezésemre álló adatok a következők voltak:

- a készített számviteli beszámoló száma és típusa (2012 és 2013);
- számviteli politika meghatározója (vállalkozás, könyvelő, közösen);
- a különféle számviteli politikai döntések alapján a vállalkozások megoszlása;
- a számviteli egyszerűsítések alkalmazására vonatkozó kérdés (attitűd).

Ezt követően folytattam le a beszélgetéseket a könyvelő irodák vezetőivel, amelynek során megismertem az általuk könyvelt vállalkozások összetételét tevékenységi kör szempontjából is. Feltárásra kerültek mindkét hipotézishez

kapcsolódóan az eltérést mutató cégek esetében az okok, amelyek miatt az adott számviteli politikai döntés született. A beszélgetések alapján lehetőségem volt elkülöníteni azon vállalkozásokat, amelyeknél a vizsgált terület nem volt releváns, mert a vállalkozás nem rendelkezett az adott vagyoni elemmel. Így egy tisztított adatbázis létrehozására is lehetőségem volt, ami még jobban rámutat a döntésekre, hiszen csak azon vállalkozásokra tartalmaz adatot, ahol létjogosultsága volt az adott számviteli politikai döntésnek. A mikrogazdálkodói beszámolót készítőkre vonatkozó adatokat nem különítettem el az egyszerűsített éves beszámolót készítőktől, mert szerettem volna a beszámolókból nyert adatokkal összehasonlíthatóvá tenni a szerkezetet. A beszámolók esetén vizsgált 2012-es évben még alapvetően ők is egyszerűsített éves beszámolót készítettek, így kerültek ide besorolásra.

A beszélgetések rávilágítottak, hogy a számviteli politika kialakítása kis cégek esetén jellemzően a könyvelőre hárul, jó esetben közösen a vállalkozás vezetésével történik. Ezzel szemben a nagyobb cégek esetén jellemző, hogy maga a cég alakította ki a számviteli politikáját, vagy ha leányvállalatról volt szó, mert ilyenkor az anyavállalat határozta meg a követendő irányelveket.

A könyvelőirodák sok esetben séma alapján készítik a számviteli politikát („vásárolt modell”), amelyet jellemzően rászabnak az adott vállalkozásra. Standardizált formákat használnak a szabályzatok elkészítése során.

2017 elején a könyvelőirodákat újra megkerestem, hogy az időközben bekövetkezett változásokat lekövessem. Kiderült, hogy az ügyfélszám növekedésén kívül (562-re emelkedett az általuk összeállított beszámolók száma, melyből 18 éves, 394 egyszerűsített éves, 150 mikrogazdálkodói beszámoló) az elvekben nincs jelentős módosulás, ezért az eredeti gyűjtés adatait használtam a hipotézisek ellenőrzésénél.

A továbbiakban bemutatom a vizsgálat eredményeit, első körben röviden ismertetem a területhez kapcsolódó szabályozást, majd az empirikus kutatás eredményeit, kezdve a beszámolók vizsgálata alapján nyert információkkal és végül a könyvelőirodák interjúi alapján próbálok a mélyebb összefüggésekre, mögöttes tartalmakra rávilágítani.

Terv szerinti értékcsökkenés meghatározására vonatkozó döntések

A gazdálkodó egység a tárgyi eszközök és az immateriális javak esetében az amortizációs politikájának keretében dönt az értékcsökkenési leírás módszeréből, leírási kulcsról, maradványérték megállapításáról, kis értékű tárgyi eszközök kezeléséről. (Szt. 52. §)

A számviteli beszámolókból nyert adatok azt mutatták, hogy a vállalkozások kivétel nélkül lineáris leírást alkalmaznak. A leírási kulcs meghatározásánál jellemzően a „gazdaságilag hasznos élettartam hosszára vetítve határozzák meg a leírási kulcsot” megjegyzés szerepel (ahogy azt a számviteli törvény szabályozza), ez azonban nem jelenti egyértelműen, hogy a társasági adó törvénytől eltérő volt a kulcs. Csak azokat a vállalkozásokat soroltam a TAO szerinti kulcsba, ahol egyértelműen megállapítható volt (leírták vagy az adóalap korrekciókból látszott, ez utóbbi vizsgálatára, csak az éves beszámolót készítő vállalkozások esetén volt lehetőségem, mert náluk a kiegészítő melléklet része az adóalap levezetésére vonatkozó számítás), így a TAO-tól eltérő kulcsot alkalmazók aránya torzítást tartalmazhat.

A maradványérték alkalmazását szintén a számviteli törvény írja elő, így a szövegben jellemzően ez köszönt vissza, ugyanakkor kérdés, hogy ténylegesen használják-e a vállalkozások vagy nem jelentősnek minősítik és nullának tekintik. A nem jelentős maradványérték nagyságára vonatkozóan meglehetősen eltérő értékeket találtam a kiegészítő mellékletekben (húszezer és egymillió forint közötti intervallumban).

Kis értékű tárgyi eszköz esetén a törvény lehetőséget biztosít az egyösszegű értékcsökkenés elszámolására (adminisztratív könnyítés jegyében), 100 eFt-ban szabja meg a határértékét, de a cég dönthet más (kisebb) érték alkalmazásáról. Ahol eltérést tapasztaltam egy esetben 200 eFt szerepelt megadva (amely nem felel meg a számviteli törvénynek), a többi esetben 50 eFt (ez volt korábban – 2006 előtt – a kis értékű tárgyi eszköz határértéke). Ez utóbbi esetekben felvetődhet a kérdés, hogy valóban ezt a határértéket alkalmazza a cég, vagy csak nem frissítette le a szabályzatait.

Összességében elmondható, hogy az értékcsökkenés vizsgálatánál nem figyelhető meg lényeges különbség a kisebb és nagyobb vállalkozások esetében. A

tisztán látást azonban nehezíti, hogy az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozásoknál sok esetben nincs információ. Ezért további vizsgálatokat hajtottam végre a könyvelőirodák adatbázisán.

19. táblázat: Tárgyi eszközökre vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók

Beszámoló típusa	Számítási módszer				
	lineáris	lineáristól eltérő	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés	
EÉ	81	0	<i>0,0 %</i>	19	
ÉB	30	0	<i>0,0 %</i>	0	
Összesen	111	0	<i>0,0 %</i>	19	
Beszámoló típusa	Leírási kulcs				
	TAO szerinti	TAO-tól eltérő	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés	
EÉ	21	41	<i>66,1 %</i>	38	
ÉB	6	19	<i>76,0 %</i>	5	
Összesen	27	60	<i>69,0 %</i>	43	
Beszámoló típusa	Maradványérték				
	nincs	van	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés	
EÉ	5	40	<i>88,9 %</i>	55	
ÉB	3	16	<i>84,2 %</i>	11	
Összesen	8	56	<i>87,5 %</i>	66	
Beszámoló típusa	Kis értékű leírás				
	alkalmazza (100 eFt)	alkalmazza (más összeg)	nem alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	72	1	1	<i>2,7 %</i>	26
ÉB	25	3	0	<i>10,7 %</i>	2
Összesen	97	4	1	<i>4,9 %</i>	28

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

A könyvelőirodák esetében először elkülönítettem azon vállalkozásokat, amelyeknél nem jelent meg tárgyi eszköz, illetve immateriális jószág, tehát az értékcsökkenés területe irreleváns volt a vállalkozás számára (10 esetben jelezték, hogy semmilyen tárgyi eszközzel rendelkezik a vállalkozás, további 54 esetben csak kis értékű tárgyi eszköze volt a vállalkozásnak, amit egy összegben, azonnal elszámoltak

költségként. Érdekesnek tűnhet az ÉB esetén tárgyi eszközzel nem rendelkező vállalkozás, erről azonban kiderült, hogy konszolidáció miatt készít éves beszámolót (határértékek alapján nem lenne rá szükség), jelenlegi tevékenysége nem igényli a tárgyi eszközök létét a vállalkozásban.

20. táblázat: Tárgyi eszközökre vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők

Beszámoló típusa	Számítási módszer				
	lineáris	lineáristól eltérő	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns	
EÉ	405	4	1,0 %	63	
ÉB	20	0	0,0 %	1	
Összesen	425	4	0,9 %	64	
Beszámoló típusa	Leírási kulcs				
	TAO szerinti	TAO-tól eltérő	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns	
EÉ	386	23	5,6 %	63	
ÉB	11	9	45,0 %	1	
Összesen	397	32	7,5 %	64	
Beszámoló típusa	Maradványérték				
	nincs	van	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns	
EÉ	236	173	42,3 %	63	
ÉB	0	20	100,0 %	1	
Összesen	236	193	45,0 %	64	
Beszámoló típusa	Kis értékű leírás				
	alkalmazza (100 eFt)	alkalmazza (más összeg)	nem alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	462	0	0	0,0 %	10
ÉB	21	0	0	0,0 %	0
Összesen	483	0	0	0,0 %	10

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Itt is megfigyelhető a lineáris leírás elsöprő fölénye és szinte kizárólagos használata. Eltérés esetén elmondták, hogy azon cégek is alapesetben lineáris leírás alkalmaznak, csak egy-egy speciális eszköz esetén jelent meg más módszer (kutatóeszközök, amelyekre gyorsított leírást alkalmaznak, illetve nagy értékű

mezőgazdasági jármű, ahol a tulajdonos kérésére teljesítményarányos értékcsökkenési leírást alkalmaznak). Hasonló okokra vezethetőek vissza az eltérő kulcsok alkalmazása is, többnyire pályázatból finanszírozott eszközök esetében a pályázathoz kötődő feltételrendszer a magyarázata az eltérésnek és nem a hasznos élettartamra vonatkozó eltérő becslés. Maradványérték alkalmazására jellemzően gépjárművek esetén kerül sor, a többi vagyoni elemnél nem jellemző. Így azon cégek, amelyek nem rendelkeztek járművel ott nem került sor maradványérték meghatározásra. Kis értékű tárgyi eszközknél nem volt eltérés egyik típusnál sem, mindenki élt az alkalmazás lehetőségével.

A vizsgálat rámutatott, hogy az elérések egy része (leírási mód) inkább eset specifikus és nem a vállalkozás nagyságának függvénye, más része (pl. maradványérték) a vállalatmérettel közvetetten kapcsolatba hozható, hiszen a tárgyi eszközök állománya és összetétele (nagyobb eséllyel van autó a vállalkozás tulajdonában a nagyobb cégek esetén) eltérést mutat.

Választott devizaárfolyamra vonatkozó döntés

A devizás tételek forintba való átszámításához használt árfolyam tekintetében a Szt. 60. § (4)-(6) az irányadó, amely szerint a gazdálkodó dönthet a – választott – hitelintézet által meghirdetett devizavételi és devizaeladási árfolyam átlagának vagy a Magyar Nemzeti Bank (illetve az Európai Központi Bank) által közzétett hivatalos devizaárfolyam alkalmazásáról. Indokolt esetben (ha az átszámítás miatti eltérésnek az eszközökre-forrásokra, illetve az eredményre gyakorolt hatása jelentős és emiatt a megbízható és valós összkép követelménye nem teljesülne) választhat csak devizavételi vagy csak devizaeladási árfolyamot.

A beszámolók kiegészítő mellékletében 37 esetben találtam említést a választott devizaárfolyamra vonatkozóan, az éves beszámolót készítőknél nagyobb volt az említés aránya, mint az egyszerűsített éves beszámolót készítőknél. Az MNB árfolyam alkalmazása volt a jellemző, de mindkét kategóriában találtam hitelintézeti átlagot használó vállalkozást, sőt az éves beszámolót készítők között volt egy pénzügyi vételi árfolyamot használó (nagy export tevékenységgel rendelkező) vállalkozást is.

21. táblázat: Választott devizára vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók

Beszámoló típusa	Választott árfolyam				
	MNB	hitelintézeti átlag	egyéb	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	17	2	0	10,5 %	81
ÉB	14	3	1	22,2 %	12
Összesen	31	5	1	16,2 %	93

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

A könyvelőirodák adatai rámutattak, hogy nagyon sok vállalkozás nem rendelkezik devizás tétellel (a 70 % körüli adat nagyságrendje megegyezik a beszámolók esetében árfolyamválasztást nem említők arányával). A kisebb vállalkozások körében lévő MNB árfolyam dominanciájának magyarázata magukban a könyvelőkben keresendőek.

22. táblázat: Választott devizára vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők

Beszámoló típusa	Választott árfolyam				
	MNB	hitelintézeti átlag	egyéb	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	149	4	0	2,6 %	319
ÉB	15	4	0	21,1 %	2
Összesen	164	8	0	4,7 %	321

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Jellemzően saját munkájuk megkönnyítése érdekében használják az MNB árfolyamot, így főleg a sok ügyféllel rendelkező irodák esetén nem kell külön keresgetni a választott pénzügyi (ha eltérő bankoknál vezetik a számlát) átlagárfolyamot. Másik meghatározó szempont az általános forgalmi adó, amelynél adóhatósági bejelentés esetén MNB árfolyam használható, egyébként deviza eladási, s ez utóbbi esetben eltérő árfolyamon van az alaptétel és az áfa, amik külön figyelmet igényel (tehát plusz munka).

Készletgazdálkodásra vonatkozó döntés

Készletekkel kapcsolatosan két döntési esetet vizsgálhatunk, egyik a készletnyilvántartásra vonatkozik (vezet folyamatos készletnyilvántartást vagy nem vezet), a másik az készlet értékeléssel kapcsolatos döntés (átlag, FIFO).

A beszámolók elemzése során az éves beszámolót készítőknél itt tapasztaltam először, hogy 50 %-ot meghaladta azok száma, akik nem tettek említést a készletekre vonatkozóan. A mérlegben ellenőriztem az adatokat és jellemzően nem rendelkeztek készlettel azon vállalkozások, ahol nem volt említés (ez az egyszerűsített éves beszámolót készítőik esetében is igaz volt). Itt már komolyabb különbség volt megfigyelhető a két kategóriába tartozó cégek között, az egyszerűsített éves beszámolót készítőik esetében a nem vezet év közben folyamatos készletnyilvántartást, míg az éves beszámolót készítőknél a folyamatos készletnyilvántartás volt a jellemző.

Értékelés esetén, ha valaki már vezetett év közben folyamatos készletnyilvántartást, akkor jellemzően átlagárat alkalmazott. A FIFO kategóriába beleértetem a készletnyilvántartást nem vezetőket is, ők jellemzően az utolsó beszerzési áron jelenítik meg a zárókészleteik értékét, amely a FIFO logikájának felel meg.

23. táblázat: Készletekre vonatkozó számviteli politikai döntések – beszámolók

Beszámoló típusa	Nyilvántartás				
	nem vezet	vezet	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés	
EÉ	19	2	9,5 %	79	
ÉB	3	8	72,7 %	19	
Összesen	22	10	31,3 %	98	
Beszámoló típusa	Értékelés				
	FIFO	átlag	egyéb	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	21	2	0	8,7 %	77
ÉB	10	7	0	41,2 %	13
Összesen	31	9	0	22,5 %	90

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

A vizsgált könyvelőirodák esetében a készlettel rendelkezők alig több, mint 10 %-a vezetett folyamatos készletnyilvántartást. Ők jellemzően olyan vállalkozások, ahol valamilyen más jogszabály előírja a készletek folyamatos nyilvántartását (színesfém-kereskedő, dohánykereskedő), a kereskedő cégek többi része jellemzően rendelkezik valamilyen szintű készletnyilvántartással, de az nincs összekötve a számviteli rendszerrel, vagyis ott nem kerül folyamatosan rögzítésre. Év végi leltár alapján történik a zárókészlet meghatározása és ebből visszavezetve az állományváltozások elszámolása.

Az éves beszámolót készítőik esetében itt különbség volt megfigyelhető (a beszámolókat adatbázisával összehasonlítva) a készletértékelés kapcsán, jelentősen kisebb volt az átlagos értékelést választók aránya, tehát kisebb fokú volt az eltérők aránya.

24. táblázat: Készletekre vonatkozó számviteli politikai döntések – könyvelők

Beszámoló típusa	Nyilvántartás				
	nem vezet	vezet	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns	
EÉ	144	18	<i>11,1 %</i>	310	
ÉB	11	7	<i>38,9 %</i>	3	
Összesen	155	25	<i>13,9 %</i>	313	
Beszámoló típusa	Értékelés				
	FIFO	átlag	egyéb	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	159	3	0	<i>1,9 %</i>	310
ÉB	17	1	0	<i>5,6 %</i>	3
Összesen	176	4	0	<i>2,2 %</i>	313

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Költségelszámolás és eredménykimutatás

Költségelszámolás tekintetében lehetőség van csak költségnem (csak 5. számlaosztály), illetve kombinált költségelszámolás (5. és 6-7. számlaosztály) alkalmazására. Eredménykimutatás esetén két típus közül választhatnak a cégek összköltséges és forgalmi költség eljárásra épülő eredménykimutatást készíthetnek.

A kiegészítő mellékletekben nem volt mindenhol utalás a költségelszámolás módjára, ahol volt az egyszerűsített éves beszámolót készítőik esetében kizárólag költségnem elszámolást, míg az éves beszámolót készítőik esetében találkozhattunk kombinált költségelszámolást készítő vállalkozásokkal (két mezőgazdasági, egy kohászati és egy műszaki cikk gyártó).

Az eredménykimutatás fajtája egyértelműen megállapítható volt minden esetben, hiszen része a számviteli beszámolónak. A kisebb vállalkozások esetén kivétel nélkül mindenki összköltséges eredménykimutatást készített, míg a nagyobb vállalkozások esetén a cégek egyötöde választott eltérően, forgalmi költség eljárásra épülő eredménykimutatást vagy mindkét típust elkészítette és közzétette.

25. táblázat: Költség elszámolás és eredménykimutatás – beszámolók

Beszámoló típusa	Költség elszámolás				
	csak költségnem	kombinált	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés	
EÉ	21	0	<i>0,0 %</i>	79	
ÉB	7	4	<i>36,4 %</i>	19	
Összesen	28	4	<i>12,5 %</i>	98	
Beszámoló típusa	Eredménykimutatás fajtája				
	Összköltséges	Forgalmi költséges	mindkettő	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	100	0	0	<i>0,0 %</i>	0
ÉB	24	4	2	<i>20,0 %</i>	0
Összesen	124	4	2	<i>4,6 %</i>	0

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

A mélyinterjúk kutatás esetén a kisebb vállalkozások esetén nem mutatkozott eltérés, mindenki költségnem elszámolást alkalmazott és összköltséges eredménykimutatást készített. A nagyobb vállalkozások esetén bár kettő alkalmazott kombinált költségelszámolást (bányászat és nyomdaipar), de mindenki összköltséges eredménykimutatást készített. A könyvelők elmondták, hogy az általuk könyvelt cégek egy részénél van egyéb költséggyűjtés is (jellemzően munkaszámos) csak nem rögzítik a 6.-7. számlaosztályban.

26. táblázat: Költség elszámolás és eredménykimutatás – könyvelők

Beszámoló típusa	Költség elszámolás				
	csak költségnem	kombinált	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns	
EÉ	472	0	<i>0,0 %</i>	0	
ÉB	19	2	<i>9,5 %</i>	0	
Összesen	491	2	<i>0,4 %</i>	0	
Beszámoló típusa	Eredménykimutatás fajtája				
	Összköltséges	Forgalmi költséges	mindkettő	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	472	0	0	<i>0,0 %</i>	0
ÉB	21	0	0	<i>0,0 %</i>	0
Összesen	493	0	0	<i>0,0 %</i>	0

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

A két vizsgálat közötti különbséget az okozhatja, hogy a nagyvállalati mintába belekerülhetnek és bele is kerültek olyan vállalkozások is, amelyeknek nagyobb méretüknél, komplexebb tevékenységüknél fogva összetettebb számviteli rendszerrel rendelkeznek és saját számviteli részlegük van (nem könyvelő irodával dolgoztatnak).

A H2 hipotézis vizsgálatához felhasznált számviteli politikai döntések vizsgálata során sokkal alacsonyabb volt az említések száma a kiegészítő mellékletekben, illetve sokkal kisebb körben volt releváns a kérdés a könyvelőirodás vállalkozásoknál.

Alapítás átszervezés és Kísérleti fejlesztés költségeinek elszámolása

Az vállalkozás megkezdésével, indításával, illetve jelentős bővítésével, átalakításával, átszervezésével kapcsolatos tételek aktiválásáról vagy azonnal az eredmény terhére történő elszámolásáról a vállalkozó dönt. (Szt. 25.§ (3))

A kísérleti-kutatási tevékenységgel kapcsolatosan a jövőben (várhatóan) hasznosítható (az árbevételben megtérülő) tételek, amennyiben más eszközök értékében nem aktiválhatóak a vállalkozás döntésének függvényében aktiválhatóak különálló

immateriális eszközként vagy a felmerülés pillanatában az eredmény terhére elszámolhatóak. Alap kutatás és alkalmazott kutatás nem aktiválható, kísérleti fejlesztés aktiválható. (Szt. 25.§ (2), (4) és (5))

A számviteli beszámolók elemzése esetén csak éves beszámolót készítő vállalkozások esetén találtam az aktiválás mellett döntő vállalkozást. Az egyszerűsített éves beszámolót készítőik esetén egyetlen esetben volt említés, hogy az aktiválásról mindkét kategória tekintetében eseti döntést hoznak.

A könyvelőirodás cégek esetén az alapítást két cég esetében aktiválták (cégvezető kérése), a többiek esetében költségként számolták el. Igaz ez azon cégekre is, amelyek a nem releváns kategóriában vannak, mert a visszakérdezés után kiderült, hogy a kezdeti alapítással kapcsolatos kiadások (ügyvédi költség, cégbejegyzési illeték) azonnal eredmény terhére lettek elszámolva, ezt követően azonban semmi ehhez a kategóriához kapcsolódó tétel nem merült fel, ezért sorolták őket a nem releváns körbe.

27. táblázat: Alapítás-átszervezés, Kísérleti fejlesztés – beszámolók

Beszámoló típusa	Alapítás átszervezés költségének elszámolása				
	költségként	aktiválja	eseti döntés	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	2	0	1	33,3 %	97
ÉB	3	8	0	72,7 %	19
Összesen	5	8	1	64,3 %	116
Beszámoló típusa	Kísérleti fejlesztés költségének elszámolása				
	költségként	aktiválja	eseti döntés	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	29	0	1	3,3 %	70
ÉB	7	5	0	41,7 %	18
Összesen	36	5	1	14,3 %	88

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

A kísérleti fejlesztés jelenléte nem általános a vállalkozások életében, erősen tevékenység függő, ennek visszaigazolása az a 9 vállalkozás, amelynél megjelent a tétel a mérlegükben (szoftverfejlesztő, mérnöki kutató, egészségügyi kutató cég).

28. táblázat: Alapítás-átszervezés, Kísérleti fejlesztés – könyvelők

Beszámoló típusa	Alapítás átszervezés költségének elszámolása			
	költséggként	aktiválja	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	11	3	21,4 %	457
ÉB	6	0	0,0 %	15
Összesen	17	3	15,0 %	472
Beszámoló típusa	Kísérleti fejlesztés költségének elszámolása			
	költséggként	aktiválja	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	1	9	90,0 %	463
ÉB	0	0	0,0 %	21
Összesen	1	9	90,0 %	484

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Az alapítás-átszervezés és a kísérleti fejlesztés esetén is azt mutatta a vizsgálat, hogy kizárólag a nagyobb vállalkozások esetében van szó egyáltalán a mérlegben való megjelenítésről (egyetlen kisebb vállalkozásnál volt megjelenítve, hogy eseti döntés függvénye az elszámolás módja).

Értékhelyesbítés

A befektetett eszközök bizonyos körénél kimutatható a piaci érték és a könyv szerinti érték közötti pozitív különbség, ha az tartós és jelentős. Saját tőkével szemben (értékelési tartalék) kerül elszámolásra, tehát eredményhatása nincs. Alkalmazása nem kötelező.

Az értékhelyesbítés alkalmazása esetén bár a kiegészítő mellékletben sok esetben nem találtam információt, a mérlegből valamelyest lehet információt szerezni arra a tényre vonatkozóan, hogy aktuálisan van-e értékhelyesbítése a vállalkozásnak. Azon vállalkozások esetében, ahol nem volt említés az alkalmazásról, itt a mérleg megfelelő sorai sem rendelkeztek értékkel.

Az értékhelyesbítés magyarországi alkalmazására vonatkozó kutatás rámutatott, hogy jellemzően azok a nagyobb vállalkozások élnek az értékhelyesbítés lehetőségével, akik jelentős piaci értékű ingatlannal rendelkeznek (Kovács [2013]).

Ezt igazolta vissza mindkét vizsgálat. Az alkalmazás okaként saját tőke problémát jelöltek meg, illetve tulajdonosi igény volt az értékhelyesbítés megjelenítésére.

29. táblázat: Érték helyesbítés – beszámolók

Beszámoló típusa	Érték helyesbítés			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	7	0	0,0 %	93
ÉB	9	4	30,8 %	17
Összesen	16	4	20,0 %	110

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

30. táblázat: Érték helyesbítés – könyvelők

Beszámoló típusa	Érték helyesbítés			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	471	1	0,2 %	0
ÉB	18	3	14,3 %	0
Összesen	489	4	0,8 %	0

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Céltartalék képzés jövőbeli költségekre

A számviteli törvény lehetőséget nyújt olyan jövőben várható, jelentős és időszakonként ismétlődő (fenntartási, átszervezési, környezetvédelemmel kapcsolatos) költségek esetén a céltartalék képzésre, amelyek feltételezhetően vagy bizonyosan felmerülnek, de összegük vagy felmerülésük időpontja a mérlegkészítéskor még bizonytalan. (Szt. 41. (2))

A beszámolók esetén csak nagyobb vállalatokhoz kapcsolódóan találtam esetet az alkalmazásra, a könyvelő irodáknál az alkalmazó kisebb vállalkozások mind egyetlen iroda ügyfelei, akiknél a könyvelő tanácsára jelent meg a céltartaléknak ez a fajtája.

31. táblázat: Céltartalék jövőbeli költségekre – beszámolók

Beszámoló típusa	Céltartalék képzése jövőbeli költségekre			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	21	0	0,0 %	79
ÉB	2	4	66,7 %	24
Összesen	23	4	14,8 %	103

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

32. táblázat: Céltartalék jövőbeli költségekre – könyvelők

Beszámoló típusa	Céltartalék képzése jövőbeli költségekre			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	457	15	3,2 %	0
ÉB	20	1	4,8 %	0
Összesen	477	16	3,2 %	0

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Beruházási hitel nem realizált árfolyamvesztésének elhatárolása

A vállalkozások a beruházásokhoz, vagyoni értékű jogokhoz és a forgóeszközökhöz (2013 óta) kapcsolódó devizás hiteltartozás, illetve devizakötvény kibocsátásból származó tartozás év végi értékelésekor keletkező nem realizált árfolyamvesztést elhatárolhatja (Halaszott ráfordítás)

A beszámolók vizsgálata során egy-egy esetet találtam mindkét vizsgált mintában.

A könyvelő irodás mintában a cégek jellemzően nem rendelkeznek devizahittel. Két irodánál volt ilyen típusú elhatárolás, az egyiknél 2 nagyobb vállalkozás esetében korábbi (több, mint 5 évvel ezelőtt felvett) hitelhez kapcsolódóan, a másik irodánál egy cégcsoport minden tagjára vonatkozóan (5 éves és 6 egyszerűsített

éves beszámolót készítő cég) alkalmazzák az elhatárolást. A konszern ingatlan-kivitelezés és ingatlanhasznosítás területén tevékenykedik.

33. táblázat: Beruházási hitel nem realizált árfolyamvesztesége – beszámolók

Beszámoló típusa	Beruházási hitel nem realizált árfolyamveszteségének elhatárolása			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nincs említés
EÉ	0	1	100,0 %	99
ÉB	0	1	100,0 %	29
Összesen	0	2	100,0 %	128

Forrás: Számviteli beszámolók adatai alapján saját szerkesztés

34. táblázat: Beruházási hitel nem realizált árfolyamvesztesége – könyvelők

Beszámoló típusa	Beruházási hitel nem realizált árfolyamveszteségének elhatárolása			
	nem alkalmazza	alkalmazza	<i>eltérők aránya</i>	nem releváns
EÉ	0	6	100,0 %	466
ÉB	0	7	100,0 %	14
Összesen	0	13	100,0 %	480

Forrás: Könyvelőirodák adatai alapján saját szerkesztés

Valós értékelés

Valós értéken történő értékelés a pénzügyi instrumentumok esetében alkalmazható. Tőzsdei cégek esetén (konszolidált beszámolójukban) kötelező az alkalmazás, a többi kettős könyvvitelt vezető vállalkozó választhatja a módszert.

Sem a beszámolók, sem a könyvelő irodák esetében nem volt vállalkozás, aki alkalmazta volna a valós értékelést. Összesen 6 alkalommal volt egyáltalán megemlítve, hogy a vállalkozás nem él a valós értékelés alkalmazásával (mindegyik éves beszámolót készítő vállalkozás volt).

Számviteli politikai döntések többváltozós vizsgálata

A számviteli politikai döntések egyenkénti vizsgálata során arra a megállapításra jutottam, hogy a kisebb vállalkozások esetében kevésbé tapasztalható eltérés az egyszerűbb megoldásnak tekintett helyzethez képest, tehát kevésbé választottak más megoldást a vállalkozások, illetve kevésbé éltek olyan számviteli politikai döntések választásával, amelyek használat nem kötelező.

Ezt követően varianciaanalízis segítségével azt vizsgáltam, hogy ez az eltérés szignifikáns-e a minta alapján. A H1 hipotézis kilenc, illetve a H2 hipotézis hat tényezőre vonatkozó átlagos értékének elemzését együttesen mutatom be, mert ugyanazt a módszertant használtam mindkettőnél.

A varianciaelemzés feltétele a függő változó normális eloszlása (ellenőrzés például pontfelhő diagrammal) és a varianciahomogenitás (ellenőrzés Levene-teszttel). „Ugyanakkor a fenti feltételekkel kapcsolatban kihangsúlyozandó, hogy az F próba igen robusztus, ami azt jelenti, hogy egy-egy feltétel (pl. normalitás, varianciahomogenitás) nem teljesülése nem gyakorol lényeges befolyást a próbával elkövethető első- és másodfajú hiba elkövetési valószínűségére, vagyis nem rontja el a következtetések érvényességét, nem növeli jelentősen a hibás döntések számát.” (Sajtos – Mitev [2007]: 166-167. oldal)

Ahogy arra már az eloszlásukat leíró részből is következtetni lehetett, a normalitás feltétele mindkét mutató esetében sérül. Ezt mutatja a normalitás teszt (Koglomorov-Smirnov), az eloszlást szemléltető ábrák (hisztogram, doboz ábra, szárlevél ábra) és az összehasonlító ábrák (Normál Q-Q plot és Detrended Normal Q-Q plot) is. Ezek részletes bemutatása a kisebb és nagyobb vállalkozásokra külön-külön, illetve a vállalkozásokat együtt vizsgálva, valamint a varianciaelemzés táblázatai az 5. mellékletben találhatóak.

A varianciaelemzés leíró statisztikájából látható, hogy az átlag körüli 95%-os konfidencia intervallumok nem fedik át egymást, így megállapítható, hogy ezen a szinten a kisebb vállalkozások kisebb arányban térnek el az egyszerűbb megoldások választásától.

A szóráshomogenitás ellenőrzése a Levene-teszttel történhet, amely mindkét mutató esetében elfogadja a nullhipotézist, azaz a szórások nem egyenlők a két csoportban, tehát nem teljesül a szóráshomogenitás sem.

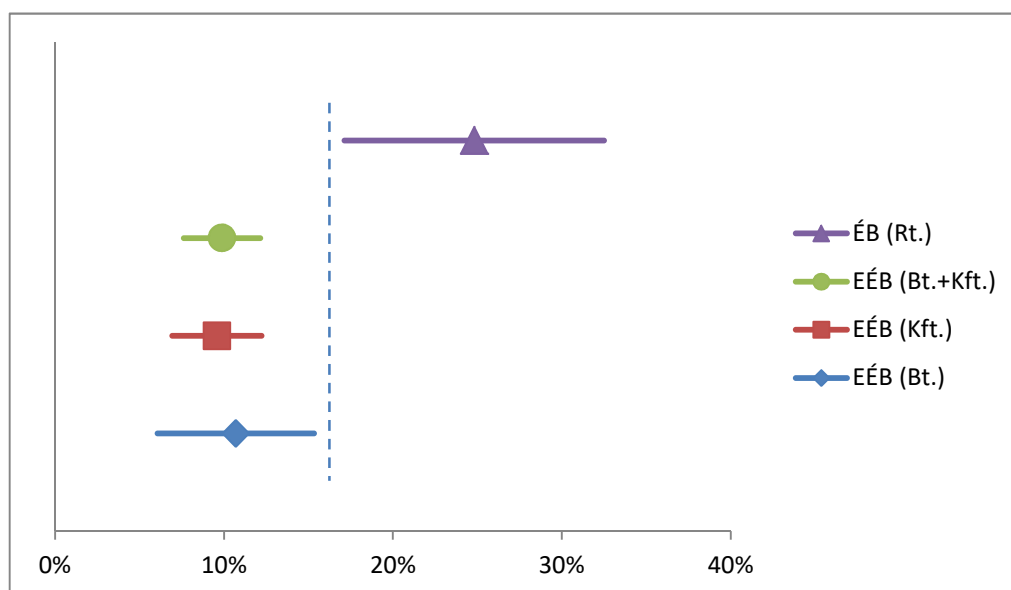
Annak ellenére, hogy sem a normalitás, sem a szóráshomogenitás nem teljesül, mégis elvégezhető a varianciaelemzés az említett F próba robusztusságából adódóan. Az F próba értékei alapján magas szignifikancia szinten elutasítható a nullhipotézis, vagyis az átlagok egyezősége, így kimutatható, hogy a két csoport átlaga szignifikánsan különbözik egymástól.

35. táblázat: Átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok – H1

Beszámoló típusa	Cég formája	Átlagos eltérés (Á1)
EÉ	Bt.	6,06 % – 15,34 %
	Kft	6,95 % – 12,23 %
	Bt.+Kft.	7,63 % – 12,15 %
ÉB	Rt.	17,13 % – 32,49 %
Össz.		10,68 % – 15,99 %

Forrás: AB:KV és AB:NV alapján saját szerkesztés

18. ábra: Varianciaanalízis eredménye – H1 hipotézis

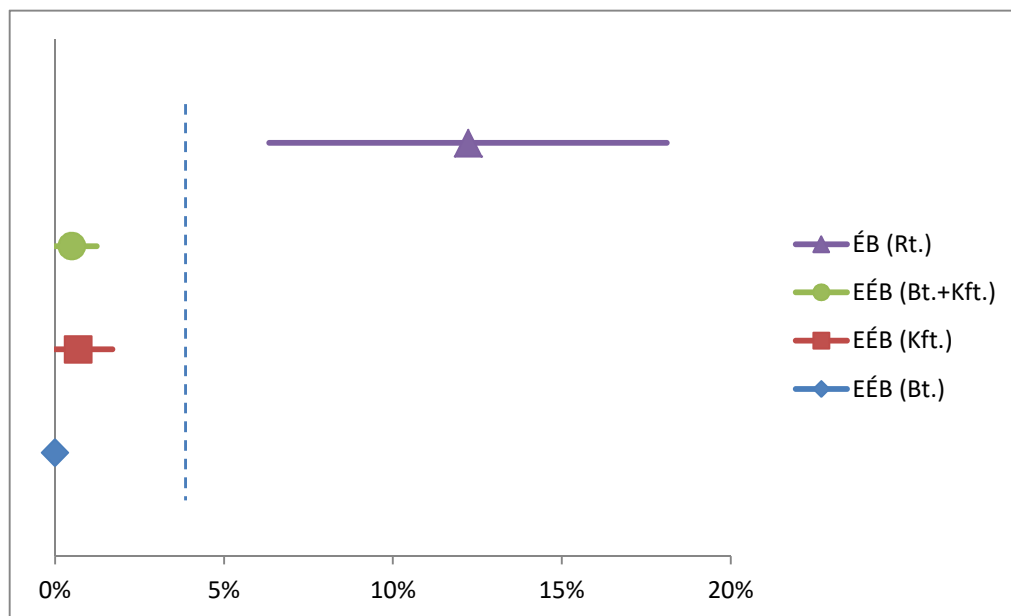
Forrás: AB:KV és AB:NV alapján saját szerkesztés

36. táblázat: Átlag körüli 95 %-os konfidencia intervallumok – H2

Beszámoló típusa	Cég formája	Átlagos eltérés (Á1)
EÉ	Bt.	0,00 % – 0,00 %
	Kft	0,00 % – 1,70 %
	Bt.+Kft.	0,00 % – 1,24 %
ÉB	Rt.	6,34 % – 18,10 %
Össz.		1,58 % – 3,32 %

Forrás: AB:KV és AB:NV alapján saját szerkesztés

19. ábra: Varianciaanalízis eredménye – H2 hipotézis

Forrás: AB:KV és AB:NV alapján saját szerkesztés

A vizsgálatokat elvégeztem úgy is, hogy az egyszerűsített éves beszámolós csoportot kettébontva kezeltem, vagyis külön kategóriának tekintve a betéti társaságokat és a korlátolt felelősségű társaságokat. Mindkét hipotézisbeli állítással kapcsolatban arra a megállapításra jutottam, hogy a társasági forma szerint nem tehető további különbség a cégek között. Ezt mutatják az egymást átfedő konfidencia intervallumok a bt-k és a kft-k esetében, valamint a varianciaanalízis vonatkozó statisztikái is: az átlagösszehasonlító ábra (Means Plots), illetve a Scheffé-próba egyidejű páros összehasonlításának szignifikáns értékei (Multiple comparisons) és a homogén

részalmazok táblázata (Homogeneous subsec). Ezek részletes számításait az 6. (H1) és 8. (H2) mellékletek tartalmazzák.

Az eredmények alapján a H1 és H2 hipotézist elfogadottnak tekintem.

A két hipotézis igazolása rávilágít arra, hogy a 2013-ban bevezetett mikrogazdálkodói beszámoló az alkalmazott módszerek és eljárások szempontjából alapvetően nem hozott változást a vállalkozások számviteli rendszerében, igazából a korábban meglévő gyakorlatot képezte le jogszabály formájában. Tehát, amit előírt, azt korábban is jellemzően úgy kezelték a cégek (H1 hipotézisben vizsgált területek), amely tételek alkalmazását tiltja (H2 hipotézisben vizsgált elemek), azok korábban sem jelentek meg a vállalkozások számvitelében.

Időbeli elhatárolások

Ahol jelentősebb változást jelent a mikrogazdálkodói beszámolóhoz tartozó rendszer az az időbeli elhatárolások területe. Eltérve a számviteli törvénytől időbeli elhatárolásként csak a kettőnél több évet terhelő költségeket, ráfordításokat, illetve kettőnél több évet illető bevételeket engedi kimutatni. Halasztott bevétel és ráfordítás esetén pedig minimum összeghatárhoz (1 millió forint) köti az elhatárolás lehetőségét.

Ezek a szabályok az időbeli elhatárolások közgazdasági filozófiájának tartalmát részben figyelmen kívül hagyva, az egyszerűsítés jegyében (a két év között átnyúló tételeket nem kell elhatárolni) korlátozott alkalmazást írnak el.

Ezen szabály megítélése vitákat válthat ki, hiszen a megbízható és valós összkép filozófiája az időbeli elhatárolások elvének részbeni használata miatt sérül. A kormányrendelet le is írja, hogy a mikrogazdálkodói beszámolót készítő vállalkozások a jogszabályban rögzítettek betartásával a megbízható és valós összképre vonatkozó követelményrendszerrel valóban a „szabályoknak megfelelő” felé mozdulnak el.

Megvizsgáltam az időbeli elhatárolások mérlegfőösszeghez és adózás előtti eredményhez viszonyított arányát, az eredményeket a következő táblázatok szemléltetik. Megállapítható a vállalkozások kb. 70 %-ánál nem jelenik meg időbeli

elhatárolás a mérlegben, ahol pedig van ott jellemzően (az alkalmazó cégek több mint felénél) 1 %-nál kisebb súlyt képvisel a vállalkozás vagyonához képest.

37. táblázat: Az időbeli elhatárolások relatív értéke (mérlegfőösszeghez viszonyítva)

IE / Mfö	Aktív időbeli elhatárolás			Passzív időbeli elhatárolás		
	Váll. száma (db)	Váll. aránya		Váll. száma (db)	Váll. aránya	
		teljes	„értékes”		teljes	„értékes”
1 % alatt	66 821	15,9%	56,3%	67 555	16,1%	51,6%
1 % - 5 %	25 671	6,1%	21,6%	31 208	7,4%	23,8%
5 % - 10 %	9 429	2,2%	7,9%	10 568	2,5%	8,1%
10 % fölött	16 759	4,0%	14,1%	21 530	5,1%	16,5%
Értelmezhető	118 680	28,2%	100,0%	130 861	31,1%	100,0%
Mfö=0, NÉ	24 891	5,9%		24 891	5,9%	
van Mfö, de IE nulla	276 952	65,9%		264 771	63,0%	
Összesen	420 523	100,0%		420 523	100,0%	

Forrás: TAO bevételek alapján készített saját számítás

38. táblázat: Az időbeli elhatárolások relatív értéke (adózás előtti eredményhez viszonyítva)

IE / abs(AEE)	Aktív időbeli elhatárolás			Passzív időbeli elhatárolás		
	Váll. száma (db)	Váll. aránya		Váll. száma (db)	Váll. aránya	
		teljes	„értékes”		teljes	„értékes”
1 % alatt	25 606	6,1%	21,7%	22 203	5,3%	17,0%
1 % - 5 %	26 602	6,3%	22,5%	29 741	7,1%	22,8%
5 % - 10 %	11 905	2,8%	10,1%	14 425	3,4%	11,1%
10 % fölött	54 018	12,8%	45,7%	63 937	15,2%	49,1%
Értelmezhető	118 131	28,1%	100,0%	130 306	31,0%	100,0%
AEE=0, NÉ	33 580	8,0%		33 580	8,0%	
nulla	268 812	63,9%		256 637	61,0%	
Összesen	420 523	100,0%		420 523	100,0%	

Forrás: TAO bevételek alapján készített saját számítás

Tovább finomíthatjuk a képet, ha a vállalkozás méretét is figyelembe vesszük. A kisebb vállalkozások esetén az időbeli elhatárolások elvének való megfelelés komoly terhet rótt a vállalkozásra.

A mikrogazdálkodói beszámoló fogadtatása – az első évek tapasztalatainak jegyében.

A könyvelőirodák vezetőivel készült beszélgetések során próbáltam feltérképezni a számvitel egyszerűsítésre vonatkozó törekvésekhez való hozzáállást. Meglehetősen vegyes képet kaptam ezen a téren, amelyet jól tükrözött a mikrogazdálkodói beszámoló bevezetésével kapcsolatos véleményük. Három kategóriát tudtam megkülönböztetni:

- alkalmazók: akik már a bevezetés évében (2013) áttértek ahol lehetett a mikrogazdálkodói beszámolóra (3 cég);
- kivárák: akik még az első évben nem „merték” bevállalni az alkalmazást, de a tapasztalatok függvényében esetlegesen tervezik a későbbiekben az áttérést (4 cég);
- elzárkózók: akik nem tértek át és nem is tervezik a jövőben sem, ragaszkodnak a jelenlegi rendszerükhöz, nem akarnak változást (8 cég).

Az első körbe tartozók (alkalmazók) elmondták, hogy nagyon elégedettek az új beszámolási formával. Az a tény, hogy nem kell kiegészítő mellékletet készíteniük, nagyban megkönnyíti a beszámoló-készítés folyamatát, ebben érzik igazából az egyszerűsítés megjelenését. Magában az évközi munkában nem jelent igazi változást, itt is visszaigazolódott a H1-H2 hipotézis, hiszen eddig is ilyen rendszerben könyveltek. Az átállásnak (számlák újra-paraméterezésének) volt némi időigénye, de ez később megtérül(t). Azzal kapcsolatban, hogy nem kell külön szabályzatokat (számviteli politika, készlet-nyilvántartási szabályzat, pénzkezelési szabályzat, számlarend) készíteni, nem érznek különösebb előnyt, hiszen már működő cégek esetében ezek korábban elkészültek.

A kivárák az újtól való félelem jegyében nem választották az első évben a mikrogazdálkodói beszámolót. Várják az első év/évek alapján a tapasztalatokat, és utána döntenek.

Az elzárkózóknak elég élesen fogalmazott véleménye és kemény ellenállása volt a mikrogazdálkodói beszámolóval kapcsolatban. Néhányan a jól bejáratott rendszerükhöz való ragaszkodás miatt voltak elutasítóak, („jó úgy, ahogy van”, „ezt már megszokták”), volt olyan, aki korábbi rossz tapasztalat miatt elzárkózik minden „csökkentett” módtól, hiszen valahol úgy is bekérik az információt.

Ezt a véleménykülönbséget tükrözték a mikrogazdálkodói megítélésére vonatkozó kérdésemre kapott válaszok is.

Milyen mértékű egyszerűsítésnek ítéli meg a Mikrogazdálkodói beszámolót egy tízfokozatú skálán? (10 nagymértékű egyszerűsítés, 1 semmilyen mértékű egyszerűsítés, 0 bonyolítás)

Az alkalmazók 8-10, a kivárák 5, az elzárkózók 0-3 értéket adtak (átlag 5,3).

A követő vizsgálat (2017-es évi megkeresés) rámutatott, hogy a cégek hozzáállása nem igazán változott. Egyetlen (korábban kivárá kategóriában lévő) cég esetében következett be változás és 2015-től (2 év tapasztalatát megvárva) elkezdték alkalmazni a mikrogazdálkodói beszámolót. Ugyanakkor elmondták, hogy nem minden cég esetében váltottak, amennyiben banki hitellel rendelkezik egy vállalkozás vagy pályázaton indult/tervez indulni, akkor nem éltek az egyszerűsítés lehetőségével.

A beszélgetések során minden esetben előkerült, hogy nem a számviteli beszámoltatást érzik igazán tehernek, hanem a folyamatosan változó adójogszabályok követését, illetve a többszörös adatszolgáltatást. Ugyanazon adatokat gyakran több hatóság felé kell szolgáltatni, sokszor egymástól eltérő bontásban.

Ennek egyik legjobb példája a társasági adóbevallás, ahol az egyszerűsített éves beszámoló adataihoz képest sokkal mélyebb bontásban bekérlik a számviteli beszámolóban közzétételre kerülő vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetre vonatkozó adatokat. Tehát hiába próbálkozik a számvitel egyszerűsítéssel, amíg azt más jogszabályok nem követik le, addig nem igazán érezhető a hatás.

2. A számvitel és adózás kapcsolatának szorosságára vonatkozó vizsgálatok (H3-H4)

A kutatás másik iránya a számvitel és az adózás kapcsolatára, annak szorosságára vonatkozik. Feltételezésem szerint a kisebb vállalkozások a számviteli rendszerüket alárendelik az adózásnak, úgy alakítják, hogy minél kisebb legyen az eltérés a számviteli érték és az adózás által elismert érték között, amelynek következtében kevesebb korrekcióra van szükségük az adó megállapításánál.

H3 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozásoknál a számviteli (adózás előtti eredmény) és az adózási (adóalap) jövedelemértelmezésben kisebb a relatív eltérés.

A 2015-ös Társasági adóbevallások adatbázisából az adózás előtti eredményt és az adóalapot hasonlítottam össze, a gazdálkodókat méret szerinti kategóriákra bontva. A számvitelben használt Mikrogazdálkodói beszámoló (MG), Egyszerűsített éves beszámoló (EÉ) és Éves beszámoló (ÉB) határértékeit felhasználva képeztem meg a csoportokat.

Első lépésként azt vizsgáltam meg, hogy a két féle jövedelemértelmezés szerint milyen az egyes csoportok megoszlása. Megfigyelhető volt, hogy az adóalap nagyobb számú vállalkozás esetén volt pozitív, mint az adózás előtti eredmény. Több cégnél fordult elő növelő tétel.

39. táblázat: Gazdálkodók megoszlása az Adózás előtti eredmény illetve az Adóalap előjele szerint

Beszámoló	Adózás előtti eredmény			Adóalap		
	pozitív	nulla	negatív	pozitív	nulla	negatív
MG	56%	9%	35%	75%	15%	10%
EÉ	90%	0%	10%	95%	1%	4%
ÉB	89%	0%	11%	91%	1%	9%
Össz.	59%	8%	33%	76%	14%	9%

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

Méretkategóriánként vizsgálva az adott csoporton belül jellemzőbbek a sokasági átlaghoz képest az EÉ és az ÉB esetén a pozitív, az MG esetén a negatív adózás előtti eredmény. Meg kell említeni, hogy nem csak profitorientált gazdálkodók kötelezettek a társasági adóbevallás benyújtására, ezen egyéb szervezetek – jellemzően MG kategória –, de az adatbázisban nem volt lehetőség a szétválasztásra, ez némi torzítást okozhat.

40. táblázat: Gazdálkodók megoszlása az Adózás előtti eredmény és az Adóalap előjele szerint

AEE	Adóalap	MG	EÉ	ÉB	Össz.
pozitív	pozitív	54,95%	86,87%	85,04%	57,28%
	nulla	0,66%	1,00%	0,51%	0,67%
	negatív	0,70%	1,77%	3,61%	0,82%
nulla	pozitív	0,10%	0,05%	0,05%	0,10%
	nulla	8,50%	0,09%	0,09%	7,88%
	negatív	0,01%	0,01%	0,03%	0,01%
negatív	pozitív	19,86%	7,69%	5,48%	18,93%
	nulla	6,20%	0,04%	0,00%	5,74%
	negatív	9,01%	2,48%	5,18%	8,58%

szürke: összesítetthez képest magasabb arány

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

Ezt követően megvizsgáltam az eltérést az adóalap és az adózás előtti eredmény között, ez eredmények rámutattak, hogy az MG vállalkozások több mint egyharmadánál nincs különbség a két érték között, míg a nagyobb vállalkozások esetében ritka, hogy ne legyen semmilyen irányú eltérés.

41. táblázat: Gazdálkodók megoszlása a jövedelem-eltérés iránya szerint

Beszámoló	Eltérés (Adóalap – Adózás előtti eredmény)					
	pozitív (Adóalap > AEE)		nincs (Adóalap = AEE)		negatív (Adóalap < AEE)	
MG	176 641	45,4%	139 790	35,9%	73 034	18,8%
EÉ	11 262	47,6%	1 644	6,9%	10 761	45,5%
ÉB	3 350	45,3%	134	1,8%	3 907	52,9%
Összesen	191 253	45,5%	141 568	33,7%	87 702	20,9%

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

A jövedelemeltérésnek az adózás előtti eredmény és az adóalap különbségét tekintettem, amelynek abszolút értékét a relatív jövedelem eltérés számításánál az adózás előtti eredményhez viszonyítottam. A számítás során problémát jelentettek azok az esetek, amelyeknél volt a kétféle jövedelemérték között eltérés, azonban az adózás előtti eredmény nulla volt. A számítás eredménye alapján öt csoportot lehetett elkülöníteni

1. nincs eltérés (a mutató értéke 0)
2. a különbség kisebb, mint az adózás előtti eredmény (0-100%)
3. a különbség egyenlő az adózás előtti eredménnyel (100 %)
4. a különbség nagyobb, mint az adózás előtti eredmény (nagyobb, mint 100 %)
5. van különbség, viszont az adózás előtti eredmény 0 (technikailag ∞)

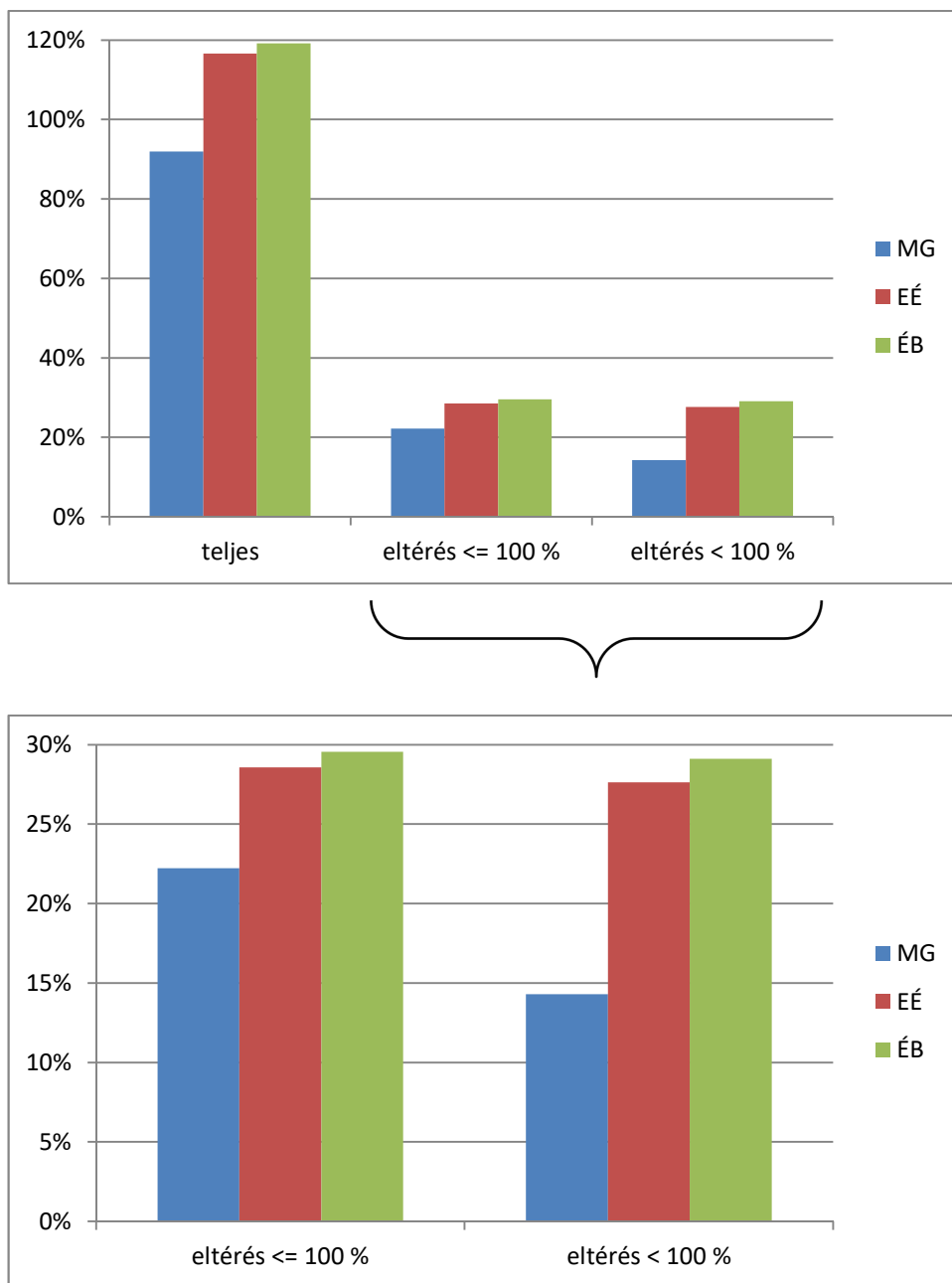
Az elemzésnél az 5. csoportot nem lehet értelmezni, míg a 4. csoport esetében sok volt az extrémén kilógó érték, ezt mutatják a mellékletben szereplő szár-levél (Steam and leaves), illetve doboz (Box plot) ábrák. Mivel ezen adatok erőteljesen torzítják a sokasági átlagot, így a teljes elemszámra nem végezhető el az elemzés. Az esetek egy részét ki kell zárni, hogy javuljon a modell használhatósága. A kizárt elemszám növelésével csökken a modellt torzító extrém esetek száma, azonban ez a mintanagyság csökkenésével is együtt jár. A sokaság redukálását két féle változatban vizsgáltam:

- kizártam a 100 %-nál nagyobb relatív eltérésű eseteket;
- csak a 100 % alatti eltérésűeket hagytam meg.

Az elemzést varianciaanalízissel hajtottam végre és mindegyik redukált minta esetében sikerült igazolnom, hogy a relatív jövedelemeltérés szignifikáns különbséget mutat mindhárom csoport között (F próba, Scheffe próba), a kisebb vállalkozásoknál kisebb ez az eltérés. Az eredmények mindkét mintanagyság mellett igazolhatóak voltak, az erre vonatkozó számítások részleteit a 9. melléklet tartalmazza.

Az elemzés során kapott csoport átlagokat szemlélteti a következő ábra.

20. ábra: Relatív jövedelem-eltérés különböző mintanagyságok mellett

Forrás: AB:TAO alapján saját szerkesztés

Az eredmények alapján a H3 hipotézist elfogadottnak tekintem.

H4 hipotézis: Magyarországon a kisebb vállalkozásoknak szignifikánsan kevesebb adóalap módosító tétele van a nagyobb vállalkozásokkal összehasonlítva.

A 2015-ös évi társasági adóalap meghatározása során a számviteli adózás előtti eredményből kiindulva 41 csökkentő és 33 növelő, azaz összes 74 módosító tétel figyelembe vételével juthatunk el az adóalapig. A gazdálkodókat a méret alapján három csoportba rendezve átlagos adóalap korrekciójuk számát mutatja a következő táblázat.

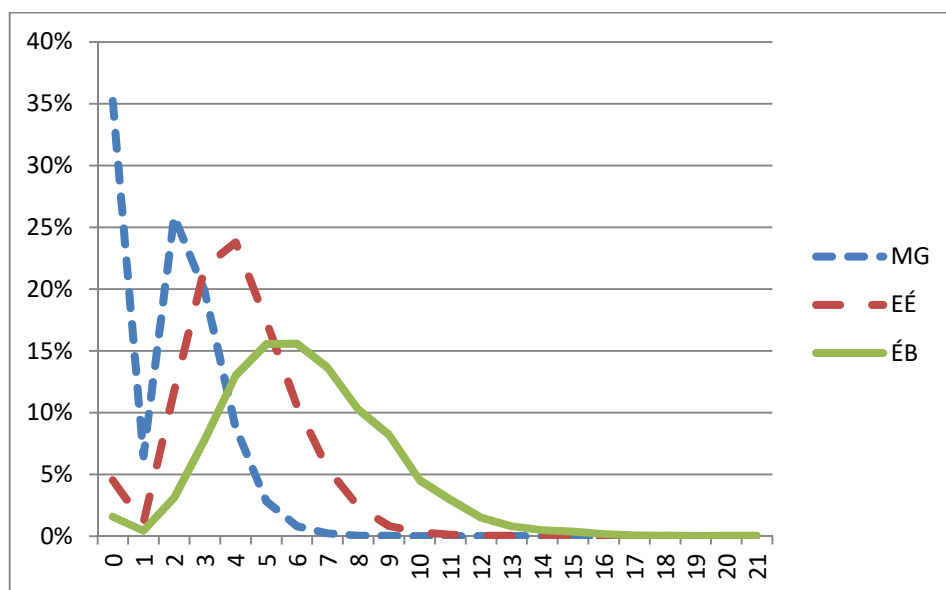
42. táblázat: Adóalap módosító tételek átlagos száma

Kategória	Teljes		
	Csökkentő	Növelő	Összesen
MG	0,78	0,96	1,74
EÉ	1,74	2,32	4,05
ÉB	2,69	3,58	6,27
Összesen	0,87	1,08	1,95

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

Az összesen 41 adóalap csökkentő tétel közül a mikrogazdálkodóknál legfeljebb 6, az egyszerűsített éves beszámoló készítőknél legfeljebb 8, míg az éves beszámolót készítőknél volt egy olyan gazdálkodó, akinek 13 csökkentő tétele volt. A 33 növelő tételből méret szerinti sorrendben legfeljebb 6, 6, illetve 9 került elő egy-egy gazdálkodónál. Az összesített módosító tételek számát tekintve a maximális érték 12, 15, illetve 21. A korrekciós tételek számának eloszlása azonban balra ferde eloszlást mutat, vagyis az előbbi maximális számok egy-egy kirívó esetet jelentenek. Ezt szemlélteti a következő ábra is.

21. ábra: Gazdálkodók megoszlása az adóalap módosító tételek (teljes) száma szerint

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

Elsőre érdekesnek tűnhet a nulla és kettő közötti visszaesés, vagyis az egy adóalap korrekcióval rendelkező gazdálkodók alacsony száma. A válasz az értékcsökkenési leírás kezelésében rejlik, ez ugyanis páros tétel. Adóalap növelőnek minősül a számviteli törvény szerint meghatározott értékcsökkenés és adóalap csökkentőnek a társasági adótörvény által elismert (a TAO törvény 1. és 2. melléklete szerint meghatározott) értékcsökkenés. Így ha egy vállalkozás rendelkezik olyan tárgyi eszközzel vagy immateriális jószággal, amely után terv szerinti értékcsökkenést számol el, akkor már biztosan lesz két adóalap korrekciós tétele.

Megvizsgálva az adatbázist ilyen szempontból megállapítható, hogy a gazdálkodók egy jelentős részénél – főként mikrogazdálkodók – esetében nincs tárgyi eszköz, így nem jelenik meg az értékcsökkenés miatti korrekció, illetve megegyezik a számvitelileg elszámolt és az adótörvény által elismert értékcsökkenés értéke. Itt visszaköszön a H1 hipotézis esetén vizsgált számviteli politikai döntés, amely szerint az értékcsökkenés meghatározása már eleve az adótörvény által ismert kulcs alapján történik. Ezen helyzetben lévő („Egyező”) vállalkozások aránya szintén összefüggésben van a vállalkozás méretével. Összességében a mikrogazdálkodók 83 %-ánál nem jelent valódi korrekciót az értékcsökkenés, míg az egyszerűsített éves beszámoló készítőinél 36 %, az éves beszámolót készítők esetén mindösszesen 18 %-nál áll fenn.

43. táblázat: Értéksökkenés adóalap módosító hatása

Kategória	Gazdálkodók száma				Gazdálkodók aránya			
	Nincs	Egyező	Nem eltérő	Eltérő	Nincs	Egyező	Nem eltérő	Eltérő
MG	167 205	157 844	325 049	64 416	43%	41%	83%	17%
EÉ	1 478	6 940	8 418	15 249	6%	29%	36%	64%
ÉB	188	1 146	1 334	6 057	3%	16%	18%	82%
Összesen	168 871	165 930	334 801	85 722	40%	39%	80%	20%

Nem eltérő = nem módosító = Nincs+Egyező

Eltérő = módosító

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

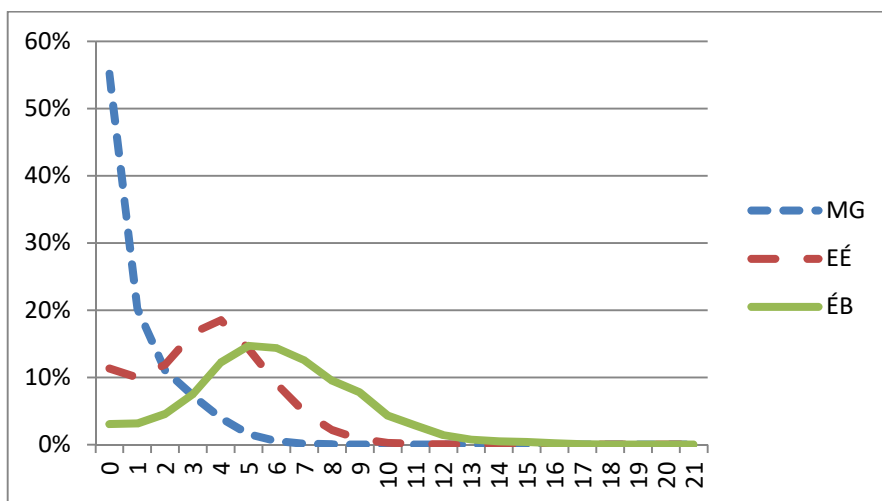
Amennyiben az adóalap korrekciós tételek közül kihagyjuk azon eseteket, amikor az értéksökkenésnek nincs adóalap módosító hatása (azonos összegű csökkentő és növelő tételként jelenik meg), akkor a mikrogazdálkodóknál jelentősen – majdnem felével – csökken az átlagos tételszám, egyszerűsített éves beszámolósoknál 1/6-dal, míg az éves beszámolót készítőknél mindösszesen 1/19-del lett kevesebb.

44. táblázat: Adóalap módosító tételek átlagos száma

Kategória	Écs egyezőség nélkül		
	Csökkentő	Növelő	Összesen
MG	0,37	0,55	0,93
EÉ	1,44	2,02	3,47
ÉB	2,54	3,42	5,96
Összesen	0,47	0,69	1,16

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

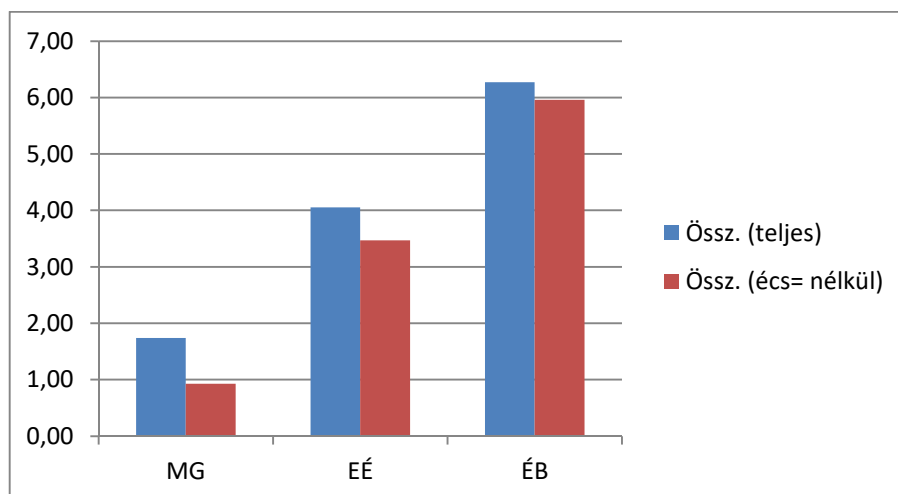
22. ábra: Gazdálkodók megoszlása az adóalap módosító tétek (écs egyezőség nélküli) száma szerint

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

A kategóriák közötti különbség mérésére varianciaanalízist alkalmaztam (módszertani leírását lásd H1-H2 hipotézisnél), amely alapján megállapítható, hogy szignifikáns különbség van az egyes kategóriák között és a gazdálkodók mérete szerint egyértelműen növekvő sorrendbe rendezhetőek az adóalap módosító tételeik száma szerint (mind a teljes, mind az értékcsökkenés egyezőségével korrigált számítások szerint is).

23. ábra: Gazdálkodók adóalap módosító tételeinek átlagos száma

Forrás: AB: TAO alapján saját szerkesztés

Ezek alapján a H4 hipotézist elfogadottnak tekintem.

3. A nemzetközi szabályozásra vonatkozó kutatás (H5)

Nemzeti szinten az egyes országok számviteli szabályozásában valamilyen módon megjelennek méret alapján való kategóriák és ehhez kapcsolódóan a kisebb vállalkozásokra vonatkozóan bizonyos szintű egyszerűsítések. Ezek mértéke azonban meglehetősen eltérő, ugyanakkor valamilyen szinten kategóriák állapíthatók meg.

H5 hipotézis: Az egyes országok csoportokba rendezhetőek a KKV-ra vonatkozó számviteli szabályozásuk alapján.

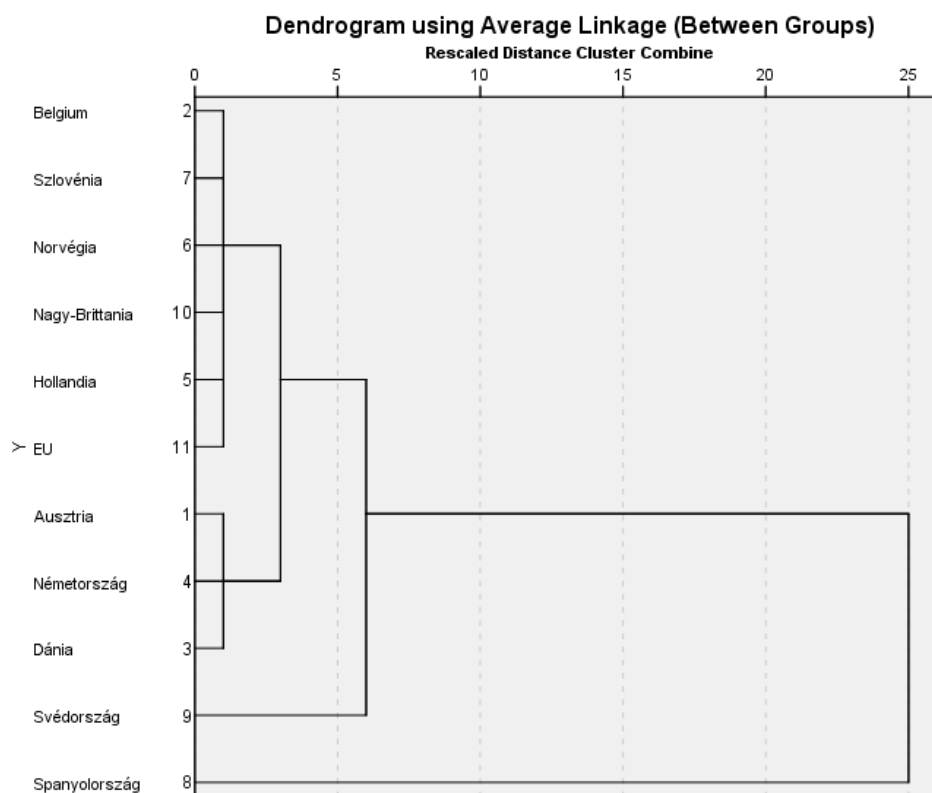
A vizsgálatot első körben az Európai Bizottság megrendelésére 2011-ben készült nemzetközi kutatás (CNA Interpreta S.r.l. [2011]: Study on Accounting requirements for SMEs) adataiból kiindulva végeztem el. A tanulmányban 20 országra vonatkozóan találhatóak a számviteli beszámoltatás rendszerét jellemző adatok, így a beszámoló felépítése, elemei, határértékek, közzétételre vonatkozó előírások, könyvvizsgálat kötelezettség. A tanulmányból kigyűjtöttem a számviteli beszámoltatás rendszerét jellemző adatokat az egyes országokra vonatkozóan. Mivel a kutatásban nem szerepelt Magyarország, így az adatbázist kiegészítettem a hazánkra vonatkozó adatokkal.

Klaszterelemzést hajtottam végre a számviteli határértékekre vonatkozóan vizsgálva, hogy mely országok szabályozása mutat hasonlóságot.

A vizsgálat során megállapítottam, hogy 11 ország esetében (köztük hazánkban) nem jelenik meg a számviteli szabályozásban a kisvállalkozásra vonatkozóan számviteli határérték. 10 ország esetében találunk valamilyen értéket, amely alapján 4 klaszter azonosítható be. A vizsgálatba bevontam az Európai Unió új számviteli irányelvében rögzített értéket is, mint viszonyítási pontot.

A kapott dendrogram demonstrálja a csoportokat és az egyes országok közötti különbséget, a táblázatban lévő adatok összefoglalásával kívánok rámutatni, hogy az EU határértékhez képest mekkora az árbevétel, illetve a mérlegfőösszeg értékaránya. Spanyolország kiugróan az alacsony értékeknek köszönhetően került külön klaszterbe.

24. ábra: Kisvállalkozások határérték klaszter elemzésének dendrogramja

Forrás: AB:NK alapján saját szerkesztés

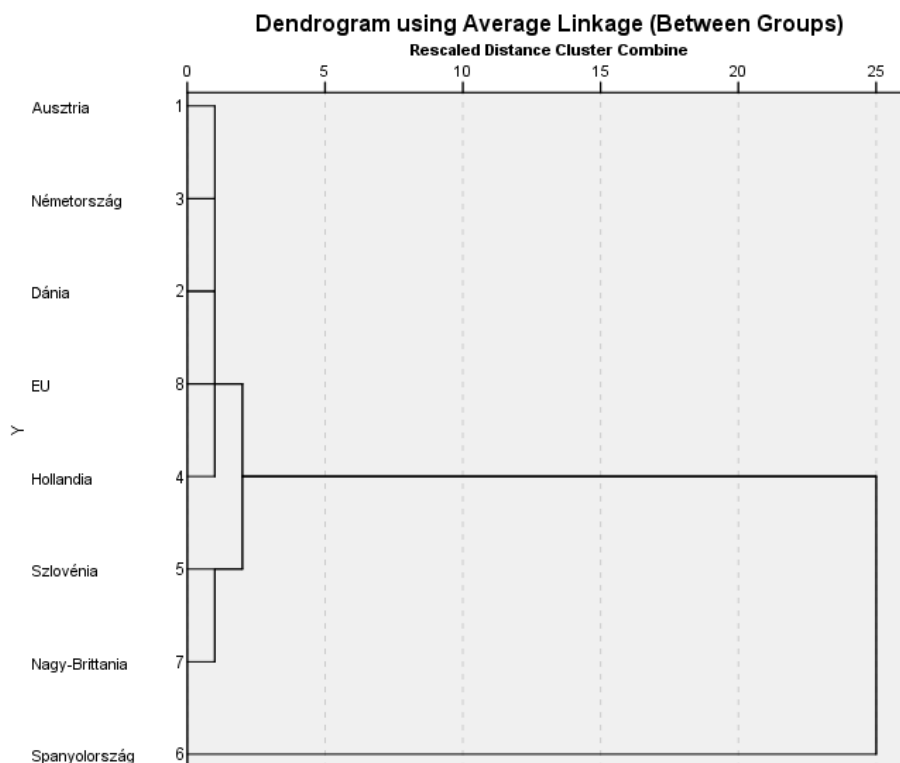
45. táblázat: Kisvállalkozások határértéke

Klaszter	Ország	Létszám	Árbevétel	Mérlegfőösszeg	Érték arány
1	Spanyolország	10	2 000	1 000	0,25
2	Svédország	50	4 785	2 392	0,60
3	Norvégia	50	7 048	3 525	0,88
	Nagy-Britannia	50	7 130	3 576	0,89
	Belgium	50	7 300	3 650	0,91
	Szlovénia	50	7 300	3 650	0,91
	EU	50	8 000	4 000	1,00
	Hollandia	50	8 800	4 400	1,10
4	Dánia	50	9 677	4 838	1,21
	Ausztria	50	9 680	4 840	1,21
	Németország	50	9 680	4 840	1,21
0	Csehország, Észtország, Franciaország, Görögország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Olaszország, Portugália, Románia, Szlovákia				

Forrás: AB:NK alapján saját szerkesztés

A közepes vállalkozások határértékeire elvégezve a vizsgálatot, megállapítható, hogy itt még kevesebb ország rendelkezik számvitelen belül meghatározott és értelmezett határértékkel, Itt már csak 3 klaszter azonosítható (azokon kívül, akik nem rendelkeznek határértékkel).

25. ábra: Közepes vállalkozások határérték klaszter elemzésének dendrogramja

Forrás: AB:NK alapján saját szerkesztés

46. táblázat: Közepes vállalkozások határérték

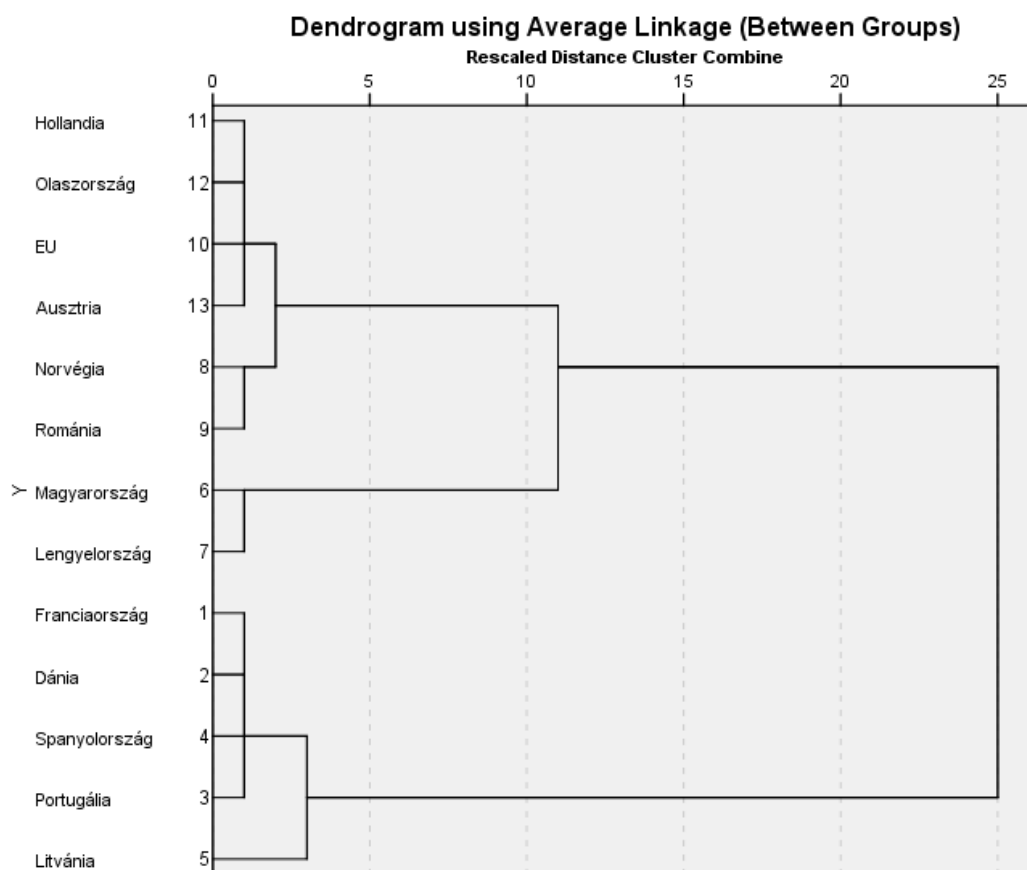
Klaszter	Ország	Létszám	Árbevétel	Mérlegfőösszeg	Érték arány
1	Spanyolország	50	5 750	2 850	0,14
2	Nagy-Britannia	250	28 412	12 900	0,71
	Szlovénia	250	29 200	14 600	0,73
3	Hollandia	250	35 000	17 500	0,88
	Dánia	250	38 438	19 219	0,96
	Ausztria	250	38 500	19 250	0,96
	Németország	250	38 500	19 250	0,96
	EU	250	40 000	20 000	1,00
0	Belgium, Csehország, Észtország, Franciaország, Görögország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Svédország, Szlovákia				

Forrás: AB:NK alapján saját szerkesztés

A klaszterek összetételét tekintve nincs nagy változás, csak kiestek a nem szabályozók. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy amíg korábban az EU érték közepén helyezkedett el, a középvállalkozások esetén mindenkit meghaladóan magasra került a határérték.

Ezt követően magára a beszámolóra vonatkozó határértékek alapján végeztem el a klaszterelemzést, vizsgálva, hol húzzák meg az egyszerűsítési lehetőség határát. Magyarország az egyszerűsített éves beszámoló határértéke alapján került be a vizsgálatba.

26. ábra: Beszámoló határérték klaszter elemzésének dendrogramja

Forrás: AB: NK alapján saját szerkesztés

Itt már változatosabb a kép 5 klaszter azonosítható a határértékkel rendelkező országokra vonatkozóan.

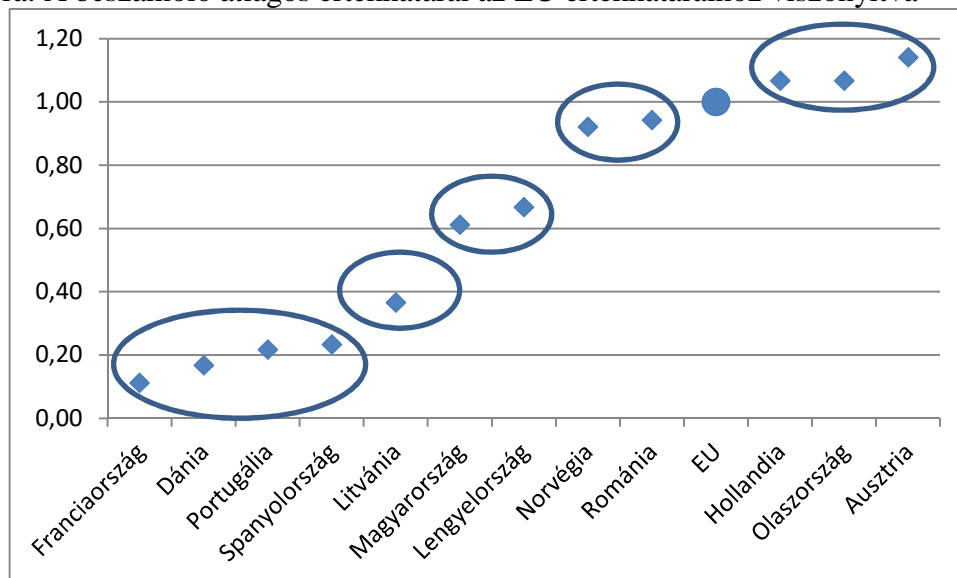
1. csak mikro szinten enged egyszerűsítést
2. létszám mikro, de magasabb az árbevételi és mérlegfőösszegre vonatkozó határérték
3. létszám kisvállalkozói, árbevétel és mérlegfőösszeg alapján az EU szint fele
4. kisebb eltérés az EU szinthez képest
5. EU szintnek megfelelő érték

47. táblázat: Beszámoló határérték – EU

Klaszter	Ország	Érték			Érték-arány			
		Árb.	Mfő.	Létsz.	Árb.	Mfő.	Létsz.	Átlag
1	Franciaország	534	267	10	0,07	0,07	0,2	0,11
	Dánia	1 342	537	10	0,17	0,13	0,2	0,17
	Portugália	1 000	500	20	0,13	0,13	0,4	0,22
	Spanyolország	2 000	1 000	10	0,25	0,25	0,2	0,23
2	Litvánia	2 896	1 737	15	0,36	0,43	0,3	0,37
3	Magyarország	3 333	1 667	50	0,42	0,42	1	0,61
	Lengyelország	4 000	2 000	50	0,50	0,50	1	0,67
4	Norvégia	7 048	3 525	50	0,88	0,88	1	0,92
	Románia	7 300	3 650	50	0,91	0,91	1	0,94
5	EU	8 000	4 000	50	1,00	1,00	1	1,00
	Hollandia	8 800	4 400	50	1,10	1,10	1	1,07
	Olaszország	8 800	4 400	50	1,10	1,10	1	1,07
	Ausztria	9 680	4 840	50	1,21	1,21	1	1,14
0	Belgium, Csehország, Észtország, Görögország, Nagy-Britannia, Németország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia							

Forrás: AB:NK alapján saját szerkesztés

27. ábra: A beszámoló átlagos értékhatárai az EU értékhatáraihoz viszonyítva

Forrás: AB: NK alapján saját szerkesztés

A jogi forma (korlátolt felelősség, korlátlan felelősség, egyéni vállalkozás) alapján további vizsgálatok lehetségesek.

A kapott eredmények alapján a H5 hipotézist elfogadottnak tekintem.

Az új számviteli EU irányelv elfogadásával és a tagállamok jogrendjébe való átültetésével azonban várhatóan csökkennek ezek a különbségek. A többség az EU-s határértékeket vette át (ahogy Magyarország is), így ebben már nem lesznek különbségek.

A közepes méretű vállalkozásokra viszonylag egységes szabályozás kezd kialakulni, azonban a kis-, de főként a mikrogazdálkodóknál nem ennyire homogén a kép. Szinte mindenki máshogy látja az egyszerűsítéseket.

Nagyobb eltérések az alábbi területeken vannak: kötelező számlatükör, beszámolónak részei (kell-e készíteni cash flow kimutatást, saját tőke változás kimutatást, kiegészítő megjegyzéseket, menedzsment riportot), kötelező-e a közzététel, a könyvvizsgálat.

VIII. AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A gazdálkodóknak a vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetükről a számviteli beszámoló keretében kell információt szolgáltatni az érdekhordozóknak. A beszámoló szabályozásában mindig is megjelentek a kisebb vállalkozásokra vonatkozó egyszerűsítési lehetőségek (egyszerűsített beszámoló, egyszerűsített éves beszámoló, illetve annak sajátos és mikrogazdálkodói változata) és a közelmúltban is történtek ez irányú változtatások: az Európai Unió új számviteli irányelve vagy a magyarországi mikrogazdálkodói kormányrendelet. A kutatásomban a kisvállalkozások beszámolási rendszerét vizsgáltam három területre felállított hipotézis szerint.

Az első két hipotézis a számviteli politikai döntéseket vizsgálta a vállalatmérettel összefüggésben. Az elemzésben a gazdálkodókat a beszámoló készítési határértékek alapján két csoportba soroltam, egyszerűsített éves beszámolót (kisebb) és éves beszámolót készítő (nagyobb) vállalat. A mintában szereplő cégek beszámolójából számított statisztikák és a varianciaanalízis alapján igazoltam, hogy a kisebb vállalkozások inkább az egyszerűbb megoldásokat választják a számviteli politikájuk kialakítása során (H1 hipotézis) és kevésbé élnek a nem kötelezően alkalmazandó lehetőségekkel (H2 hipotézis). Ezen állításokat megerősítették a könyvelőirodák vezetőivel készített mélyinterjúk is, amelyek emellett rávilágítottak arra is, hogy a kisebb vállalkozásoknál sok esetben fel sem merülnek ezek a kérdések, mivel nem rendelkeznek a döntéshez kapcsolódó vagyoni elemmel. Ezen területek közül néhányról a társasági adóbevallások adatbázisa is tartalmazott információt, amelyekből ugyanezekre a következtetésekre jutottam.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a kisebb vállalkozások a gyakorlatban eddig is nagyrészt a 2013-ban bevezetett Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolóban rögzített eljárásokat alkalmazták, így ebből a szempontból ez nem hozott jelentős egyszerűsítést, hanem a meglévő gyakorlatot szentesítette. A könyvelőkkel folytatott mélyinterjúk során kirajzolódott, hogy igazi egyszerűsítés a mikrogazdálkodói beszámolónál az év végi zárlati munkák során (pl. időbeli

elhatárolások kezelése) jelentkezik, illetve abban, hogy nem kell kiegészítő mellékletet készíteni.

A kutatás további iránya lehetne, hogy van-e különbség ezen a területen a gazdálkodók tevékenységi köre szerint.

A számviteli beszámolóban történő információközlés mellett külön megjelenik még az adóbevallásokban történő adatszolgáltatás is. A H3 és a H4 hipotézisemben a számviteli beszámoló és a társasági adóbevallás kapcsolatát vizsgáltam a vállalati mérettel összefüggésben. A felhasznált adatbázis (társasági adóbevallások) jellege miatt itt már lehetőség volt a kisebb vállalkozásokon belül mikrogazdálkodók elkülönítésére, ami ezáltal mélyebb elemzést tett lehetővé.

A vizsgálat rámutatott arra, hogy a mikrogazdálkodóknál 139 790 esetben (35,9%) nincs eltérés a számviteli (adózás előtti eredmény) és az adózási (adóalap) jövedelemértelmezés között, míg az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozásoknál ezen adat 6,9 %, az éves beszámoló esetén 1,8 %. A relatív jövedelemeltérés vizsgálatánál megállapítottam, hogy – az extrém eseteket kizárva – a mikrovállalkozásoknál szignifikánsan kisebb az eltérés, mint az egyszerűsített éves vagy éves beszámolót készítőknél.

Az társasági adóalapot a számviteli adózás előtti eredményből kiindulva az adóalap módosító tételek segítségével kell meghatározni. A 2015-ben hatályos jogszabály 41 csökkentő és 33 növelő tételt határozott meg, amelyek vizsgálatára az adatbázis lehetőséget teremtett. Megállapítottam, hogy a gazdálkodók méretével összefüggésben van egyrészt az, hogy hány százalékuknak nincs egyáltalán adóalap korrekciója (mikrogazdálkodói beszámoló 35,2 %, egyszerűsített éves beszámoló 4,5%, éves beszámoló 1,6%), másrészt hogy átlagosan hány darab korrekciós tételt veszek figyelembe az adóalap megállapítások során (sorrendben 1,74; 4,05 és 6,27). A korrekciók legtöbb esetben az értékcsökkenés miatti azonos összegű növelő és csökkentő tételekben jelentkeztek, ez a gazdálkodó típusok 41 %, 29 % és 16 %-ánál fordult elő. Ha ezt kivesszük, akkor az adóalap korrekcióval nem rendelkező száma jelentősen megnő (55,2 %; 11,3%; 3,1%) és az átlagos adóalap korrekciók száma is jelentősen lecsökken (0,93; 3,47 és 5,96) főként a mikrogazdálkodók körében.

A kutatási eredmények rámutattak, hogy a vállalkozások egy jelentős rétegénél nem különül el a számvitelileg kimutatott eredmény és az adóalap, ez felveti egy egyszerűsített társasági adóbevallás bevezetésének lehetőségét.

Az adó és számvitel kapcsolatának vizsgálatánál a különféle kisvállalkozásokra kialakított adózási rendszer és a kapcsolódó számviteli kötelezettségek rendszerbe foglalása és a hatások modellezése hozzájárulhat a rendszer fejlesztéséhez. A jelenleg meglévő három adózási filozófiára épülő rendszer (tételes adó – kisvállalkozások tételes adója, bevétel alapú – egyszerűsített vállalkozói adó, jövedelem alapú – társasági adó) és a hozzájuk kapcsolódó információigények egyértelmű leszabályozása sokat tisztítana a kissé bonyolult rendszeren.

A magyarországi helyzet vizsgálatát követően nemzetközi összehasonlításban is megvizsgáltam a számviteli szabályozásban lévő egyszerűsítési lehetőségekkel kapcsolatos kvantitatív és kvalitatív kritériumokat.

A gazdálkodó egységek jogi formája (korlátolt felelősségű társaság, korlátlan felelősségű társaság, egyéni vállalkozás) és mérete (közepes, kicsi, mikro) alapján összehasonlítottam a számviteli beszámoltatás rendszerét jellemző adatokat (beszámoló felépítése, határértékek, közzététel, könyvvizsgálat) az adatbázisban szereplő 20 ország viszonylatában Magyarországgal kiegészítve. A minősítési jellemzők önálló elemzése után klaszterelemzéssel csoportosítottam az országokat. Az Egyesült Királyság kilóg a vizsgált országok közül, ami számviteli rendszerbeli különbséggel (angolszász) és kisvállalkozásokra vonatkozó külön szabályozásával magyarázható. A többi ország négy csoportba sorolható:

1. Van egyszerűsítés, a határértékek az uniós irányelvben szereplő kisvállalkozói érték körül vannak: Ausztria, Hollandia, Olaszország, Románia és Norvégia
2. Van egyszerűsítés, a határértékek az uniós irányelvben szereplő határértéknek a felénél vannak: Lengyelország, Magyarország
3. Csak mikroszinten van egyszerűsítés: Franciaország, Dánia, Portugália, Spanyolország, Litvánia
4. Nincs egyszerűsítés: Belgium, Csehország, Észtország, Görögország, Németország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia

A 2013-ban elfogadott új uniós számviteli irányelv többek között a kisvállalkozásokra vonatkozó követelményrendszer harmonizálását tűzte ki célul és egyszerűsítési, mentesítési lehetőségeket enged számukra. A tagállamoknak meg kellett feleltetniük a nemzeti jogszabályaik erre vonatkozó részeit az új irányelvnek. További kutatási irány lehet annak feltérképezése, hogy a mennyire közeledett az egyes országok számviteli beszámoltatásának rendszere egymáshoz, különös tekintettel a KKV-kra vonatkozó szabályozás tekintetében.

Másik iránya a nemzetközi kutatásoknak a KKV IFRS elterjedésének vizsgálata, mennyire épül be azon országok esetén a számviteli rendszerbe, ahol a teljes IFRS alkalmazás kötelező vagy megengedett. Milyen vállalkozások (méret, jogi forma) esetén kerül sor a használatra és mi az a szint, ahol az országok egyszerűbb számviteli beszámolást írnak elő a vállalkozásaik számára, megtartva saját nemzeti szabályozásuk keretein belül.

A számviteli beszámoltatás területén hiába történik egyszerűsítés, ha más területek – főleg az adózás – nem követik azt le és sokszor mélyebb, részletesebb adatokat kérnek, mint amit a számvitel előír. Gyakran ugyanazon adatokat kell szolgáltatni a különböző hatóságok irányába (pl. adóhivatal, statisztikai hivatal, céginformációs szolgálat). Igazi könnyítést az jelentene, ha egy helyre történő adatszolgáltatást követően a hivatalok megosztanák egymás között az adatokat. Ennek egyik esete lehetne a mikrogazdálkodókra vonatkozóan a számviteli beszámoló közzétételére való kötelezettség alóli mentesítése olyan formában, hogy a benyújtott társasági adóbevallás releváns adatait hozzák nyilvánosságra (adóhivatal továbbítja a céginformációs szolgálatnak).

Remélem a kutatásom eredményeivel sikerül hozzájárulnom a számviteli beszámoltatás rendszerének fejlődéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Adorján Csaba [2013]: Korszakváltás a számvitel szabályozásában (Könyvvizsgálók lapja; 2. évfolyam, 1. szám; pp.12-13.)

Albu, C. N. – Albu, N. – Fekete, P-P. Sz. – Girbina, M. M. – Selimoglu, S. K – Kovács, D. M. – Lukács, J. – Mohl, G. – Müllerová, L. – Paseková, M. – Arsoy, A. P. – Sipahi, B. – Strouhal, J. [2013]: Implementation of IFRS for SMEs in Emerging Economies: Stakeholder Perceptions in the Czech Republic, Hungary, Romania and Turkey (Journal of International Financial Management & Accounting 24:2 pp. 140-175)

Allee, K. D. – Yohn, T. L. [2009]: The demand for financial statements in an unregulated environment: An examination of the production and use of financial statements by privately held small businesses (The Accounting Review; Vol. 84. No. 1; pp. 1-25.)

American Accounting Association's Financial Accounting Standard Committee [2006]: Financial accounting and reporting standards for private entities (Accounting Horizons; Vol. 20. No. 2., June; pp. 179-194)

Artsberg, K. [1996]: The link between commercial accounting and tax accounting in Sweden (European Accounting Review; Vol. 5., Supplement, pp. 795-814.)

Babbie, E. [2003]: A társasalmatudományi kutatás gyakorlata (6. átdolgozott kiadás, Balassi Kiadó, Budapest)

Bae, K. – Tan, H. – Welker, M. [2008]: International GAAP Differences: The Impact on Foreign Analysts. (The Accounting Review; Vol. 83, No. 3; pp. 593–628)

Balás Gábor - Vékony András Benjámin [2009]: Az adórendszer hatása a vállalkozás szabadságára - Egy lepapírozott adórendszer költségei, (Közjó és Kapitalizmus Intézet. (<http://www.kozjoeskapitalizmus.hu/files/MT16.Balas-Vekony.Ado2008.pdf>)
Letöltés ideje: 2013. március 13.)

Ball, R. [2006]: International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors (Accounting and Business Research, International Accounting Policy Forum; pp. 5-27)

Baricz Rezső [1997a]: Mérlegtan (Aula Kiadó, Budapest)

Baricz Rezső [1997b]: A magyar számvitel a nemzetközi és a nemzeti szabályok tükrében. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 39. évfolyam, 10. szám, 1997. október; pp. 410-416.)

Baricz Rezső [2008]: A számvitel súlypontjai (Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat; 50. évfolyam, Jubileumi melléklet; pp. 3-6.)

Baricz Rezső [2009]: A számvitel alapjai (Saldo Kiadó, Budapest)

Barth, M. E. [2000]: Valuation-based accounting research: Implications for financial reporting and opportunities for future research (Accounting and Finance; 40; pp. 7-31)

Barth, M. E. – Landsman, W. R. – Lang, M. H. [2007]: International Accounting Standards and Accounting Quality (Journal of Accounting Research; Vol. 46. No.3. June; pp. 467-498)

BCE Pénzügyi Számvitel Tanszék [2007] Az adózási és számviteli adminisztráció egyszerűsítése – Tanulmány (kézirat)

Bélafi Dávid [2012]: A számviteli irányelvek felülvizsgálata (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 54. évfolyam, 7-8. szám; pp. 316-318.)

Beke Jenő [2010a]: Nemzetközi számviteli standardok adaptálásának gyakorlata (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 2. szám 2010. február; pp. 90-95.)

Beke Jenő [2010b]: A számvitel globalizálódása és harmonizálódás a regionális (EU) és a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok tükrében (Külgazdaság; 54. évfolyam. 2010. május-június; pp. 81-101.)

Benedict, A. – Elliott, B. [2001]: Practical accounting. (FT/Prentice Hall; Harlow)

Bosnyák János [2003]: Számviteli értékelési eljárások hatása a vállalkozások vagyoni, jövedelmi és pénzügyi helyzetére. (Ph.D értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem)

Bosnyák János [2011]: A számvitel nemzeti és nemzetközi szabályozása (BCE A számvitel szabályozása előadás; Budapest; 2011. szeptember 14.)

Centre for Strategy & Evolution Services [2010]: 4th Company Law Directive and IFRS for SMEs – Final report

(http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/studies/2010_cses_4th_company_law_directive_en.pdf, Letöltés ideje: 2013. február 12.)

CFFR: A Survey of SME Accounting and Reporting Practices in Austria [2013]

(http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREPREF/Resources/4152117-1270824012230/6954188-1369301061218/CFRR_SME_Austria_CFR_Study.pdf, Letöltés ideje 2017. február 10.)

Chikán Attila [2008]: Vállalatgazdaságtan (4. átdolgozott, bővített kiadás, Aula Kiadó, Budapest)

Choi, F. D. S. – Meek, G. K. [2011]: International accounting. (Seventh Edition; New Jersey)

CNA Interpreta S.r.l.[2011]: Study on Accounting requirements for SMEs, FINAL REPORT

(http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/study_on_accounting_requirements_for_smes_final_report_en.pdf

Letöltés ideje: 2011. szeptember 21.)

Cuzdriorean, D. D. – Albu, C. N. – Albu, N. [2012]: The relationship between accounting and taxation and the disconnection goal: prudence versus true and fair view (Review of Business Research; Vol. 12. Number 2.; pp. 59-68.]

Cyert, R. M. – Ijiri, Y. [1974]: Problems of Implementing the Trueblood Objectives Report. (Journal of Accounting Research; Vol. 12; Studies on Financial Accounting Objectives 1974; pp. 29-42.)

Deák István [2006]: A megbízható és valós összkép érvényesülési környezete a hazai és nemzetközi számvitel szabályozásában (Ph.D értekezés, Szegedi Tudományegyetem)

Deloitte [2017]: Use of IFRSs by Jurisdiction

(<https://www.iasplus.com/en/resources/ifrs-topics/use-of-ifrs>, Letöltés ideje: 2017. március 20.)

Drever, M. – Stanton, P.- McGovan, S. [2007] Contemporary issues in accountant (Wiley Australia,)

Eierle, B. – Haller, A. [2009]: Does size influence the suitability of the IFRS for Small and Medium-Size Entities? – Empirical evidence from Germany (Accounting in Europe, Vol. 6.; No.2., 195-230)

Ernst&Young [2010]: IFRS for small and medium-sized entities. A comparison with IFRS – the basics
(http://www2.eycom.ch/publications/items/ifrs/sme/2010_ifrs_for_sme/2010_EY_IFRS_for_SMEs.pdf, Letöltés ideje: 2013. február 12.)

Epstein, Barry J. – Mirza, Abbas Ali [2003]: Nemzetközi számviteli standardok. Magyarázatok és alkalmazások (Perfekt, Budapest)

Európai Bizottság [2016]: Accounting guide for SMEs, SME Accounting in Europe: insights provided by a desk research and a survey
(http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8380, letöltés ideje: 2017. március 20)

Európai Bizottság [2016]: Annual report on European SMEs
(http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review-2016_en, Letöltés ideje: 2017. április 12.)

Európai Bizottság [2017]: 2016 SBA Fact Sheet Hungary
(<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/22382/attachments/16/translations> Letöltés ideje: 2017. április 12.)

Ferenczi András [1998]: Az európai számviteli rendszerek összehasonlítása. (Számvitel és Könyvvizsgálat; 40. évfolyam, 10. szám, 1998. október; pp. 406-411.)

Filyó Janka – László Norbert – Mikáczó Éva [2011a] Helyzetkép a könyvelői szakmáról I. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 3. szám, 2011. március; pp. 126-130.)

Filyó Janka – László Norbert – Mikáczó Éva [2011b] Helyzetkép a könyvelői szakmáról II. rész (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 4. szám, 2011. április; pp. 184-187.)

Filyó Janka [2012]: A kkv-k számviteli beszámolási rendszere – műhelytanulmány (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 54. évfolyam, 7-8. szám)

Fülbier, R. U. - Gassen, J. [2010]: IFRS for European Small and Medium-Sized Entities? A theoretical and empirical analysis
([http://www.de.dgrv.mobi/webde.nsf/7d5e59ec98e72442c1256e5200432395/eeef676b1f36f7c1c125773c00289240/\\$FILE/F%C3%BClbier_Gassen_DGRV_Research_Report_April_2010.pdf](http://www.de.dgrv.mobi/webde.nsf/7d5e59ec98e72442c1256e5200432395/eeef676b1f36f7c1c125773c00289240/$FILE/F%C3%BClbier_Gassen_DGRV_Research_Report_April_2010.pdf) Letöltés ideje: 2013. február 12.)

Glautier, M W E – Underdown, B. [2001]: Accounting theory and practice. (7th edition; FT/Prentice Hall; Harlow)

Gray, S. J. [1988]: Towards a theory of cultural influence on the development of accounting systems internationally (Abacus; Vol. 24; pp. 1-15.)

H. Nagy Mária [2010]: Konferencia a kkv-k beszámolójáról (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 9. szám; pp. 2-3)

Haller, A. [1992]: The relationship of financial and tax accounting in Germany: a major reason for accounting disharmony in Europe (International Journal of Accounting, Vol. 27., pp. 10-23.)

Haller, A. – Walton, P. [2003]: Country difference and harmonization, IN: International accounting (Second edition, Thomson Learning, London; pp. 1-34.)

HÉTFA Kutatóintézet [2010]: Az adminisztratív terhek Magyarországon
(http://hetfa.hu/wp-content/uploads/HSZH04_Admininterhek_Magyarországon_ISSN.pdf
Letöltés ideje: 2011. szeptember 21.)

Hoogendoorn, M. [1996]: Accounting and taxation in Europe – A comparative overview (The European Accounting Review; 5: Supplement; pp. 783-794.)

Hoogendoorn, M. [2006]: International accounting regulation and IFRS implementation in Europe and Beyond – Experience with first-time adoption in Europe (Accounting in Europe; Vol. 3.; pp. 23-26)

IASCF [2003]: Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok 2003: A Nemzetközi Számviteli Standardokkal és Értelmezésekkel egybefoglalva. (Magyar Számvitel Fejlesztéséért Alapítvány; Budapest)

Jermakowicz. E. K. – Epstein, B. J. [2010]: IFRS for SME's – An option for U.S. private entities? (Review of Business; Vol. 30. Issue 2; pp. 72-78.)

Kántor Béla [2010]: Üzleti információk feldolgozásának lehetőségei a számvitel oldaláról különös tekintettel az informatikai szempontokra (Ph.D értekezés, Miskolci Egyetem)

Kardos Barbara [2011]: Számviteli információs rendszer értékelemzése (Ph.D értekezés, Pécsi Tudományegyetem)

Karlin, B. H. [2009]: Tax research (Fourth edition, Pearson Education Ltd., London)

Kazainé Ónodi Annamária [2010]: A nemzetközi számvitel sajátosságai IN: Nemzetközi vállalatgazdaságtan (Alinea Kiadó, Budapest)

Kiss Árpád [2013]: Mikrogazdálkodói számvitel helyett adószámvitelt! (Könyvvizsgálók lapja; 2. évfolyam, 11. szám; pp. 8-9.)

Kotroczó Melitta [2016]: Nagyon népszerű lett a kata a NAV-nál (<http://www.uzletresz.hu/penzugy/20160202-kisadozo-vallalkozasok-teteles-adoja-kata-adozas-nav-adoszakerto.html>, Letöltés ideje: 2017. április 11.)

Kovács Dániel Máté – Mohl Gergely [2011]: Egy felmérés tanulságai. A kkv-knak szóló IFRS-ek Magyarországon. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 6. szám; pp. 280-284.)

Kovács Dániel Máté – Mohl Gergely [2012]: A számvitel és adózás lehetséges összefüggései. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 54. évfolyam; 4. szám; p. 181)

Kovács Dániel Máté [2013]: A valós érték számviteli szerepe és alkalmazása a magyar szabályozási környezetben (Ph.D értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem)

Ladó Judit – Lukács János [2013]: Az Európai Unió új irányelve a számvitelről (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 55. évfolyam; 10. szám; pp. 462-464)

Lakatos László Péter [2009]: A számvitel szabályozása, és a pénzügyi kimutatások hasznosságának megítélése (Ph.D értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem)

Lakatos László Péter [2012]: A számviteli érdekhordozói elméletek evolúciója és a szabályozás (Vezetéstudomány, XLIV. évfolyam, 5. szám; pp. 47-59)

Lakatos – Kovács – Mohl – Rózsa – Szirmai [2013]: A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok elmélete és gyakorlata 2013. (Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Budapest)

Lakatos László Péter [2014]: A számvitel szabályozás eltérésének okairól (Vezetéstudomány, XLV. évfolyam, 9. szám; pp. 2-11)

Lamb, M. – Nobes, C. – Roberts, A. [1998]: International variations in the connections between tax and financial reporting (Accounting and Business Research; Vol. 28. No. 3; pp. 173-188.)

László Norbert [2013]: Vállalkozások pénzügyi helyzetének bemutatása a számviteli beszámolókból a Magyarországon alkalmazott gyakorlat tükrében (Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat; 55. évfolyam, 3. szám, 2013. március; p. 141.)

László Norbert [2014]: Cash Flow kimutatások a számviteli beszámolókból (Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem)

Lukács János [2008]: Könyvvizsgálói tapasztalatok egy felmérés tükrében: Keresztmetszet a hazai helyzetről. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 50. évfolyam, 11. szám, 2008. november; pp. 466-474.)

Lukács János [2015]: A kkv-k könyvvizsgálói sajátosságai IN: Bod Péter Ákos – Freisleben Enikő – Heinczinger Róbert – Juhász Márta – Lukács János – Nátrán Roland – Pádár Péter – Szabó Antal: A kis- és középvállalkozások adózási, számviteli kérdései (Penta Unió Zrt, Budapest)

Madarasiné Dr. Szirmai Andrea [2013]: IFRS SME - IFRS standard a kis- és középvállalkozásokra (Számviteli Tanácsadó; 5. évfolyam, 1. szám; pp. 15-19.)

Majoros György [2010]: A magyar számviteli rendszer értékelése a vezetői számvitel beszámolási rendszerének továbbfejlesztésével (Ph.D. értekezés, Szent István Egyetem)

Nagy Gábor [2008]: A számviteli szabályozás elmúlt 50 éve (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 50. évfolyam, Jubileumi melléklet; pp. 6-8.)

Nagy Gábor [2016a]: 25 éve fogadták el a számviteli törvényt I. Az első gondolatok (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 58. évfolyam, 5. szám, pp. 231-233.)

Nagy Gábor [2016b]: 25 éve fogadták el a számviteli törvényt II. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 58. évfolyam, 6. szám, pp. 231-233.)

Nagy László Nándor [2016a]: Adminisztrációs (adó)tehercsökkenés jön (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 58. évfolyam, 10. szám, pp. 486-487.)

Nagy László Nándor [2016b]: Így segíti a számvitel a versenyképességet (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 58. évfolyam, 11. szám, p 541.)

NAV [2011]: A NAV Világa évkönyv 2010, Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2010. évi tevékenységéről (Budapest, 2011)

NAV [2012-2017]: NAV évkönyv 2011-2016, Tények, információk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és annak 2011.-2016. évi tevékenységéről (Budapest, 2012-2017)

Nobes, C. – Schwencke, H. R. [2006]: Modelling the links between tax and financial reporting: a longitudinal examination of Norway over 30 years up to IFRS Adoption (European Accounting Review; Vol. 15. , No. 1., pp. 63-87.)

Nobes, C. – Parker, R. [2008]: Comparative international accounting (Tenth edition, FT/Prentice Hall, Harlow)

Nobes, C. [2010]: On researching into the Use of IFRS by Private Entities in Europe (Accounting in Europe; Vol. 7., No. 2.; pp. 213-226.)

Nobes, C. [2011]: IFRS practices and the persistence of accounting system classification (Abacus; Vol. 47. No. 3., pp. 267-283.)

Pacter, P. – Scott, D. [2012]: The IFRS for SMEs (IFRS Conference, Dubai, 13 September 2012)

(<http://www.ifrs.org/IFRS-for-SMEs/Documents/1209SMEsDubai.pdf>)

Letöltés ideje: 2013. március 12.

Pietra, R. – Evans, L. – Chevy, J. – Cisi, M. – Eierle, B. – Jarvis, R. [2008]: Comment on the IASB's Exposure Draft 'IFRS for Small and Medium – sized Entities' (Accounting in Europe; Vol. 5., No.1.; pp. 27-47.)

Quagli, A. – Paoloni, P. [2012]: How is the IFRS for SME Accepted in the European Context? An Analysis of the Homogeneity Among European Countries, Users and

Preparers in the European Commission Questionnaire (Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting 28(1), pp. 147-156)

Radebaugh, I. H. – Gray, S. J. – Black, E. L. [2006]: International accounting and multinational enterprises (Sixth edition, John Wiley and Sons, Hoboken)

Reszkető – Váradi [2010]: A vállalkozásokat érintő adminisztratív terhek, versenypolitikai következmények

(<http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/17884022FA91BD48B.pdf>

Letöltés ideje: 2011. szeptember 21.)

Riahi-Belkaoui, A. [2000]: Accounting theory (Fourth edition, Business Press/Thomson Learning, London)

Róth – Adorján – Lukács – Veit [2015]: Pénzügyi számvitel (MKVKOK, Budapest)

Róth – Adorján – Lukács – Veit [2015]: Számviteli esettanulmányok (MKVKOK, Budapest)

Sajtos László – Mitev Ariel [2007]: SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv (Alinea Kiadó, Budapest)

Schablik Béla [2011]: Mit mutatnak az egyszerűsített vállalkozói adó szerint adózók bevallásai? (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 1. szám, 2011. január; pp. 18-22.)

Schroeder, R. J. – Clark, M. W. – Cathey, J. M. [2009]: Financial Accounting Theory and Analysis (9th edition; John Wiley and Sons, Hoboken)

Sipos Petra [2010]: A tagállamok IAS/IFRS-alkalmazásának gyakorlata 2010-ben. (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 9. szám, 2010. szeptember; pp. 398-399.)

Szabó Tamás [2010]: Kérdések és válaszok a kkv-IFRS-ről (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 52. évfolyam, 7-8. szám; pp. 325-328.)

Szabó Tamás [2011]: Mikrogazdálkodók pénzügyi beszámolásának egyszerűsítése (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 53. évfolyam, 4. szám; p. 163.)

Szabó Tamás [2013]: Pénzügyi és egyéb beszámolási reformok az EU-ban (Számvitel – Adó – Könyvvizsgálat; 55. évfolyam, 7-8. szám; pp. 348-350.)

Székács Katalin [2016]: A számviteli rendszerek különbözősége és a számviteli rendszerek osztályozása (BCE Nemzetközi számvitel előadás; Budapest; 2016. szeptember 8.)

Tóth Árpád [2010]: A nemzetközi számviteli standardok lehetséges hatásai a magyarországi kis- és középvállalkozások szabályozására (V. KHEOPS Tudományos konferencia előadaskötet pp. 5-15.)

Tóth Mihály [2013]: A mikrogazdálkodói beszámoló (Számviteli Tanácsadó; 5. évfolyam, 1. szám; pp. 2-11.)

Walton, P. – Aerts, W. [2006] Global financial accounting and reporting – Principles and analysis (Thomson Learning, London)

Wolk, H. I. – Dodd, J. I. – Rozicki, J. J. [2008]: Accounting Theory – Conceptual issues in a political and economic environment (Seventh edition, Sage Publications, London)

Zeff, S. A [2012]: The evolution of the IASC into the IASB, and the challenges it faces (The Accounting Review; Vol. 87., No.3., pp. 807-837.)

Ziebart, D. A. [2002]: An introduction to applied professional research for accountants (Second edition, Prentice Hall; New Jersey)

Fontosabb jogszabályok:

2000. évi C. törvény a számvitelről

1996. évi LXXXI. évi törvény a társasági adóról

2013/34/EU irányelv, a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról

([http://eur-lex.europa.eu/legal-](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&from=HU)

[content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&from=HU\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&from=HU)

International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs)

Honlapok:

www.e-beszamolo.kim.gov.hu

www.iasplus.com

www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium

www.nav.gov.hu

MELLÉKLETEK

1. melléklet: Kisebb vállalkozások adatbázisa

Betéti társaságok

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
1	1	92222	rendben
2	-	132145	nincs beszámoló
3	2	12900	rendben
4	-	32777	nincs beszámoló
5	3	70395	rendben
6	-	77818	nincs beszámoló
7	4	66767	rendben
8	5	47935	rendben
9	6	31277	rendben
10	-	91455	ÉB
11	-	74209	nincs beszámoló
12	-	72101	nincs beszámoló
13	-	45024	nincs beszámoló
14	-	110033	nincs beszámoló
15	7	94332	rendben
16	-	33184	SEÉB
17	8	96144	rendben
18	9	39773	rendben
19	10	51394	rendben
20	-	86111	nincs beszámoló
21	-	94172	SEÉB
22	11	54971	rendben
23	-	108946	SEÉB
24	-	70782	nincs beszámoló
25	12	119251	rendben

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
26	13	41754	rendben
27	14	25258	rendben
28	15	84372	rendben
29	-	6125	SEÉB
30	16	116194	rendben
31	17	65239	rendben
32	18	94982	rendben
33	19	131338	rendben
34	-	7180	nincs beszámoló
35	-	4476	SEÉB
36	-	78201	nincs beszámoló
37	-	108874	nincs beszámoló
38	20	17746	rendben
39	21	59441	rendben
40	22	66436	rendben
41	23	121596	rendben
42	24	93279	rendben
43	25	66999	rendben
44	-	5325	utolsó beszámoló 2008
45	-	85871	SEÉB
46	-	30986	utolsó beszámoló 2010
47	26	135342	rendben
48	-	29209	SEÉB
49	27	593	rendben

Korlátolt felelősségű társaságok

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
1	1	17345	rendben
2	2	147827	rendben
3	-	29928	ÉB
4	3	270888	rendben
5	-	126338	nincs beszámoló
6	4	286037	rendben
7	-	115096	nincs beszámoló
8	5	303734	rendben
9	6	267651	rendben
10	7	77009	rendben
11	8	39931	rendben
12	9	86612	rendben
13	10	250828	rendben
14	-	346362	ÉB
15	11	11062	rendben
17	13	284626	rendben
18		175505	alapítás 2012
19	-	325154	nincs beszámoló
20	-	348962	nincs beszámoló
21	-	310892	alapítás 2012
22	14	107160	rendben
23	-	195419	alapítás 2013
24	15	141994	rendben
25	-	99966	nincs beszámoló
26	-	245113	utolsó beszámoló 2011
27	16	263878	rendben
28	-	258991	nincs beszámoló
29	17	316278	rendben
30	-	58065	nincs beszámoló
31	18	228817	rendben
33	-	261005	ÉB
34	20	16477	rendben
35	21	35089	rendben
36	22	83707	rendben
37	23	73778	rendben
38	24	360082	rendben
39	25	183183	rendben
40	26	2065	rendben
41	-	139579	ÉB
42	27	37216	rendben
43	28	333061	rendben
44	29	139690	rendben
45	30	210427	rendben
46	31	207111	rendben
47	32	310916	rendben
48	33	193925	rendben
49	34	121053	rendben
50	35	78453	rendben
51	-	94329	ÉB

52	-	171651	alapítás 2013
53	36	167174	rendben
54	-	195385	alapítás 2012
55	37	53716	rendben
56	-	346565	alapítás 2012
57	-	162417	alapítás 2012
58	-	237417	utolsó beszámoló 2011
59	-	289008	alapítás 2013
60	-	261062	utolsó beszámoló 2009
61	-	72732	ÉB
62	-	182351	utolsó beszámoló 2009
63	38	129567	rendben
64	39	56739	rendben
65	40	264267	rendben
66	-	74433	nincs beszámoló
67	41	166779	rendben
68	-	43812	nincs beszámoló
69	42	345059	rendben
70	-	49788	nincs beszámoló
71	43	74046	rendben
73	45	241156	rendben
74	46	99989	rendben
75	47	130015	rendben
76	48	225665	rendben
77	49	67160	rendben
78	50	304416	rendben
79	51	123569	rendben
80	-	135231	nincs beszámoló
81	52	87085	rendben
82	53	18402	rendben
83	54	143100	rendben
84	55	160486	rendben
85	56	221101	rendben
86	57	231505	rendben
87	-	200595	alapítás 2012
88	-	42051	nincs beszámoló
89	58	291260	rendben
90	59	338635	rendben
91	60	79758	rendben
92	61	232795	rendben
93	62	81452	rendben
94	63	313591	rendben
95	64	199754	rendben
96	65	293915	rendben
97	66	348393	rendben
98	-	165727	alapítás 2012
99	67	96815	rendben
100	68	259694	rendben
101	-	136700	alapítás 2013
102	-	135663	alapítás 2013

103	69	213299	rendben
104	70	20306	rendben
105	-	43876	nincs beszámoló
106	71	185672	rendben

107	72	276029	rendben
108	-	119832	alapítás 2012
109	-	65481	nincs beszámoló
110	73	130353	rendben

#1: sorszám a teljes listában

#2: sorszám a mintának megfelelőek listájában

Cég sorszám: a kiválasztott cég ABC szerinti sorszáma a cégbázisban

2. melléklet: Nagyobb vállalkozások adatbázisa

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
1	1	1080	rendben
2	2	4072	rendben
3	3	2125	rendben
4	-	1980	2012-es alapítás
5	4	2083	rendben
6	-	4140	EÉ
7	-	850	EÉ
8	5	3722	rendben
9	-	1787	EÉ
10	-	3555	EÉ
11	-	3265	EÉ
12	6	1528	rendben
13	7	108	rendben
14	8	3984	rendben
15	-	4381	utolsó beszámoló 2011
16	-	666	EÉ
17	9	540	rendben
18	-	1688	EÉ
19	10	3340	rendben
20	-	161	EÉ
21	11	3799	rendben
22	-	845	EÉ
23	-	3121	2012-es alapítás
24	-	1502	nincs beszámoló
25	12	1657	rendben
26	-	1592	Biztosító
27	13	1295	rendben

#1	#2	Cég sorszám	Minősítés
28	14	1705	ÉB - Holding
29	15	1877	rendben
30	-	4526	EÉ
31	-	2421	EÉ
32	16	162	rendben
33	17	4251	rendben
34	-	2072	nincs beszámoló
35	-	1620	Zálogház
36	18	441	rendben
37	-	4476	EÉ
38	19	4247	rendben
39	20	2502	rendben
40	21	296	rendben
41	-	538	EÉ
42	22	174	rendben
43	23	276	rendben
44	24	4127	rendben
45	-	2076	EÉ
46	25	610	rendben
47	26	3431	rendben
48	-	292	EÉ
49	-	784	EÉ
50	27	4343	rendben
51	28	171	rendben
52	29	757	rendben
53	-	2711	EÉ
54	30	765	rendben

#1: sorszám a teljes listában

#2: sorszám a mintának megfelelőek listájában

Cég sorszám: a kiválasztott cég ABC szerinti sorszáma a cégadatbázisban

3. melléklet: Kérdőív

Kérdőív a
„KKV-k számviteli beszámolási rendszere”
Ph.D kutatás mélyinterjújához

Tisztelt Hölgyem/Uram!

A segítségét szeretném kérni a Budapesti Corvinus Egyetemen folytatott kutatási program megvalósításához, amely a KKV-k számviteli beszámolási rendszerével foglalkozik. Kérjük, hogy a mélyinterjú előtt töltsse ki az alábbi kérdőívet, s küldje azt vissza részemre!

Köszönöm megtisztelő közreműködését!

1. Számviteli beszámolási rendszer

Hány darab és milyen típusú beszámoló elkészítésében vett részt az elmúlt két évben?

Beszámoló típusa	2012	2013
Éves beszámoló		
Egyszerűsített éves beszámoló		
Sajátos egyszerűsített éves beszámoló		
Mikrogazdálkodói beszámoló		
Egyéb		
Összesen		

Mi a véleménye a számviteli beszámoltatás rendszerében bekövetkezett egyszerűsítésekről?

Sajátos egyszerűsített éves beszámoló:

Mikrogazdálkodói beszámoló:

Amennyiben használta ezen egyszerűsített beszámolási formákat:

Mikortól?

Áttérés oka?

Ki döntött az áttérésről?

Tapasztalatok

Van-e olyan vállalkozás, amely választhatott volna egyszerűbb beszámolási formát, de mégsem tette? Amennyiben ismert az indoka, kérjük, röviden írja le!

Milyen mértékű egyszerűsítésnek ítéli meg a Mikrogazdálkodói beszámolót egy tízfokozatú skálán? (10 nagymértékű egyszerűsítés, 1 semmilyen mértékű egyszerűsítés, 0 bonyolítás)

2. Számviteli politika

Hogyan alakítják ki a könyvelt cégek számviteli politikáját?

Ki dönt a számviteli politikáról?	Cégek száma (db)
Cégvezetés önállóan	
Könyvelő önállóan	
Közösen	
Összesen	

Milyen megoldásokat választottak a cégek az alábbi számviteli politikai döntések során? Kérjük, az egyes lehetőségeknél *a cégek számát* írja be a módszer alatti négyzetbe!

Értécsökkenési leírási módszer			
lineáris	más módszer		nincs tárgyi eszköz, immateriális eszköz
Értécsökkenési leírási kulcs			
TAO szerinti	TAO-tól eltérő		nincs tárgyi eszköz, immateriális eszköz
Értécsökkenési leírásnál maradványérték alkalmazása			
nincs maradványérték	van maradványérték		nincs tárgyi eszköz, immateriális eszköz
Kisértékű tárgyi eszközök egyösszegű leírása			
alkalmazza (100 eFt)	alkalmazza (más összeg)	nem alkalmazza	nincs kisértékű tárgyi eszköz

Választott devizaárfolyam			
MNB	pénzüintézeti átlag	egyéb	nincs devizás ügylet
Készlet – nyilvántartás			
nem vezet	vezet		nincs készlet
Készlet – értékelés			
FIFO	átlagár	egyéb	nincs készlet
Költségelszámolás			
Csak költségnem (5)	Kombinált (5 + 6/7)		
Eredménykimutatás fajtája			
összköltséges	forgalmis	mindkettő	
Alapítás-átszervezés értékének kezelése			
költségként számolja el	aktiválja		alapítással kapcsolatos költségeket nem a cégre számolta el
Kísérleti fejlesztés értékének kezelése			
költségként számolja el	aktiválja		nincs kísérleti fejlesztés
Értékhelyesbítés			
nem alkalmazza	alkalmazza		nincs olyan eszköz amelyre értékhelyesbítést lehet alkalmazni
Céltartalék képzése a jövőbeli költségekre			
nem alkalmazza	alkalmazza		
Devizás beruházási hitel árfolyamveszteségének elhatárolása			
nem alkalmazza	alkalmazza		nincs devizás beruházási hitel

Valós értékelés			
nem alkalmazza	alkalmazza		nincs olyan vagyontárgya (pénzügyi instrumentum) amelyre alkalmazni lehetne

3. Számvitel és adózás kapcsolata

Mennyire tartja az adózási szempontokat meghatározónak a könyvelésnél és a beszámoló készítésénél a cégmérettel összefüggésben egy tízfokozatú skálán értékelve?
(1 az adózás egyáltalán nem befolyásolja, 10 csak az adózási szempontok számítanak)

Vállalkozás mérete	Értékelés
Mikrogazdálkodó	
Kisvállalkozás	
Közepes vállalkozás	
Nagyvállalkozás	

Gondolja végig, hogy milyen további egyszerűsítési lehetőségeket lát a KKV szektor számviteli beszámolásával kapcsolatban!

Van-e egyéb észrevétele, javaslata?

4. melléklet: Tao bevallás

1529-01-01		A társasági adó bevallása	
Adózó adószáma		Adózó neve	
1 1 1 1 1 1 1 1 - 1 - 1 1			
A) A saját tevékenységhez kapcsolódó társasági adó (Adónemkód: 101)		Az adatok ezer forintban	
a)		b)	c)
Adózás előtti eredmény (kivéve a 07-es lap benyújtására nem kötelezett szervezeteket, esetükben a tárgyévi eredmény) [1529-07-02. lap (±39). (±44). sorok összesen, 01. az egyszerűsített könyvvitelt vezető adózók esetén a 1529-01-03. lap 91. sor] (Iskolázóvetkezet ne töltsse ki.)		± 01.	0
02. Iskolázóvetkezet osztaléka		02.	
03. Adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek összesen (kettős könyvvitelt vezető adózók esetén 1529-03-02. lap 44. sor c) rovat a c) oszlopba, a 44. sor b) rovat a b) oszlopba)		03.	
04. Adózás előtti eredményt növelő jogcímek összesen (kettős könyvvitelt vezető adózók esetén 1529-04-02. lap 35. sor b) rovat a c) oszlopba, a 35. sor a) rovat a b) oszlopba)		04.	
05. Külföldről származó teljes mentesítés alá eső jövedelem		± 05.	
06. Adóalap [(±01. vagy +02.) -03.+04. -(±05.) sorok, vagy a jövedelem- (nyereség-) minimum)]		± 06.	0
07. A külföldi vállalkozó adóalapja [(±01.)-03.+04. -(±05.) sorok, vagy a jövedelem- (nyereség-) minimum)]		± 07.	
08. A közhasznú szervezet, valamint az országos érdekképviseleti szervezet, az egyházi jogi személy végleges adóalapja		08.	±
09. Társasági adó (10/19%)		09.	
10. Adómentesség [Tao. tv. 20. § (1)]		10.	
11. Adókedvezmények (1529-05-01. lap 13. sor b) rovat adata)		11.	
12. Visszatartott adó [külföldön szerzett jövedelem után külföldön fizetett (fizetendő) adó számított összege]		12.	
13. A 2015. évi (illetve az üzleti évi) adókötelezettség (09.-10.-11.-12. sorok)		13.	0
14. Pénzügyi intézmények Tao. tv. 29/ZS. § (1) bekezdés szerinti különbözete		14.	
15. Pénzügyi intézmények Tao. tv. 29/ZS. § (1) bekezdés szerinti különbözeteivel csökkentett 2015. évi adókötelezettség a c) rovatba, a következő adóévek továbbvihető különbözete a b) rovatba		15.	0
16. A 2013-2014. év(ek) visszamenőleges adókötelezettsége, illetve az elővállalkozás vagy szit. kétszeres adófizetési kötelezettsége valamint a közhasznú nonprofit gazdasági társaság visszamenőleges adófizetési kötelezettsége		16.	
17. A Tao. tv. 22/A. § alapján visszafizetendő kis- és középvállalkozások adókedvezményeinek összege a c) rovatban, az ehhez kapcsolódó késedelmi pótlék összege a b) rovatban		17.	
18. A Tao. tv. 7. § (15) bekezdése alapján a lekötött fejlesztési tartalék beruházásra fel nem használt (feloldott) összegének társasági adó kötelezettsége a c) rovatba, az ehhez kapcsolódó késedelmi pótlék összege a b) rovatba		18.	
19. A felhasználás időpontja évv hó nap		19.	
20. A Tao. tv. 7. § (16) bekezdése alapján a lekötött tartalék jogdíj-bevételeire jogosító immateriális jószág szerzésére fel nem használt (feloldott) összegének társasági adó kötelezettsége a c) rovatban, az ehhez kapcsolódó késedelmi pótlék összege a b) rovatba		20.	
21. A felhasználás időpontja évv hó nap		21.	
22. A Tao. tv. 26/A. § (9) bekezdés alapján visszafizetendő társasági adó		22.	
B) A saját tevékenységhez kapcsolódó társasági adó és a 2015. évre (illetve az üzleti évre) megfizetett adóelőleg különbözete (Adónemkód: 101)		Az adat ezer forintban	
24. A 2016. május 31.-éig (vagy az adóév utolsó napját követő ötödik hónap utolsó napjáig) fizetendő, illetve a jelölt időpont(ok)tól visszaigényelhető társasági adó		± 24.	

1529-03-02		Az adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek a kettős könyvvitelt vezető adózók részére	
Adózó adószáma		Adózó neve	
1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1			
Az adózás előtti eredményt csökkentő jogcímek (folytatás)			
		Az adatok ezer forintban	
		a)	b) c)
20.	Az alap kutatás, az alkalmazott kutatás és a kísérleti fejlesztés adóévben felmerült közvetlen költségeként elszámolt, a kapott támogatással az előírt feltételek szerint csökkentett összege [Tao. tv. 7. § (1) t); 7. § (17), (18), 29/G. § (2)]		ezer
21.	Műemlék értékét növelő felújítás költsége [Tao. tv. 7. § (1) ty)]	ezer	ezer
22.	Az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított adóévi bevételként, vagy aktivált saját teljesítmény növeléseként, vagy adóévi költség, ráfordítás csökkenéseként elszámolt összeg [Tao. tv. 7. § (1) u)]	ezer	ezer
23.	Megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatása esetén személyenként, havonta a megváltozott munkaképességű részére kifizetett munkabér, de legfeljebb az adóév első napján érvényes minimálbér, ha az adózó által foglalkoztatottak átlagos állományi létszáma nem haladja meg a 20 főt [Tao. tv. 7. § (1) v)]	ezer	ezer
25.	Az adóév első napján mikroállatközösségnek minősülő adózónál a foglalkoztatottak átlagos állományi létszámnövekmény és az adóév első napján érvényes havi minimálbér adóévre számított összegének szorzata, tekintettel a meghatározott feltételekre [Tao. tv. 7. § (1) y); 7. § (19), (20)] (A 1529-02-01. lap 01. sor a) és b) oszlopok együttes összege.)	ezer	ezer
26.	Támogatás, juttatás meghatározott összege [Tao. tv. 7. § (1) z); (7); 29/C. § (7)]		ezer
27.	Az adóév utolsó napján a vonatkozó jogszabály alapján kis- és középvállalkozásnak minősülő adózónál meghatározott új eszközök üzembe helyezése érdekében elszámolt adóévi beruházások értéke, továbbá az ingatlanok értéknövelő felújítási értéke, valamint az új szellemi termék bekerülési értéke figyelemmel a tulajdonosi összetételre, és az értékhátára [Tao. tv. 7. § (1) zs); (11)-(12); 4. § 18., 34/a)] (A 1529-02-01. lap 05. sor a) - d) oszlopok együttes összege.)	ezer	ezer
28.	A külföldi pénzürtékben fennálló egyes követelések és kötelezettségek értékelésekor megállapított, nyereséget eredményező, nem realizált árfolyamkülönbséget az adózó döntése szerint [Tao. tv. 7. § (1) dzs); (2)]	ezer	ezer
29.	Kapcsolt vállalkozások között a szokásos piaci ár és az alkalmazott ellenérték különbségének megfelelő összeg - más, az adózás előtti eredményt módosító jogcímektől függetlenül - az előírt feltételek fennállása esetén [Tao. tv. 18. § (1) a); 4. § 23.]	ezer	ezer
30.	Közhasznú szervezetnek minősülő alapítvány, közalapítvány, egyesület, köztestület, felsőoktatási intézmény az európai területi társulás vállalkozási tevékenysége adózás előtti nyereségének 20 százaléka [Tao. tv. 9. § (2) b)]	ezer	ezer
31.	Munkáltatói és munkavállalói érdekképviseleti szervezet vállalkozási nyereségének az a része, melyet a cél szerinti tevékenység bevételeit meghaladó költségei, ráfordításai fedezetére felhasznált az adóévben, illetve az a) rovatban továbbított rész [Tao. tv. 9. § (2) e); 4. § 25.]	ezer	ezer
32.	Az egyházi jogi személy vállalkozási tevékenységéből elért nyereségének meghatározott költségei, ráfordítások fedezetére felhasznált, illetve e célból lekötött tartalékba helyezett összeg [Tao. tv. 9. § (5)]	ezer	ezer
33.	A külföldi vállalkozó belföldi telephelyére arányosan jutó üzletvezetési és általános ügyviteli költségei, ráfordításai [Tao. tv. 14. § (2) a)]	ezer	ezer
34.	Jogelődnie kiválás esetén a jogutódnál első adóévében a nem kedvezményezett átalakulásakor, és kedvezményezett átalakulásánál az adózó választása szerint a Tao. tv. 16. § (2) d) pontja szerinti összeg	ezer	ezer
35.	A jogutódnál kedvezményezett átalakulás miatt fennálló Tao. tv. 16. § (11) bek. szerinti csökkentő tétel összege	ezer	ezer
36.	Kedvezményezett eszközátruházás esetén az átruházó társaságnál - választása szerint - e jogügylet alapján elszámolt bevételnek az átadott eszközök együttes könyv szerinti értékét meghaladó része [Tao. tv. 16. § (12)-(14)]	ezer	ezer
37.	Kedvezményezett eszközátruházáshoz kapcsolódó tétel az átvéő társaságnál [Tao. tv. 16. § (13)-(14)]	ezer	ezer
38.	A bejelentett immateriális jószág értékesítésének pozitív nyeresége a c) rovatban. Az a) rovatban a c) rovat adatából kiemelve a 2016. VII. 1-től hatályos rendelkezés szerinti nyereség összege. [Tao. tv. 7. § (1) e); (22)-(25)]	ezer	ezer
39.	MÁV Zrt-től és a MÁV-START Zrt-től átvállalt, vagy elengedett kötelezettségéből adódó bevétel összege [Tao. tv. 29/A. § (3)]	ezer	ezer
40.	Pénzügyi intézmény kapott támogatásra tekintettel elszámolt bevétele [Tao. tv. 29/ZS. § (7b)]	ezer	ezer
41.	A Budapesti Közlekedési Zrt-nek a Magyar Állam részéről átvállalt vagy elengedett kötelezettség elszámolásából származó bevétele [29/A. § (12)]	ezer	ezer
42.	Egyéb csökkentő jogcímek [Az a) rovatban a c) rovat összegéből kiemelve a Tao. tv. 29/D. § (9) szerinti, vállalkozási övezetben üzembe helyezett épület, építmény bekerülési értékének adóévi 10 százaléka]	ezer	ezer
43.		ezer	ezer
44.	Összesen [01- 42. sorok; egyezően a 1529-01-01. lap 03. sor b) és/vagy c) rovatával]	ezer	ezer

1529-04-01**Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek
a kettős könyvvitelt vezető adózók részére**

Adózó adószáma

Adózó neve

1 1 1 1 1 1 1 1 — 1 — 1 1

Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek		Az adatok ezer forintban	
		a)	b)
01. A várható kötelezettségekre és a jövőbeni költségekre képzett céltartalék, céltartalékot növelő összeg [Tao. tv. 8. § (1) a)]		ezer	ezer
02. A számviteli törvény szerint az adóévben terv szerinti értékcsökkenési leírásként (ideértve az egy összegben elszámolt értékcsökkenési leírást is) és terven felüli értékcsökkenésként elszámolt összeg, továbbá az immateriális jószág, tárgyi eszköz állományból való kivetések, (kivéve, ha az kedvezményezett eszközátruházás miatt következik be), vagy a forgóeszközök közé történő átsorolásakor a könyv szerinti érték (meghatározott tételekkel csökkentve), ha az eszköz értékcsökkenését az adózó az adózás előtti eredmény terhére számolta el [Tao. tv. 8. § (1) b)]		ezer	ezer
03. Nem a vállalkozási, bevételszerző tevékenységgel kapcsolatos költségek, ráfordítások összege [Tao. tv. 8. § (1) d); 22/D. § (4); 29/A. § (7); 3. számú melléklet]		ezer	ezer
04. Jogerős határozatban megállapított bírság, az Art. és Tb-törvények szerinti jogkövetkezmények ráfordításként elszámolt összeg az önellenőrzéshez kapcsolódó kivételével [Tao. tv. 8. § (1) e)]		ezer	ezer
05. Ellenőrzött külföldi társaságban fennálló részesedésre jutó fel nem osztott nyereség [Tao. tv. 8. § (1) f)]		ezer	ezer
06. Az adóévben követelésre elszámolt értékvesztés összege, figyelemmel a kivételekre [Tao. tv. 8. § (1) gy)]		ezer	ezer
07. A behajthatatlan követelésnek nem minősülő, adóévben elengedett követelés, figyelemmel a kivételekre [Tao. tv. 8. § (1) h)]		ezer	ezer
08. A Tao. tv. 8. § (5) bekezdésének a) pontjában rögzített kötelezettség (kivéve a pénzügyi intézménnyel szemben fennálló kötelezettséget) kamatának meghatározott része [Tao. tv. 8. § (1) j); 8. § (5)]		ezer	ezer
09. Ellenőrzött külföldi társaságban lévő részesedésre az adóévben ráfordításként elszámolt értékvesztés, árfolyamvesztés, valamint e részesedés bármely jogcímen történő kivezetése következtében elszámolt ráfordításnak az elszámolt bevételt meghaladó része, vagy a bejelentett részesedéshez kapcsolódó, az adóévben ráfordításként elszámolt értékvesztés, árfolyamvesztés, a részesedés bármilyen jogcímen történő kivezetése [Tao. tv. 8. § (1) m)]		ezer	ezer
10. A forintból devizára, devizáról forintra, vagy devizáról más devizára való áttérés során a tőketartalék növeléseként elszámolt átszámítási különbözetek összege az áttérést követő adóévben [Tao. tv. 8. § (1) o)]		ezer	ezer
11. Az adóellenőrzés, önellenőrzés során megállapított, adóévi költségként, ráfordításként, vagy adóévi nettó árbevétel, bevétel, aktivált saját teljesítmény csökkentéseként elszámolt összeg [Tao. tv. 8. § (1) p)]		ezer	ezer
12. A 7. § (1) bekezdésének gy) pontja alapján csökkentő tételként elszámolt összegből a kedvezményezett átalakulás alapján megszerzett részesedés bekerülési értéke csökkentéseként, könyv szerinti értéke kivezetéseként az adóévben bármely jogcímen elszámolt (de összesen legfeljebb a részesedésre a hivatkozott rendelkezés alapján az adózás előtti eredmény csökkentéseként figyelembe vett) összeg [Tao. tv. 8. § (1) r) (7)]		ezer	ezer
13. A Tao. tv. 7. § (1) bekezdésének z) pontja alapján az adóévet megelőző év(ek)ben az adózás előtti eredmény csökkentéseként, a Civil tv. szerinti tartós adományozásra illetve a felsőoktatási intézmény támogatására tekintettel elszámolt többletkedvezmény vagy ennek kétszerese, attól függően, hogy a szerződésben vállaltak mely ok miatt nem teljesültek [Tao. tv. 8. § (1) s); 29/C. § (7)]			ezer
14. A 7. § (1) bekezdésének h) pontja alapján az adózás előtti eredmény csökkentéseként elszámolt összegből a kedvezményezett részesedéscsere alapján megszerzett részesedés bekerülési értéke csökkentéseként, könyv szerinti értéke kivezetéseként az adóévben bármely jogcímen elszámolt (de összesen legfeljebb a részesedésre a hivatkozott rendelkezés alapján az adózás előtti eredmény csökkentéseként figyelembe vett) összeg [Tao. tv. 8. § (1) t) (7)]		ezer	ezer
15. Beruházás, szellemi termék bekerülési értékéből az adózás előtti eredmény csökkentéseként a 7. § (1) bekezdés zs) pontja alapján elszámolt összeg kétszerese, meghatározott esetekben [Tao. tv. 8. § (1) u) 16. § (16) b)]			ezer
16. Az előző adóévhez viszonyított létszámcsökkenés és az előző adóév első napján érvényes minimálbér évesített összeg szorzatának 120 százaléka, de legfeljebb az adózás előtti eredmény csökkentéseként igénybevevett kedvezmény 20 százalékkal növelt összege, tekintettel a meghatározott feltételekre [Tao. tv. 8. § (1) v), (6), 16. § (1) ch) 16. § (16) c)]			ezer

1529-04-02**Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek
a kettős könyvvitelt vezető adózók részére**

Adózó adószáma

1 1 1 1 1 1 1 — 1 — 1 1

Adózó neve

Az adózás előtti eredményt növelő jogcímek (folytatás)		Az adatok ezer forintban	
		a)	b)
17. A külföldi pénzürtékben fennálló egyes követelések és kötelezettségek értékelésekor megállapított, nem realizált veszteség jellegű árfolyamkülönbözet [Tao. tv. 8. § (1) d) sz.; 7. § (2)]		ezer	ezer
18. Kapcsolt vállalkozások között a szokásos piaci ár és az alkalmazott ellenérték alapján számított különbözetnek megfelelő összeg - az előírt más módosító jogcímektől függetlenül -, ha az alkalmazott ellenérték következtében az adózó adózás előtti eredménye kisebb, mint a szokásos piaci ár mellett lett volna [Tao. tv. 18. § (1) b); 4. § 23.]		ezer	ezer
19. Az alapítványnál, közalapítványnál, egyesületnél, köztestületnél, felsőoktatási intézménynél, valamint a külön törvény szerinti egyháznál, belső egyházi jogi személynél a kapott támogatás, juttatás, illetve azoknak a Tao. tv. 9. § (7) bekezdésben előírt aránnyal számított része [Tao. tv. 9. § (3) b), 9. § (7); 9. § (9)]			ezer
20. Adómentesen képződött eredménytartalek összege az iskolaszövetkezetnél, illetve a jogutódjánál, ha a jogutód nem iskolaszövetkezet [Tao. tv. 10. § (1), (4)-(5).]			ezer
21. A közhasznú nonprofit gazdasági társaság tagjának a tagsági viszony megszűnésekor, vagy a jegyzett tőke leszállításakor a tag részére kiadott saját tőkének a Tao. tv. 13/A. § (3) bekezdésben meghatározott értéke [Tao. tv. 13/A. § (2) a)]			ezer
22. A közhasznú nonprofit gazdasági társaságok egyesülése, szétválása esetén a jogutódnál a jogszabály szerinti összeg [Tao. tv. 13/A. § (5) (2) b)]			ezer
23. A közhasznú nonprofit gazdasági társaságnál, szociális szövetkezetnél - adóév utolsó napján az állami vagy önkormányzati adóhatóságnál nyilvántartott adótartozása esetén - a kapott támogatás, juttatás összege [Tao. tv. 13/A. § (2) d)]			ezer
24. A külföldi vállalkozó belföldi telephelyénél az adóévi adózás előtti eredmény terhére elszámolt valamennyi üzletvezetési és általános ügyviteli költség, ráfordítás [Tao. tv. 14. § (2) b)]			ezer
25. A külföldi vállalkozó belföldi telephelyénél a telephely közvetítésével elért, de a telephelynél közvetlenül el nem számolt árbevétel, bevétel 5 százaléka [Tao. tv. 14. § (2) c)]			ezer
26. A jogelődnél, kiválás esetén a jogutódnál első adóévben a nem kedvezményezett átalakulásakor, és kedvezményezett átalakulásánál az adózó választása szerint Tao. tv. 16. § (2) bek. d) pontja szerinti összeg		ezer	ezer
27. A jogutódnál a kedvezményezett átalakulás miatt fennálló Tao. tv. 16. § (11) bek. szerinti növelő tétel összege		ezer	ezer
28. Kedvezményezett eszközátruházás esetén az átruházó társaságnál az átadott eszközök könyv szerinti értékének az elszámolt bevétellel csökkentett összege [Tao. tv. 16. § (12)-(14)]		ezer	ezer
29. Kedvezményezett eszközátruházáshoz kapcsolódó tétel az átvévő társaságnál [Tao. tv. 16. § (13)-(14)]		ezer	ezer
30. Termőföldből átminősített ingatlanvagyon tulajdonában tartó társaság tagjának a részesedés tulajdonban tartás időszakára kiszámított szokásos eredményt meghaladó jövedelem kétszerese [Tao. tv. 8. § (1) k); 8. § (2); 4. § 18/b; 4. § 45.]		ezer	ezer
31. Termőföldből átminősített ingatlan tulajdonban tartásának időszakára kiszámított szokásos eredményt meghaladó jövedelem kétszerese [Tao. tv. 8. § (1) l); 8. § (2); 4. § 18/c; 4. § 45.]		ezer	ezer
32. A bejelentett immateriális jószág bármely jogcímen történő kivezetésének a meghatározott arányszámmal megállapított vesztesége [Tao. tv. 8. § (1) n)]			ezer
33. Egyéb növelő jogcímek		ezer	ezer
34.			
35. Összesen [01-33. sorok; egyezően a 1529-01-01. lap 04. sor b) és/vagy c) rovatával]		ezer	ezer

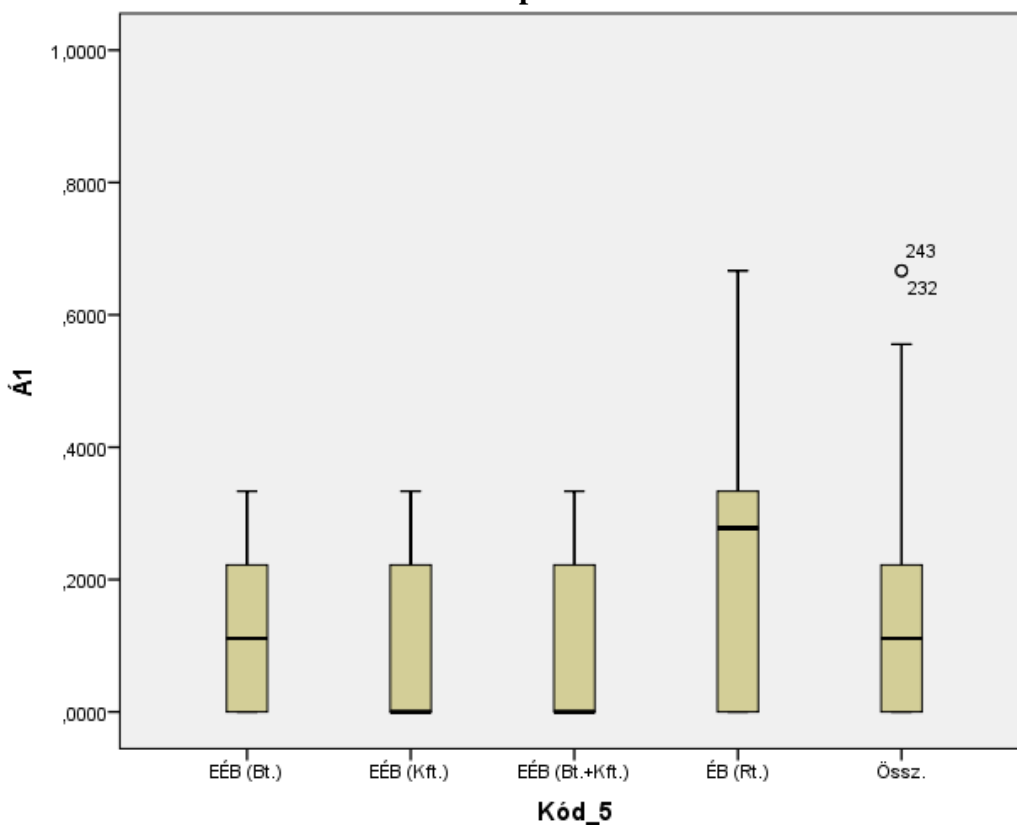
5. melléklet: H1-hez alapstatisztikák**Case Processing Summary**

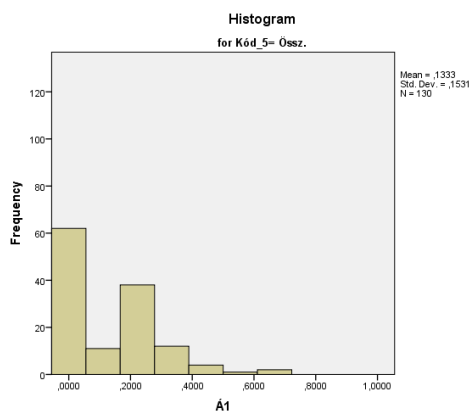
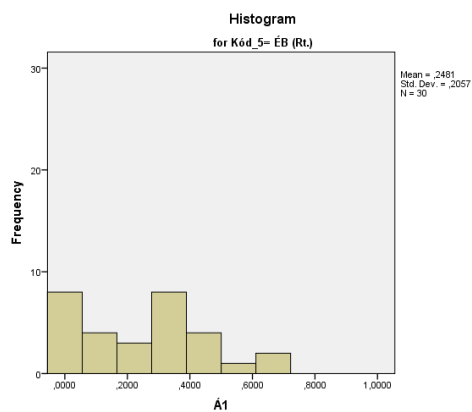
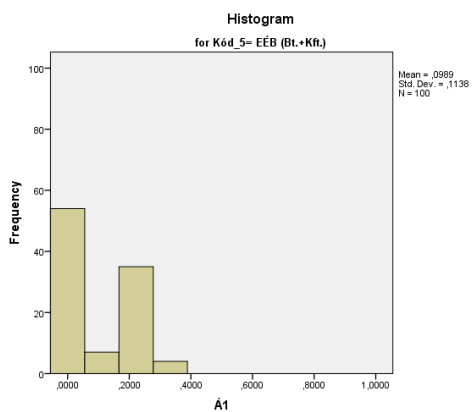
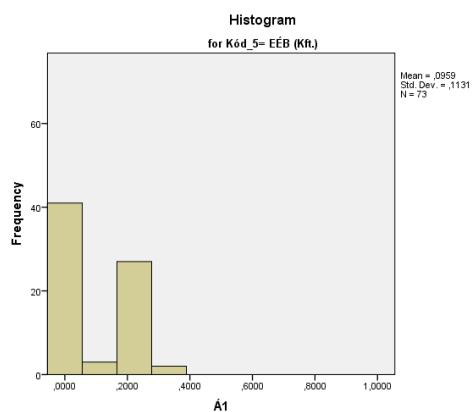
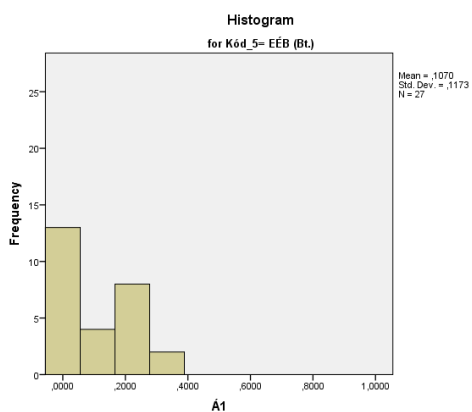
Beszámoló típusa	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
EÉ (Bt.)	27	100,0%	0	0,0%	27	100,0%
EÉ (Kft.)	73	100,0%	0	0,0%	73	100,0%
Á1 EÉ (Bt.+Kft.)	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%
ÉB (Rt.)	30	100,0%	0	0,0%	30	100,0%
Össz.	130	100,0%	0	0,0%	130	100,0%

Tests of Normality

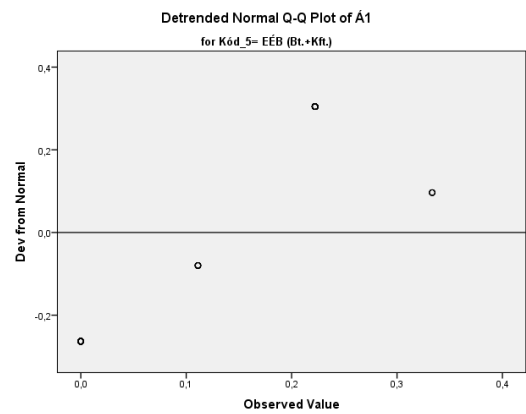
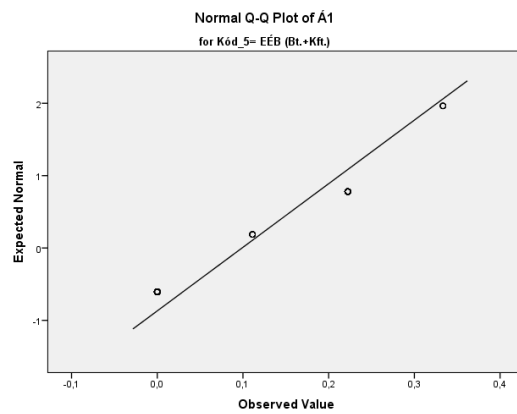
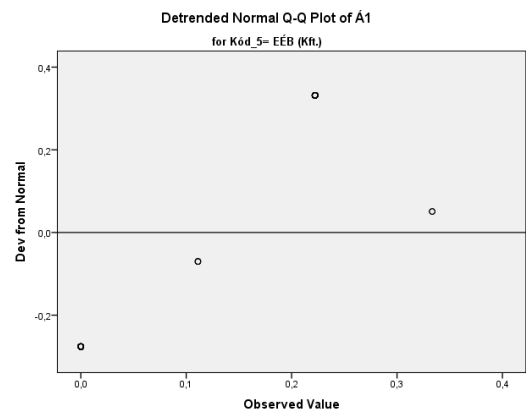
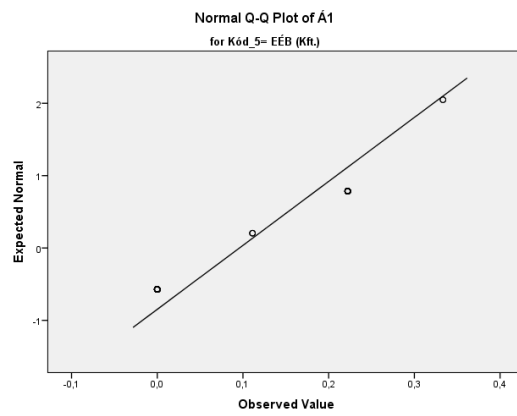
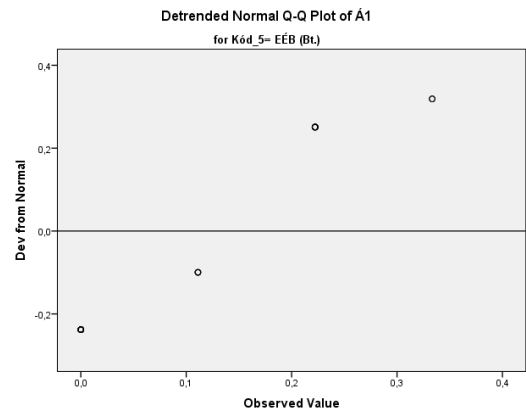
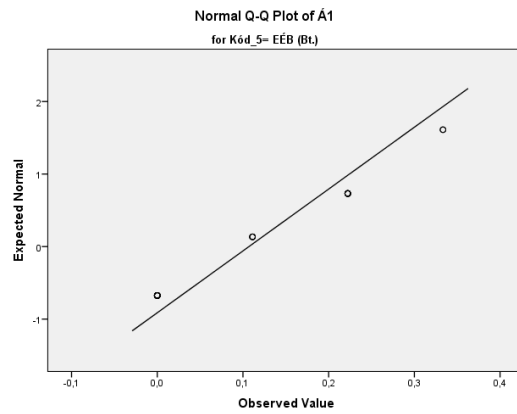
Beszámoló típusa	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
EÉ (Bt.)	,301	27	,000	,788	27	,000
EÉ (Kft.)	,363	73	,000	,696	73	,000
Á1 EÉ (Bt.+Kft.)	,348	100	,000	,724	100	,000
ÉB (Rt.)	,161	30	,047	,903	30	,010
Össz.	,285	130	,000	,797	130	,000

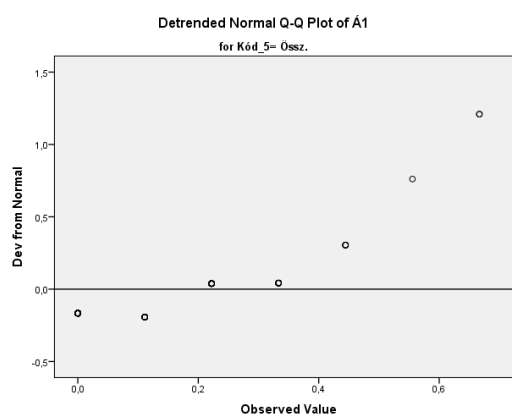
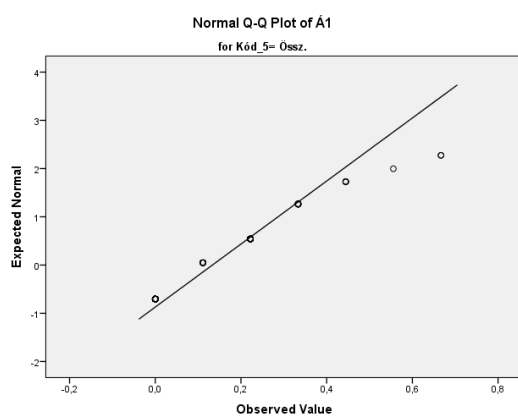
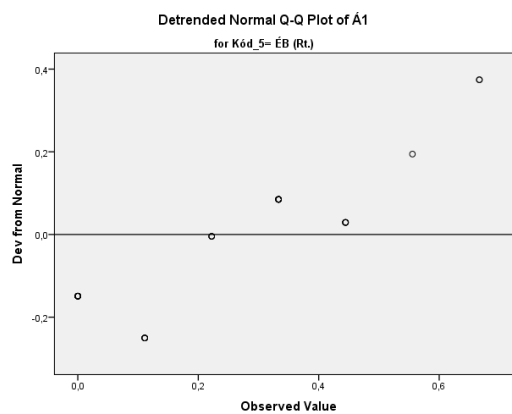
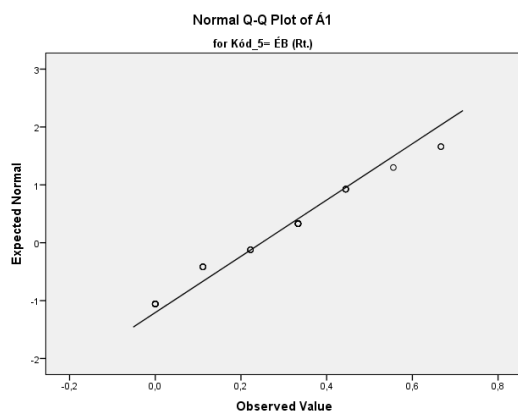
a. Lilliefors Significance Correction

Box-plot

Normal Q-Q + Detrended Normal Q-Q

6. melléklet: H1-hez varianciaanalízis**Descriptives**

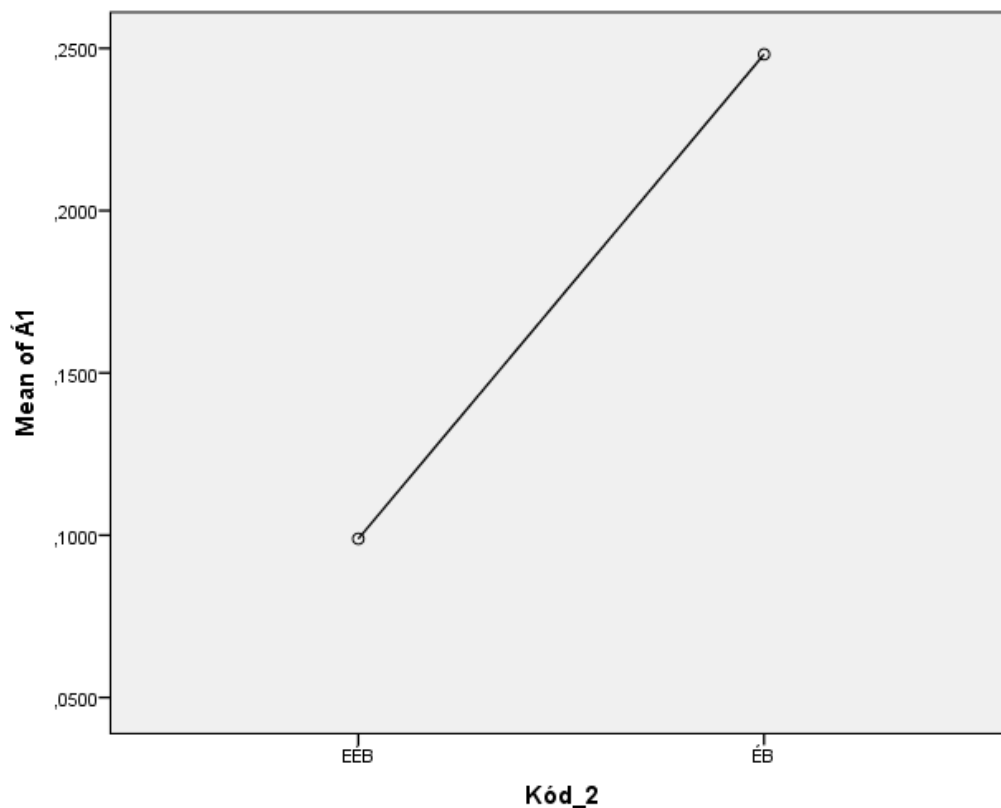
Á1	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
EÉ (Bt.)	27	,106996	,1172715	,0225689	,060605	,153387	,0000	,3333
EÉ (Kft.)	73	,095890	,1131223	,0132400	,069497	,122284	,0000	,3333
EÉ (Bt.+Kft.)	100	,098889	,1137674	,0113767	,076315	,121463	,0000	,3333
ÉB (Rt.)	30	,248148	,2056737	,0375507	,171348	,324948	,0000	,6667
Össz.	130	,133333	,1530623	,0134245	,106773	,159894	,0000	,6667
Total	360	,123765	,1436830	,0075728	,108873	,138658	,0000	,6667

Két kategóriás elemzés: EÉ, ÉB**Test of Homogeneity of Variances**

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
29,162	1	128	,000

ANOVA

Á1	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,514	1	,514	26,238	,000
Within Groups	2,508	128	,020		
Total	3,022	129			

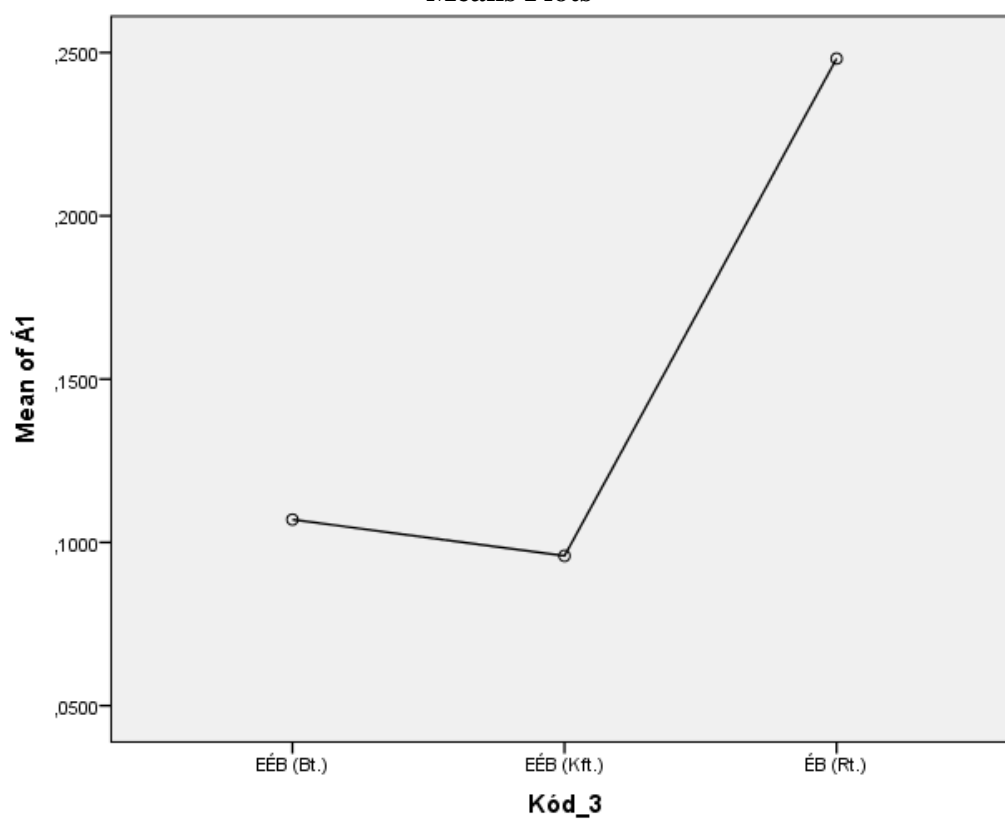
Means Plots

Három kategóriás elemzés: EÉ (Bt.), EÉ (Kft.), ÉB**Test of Homogeneity of Variances**

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
14,531	2	127	,000

ANOVA

Á1	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,517	2	,258	13,091	,000
Within Groups	2,506	127	,020		
Total	3,022	129			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: Á1; Scheffe)

(I) Kód_3	(J) Kód_3	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
EÉ (Bt.)	EÉ (Kft.)	,0111055	,0316386	,940	-,067260	,089471
	ÉB (Rt.)	-,1411523*	,0372611	,001	-,233444	-,048860
EÉ (Kft.)	EÉ (Bt.)	-,0111055	,0316386	,940	-,089471	,067260
	ÉB (Rt.)	-,1522577*	,0304619	,000	-,227709	-,076807
ÉB (Rt.)	EÉ (Bt.)	,1411523*	,0372611	,001	,048860	,233444
	EÉ (Kft.)	,1522577*	,0304619	,000	,076807	,227709

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous Subsets**Scheffe (Á1)**

Kód_3	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
EÉ (Kft.)	73	,095890	,248148
EÉ (Bt.)	27	,106996	
ÉB (Rt.)	30		
Sig.		,946	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 35,685.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

7. melléklet: H2-höz alapstatisztikák**Case Processing Summary**

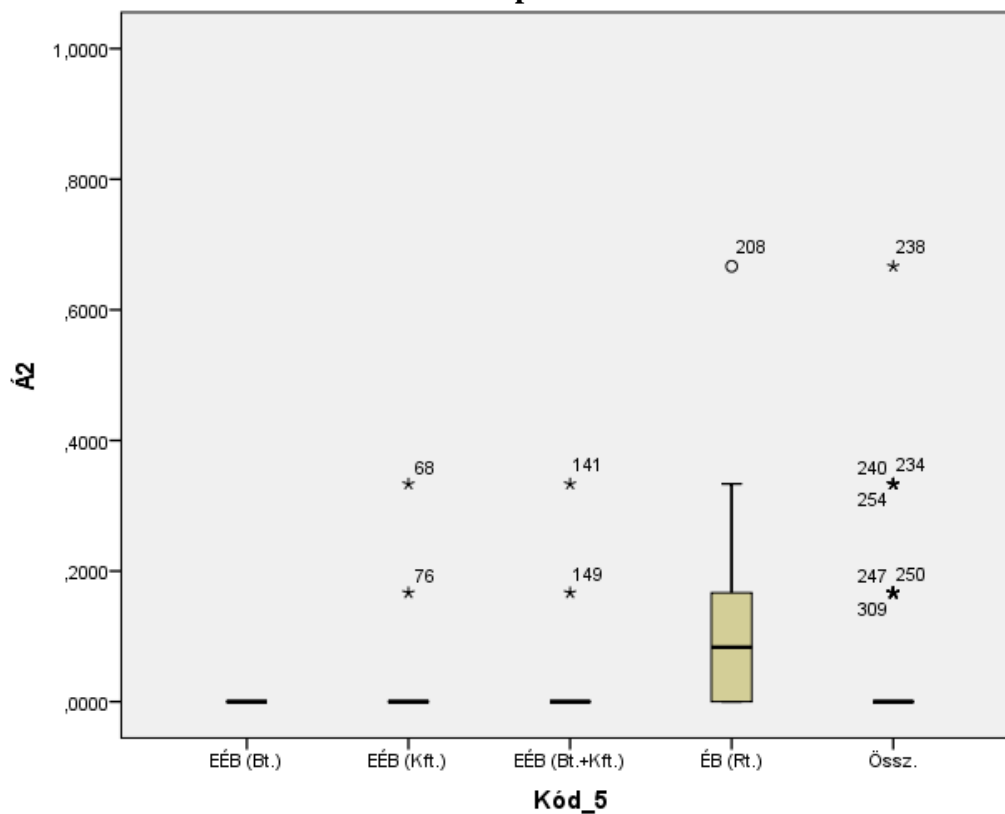
Beszámoló típusa	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
EÉ (Bt.)	27	100,0%	0	0,0%	27	100,0%
EÉ (Kft.)	73	100,0%	0	0,0%	73	100,0%
Á2 EÉ (Bt.+Kft.)	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%
ÉB (Rt.)	30	100,0%	0	0,0%	30	100,0%
Össz.	130	100,0%	0	0,0%	130	100,0%

Tests of Normality^a

Beszámoló típusa	Kolmogorov-Smirnov ^b			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
EÉ (Bt.)	,535	73	,000	,149	73	,000
EÉ (Kft.)	,534	100	,000	,119	100	,000
Á1 EÉ (Bt.+Kft.)	,281	30	,000	,746	30	,000
ÉB (Rt.)	,501	130	,000	,383	130	,000
Össz.	,535	73	,000	,149	73	,000

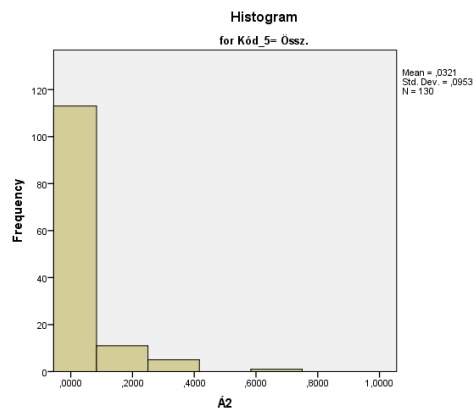
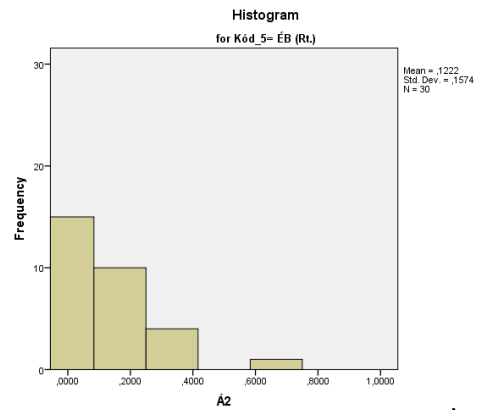
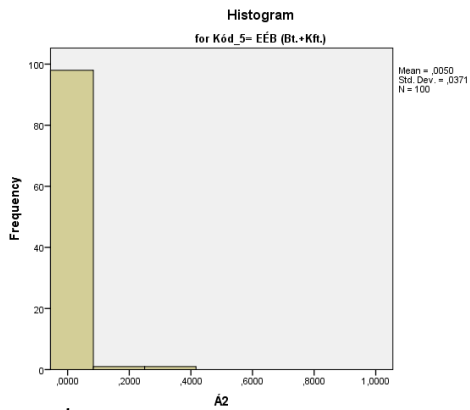
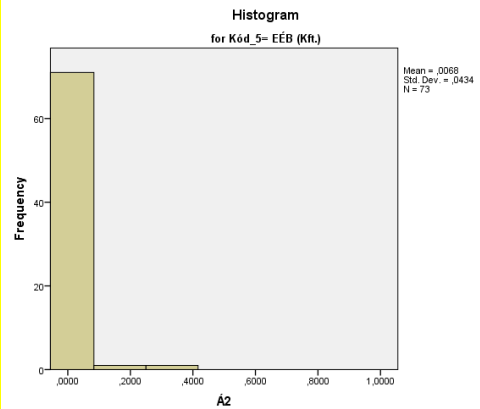
a. Á2 is constant when Kód_5 = EÉ (Bt.). It has been omitted.

b. Lilliefors Significance Correction

Box-plot

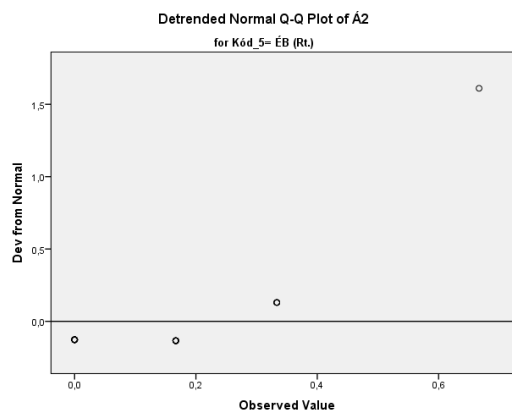
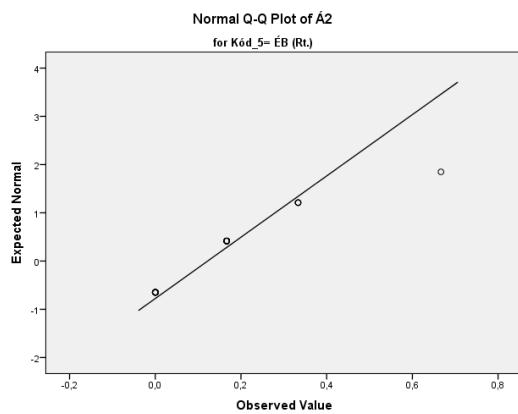
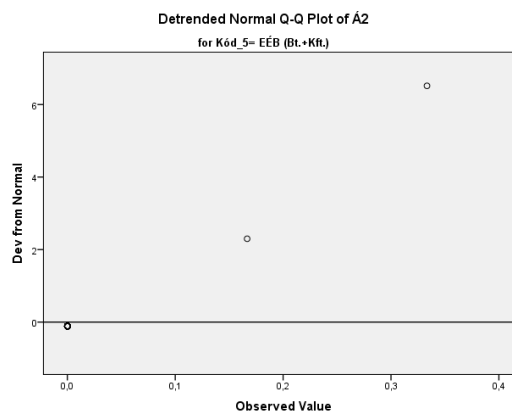
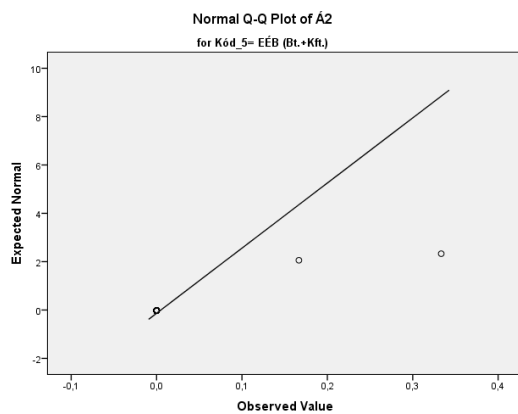
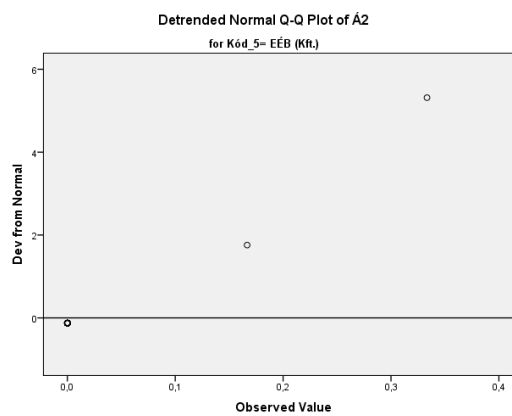
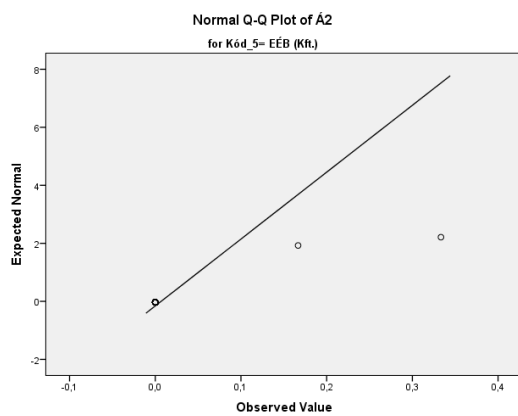

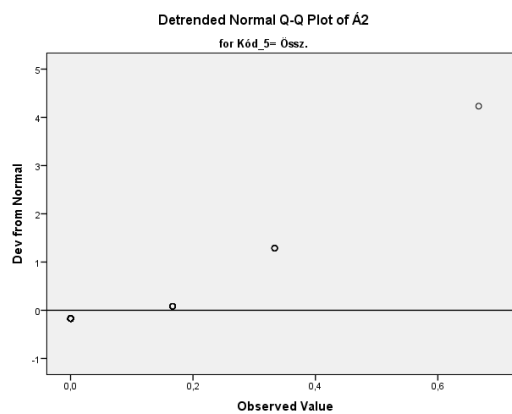
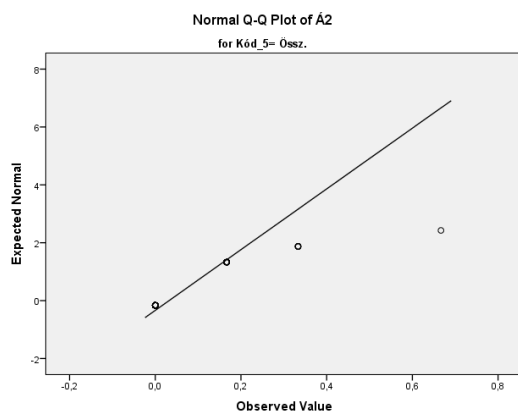
Bt-nél csak 0 érték van, nincs hisztogram.

Normal Q-Q + Detrended Normal Q-Q

Bt-nél csak 0 érték van, nincs ábra.

8. melléklet: H2-höz varianciaanalízis**Descriptives**

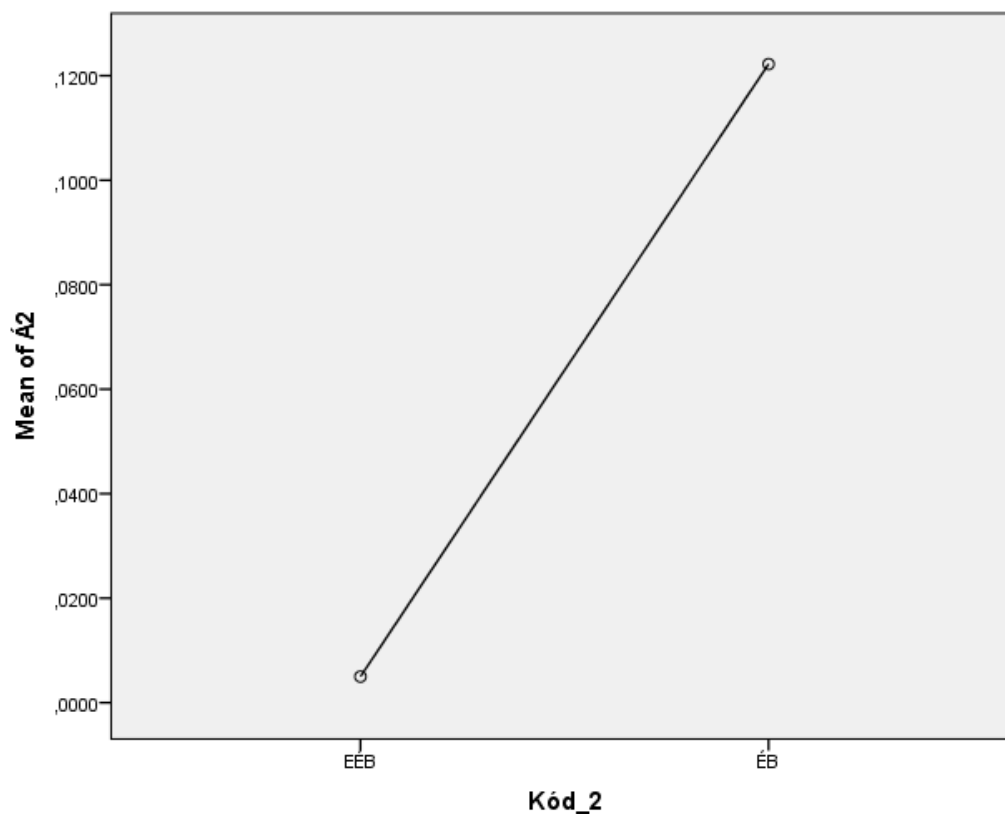
Á2	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
EÉ (Bt.)	27	,000000	0E-7	0E-7	,000000	,000000	,0000	,0000
EÉ (Kft.)	73	,006849	,0433757	,0050767	-,003271	,016970	,0000	,3333
EÉ (Bt.+Kft.)	100	,005000	,0371169	,0037117	-,002365	,012365	,0000	,3333
ÉB (Rt.)	30	,122222	,1574055	,0287382	,063446	,180998	,0000	,6667
Össz.	130	,032051	,0953170	,0083599	,015511	,048591	,0000	,6667
Total	360	,024537	,0840025	,0044273	,015830	,033244	,0000	,6667

Két kategóriás elemzés: EÉ, ÉB**Test of Homogeneity of Variances**

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
94,001	1	128	,000

ANOVA

Á1	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,317	1	,317	47,478	,000
Within Groups	,855	128	,007		
Total	1,172	129			

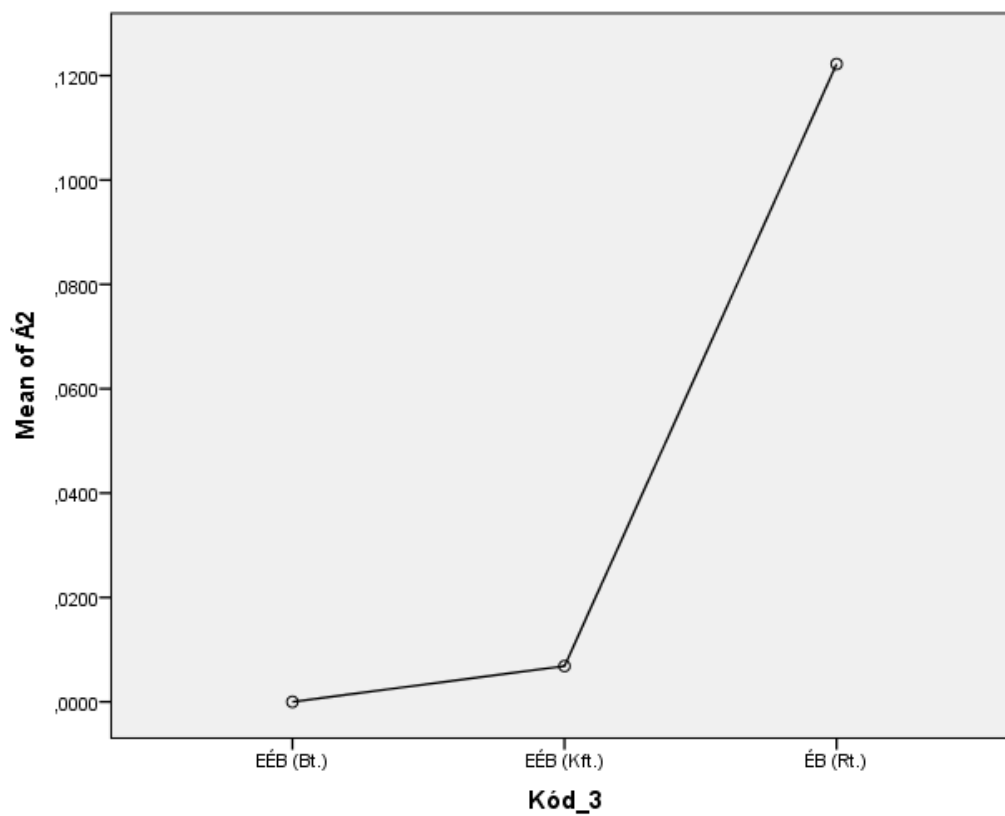
Means Plots

Három kategóriás elemzés: EÉ (Bt.), EÉ (Kft.), ÉB**Test of Homogeneity of Variances**

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
47,769	2	127	,000

ANOVA

Á2	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,318	2	,159	23,648	,000
Within Groups	,854	127	,007		
Total	1,172	129			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: Á2; Scheffe)

(I) Kód_3	(J) Kód_3	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
EÉ (Bt.)	EÉ (Kft.)	-,0068493	,0184705	,934	-,052599	,038900
	ÉB (Rt.)	-,1222222*	,0217529	,000	-,176102	-,068342
EÉ (Kft.)	EÉ (Bt.)	,0068493	,0184705	,934	-,038900	,052599
	ÉB (Rt.)	-,1153729*	,0177836	,000	-,159421	-,071325
ÉB (Rt.)	EÉ (Bt.)	,1222222*	,0217529	,000	,068342	,176102
	EÉ (Kft.)	,1153729*	,0177836	,000	,071325	,159421

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous Subsets**Scheffe (Á2)**

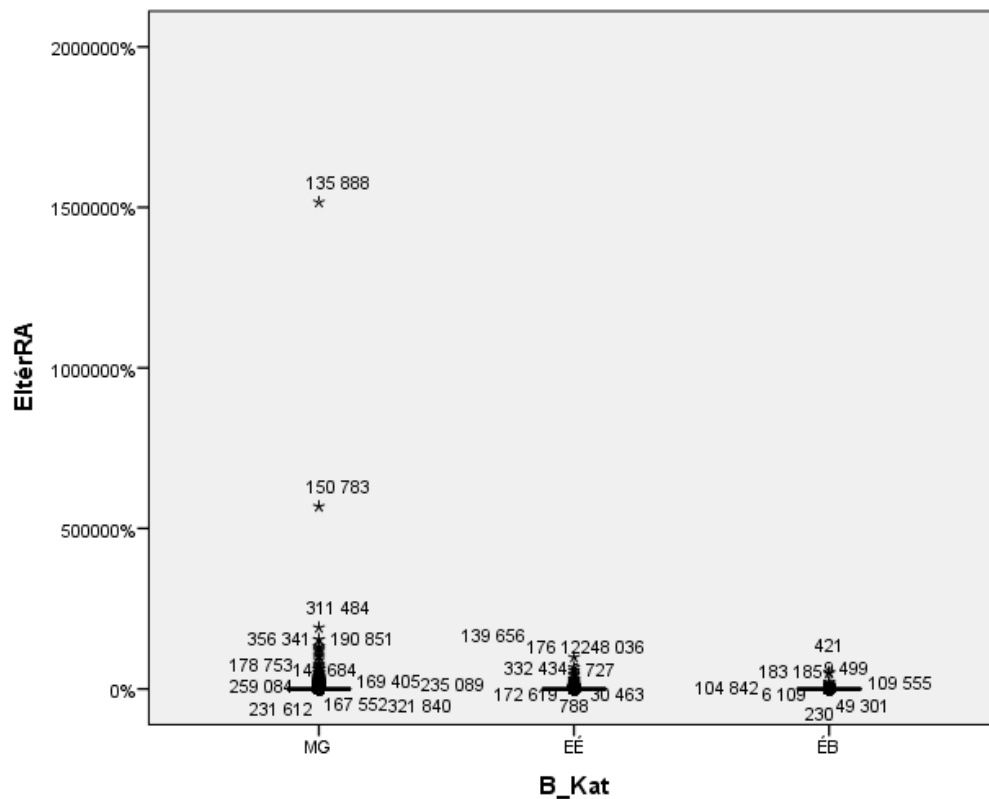
Kód_3	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
EÉ (Kft.)	73	,000000	,122222
EÉ (Bt.)	27	,006849	
ÉB (Rt.)	30		
Sig.		,940	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

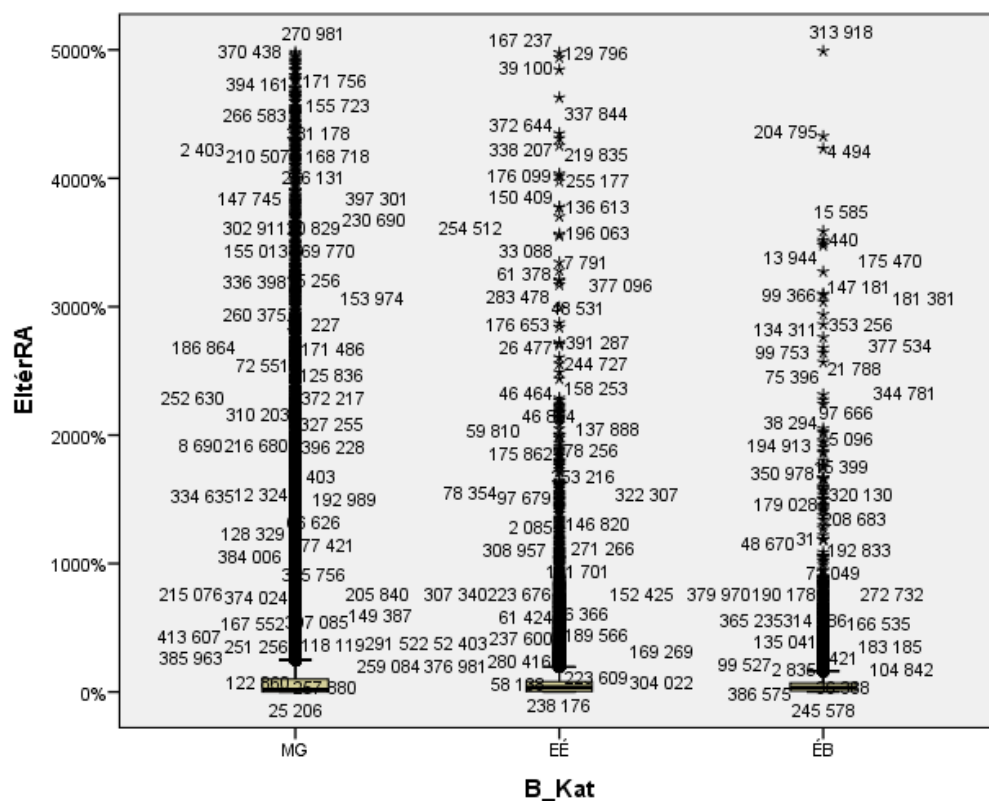
a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 35,685.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Box plots (teljes)

Box plots (két nagyon extrém kihagyásával)

Többváltozós (teljes)

Descriptives

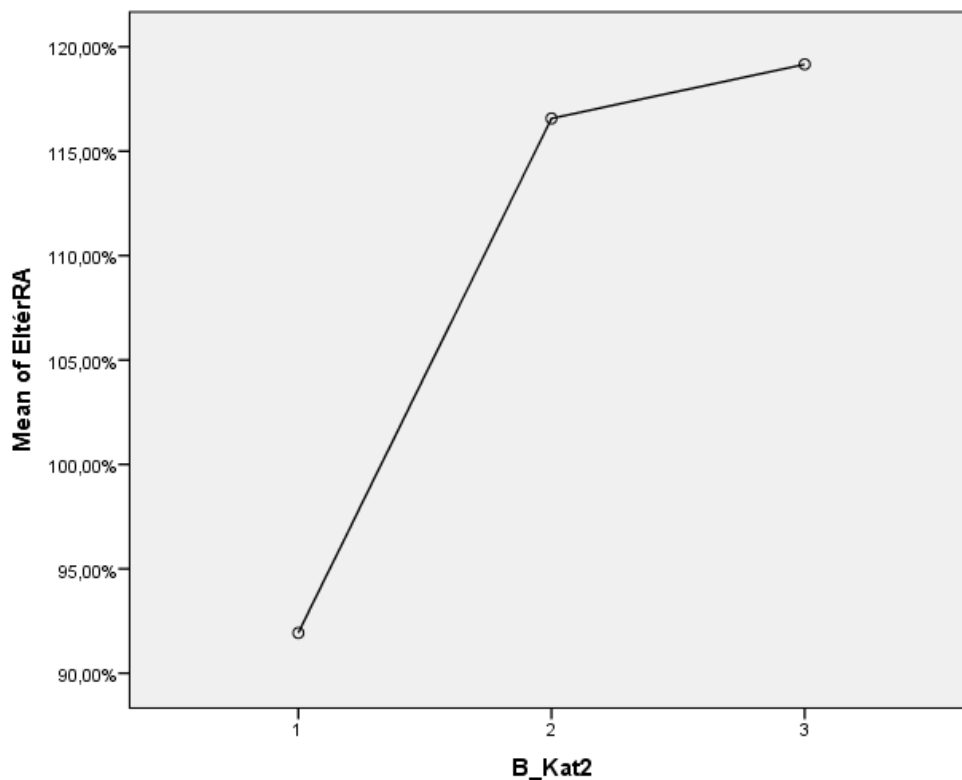
EltérRA	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
MG	389056	91,929%	2760,5120%	4,4257%	83,255%	100,603%	0,00%	1516300,00%
EÉ	23653	116,568%	1108,8034%	7,2096%	102,436%	130,699%	0,00%	98800,00%
ÉB	7385	119,158%	1003,5528%	11,6779%	96,266%	142,050%	0,00%	52293,92%
Total	420094	93,795%	2672,8950%	4,1239%	85,712%	101,878%	0,00%	1516300,00%

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
2,935	2	420091	,053

ANOVA

EltérRA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	18371491,719	2	9185745,860	1,286	,276
Within Groups	3001280463424,859	420091	7144357,921		
Total	3001298834916,579	420093			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: EltérRA; Scheffe)

(I) B_Kat2	(J) B_Kat2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
MG	EÉ	-24,63855%	17,90006%	,388	-68,4535%	19,1764%
	ÉB	-27,22899%	31,39710%	,687	-104,0814%	49,6234%
EÉ	MG	24,63855%	17,90006%	,388	-19,1764%	68,4535%
	ÉB	-2,59044%	35,62953%	,997	-89,8028%	84,6219%
ÉB	MG	27,22899%	31,39710%	,687	-49,6234%	104,0814%
	EÉ	2,59044%	35,62953%	,997	-84,6219%	89,8028%

Homogeneous SubsetsScheffe^{a,b} (EltérRA)

B_Kat2	N	Subset for alpha = 0.05
		1
MG	389056	91,9290%
EÉ	23653	116,5676%
ÉB	7385	119,1580%
Sig.		,649

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 16642,824.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Többváltozós (100 % fölöttiek levágásával)

Descriptives

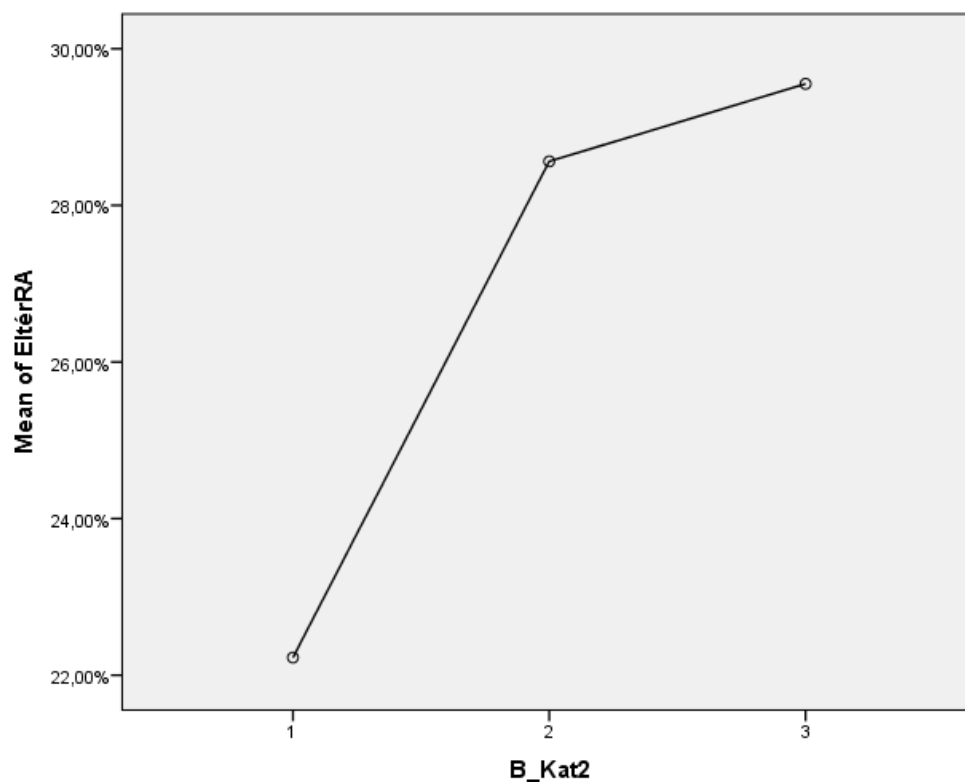
EltérRA	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
MG	289874	22,2257%	33,43134%	0,06209%	22,1040%	22,3474%	0,00%	100,00%
EÉ	18896	28,5620%	28,03837%	0,20397%	28,1622%	28,9618%	0,00%	100,00%
ÉB	6089	29,5520%	26,34143%	0,33757%	28,8903%	30,2138%	0,00%	100,00%
Total	314859	22,7476%	33,05653%	0,05891%	22,6322%	22,8631%	0,00%	100,00%

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
608,198	2	314856	,000

ANOVA

EltérRA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	999718,160	2	499859,080	458,769	,000
Within Groups	343056408,734	314856	1089,566		
Total	344056126,894	314858			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: EltérRA; Scheffe)

(I) B_Kat2	(J) B_Kat2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
MG	EÉ	-6,33637% *	0,24783%	,000	-6,9430%	-5,7297%
	ÉB	-7,32637% *	0,42743%	,000	-8,3726%	-6,2801%
EÉ	MG	6,33637% *	0,24783%	,000	5,7297%	6,9430%
	ÉB	-0,99000%	0,48642%	,126	-2,1806%	0,2006%
ÉB	MG	7,32637% *	0,42743%	,000	6,2801%	8,3726%
	EÉ	0,99000%	0,48642%	,126	-0,2006%	2,1806%

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous SubsetsScheffe^{a,b} (EltérRA)

B_Kat2	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
MG	289874	22,2257%		
EÉ	18896		28,5620%	
ÉB	6089			29,5520%
Sig.		1,000	1,000	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 13599,176.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Többváltozós (100 % és afölöttiek levágásával)

Descriptives

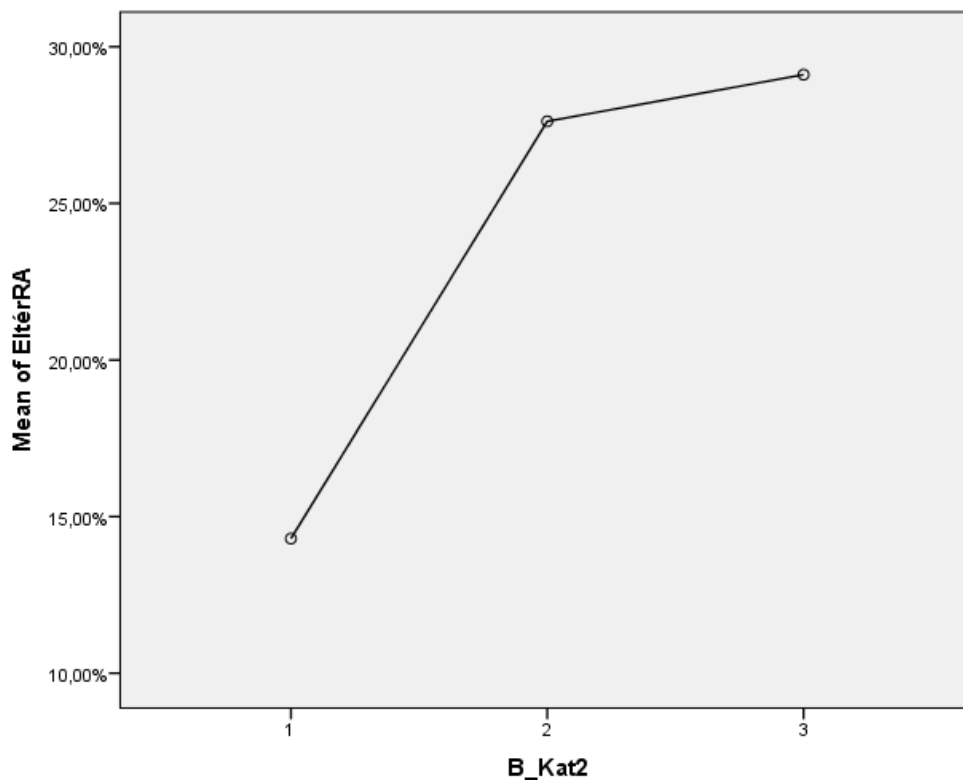
EltérRA	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
MG	263061	14,2984%	23,49870%	0,04582%	14,2086%	14,3882%	0,00%	100,00%
EÉ	18650	27,6197%	26,98728%	0,19761%	27,2324%	28,0071%	0,00%	100,00%
ÉB	6051	29,1096%	25,82366%	0,33197%	28,4588%	29,7604%	0,00%	100,00%
Total	287762	15,4732%	24,09863%	0,04492%	15,3851%	15,5612%	0,00%	100,00%

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
913,555	2	287759	,000

ANOVA

EltérRA	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4239874,355	2	2119937,177	3745,379	,000
Within Groups	162875632,587	287759	566,014		
Total	167115506,942	287761			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: **EltérRA**; Scheffe)

(I) B_Kat2	(J) B_Kat2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
MG	EÉ	-13,32138% *	0,18028%	,000	-13,7627%	-12,8801%
	ÉB	-14,81126% *	0,30934%	,000	-15,5684%	-14,0541%
EÉ	MG	13,32138% *	0,18028%	,000	12,8801%	13,7627%
	ÉB	-1,48988% *	0,35198%	,000	-2,3514%	-0,6283%
ÉB	MG	14,81126% *	0,30934%	,000	14,0541%	15,5684%
	EÉ	1,48988% *	0,35198%	,000	0,6283%	2,3514%

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous SubsetsScheffe^{a,b} (**EltérRA**)

B_Kat2	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
MG	263061	14,2984%		
EÉ	18650		27,6197%	
ÉB	6051			29,1096%
Sig.		1,000	1,000	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 13472,087.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

10. melléklet: H4-hez alapstatisztikák

Gazdálkodók száma és megoszlása az adóalap növelő tétek száma szerint:

Növelő tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	146 806	1 204	136	148 146	244 375	3 584	308	248 267
1	142 015	4 854	444	147 313	91 992	4 959	568	97 519
2	75 311	7 801	1 270	84 382	38 922	6 759	1 251	46 932
3	21 433	6 130	1 840	29 403	11 663	5 174	1 786	18 623
4	3 358	2 641	1 725	7 724	2 132	2 267	1 618	6 017
5	474	840	1 157	2 471	332	753	1 089	2 174
6	60	162	561	783	46	142	525	713
7	7	33	193	233	2	27	182	211
8	1	2	57	60	1	2	57	60
9			8	8			7	7
Összesen	389 465	23 667	7 391	420 523	389 465	23 667	7 391	420 523

Növelő tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	37,7%	5,1%	1,8%	35,2%	62,7%	15,1%	4,2%	59,0%
1	36,5%	20,5%	6,0%	35,0%	23,6%	21,0%	7,7%	23,2%
2	19,3%	33,0%	17,2%	20,1%	10,0%	28,6%	16,9%	11,2%
3	5,5%	25,9%	24,9%	7,0%	3,0%	21,9%	24,2%	4,4%
4	0,9%	11,2%	23,3%	1,8%	0,5%	9,6%	21,9%	1,4%
5	0,1%	3,5%	15,7%	0,6%	0,1%	3,2%	14,7%	0,5%
6	0,0%	0,7%	7,6%	0,2%	0,0%	0,6%	7,1%	0,2%
7	0,0%	0,1%	2,6%	0,1%	0,0%	0,1%	2,5%	0,1%
8	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%
9	-	-	0,1%	0,0%	-	-	0,1%	0,0%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gazdálkodók száma és megoszlása az adóalap csökkentő tétek száma szerint:

Csökkentő tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	156 011	1 286	142	157 439	278 233	5 443	595	284 271
1	174 146	9 998	1 561	185 705	83 318	7 897	1 470	92 685
2	49 998	7 624	2 009	59 631	22 453	6 156	1 863	30 472
3	8 152	3 492	1 816	13 460	4 640	3 017	1 685	9 342
4	1 005	1 007	1 034	3 046	704	913	966	2 583
5	135	205	466	806	105	191	457	753
6	18	40	211	269	12	36	208	256
7		12	90	102		12	85	97
8		3	43	46		2	43	45
9			14	14			14	14
10			3	3			3	3
11								
12			1	1			1	1
13			1	1			1	1
Összesen	389 465	23 667	7 391	420 523	389 465	23 667	7 391	420 523

Csökkentő tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	40,1%	5,4%	1,9%	37,4%	71,4%	23,0%	8,1%	67,6%
1	44,7%	42,2%	21,1%	44,2%	21,4%	33,4%	19,9%	22,0%
2	12,8%	32,2%	27,2%	14,2%	5,8%	26,0%	25,2%	7,2%
3	2,1%	14,8%	24,6%	3,2%	1,2%	12,7%	22,8%	2,2%
4	0,3%	4,3%	14,0%	0,7%	0,2%	3,9%	13,1%	0,6%
5	0,0%	0,9%	6,3%	0,2%	0,0%	0,8%	6,2%	0,2%
6	0,0%	0,2%	2,9%	0,1%	0,0%	0,2%	2,8%	0,1%
7	-	0,1%	1,2%	0,0%	-	0,1%	1,2%	0,0%
8	-	0,0%	0,6%	0,0%	-	0,0%	0,6%	0,0%
9	-	-	0,2%	0,0%	-	0,0%	0,2%	0,0%
10	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
11	-	-	-	-	-	-	-	-
12	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
13	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gazdálkodók száma és megoszlása az adóalap módosító tétek összegének száma szerint:

Módosító tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	137 176	1 069	116	138 361	214 878	2 682	226	217 786
1	25 071	251	32	25 354	78 716	2 370	234	81 320
2	100 775	2 782	229	103 786	43 020	2 822	337	46 179
3	76 950	5 155	580	82 685	28 403	3 936	557	32 896
4	34 220	5 624	960	40 804	15 405	4 381	905	20 691
5	11 000	4 110	1 148	16 258	6 143	3 367	1 088	10 598
6	3 122	2 493	1 150	6 765	2 050	2 144	1 064	5 258
7	843	1 301	1 008	3 152	614	1 156	929	2 699
8	226	566	758	1 550	172	513	702	1 387
9	62	197	607	866	51	189	575	815
10	16	74	335	425	10	67	320	397
11	2	29	217	248	1	25	212	238
12	2	10	110	122	2	10	104	116
13		4	58	62		5	55	60
14		1	36	37			36	36
15		1	27	28			27	27
16			13	13			13	13
17			4	4			4	4
18			1	1			1	1
19								
20			1	1			1	1
21			1	1			1	1
Összesen	389 465	23 667	7 391	420 523	389 465	23 667	7 391	420 523

Módosító tételek száma	Teljes				Écs egyezőség nélkül			
	MG	EÉ	ÉB	Összesen	MG	EÉ	ÉB	Összesen
0	35,2%	4,5%	1,6%	32,9%	55,2%	11,3%	3,1%	51,8%
1	6,4%	1,1%	0,4%	6,0%	20,2%	10,0%	3,2%	19,3%
2	25,9%	11,8%	3,1%	24,7%	11,0%	11,9%	4,6%	11,0%
3	19,8%	21,8%	7,8%	19,7%	7,3%	16,6%	7,5%	7,8%
4	8,8%	23,8%	13,0%	9,7%	4,0%	18,5%	12,2%	4,9%
5	2,8%	17,4%	15,5%	3,9%	1,6%	14,2%	14,7%	2,5%
6	0,8%	10,5%	15,6%	1,6%	0,5%	9,1%	14,4%	1,3%
7	0,2%	5,5%	13,6%	0,7%	0,2%	4,9%	12,6%	0,6%
8	0,1%	2,4%	10,3%	0,4%	0,0%	2,2%	9,5%	0,3%
9	0,0%	0,8%	8,2%	0,2%	0,0%	0,8%	7,8%	0,2%
10	0,0%	0,3%	4,5%	0,1%	0,0%	0,3%	4,3%	0,1%
11	0,0%	0,1%	2,9%	0,1%	0,0%	0,1%	2,9%	0,1%
12	0,0%	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%	0,0%
13	-	0,0%	0,8%	0,0%	-	0,0%	0,7%	0,0%
14	-	0,0%	0,5%	0,0%	-	-	0,5%	0,0%
15	-	0,0%	0,4%	0,0%	-	-	0,4%	0,0%
16	-	-	0,2%	0,0%	-	-	0,2%	0,0%
17	-	-	0,1%	0,0%	-	-	0,1%	0,0%
18	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
19	-	-	-	-	-	-	-	-
20	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
21	-	-	0,0%	0,0%	-	-	0,0%	0,0%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Adóalap csökkentő, növelő és módosító tételek alapstatisztikái

	Csökk. (teljes)			Csökk. (Écs= nélkül)		
	MG	EÉ	ÉB	MG	EÉ	ÉB
Mean	,78	1,74	2,69	,37	1,44	2,54
95% Confidence Interval for Mean	,78	1,72	2,66	,37	1,43	2,50
	,78	1,75	2,73	,38	1,46	2,58
5% Trimmed Mean	,72	1,69	2,59	,29	1,37	2,45
Median	1,00	2,00	2,00	0,00	1,00	2,00
Variance	,594	1,011	2,298	,449	1,339	2,634
Std. Deviation	,771	1,005	1,516	,670	1,157	1,623
Minimum	0	0	0	0	0	0
Maximum	6	8	13	6	8	13
Range	6	8	13	6	8	13
Interquartile Range	1	1	2	1	1	2
Skewness	,868	,863	,965	1,987	,686	,784
Kurtosis	,873	1,144	1,528	4,365	,354	1,095

	Növ. (teljes)			Növ. (Écs= nélkül)		
	MG	EÉ	ÉB	MG	EÉ	ÉB
Mean	0,96	2,32	3,58	0,55	2,02	3,42
95% Confidence Interval for Mean	0,96	2,3	3,54	0,55	2,01	3,38
	0,96	2,33	3,61	0,56	2,04	3,46
5% Trimmed Mean	0,89	2,29	3,56	0,45	1,97	3,41
Median	1	2	4	0	2	3
Variance	0,89	1,481	2,438	0,713	1,83	2,743
Std. Deviation	0,944	1,217	1,561	0,845	1,353	1,656
Minimum	0	0	0	0	0	0
Maximum	8	8	9	8	8	9
Range	8	8	9	8	8	9
Interquartile Range	2	2	3	1	2	3
Skewness	0,837	0,383	0,223	1,622	0,339	0,134
Kurtosis	0,399	0,147	-0,055	2,516	-0,243	-0,144

	Össz. (teljes)			Össz. (Écs= nélkül)		
	MG	EÉ	ÉB	MG	EÉ	ÉB
Mean	1,74	4,05	6,27	0,93	3,47	5,96
95% Confidence Interval for Mean	1,73	4,03	6,21	0,92	3,44	5,89
	1,74	4,08	6,33	0,93	3,5	6,03
5% Trimmed Mean	1,65	4,05	6,2	0,77	3,4	5,91
Median	2	4	6	0	4	6
Variance	2,422	3,407	7,068	1,778	4,763	8,349
Std. Deviation	1,556	1,846	2,659	1,333	2,182	2,889
Minimum	0	0	0	0	0	0
Maximum	12	15	21	12	13	21
Range	12	15	21	12	13	21
Interquartile Range	3	2	4	1	3	4
Skewness	0,452	0,273	0,498	1,627	0,25	0,331
Kurtosis	-0,415	0,672	0,747	2,486	-0,269	0,414

Adóalap csökkentő, növelő és módosító tételek M-Esztimátorai

M-Estimators ^e					
	B_Kat	Huber's M-Estimator ^a	Tukey's Biweight ^b	Hampel's M-Estimator ^c	Andrews' Wave ^d
Csökk. (teljes)	MG	,75	,74	,76	,74
	EÉ	1,69	1,66	1,69	1,66
	ÉB	2,53	2,46	2,53	2,46
Csökk. (Écs= nélkül)	MG				
	EÉ	1,32	1,35	1,39	1,35
	ÉB	2,36	2,31	2,40	2,31
Növ. (teljes)	MG	,90	,89	,92	,89
	EÉ	2,24	2,25	2,29	2,25
	ÉB	3,54	3,51	3,53	3,51
Növ. (Écs= nélkül)	MG				
	EÉ	1,98	1,95	1,97	1,95
	ÉB	3,36	3,37	3,40	3,37
Össz. (teljes)	MG	1,68	1,59	1,59	1,59
	EÉ	3,99	3,97	3,99	3,98
	ÉB	6,12	6,08	6,15	6,08
Össz. (Écs= nélkül)	MG				
	EÉ	3,43	3,41	3,40	3,41
	ÉB	5,89	5,83	5,89	5,83

a. The weighting constant is 1,339.

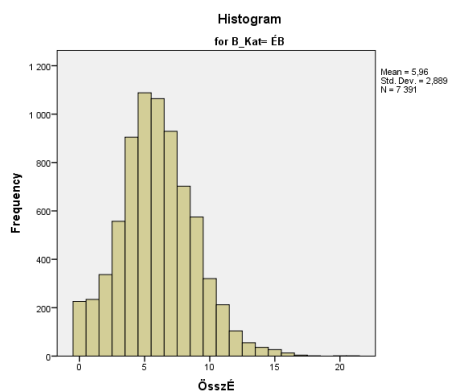
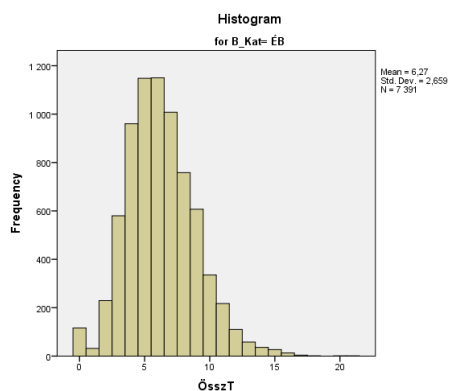
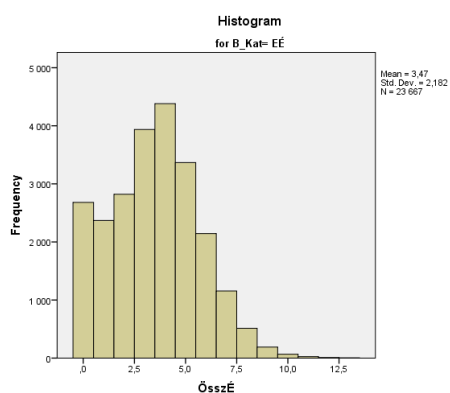
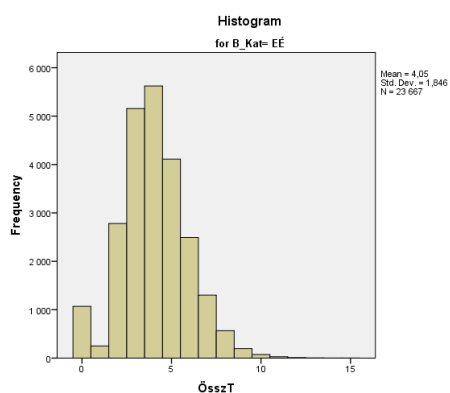
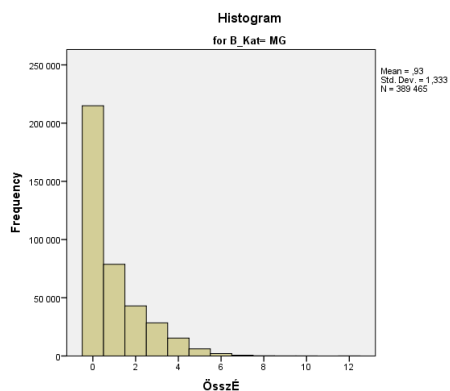
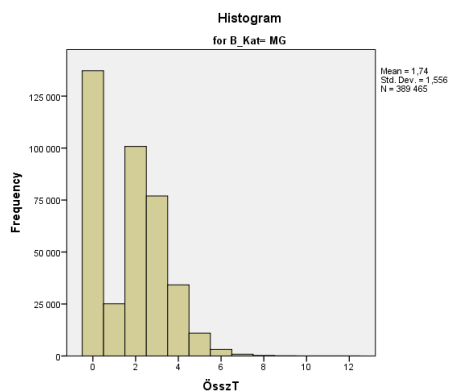
b. The weighting constant is 4,685.

c. The weighting constants are 1,700, 3,400, and 8,500

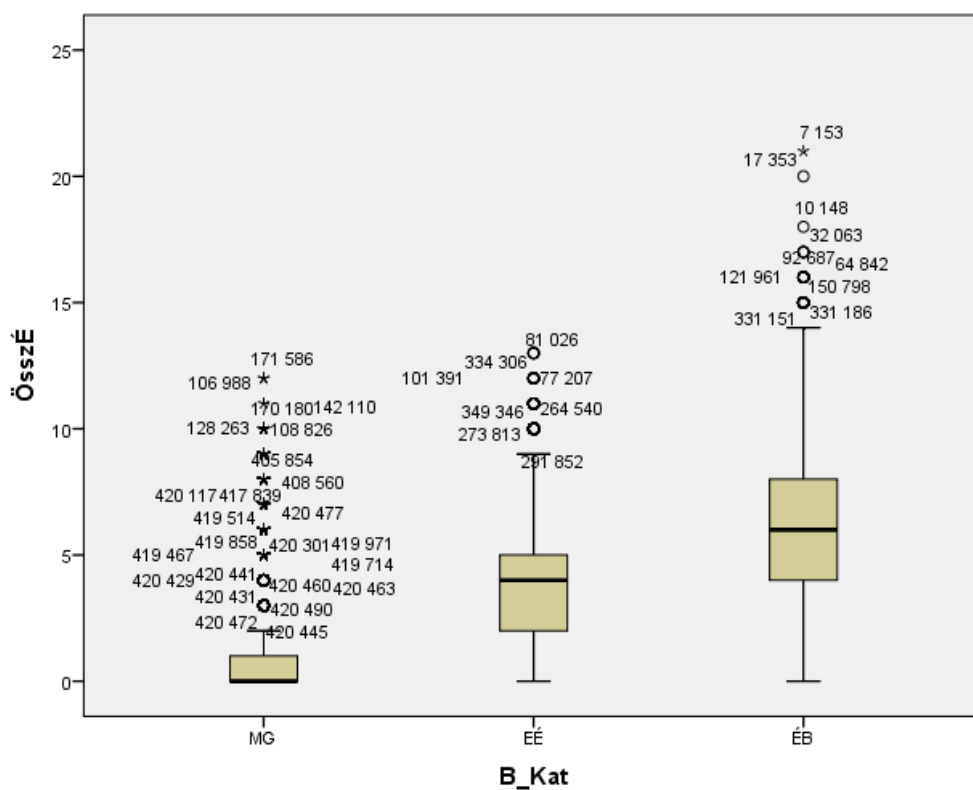
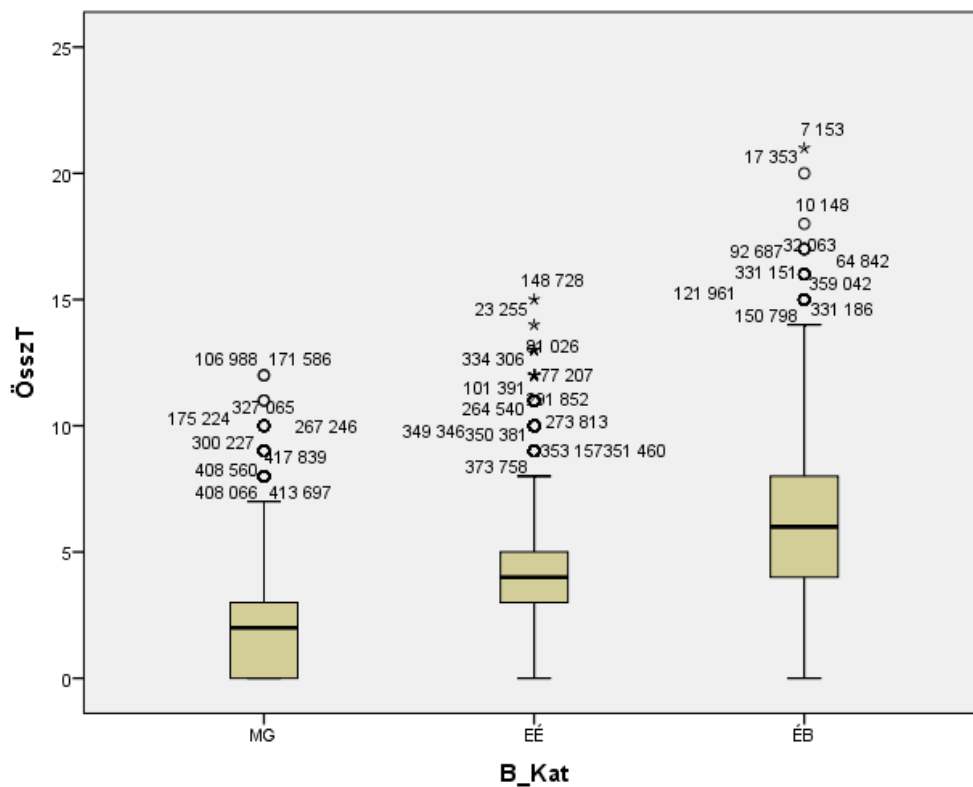
d. The weighting constant is 1,340*pi.

e. Some M-Estimators cannot be computed because of the highly centralized distribution around the median.

Adóalap módosító tételek Hisztogramjai

Adóalap módosító tételek doboz ábrái (Box plot)

11. melléklet: H4-hez varianciaanalízis**Descriptives**

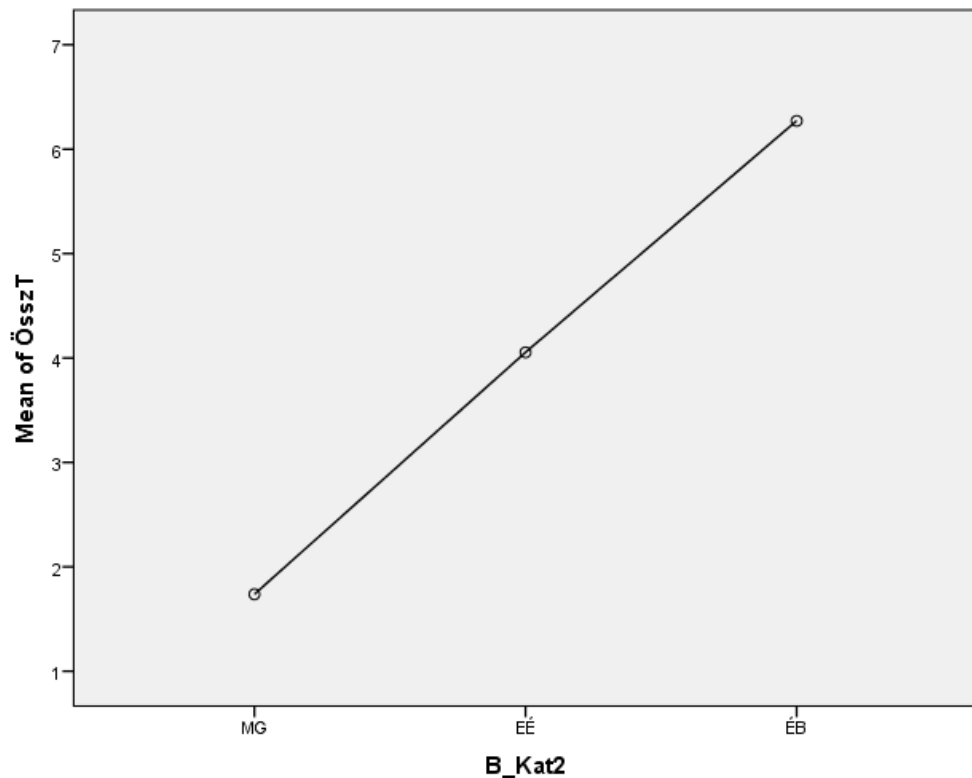
ÖsszT	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
MG	389465	1,74	1,556	,002	1,73	1,74	0	12
EÉ	23667	4,05	1,846	,012	4,03	4,08	0	15
ÉB	7391	6,27	2,659	,031	6,21	6,33	0	21
Total	420523	1,95	1,783	,003	1,94	1,95	0	21

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
2892,876	2	420520	,000

ANOVA

ÖsszT	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	260426,856	2	130213,428	50883,289	,000
Within Groups	1076136,231	420520	2,559		
Total	1336563,086	420522			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: ÖsszT; Scheffe)

(I) B_Kat2	(J) B_Kat2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
MG	EÉ	-2,317*	,011	,000	-2,34	-2,29
	ÉB	-4,534*	,019	,000	-4,58	-4,49
EÉ	MG	2,317*	,011	,000	2,29	2,34
	ÉB	-2,217*	,021	,000	-2,27	-2,16
ÉB	MG	4,534*	,019	,000	4,49	4,58
	EÉ	2,217*	,021	,000	2,16	2,27

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous SubsetsScheffe^{a,b} (ÖsszT)

B_Kat2	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
MG	389465	1,74		
EÉ	23667		4,05	
ÉB	7391			6,27
Sig.		1,000	1,000	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 16655,541.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Descriptives

ÖsszÉ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
MG	389465	,93	1,333	,002	,92	,93	0	389465
EÉ	23667	3,47	2,182	,014	3,44	3,50	0	23667
ÉB	7391	5,96	2,889	,034	5,89	6,03	0	7391
Total	420523	1,16	1,678	,003	1,15	1,16	0	420523

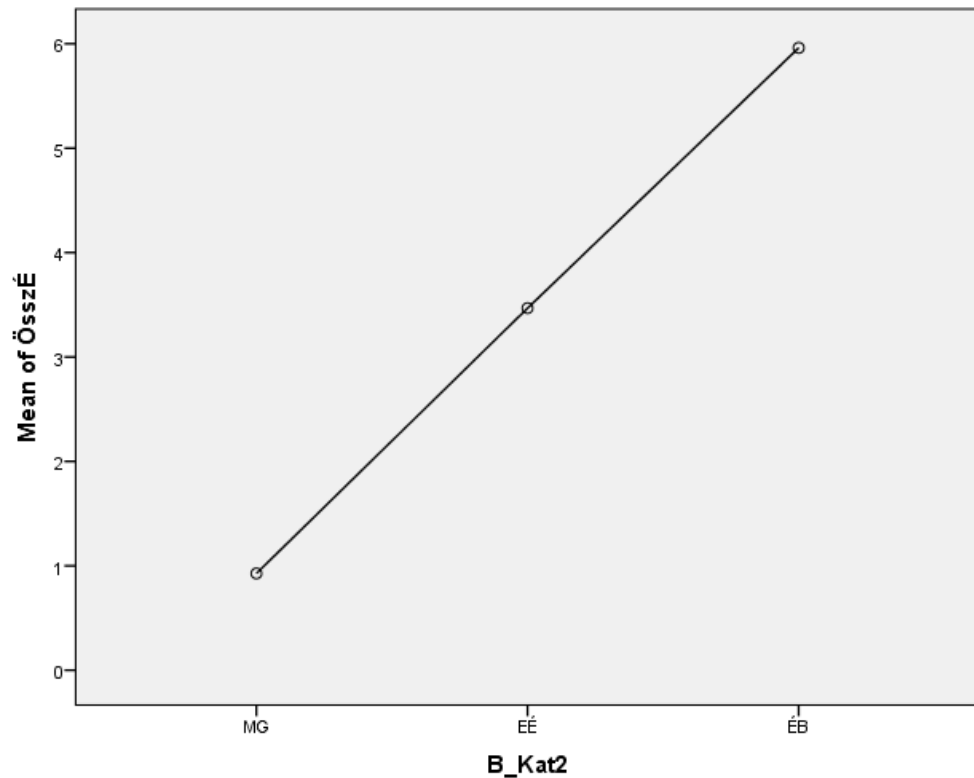
Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
14037,009	2	420520	,000

ANOVA

Össz. (écs= nélkül)	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	317609,435	2	158804,717	77028,063	,000
Within Groups	866964,031	420520	2,062		
Total	1184573,466	420522			

Means Plots

Post Hoc Tests**Multiple Comparisons** (Dependent Variable: ÖsszÉ; Scheffe)

(I) B_Kat2	(J) B_Kat2	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
MG	EÉ	-2,541*	,010	,000	-2,56	-2,52
	ÉB	-5,034*	,017	,000	-5,08	-4,99
EÉ	MG	2,541*	,010	,000	2,52	2,56
	ÉB	-2,493*	,019	,000	-2,54	-2,45
ÉB	MG	5,034*	,017	,000	4,99	5,08
	EÉ	2,493*	,019	,000	2,45	2,54

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Homogeneous Subsets**Scheffe (ÖsszÉ)**

B_Kat2	N	Subset for alpha = 0.05		
		1	2	3
MG	389465	,93	3,47	5,96
EÉ	23667			
ÉB	7391			
Sig.		1,000	1,000	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 16655,541.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

12. melléklet: Kisvállalkozások határértékeinek klaszter elemzése**Cluster****Case Processing Summary^{a,b}**

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
11	100,0	0	,0	11	100,0

a. Squared Euclidean Distance used

b. Average Linkage (Between Groups)

Proximity Matrix

Case	Squared Euclidean Distance										
	1:AT	2:BE	3:DK	4:DE	5:NL	6:NO	7:SI	8:ES	9:SE	10:UK	11:EU
1:AT	,000	,177	,000	,000	,024	,216	,177	2,483	,749	,201	,088
2:BE	,177	,000	,176	,177	,070	,002	,000	1,518	,198	,001	,015
3:DK	,000	,176	,000	,000	,024	,216	,176	2,482	,748	,201	,088
4:DE	,000	,177	,000	,000	,024	,216	,177	2,483	,749	,201	,088
5:NL	,024	,070	,024	,024	,000	,096	,070	2,085	,504	,086	,020
6:NO	,216	,002	,216	,216	,096	,000	,002	1,437	,160	,000	,028
7:SI	,177	,000	,176	,177	,070	,002	,000	1,518	,198	,001	,015
8:ES	2,483	1,518	2,482	2,483	2,085	1,437	1,518	,000	,882	1,466	1,765
9:SE	,749	,198	,748	,749	,504	,160	,198	,882	,000	,174	,323
10:UK	,201	,001	,201	,201	,086	,000	,001	1,466	,174	,000	,023
11:EU	,088	,015	,088	,088	,020	,028	,015	1,765	,323	,023	,000

This is a dissimilarity matrix

Average Linkage (Between Groups)**Agglomeration Schedule**

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	2	7	,000	0	0	5
2	1	4	,000	0	0	3
3	1	3	,000	2	0	8
4	6	10	,000	0	0	5
5	2	6	,001	1	4	7
6	5	11	,020	0	0	7
7	2	5	,051	5	6	8
8	1	2	,147	3	7	9
9	1	9	,422	8	0	10
10	1	8	1,812	9	0	0

13. melléklet: Közepes vállalkozások határértékeinek klaszter elemzése**Cluster****Case Processing Summary^a**

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
8	100,0	0	,0	8	100,0

a. Average Linkage (Between Groups)

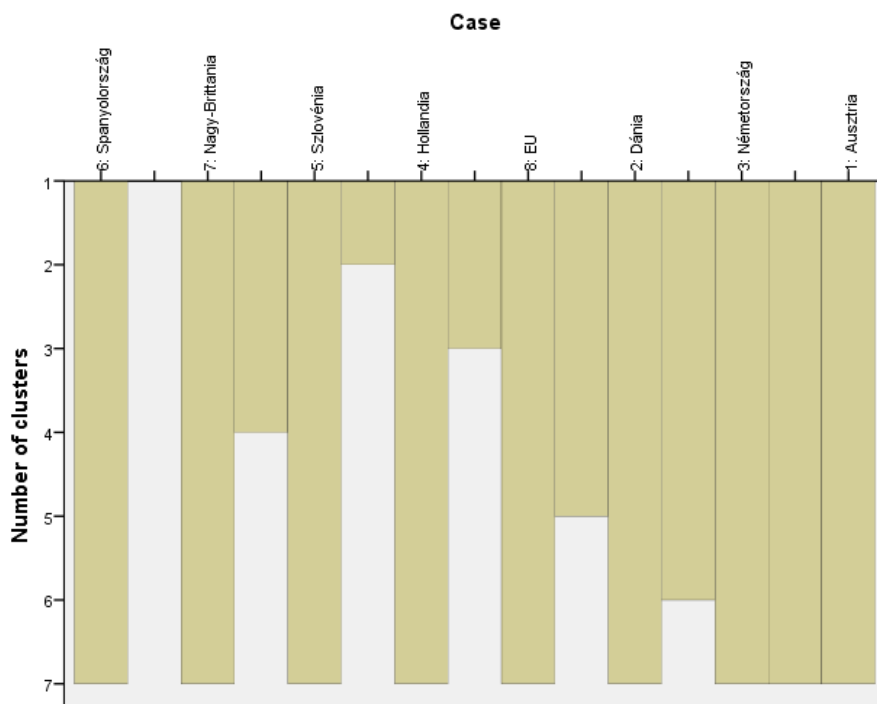
Proximity Matrix

Case	Squared Euclidean Distance							
	1:AT	2:DK	3:DE	4:NL	5:SI	6:ES	7:UK	8:EU
1:AT	,000	,000	,000	,015	,108	1,983	,164	,003
2:DK	,000	,000	,000	,015	,107	1,978	,163	,003
3:DE	,000	,000	,000	,015	,108	1,983	,164	,003
4:NL	,015	,015	,015	,000	,042	1,711	,080	,031
5:SI	,108	,107	,108	,042	,000	1,329	,008	,146
6:ES	1,983	1,978	1,983	1,711	1,329	,000	1,213	2,108
7:UK	,164	,163	,164	,080	,008	1,213	,000	,210
8:EU	,003	,003	,003	,031	,146	2,108	,210	,000

This is a dissimilarity matrix

Average Linkage (Between Groups)**Agglomeration Schedule**

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	1	3	,000	0	0	2
2	1	2	,000	1	0	3
3	1	8	,003	2	0	5
4	5	7	,008	0	0	6
5	1	4	,019	3	0	6
6	1	5	,129	5	4	7
7	1	6	1,758	6	0	0

14. melléklet: Beszámoló határértékeinek klaszter elemzése**Cluster****Case Processing Summary^a**

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
13	100,0	0	,0	13	100,0

a. Average Linkage (Between Groups)

Proximity Matrix

Case	Squared Euclidean Distance												
	1:FR	2:DK	3:PT	4:ES	5:LT	6:HU	7:PL	8:NO	9:RO	10:EU	11:NL	12:IT	13:AT
1:FR	,000	,015	,047	,067	,232	,885	1,015	1,966	2,071	2,382	2,775	2,775	3,254
2:DK	,015	,000	,042	,020	,138	,782	,884	1,707	1,800	2,082	2,442	2,442	2,884
3:PT	,047	,042	,000	,071	,162	,530	,641	1,503	1,600	1,891	2,261	2,261	2,714
4:ES	,067	,020	,071	,000	,056	,696	,765	1,437	1,518	1,765	2,085	2,085	2,483
5:LT	,232	,138	,162	,056	,000	,493	,513	,959	1,022	1,217	1,478	1,478	1,811
6:HU	,885	,782	,530	,696	,493	,000	,014	,431	,492	,681	,934	,934	1,259
7:PL	1,015	,884	,641	,765	,513	,014	,000	,291	,340	,500	,720	,720	1,008
8:NO	1,966	1,707	1,503	1,437	,959	,431	,291	,000	,002	,028	,096	,096	,216
9:RO	2,071	1,800	1,600	1,518	1,022	,492	,340	,002	,000	,015	,070	,070	,177
10:EU	2,382	2,082	1,891	1,765	1,217	,681	,500	,028	,015	,000	,020	,020	,088
11:NL	2,775	2,442	2,261	2,085	1,478	,934	,720	,096	,070	,020	,000	,000	,024
12:IT	2,775	2,442	2,261	2,085	1,478	,934	,720	,096	,070	,020	,000	,000	,024
13:AT	3,254	2,884	2,714	2,483	1,811	1,259	1,008	,216	,177	,088	,024	,024	,000

This is a dissimilarity matrix

Average Linkage (Between Groups)**Agglomeration Schedule**

Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	11	12	,000	0	0	5
2	8	9	,002	0	0	9
3	6	7	,014	0	0	11
4	1	2	,015	0	0	6
5	10	11	,020	0	1	7
6	1	4	,044	4	0	8
7	10	13	,046	5	0	9
8	1	3	,053	6	0	10
9	8	10	,096	2	7	11
10	1	5	,147	8	0	12
11	6	8	,692	3	9	12
12	1	6	1,684	10	11	0

